ILARIE VORONCA

SCRIERI I

Ilustrația copertei de: *Francisc Kalab*

ILARIE VOKONCA

ZODIAC

POEZII

Ediție îngrijită, studiu introductiv,
note *și* comentarii de

. • ION POP

«EDITURA MINFRVA
București 1992

PREFAȚĂ

lLARIE VORONCA – UN POET'AL METAMORFOZELOR

Cu toate ră Ilari.- Voronca (n. 31 decembrie 1903, la Brăila — ***ni.*** 5 apriîie 19-16 la Paris) este? ca si unanim, considerat drept cel mai importitiit dini: f poeții și tedreticienii mișcării românești de avangardă, opera Xii – cuprinzind zece volume de versuri, două culegeri de eseuri și poeme in proză, precum și alte numeroa.se pagini de publicistică — n-a fost reeditată piuă acum decit fragmentar. Sluriiile ce i s-au consacrat sînt. de asemenea, in majoriiitea lor, parțiale și rămav — cu cîteva excepții -- la nivelul evaluărilor proptise de criticii deceniilor al treilea ți al patrulea, cînd perspectiva temporală mai latga lipsea, iar rolul avangardei literaro în înnoirea limbajului liric românesc era încă departe de a fi clarificat și estimat la dreapta lui valoare. Autor, pe de altă parte, a tot alîtea cârti redactate;- djjpji 1933, în limba franceză, poetul —• care a continuat totuși să fie prezent sporadic și în publicațiile din tară — a ieșit oarecum din raza interesului imediat al criticii, iar acest fapt a contribuit nu puțin la o anume marginulizure a sa. Abia în ultimele doua decenii, x> dată cu ințîatîvele de „reconsiderare" a momentului literar avangardist, numele lui JIarie Voronca a reintrat - - nu suficient de ferm, totuși — în circuitul lecturii' critice ; o viziune cuprinzăt»are, cu caracter monografic, asupra operei sale se lasă încă așteptată.

Or, parcurgerea acestei opere în ansamblul ei ne pune față în *laſă* cu o prezentă creatoare dintre cele mai reprezentative pentru spațiul literar românesc din deceniul al treilea și începutul celui următor, perioadă, cum se știe, de mare efervescentă spirituală, de lensioifate confruntări între orientările de factură tradiționalistă cristalizate doctrinar în pragul veacului nostru, și inițiativele novatoare manifestate paralel,prin afirmarea simbolismului, apoi — deja ta începutul deceniului doi — prin- cele dintîi luări de poziție moderniste, eare-și vor găsi expresia extremă in demersurile avangardei. L» cristalizarea acestora din urmă, aportul foarte ti-

nărului poet a fost esenţial — şi se poate spune' că nimeni n-a pus mal multă pasiune în promovarea stării de spirit avangardiste decit el, că dăruirea sa idealurilor novatoare a fost totală şi necondiţionată, exprimîndu-se într-o particulară frenezie a participării. Aparţinind, primei generaţii a „modernismului extremist", Voronca a fost prezent in paginile principalelor publicaţii, de avangardă ale momentului, deopotrivă ca poet şi autor de texte-manifest, asumindu-şi entuziast rolul unui purtător de cuvînt, lansînd întrebări curajoase, căutînd" soluţii îndrăzneţe în sensul sincronizării limbajului liric: cu „pulsul epocii", reflecftnd, într-o eseistică soră cu poemul, asupra posibilităţilor formale şi a implicaţiilor existenţiale ale poeziei. Cine vrea să se edifice cu privire Ja ceea ce a însemnat experienţa avangardistă în istoria liricii româneşti din veacul nostru nu va putea ocoli opera acestui scriitor care sintetizează toate aspectele ei mai importante, de la cele ilustrate, într-un prim moment,' de „constructivismul" promovat, cu începere din 1924, de revista *Contimporanul* a lui Ion Vinea şi Marcel Iancu — eu „filialele" sale 75 H.P. (octombrie 1924), *Punct* (noiembrie 1924—martie 1925) şi Integral (martie 1925—aprilie 1928) — pînă la suprarealismul incipient şi relativ moderat al grupării unu (1928—1932), fără a fi rămas insensibil, pe acest pajeurs, nici faţă de ecourile futurismului sau dadaismului. Pe de altă parte, destinul creator al lui Voronca se aliniază, semnificativ, şi unei evoluţii care a fost a avangardei europene în ansamblul ei, în sensul treptatei desprinderi de atitudinile „extremiste" iniţiale, pentru a ajunge la formula mai echilibrată a unei poezii mai directe, de generos patos umanitarist. Aceasta- se vS generaliza in creaţia de limbă franceză a poetului, spre care trei dintre volumele de versuri tipărite în ţară *(UHse* — 1928, *Petre Schlemihl* — 1932 şi *Patmos* — 1933) aruncă, prin * traducerile prezentate ca primă „carte de vizită", o semnificativă punte, pregătind terenul unei recunoaşteri care-1 va situa şi printre vocile lirice cele mai autentice exprimate în Franţa acelor ani.

Dincolo de diversitatea unor atari formule însuşite şi promovate cu o singulară frenezie* considerarea operei poetului în întregul ei e de natură să-i reveleze totuşi unitatea de adincime, - *ca,* semn al unei personalităţi distincte. Căci Voronca e departe de a fi fost doar „cureaua de transmisie" a unor idei şi practici creatoare afirmate aiurea, pentru a le încetăţeni pur şi simplu în spaţiul liric naţional — şi de altfel, cum se„ recunoaşte tot mai ^ clar în ultima vreme, unele dintre aceste experienţe novatoare pe t plan european au pornit dinspre spaţiul românesc, pentru a se im- î nune ca agenţi catalizatori ai metamorfozelor poeziei moderne. Foarte strins legat de spiritul avangardei, — într-atît încît o definiţie a liniilor de forţă ale acesteia S-ar putea contura aproape exclusiv pe baza scrisului 'său — Ilarie Voronca I-a ilustrat şi dezvoltat într-o direcţie ce depăşeşte statutul de simplu purtător de cuvînt, coagulîndu-1 într-o operă puternic individualizată, fructificind într-un mod personal sugestiile primite şi imprimîndu-le *d* pecete inconfundabilă. *•

Pentru o cît mai exacta situare în context a scrisului său, e necesar, desigur, să ţinem seama de jocul complex al mecanismelor socio-culturale care-1 condiţionează, impunîndu-i constrîngeri şi limitări ce nu pot fi trecute cu vederea, repercutate în grade diferite în aria propriei experienţe creatoare; aceeaşi punere în relaţie va putoa' măsura însă şi originalitatea acesteia, valoarea ei nu numai da element de impulsionare a procesului novator, ci — dincolo de price cadru strîmt-doctrinar — ca realitate estetică în stare să vorbească „peste mode şi timp". Dacă Ilarie Voronca nu poate fi, desigur, aşezat la înălţimea aceluiaşi „raft" din .biblioteca de poezie românească, cu pe drept numiţii „clasici ai modernismului", Arghezi, Blaga, Barbu sau Bacovia, cîteva dintre cărţile sale pot fi primite in vecinătatea unor poeţi ca Ion Vinea, Adrian Maniu sau B. Fundoianu. In orice caz, opera sa îndreptăţeşte o apreciere mai generoasă decît au propus-o multe dintre lecturile critice care i-au fost pînă acum consacrate. O cer în egală măsură gfadul său de implicare în dezbaterile şi reflecţia — cu numeroase aporturi de „pionier" — asupra limbajului poetic modern, ca şi realizările sale de substanţă din creaţia lirică.

*

Puţine elemente lăsau-totuşi, să se întrevadă, în primele'poeme ale lui Voronca, avangardismul sub semnul căruia poetul avea să ue impună în peisajul literar românesc. Versurile adunate în 1923 în volumul *Restrişti* ilustrau încă, în linii mari, formula simbolistă, pe caro spirite mai „moderne" ca Ion Vinea," Tristan Tzara, Adrian Maniu începuseră s-o depăşească deja în urmă cu un deceniu. Erau poezii mult îndatorate ambianţei bacoviene, şi critica — de la E. Lovinescu la G. Călinescu — a putut identifica în ele, în afara ecourilor- masive din autorul Piumb-ului, şi urme din *Vecerniile* lui Camil Baltazar ori din Demostene Botez, poeţi ce întreţineau, printre alţii, atmosfera bacoviană. Amintindu-şi de anii debutului, Voronca va nota printre operele care „aveau să-(i) fie treptele pentru încercarea sintaxei de mai. tîrziu" *, pe cele ale lui

1- V. *Radiograiie,* în unu, 1930, nr. 25.

Fundoianu, Bacovia,' Arghezi. Minuleseu,.Adrian Maniu şi Ion Pi-Hat, neuitindu-l nici pe Perpessicius. Modelul major, care convenea în cea mai mare măsură sensibilităţii saie, ramine însă, cum o atestă jRestrişri-Je, G. Bacovia. Poemul de debut cu care E. Lov'inescu (al cărui lenaclu îl atrăsese deja pe liceanul Eduard. Marcus) îl publică în *Sburăiorul literar* din octombrie 1022, e intitulat *Tristeţi de toamnă,* şi majoritatea pieselor din sumarul cărţii — apărute mai întîi in *Flacăra, Năzuinla* şi *Contimporanul* — trimit la universul de sensibilitate bacovian: *Tristeţi, Nelinişti, Si'ir-şiri, Primăvară tristă, Preumhiări bolnave, Amurguri, Deslrun/iri, Parcuri vechi* etc. Dacă prima poezie publicata (nercluată in vo--lum) înregistra „bacovianismul" prin intermediul lui Fundoianu („Ferestrele cernite şi streşinile roase / prin care curge brună tăcerea nopţii joase *ţ* (ca un tavan sub care privirea ţi-o apleci)/şi uliţele strîmbe ca nişte braţe rupte"), celelalte se desfăşoară înfr-un registru mai acut sentimental, de romanţă elegiacă, transcriere, într-un fel, a „schemelor" trubaduresti ininulcsciene în nota lui Bacovia, ale cărui nevroze şi deliruri apar atenuate prin filtrul langorii caracteristice „poeziei spitalelor" şi linjitoarei invocări a evaziunii sprcv „aerul proaspăt din- munţii curaţi", pretenią la un Camil Baltazar.

. Foarte tînărul Voronca realizează astfel, într-o poezie in fond \ epigonicid, un fel de sinteză a finalului de etapă simbolistă,* aco • ţ modat sensibilităţii proprii, care e a unui adolescent purtînd masca palidului *„elen* singuratic" al lui Bacovia, rătăcind tînquitor în • decorul sumbru al tîrgului provincial — „oraşul întunecat", „deznădăjduit", „de întuneric", „mîhnit", „oraşul cu balcoane şi disperări", cu „tristeţe;! zidurilor de internat", „oraşul cu viziuni stir.se, cu sfişieri", cu „tristeţea panoramelor de pe cheiul moborît şi apăsător", din care nu lipsesc nici parcurile unde „bănci şi lumini in toamnă putrezesc" etc. Bacoviene sînt şi „preumblările bolnave", „rătăcirile", nesfifşitul periplu in căutarea unei intimităţi ocrotitoare, în contrast cu frigul şi pustietatea interioarelor cunoscute: „E pustiu şi e frig în odăi stinse, / Toată viaţa o .regăseşti ca pe un ceasornic oprit. / Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze, / pesul tău prin amintire sînqerat şi rănit" *{Despărţiri).* Tiparul romanţei estompează la Voronca nota dramatică, tensionata a „rătăcirilor" lui Bacovia, ntenţinîrid-o în regimul în genere minor al l'ris-\ mului cu o gesticulaţie teatral-trubadurescă („Lasă-mă numai, spre . balconul vechi, să-nalţ, iederă tristă, braţele amîndouă") si accente retorice trimitttid spre poezia de album adolescentin : „Piuă cînd va tîrî sufletul mantaua mihnirilor sfişiate ? *j ... f* Păsările tristeţii mă ciugulesc cu pe-o bucată de pîine / şi-mi văd, sub roţile deşertăciunii, nădejdile zdrobite, -toate, toate" *(Nelinişti).* Foarte frecvente, „restriştile", „mîhnirile" „sfîşierîle" etc. califică oarecum din exterior confesiune;!, alături un bun număr de clişee simboliste, precum : „notcUj de p:a:i iu singurătate", „serenada plopilor", „sonata tăcerii", „romanţa apei", „clavirul cernit şi stins" etc, care atestă instalarea intr-o convenţie poeţjcă stabilizată. în cîteva momente, conştiinţa acestei convenţii se lasă totuşi Inlre\ăzută, fără cit poetul să apeleze, ca semn al distanţării, la ironie, precum un Adrian Maniu, căci culoarea sentimentală a discursului se menţine: „Eru, în toate acestea, tristeţea unei poezii vechi", „Toate acestea..— ştii? — sunt ca într-un vechi album"...

Marcată de tiparele imaginare dominante este şi structurarea viziunii la nivelul ansamblului, in funcţie de opoziţia dintre spaţiul închis, cenuşiu şi apăsător al „oraşului întunecat" >) orizontul unui *dincolo* eliberator, într-o ecuaţie caracteristică evaziunii', simboliste : „Case mici şi * albe voiau din oraşul întunecat să fugă", „Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri", „O! Lumina care vine **a**-colo de pe timp luminoasă I". Acest univers compensator c pen-•ru tînărul rjoet lumea vitalităţii elementare, amintind într-o oarecare măsură *de senzorialitatea frustă a lui Fundoianu, şi particularizată între coordonatele ţinutului copilăriei, evocat in termeni cvasi-idilici.-

Vino, vom merge la Soveja în munţi.
Acolo, trecutul meu ca într-im cufăr vechi o haina albă.
Ziua c cu **brazi şi** pe sinul munţilor oile − salbă.
Peste privelişte, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeaşi carte două frunţi.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întilnim ciobani.
Sprinteni **şi** cu soare în trup vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure
şi viata o să treacă simplu, ca un rîu peste bolovani.

(Gînduri pentru Soveja)

Cu asemenea date, prima carte a lui Voronca − aflat încă la o virstă *a* căutărilor — atestă mai degrabă gradul său de subordonare în raport cu convenţia lirică a momentului, cu toposurile-**i** specifice, pe care o înviorează **într**-o anumită .măsură doar „sinceritatea" tonului, acea lamentaţie naiv-adolescentină, de romanţă extenuată, şi − în ultimul ciclu al volumului — întîmpinarea frustă a „priveliştilor" unei naturi evocate drept contrapondere a **„restFiştilor"** citadine.

Cartea din 1923 anunță însă cel puțin două deschideri spre ceea ce va fi opera poetului, dincolo de marile deosebiri de limbaj ce se vor impune în etapa avangardistă, cea cu adevărat semnificativă, a scrisului său. Cea dintîi privește „obsesia modelatoare" a universului imaginar, pe care am putea-o aproxima în opoziția tensională, dintre un spațiu al cbnstrîngerii și oprimării sensibilității, pentru configurarea c»uia poetul preia deocamdată modelul bacovian al orașului provincial cu decorul de derivație simbolistă — și acel *dincolo* mereu invocat, al unei lumi degajate de „restriștile", „mîhnirile" și „sfîșierile" „orașului întunecat", orizont modelat după motivul, iarăși simbolist, al *evaziunii. E o* opoziție pe care o.vora regăsi în confruntarea acută dintre limitările *convenției* (sociale, literare) și libertățile *imaginației* creatoare, ale „invenției" și „revelației" de mai tîrziu. Tiparul avangardist va ridica astfel pe un plan cu semnificații mai generale o primă obsesie, impunîndu-se ca variantă a unei *iorma mentjs* ţchițată încă de la debut. Extrapolate, datele acesteia vor putea fi identificate, în esență, deopotrivă în *negația* și revoifa pasionată a autorului de manifeste constructivist-integraliste sau aprppiate de suprarealism, ca și în nu.mai puțin frenetica afirmare a *inovației* eliberatoare.

In al doilea rind, *Restristi-lc* atrag atenția asupra unei tehnici discursive întemeiate de pe acum pe extinderea neobișnuită a cîmpului asociativ-metaforic, care va duce la *imagismut* cu profuziuni simili-baroce al fazei avangardiste a Operei sale. Comentînd aceste versuri de debut, E. Lovinescu remarca deja „o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini" care — adăuga criticul — „se anulează tocmai prin acumulare" Retorica lamentației sentimentale, despre care am vorbit, apare în felul acesta oarecum atenuată, prin deplasarea atenției către performanța asociativă 3n *sine,* fapt care duce la o relativă pulverizare a discursului, expresia direct-confesivă fiind adesea ca și obligată la o „dedublare" metaforică — de unde și impresia „anulării prin acumulare" a Imaginilor ce sparg fluxul continuu al rostirii, pentru a se impune ca realități relativ independente, expresive prin insolitul ecuațiilor propuse. E. Lovinescu a putut cita astfel *o* strofă precum următoarea, unde tentația asocierilor e prezentă în fiecare vers :

Așa : vino să-mi ridici sufletul ca pe o coajă de copac
și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste,
acolo. Miinile tale să-mi fie deznădejdii mătăsoase batiste,
și ochii tăi, pentru copilul tristeților mele, odihnitor hamac.

(Tristeți)

Se poate obiecta, desigur, unui asemenea text (și altora) un anume manierism de timpuriu anunțat în mecanica analogiei, încît clementul-surpriză apare oarecum sabotat tocmai de excesul său. Poemele lui Voronca abuzează Tleja de eatahreze, într-un joc al abstractului cu concretul încă insuficient controlat și vizînd frecvent personificarea. Metafore in *praesentia,* precum „mantaua mîhnirilor sfîșîate", „roțile deșertăciunii", „vata mîhnirilor", „păsările tristeții" etc. etc. denotă o procedare destul de facilă. Altele înșă aparțin unui poet cu adevărat îndrăzneț, a cărui neobișnuită fantezie asociativă îl poate alătura experiențelor moderniste ale momentului, ce profită de posibilitățile sinesteziei simboliste, dezvoltîndu-le în sensul — accentuat apoi de avangardă — al apropierii unor elemente adesea foarte îndepărtate între ele : „clopotele depărtîndu-se ca albe cirezi", „foșnetul verii de hîrtie", „în mine chipul tău .ca într-un pahar o floare albă", „drumul ca o melodie se pierde", „tristețea ca un prundiș în apă" — sînt imagini ce nu stau la îndemtna unui poet oarecare.

La o virstă încă foarte tînără — poetul nu împlinise douăzeci de ani — Voronca' ilustrează prin *Restriști* o etapă a căutărilor, insuficient individualizată, îndatorată mult ambiantei literare în' care se formează. Dar dacă inabilitățile sale sînt ușor de remarcat, rămîn, totuși în aceste versuri destule semne ale talentului adevărat. Depășită și chiar contrazisă In multe privințe de evoluția sa ulterioară, această carte de debut nu poate fi insă ruptă cu totul de ansamblul viziunii sale; filonul neliniștit-elegiac al lirismului său, ca și fervoarea imaginativă de mai tîrziu, se află înscrise deja în paginile ei.

*

Momentul decisiv în formarea și afirmarea personalității lui Ilarie Voronca l-a constituit totuși descoperirea celor dintîi manifestări, în spațiul românesc, ale mișcării de avangardă. Cîteva dintre poemele *Restriștilor* fuseseră publicate de *Contimporanul,* și poetul a urmărit fără îndoială îndeaproape evoluția revistei, care, începînd mai ales din 1923, devenise foarte atentă Ia tendințele novatoare din arta și literatura europeană, înregistrînd texte programatice, apariții de cărți și reviste emanate din aria expresionismului, futurismului, constructivismului (german, rus sau olandez), pentru ca, o dată cu lansarea, în mai 1924, a *Maniiestu-*

1. *Istoria literaturii române contemporane,* III, Ed. „Ancora", 1927, p. 446. .

lui activi&t către tinctime, .să opteze decis pentru ideologia artistică conatructivistă, pe care o va propaga constant, îndeosebi prin Marcel lancu şi Ion Vinea. Cit de important a fost pentru tInăiui poet impactul avangardist o atestă rapida şi entuziasta sa adeziune la programul *Contimporanului,* concretizată în editarea, în octombrie 1924, împreună cu poetul Ştefan Roii şi pictorul Victor Bfauner, a revistei 75 H.R, apoi — după ce aceasta nu reuşise să treacă de primul număr — în participarea, ca redactof, la revista *Punct,* în care va fi prezent nu numai cu poeme, dar şi cu a.rticole-manifestr-dintre cele mai semnificative pentru încercarea de v a cristaliza o poetică de tip constructi\jst. In aceeaşi arie de preocupări se"va"înscrie, în continuare, colaborarea la *integral* (revistă de „sinteză modernă", condusă de pictorul M. H. Maxy). Voronca va fi şi aici unul din militanţii cei mai pasionaţi pentru înnoirea limbajului artistic românesc, in sincronizare cu cel european. Calea va fi deschisă pentru noi paşi înainte, în deplină solidaritate cu evoluţia, la noi, a mişcării de avangardă, încît numele poetului va fi prezent, cu o nu mai mică frecventă. în coloanele revistei *unu,* marcind, alături de Ştefan Roii, Saşa Pană, vieo Bogza, o vădită apropiere de doctrina suprarealistă.

In comparaţie cu universul de sensibilitate pe care păruse a .ţi-1 fi însuşit în volumul de debut, schimbarea de atitudine a putut surprinde — şi E. Lovinescu îşi exprimă în modul cel mai direct nedumerirea, atunci cînd, în volumul al doilea al *Memoriilor* sale, schiţează portretul lui Voronca în aceşti termeni : „Substanţa adevărata a psihologiei poetului se poate descifra în *Restrişti: un* suflet timid, nostalgic, sentimental, răvăşit, descompus, suflet legat de ţară, de pămînt, inactual, inutil, cu voinţi' dizolvate in veleităţi, cu entuziasmuri puerile, gingaş şi preţios, concepînd de altfel şi meschinăria, dar inapt Sn a o realiza sau dîndu-i, fără să vrea, o candoare ce o face inocuă ; suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vint ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă şi de învins, incapabil de acţiune şi iniţiativă, suflet de Mărculcscu şi nu de Marcus, rîynind să devină funcţionar român, cu ore de serviciu fixe, comod, ierarhic, tremurînd la deschiderea uşei, şi cu aspiraţia ascunsă de a fi înscris la bătrinete în cartea de aur a pensionarilor români... Latura paradoxală a acestei psihologii e că prin intervenţia rasei, sau prin cine ştie ce fatalităţi ale. destinului, acest iepure vrea să necheze şi să muşte, vrea să mugă şi să sfîşie ca leii, acest contemplativ visător vrea să fie revoluţionar.

Voronca este, anume, unul din şefii integralismului, adică al unei arte complexe, energetice, cu imagini de 75 H.P. de care nu te poti. apropia fără a fi electrocutat pe loc, cu pocnet de mitraliere şi cu

<i. scărcări de artilerie grea... Voronca al nostru, păpădia-risipită la vint, funigelul călător la cea mai mică adiere, iepurele de casă •ascuns sub foaia de varză, prefăcut într-un războinic cu pistoale ia brîu, cu chivără şi cu paloşe în mîini şi în dinţi. Minunată putere bovarică de a te proiecta altfel decît cum eşti !" 1

Expresivul portret lovinescian — concordant, de altminteri, în liniile sale mari, cu alte evocări ale celor care l-au cunoscut — nu exclude, în (iuda aparenţelor, posibilitatea unei evoluţii de tipul tolei urmate de Voronca in ambianţa avangardei,. „Sentimentalul" şi „contemplativul" este, în fond, un neliniştit, şi labilitatea psihică remarcată de Lovinescu permite şi chiar justifică reacţiile extreme : poetul deceniului următor nu va ii mai puţin anxios, *mai* puţin timid sau nostalgic decît fusese înainte, dar tiparul avangardist îi va îngădui sa-şi afirme şi alte aspecto'ale sensibilităţi), tinînd de „entuziasmuri'Me cele mai fervente, de o frenezie „ide-<jli*stă" a adeziunii, de o energie alişată compensator, deopotrivă in negaţie si în afirmare. Couvergînd în „poem" — cum vom avea ocazia să observăm — toate aceste linii de foiţă ale personalităţii sale îşi vor găsi astfel spaţiul suprem de manifestare. „Minunata putere bovarică" va putea fi interpretată atuiui ca fiind de fapt expresia unei autentice nevoi de comunicare/tomuniune. de solidaritate reparatoare, cu un grup uman animat de idealuri în care fiinţa solitară şi nesigură îşi caută soluţiile de relativă echilibrare. *Neliniştea existenţială* va rămîne insă o permanenţă a acestei sensibilităţi şi ea va răzbate la suprafaţă chiar şi in miezul celor mai arzătoare şi „energice" luări de poziţie, departe de a contrazice aşadar, datele de bază, notate cu pătrundere psihologică de E. Lovinescu, „activismuU- poetului, ce nu se reduce la energia răsturnătoare de idoli ori la afirmarea sigură a unor noi valori, ci se defineşte mai degrabă ca *tensiune* a spiritului şi implicare interogativă a conştiinţei în orice demers creator — constituie tocmai expresia unor căutări, a unor experienţe mereu reluate, atrăgînd atenţia asupra necesarei mobilităţi spirituale a unei riispom'bihidji cc se refuză comodei instalări într-o formulă definitivă. Labilitatea sensibilităţii lui Voronca devine, în felul acesta, prin excelentă aptă —• fapt paradoxal — definirii sale ca „revoluţionar", iar modul cum poetul va interpreta ideile definitorii pentru starea de spirit avangardistă certifică o relaţie cu mult mai profundă intre eul său autentic şi „ideile primite" dinspre programele novatoare lansate în epocă., ce nu poate fi taxată ca simplă iluzionare „bova-

1. E. Lovinescu, Memorii, Il, Craiova, Ed. „Scrisul românesc", 1932, pp. 178—179.

rica". Intre „restriştile" modelate de loposurile simboliste 'şi noul univers imaginar structurat de reperele avangardei, se poate descoperi astfel (). anumită subterană comunicare, dincolo de marcatele diferenfe de limbaj. Mai mult, abia exigenţele implicării existenţiale a poeziei, afirmate în mediul avangardist, vor permite manifestarea plenară'a personalităţii poetului.

*

Impactul celor dintîi programe avangardiste asupra tînărului Voronca a fost, în orice caz>. imediat şi cu urmări decisive pentru întreaga sa evoluţie ulterioară. Poetul îşi însuşeşte într-un răstimp "extrem de scurt ideile-forjă ale noii ideologii literare, astfel încît, la'numai cîteva-luni după publicarea *Manifestului activist către' tinerime* al lui Ion Vinea, el se va afirma, in articolele tipărite îiv 75 H.P. — care sînt şi primele sale manifestări în domeniul jurnalisticii —. printre promotorii cei mai pasionaţi ai sloganurilor avangardiste, pe care şi le asumă fără rezerve, cu o nonşalanţă de perfect cunoscător şi într-un limbaj în care retorica specifică manifestelor avangardei se recunoaşte imediat. Este, în acest moment, limba^uf orientărilor constructiviste, al căror, port-drapel .se făcuse ia noi gruparea de la *Contimporanul,* ce saluta intrarea în „marea fază activistă industrială" respingînd vehement „Arta" care „s-a prostituat", ca expresie a „clişeelor şterse ale vieţii burgheze" şi cerjnd, intre altele, eliberarea de naturalism a plasticii şi literaturii, in protitul unei viziuni supra-individuale, antimimetice, mizînd pe „minunea cuvîntului nou şi plin în sine" şi pe „expresia plastică, strictă şi rapidă a aparatelor Morse" ; o „artă integrală", de maximă concentrare intelectuală, ce se voia deplin sincronizată cu ritmurile epocii maşiniste, cu dinamismul şi energia virilă a vremurilor noi. Redactîndu-şi propriile manifeste, „directorul"., de Iu 75 H.P. are, fără îndoială, drept reper programul *Contimporanului,* îmbogăţit şi nuanţat în luările de poziţie ale pictorului şi arhitectului Marcel larrcu (participant, alături de Tzara, la „insurecţia" dadaistă din 1916 de la Ziirich, apoi trecut prin şcoala constructivismului german) şi ale altor colaboratori ai revistci-mpdel, recrutaţi printre reprezentanţii de) frunte ai avangardei europene. Energetismul futuriştilor îndrumaţi de F. T. Marinetti ***jfi*** echilibrul cerut de disciplina viziunii sintetice constructiviste se vor întîlni şi în aceste articole din 75 *H.P.,* ce nu rămîn străine nici de spilritul dadaist, ale cărui. întîrziate ecouri le prelungesc. Pentru Vorpnea, momentul 75 *H.P.* poate fi astfel definit ca unul de „recapitulare" a principalelor atitudini exprimate în perimetrul avangardei europene la data respectivă: toate elementele definitorii

pentru starea'de spirit avangardistă pot fi identificate în serjul său, devenit, de la început, emblematic pentru aspiraţiile de înnoire a limbajului artistic, ilustrate de amintitele orientări.

In stilul telegrafic, de „aparat Morse" propus de *Contimporanul,* primul manifest semnat de Voronca în 75 W.P. — *Aviograma* — debutează cu o propoziţie tipică pentru antitraditionalismul avangardei: „Cetitor, deparaziteaza-ţi creierul", — imperativ al eliberării de convenţiile moştenite, pe care îl preiau, în continuare, 'alte rinduri ale articolului-program, în fugitive cristalizări ivite în curgerea rapidă a „cuvintelor în libertate" : „Artistul nu imită artistul creează / Linia cuvînlul culoarea pe care n-o găseşti în dicţionar" ; sau : „Inventează inventează /.Arta surpriza'"/ Gramatica logica sentimentalismul ca agăţătoare de rufe" ; şi încă: Stenografie astrală să vie / sîngerarea cuvîntului metalic lepădarea formulelor purgative şi cînd *j* formulă va deveni ceea ce / facem ne vom lepăda şi da-' / noi în aerul anesteziat".

Respingerea culturii convenţionalizate, a „gramaticii" şi „logicii" ca expresii ale unui limbaj codificat de reguli sfricte şi conducînd, ca atare, la ironizatele „formule purgative", se împleteşte, cum se vede, cu dezideratul inovaţiei radicale : încetînd a mai li subordonată mjmesj's-ului, arta devinş creaţie autonomă, univers paralel cu cel dat, rezultat al spiritului inventiv, mereu surprinzător, propunînd o realitate alta, proaspătă, salvată din ştereotipiile convenţiei, Confortului intelectual şi mulţumirii de sine a artistului i se contrapune, pe de altă parte, exigenţa *absolutei disponibilităţi a spiritului,* o dinamică interioară capabilă sa reziste eficient pericolului stagnării, — de aici, acea „lepădare" de sine, promisă ca semn al sacrificiului necesar ; asceză simbolică, sugerînd menţinerea sensibilităţii într-o permanentă stare de alertă, depla-sare semnificativă a accentului de pe „produsul finit", deplin realizat, c<jre — in termeni tradiţionali — trebuia să fie „opera", pe planul *trăirii,* al experienţei vitale mereu înnoite a subiectului creator. Iar această suită de imperative îşi găseşte justificarea în însăşi dinamica vieţii moderne, în acel „puls al epocii", care va fi de acum înainte mereu invocat ca temei al creaţiei : „Vibrează diapazon secolul" — scrie autorul manifestului, oferind o imagine panoramic-spectaculară a peisajului citadin: „Pe frînghii cheamă împărăţia afişelor luminoase /-../ Telegraful a ţesut curcubeie de sîrmă ***J...J*** cablograme cîntă diastola stelelor /.../ veştile se ciocnesc ca la biliard avioane / PARIS TSF LONDRA NEW YORK BERLIN ***J*** coboară ca barometre arde colierul de faruri / Europa..."

Alt& articole, tipărite în aceeaşi revistă, vor relua, cu neînsemnate variaţii, acelaşi program, vizînd repudierea oricăror forme

do „academism" şi definiţia artistului ca „inventator" : „Artistul însă e înainte do toate inventator. Mai presus de limite sau de şcoală, creaţia lui e inedită, fulgerătoare ([...]. Perfecţiunea, tiparul vor fi aşadar refugiul mediocrităţii. Artistul e neîncetat plăsmuitorul unor noi înlănţuiri de sunet, cuvînt, culoare. Era clcsăvîrşîrilor e stirşită" 1. Aportul înnoitor e evaluat, tot aici, pe linia "exigenţelor constructiviste care fuseseră ?i ale *Contimporanului:* „abstracţia", „lepădarea de sentimentalism şi de logică". Văzută sub semnul „triumfului cerebralităţii" şi al ..inteligenţei- inventive, imaginea epocii e a unui uriaş spectacol cu deschideri caleidos,-copice, în perpetua transformare, sub impulsul. unei puternice vitalităţi controlate de intelect: „în avioane călători cu sensibilităţi tari joacă pocker sau stepcază în mîini. Şi ascuţişul senzaţiei nu - se mai opreşte sterp pe retina, ci sparge dum-dum Fecund pe meninge. J...J Rupte toate cortinele, să ne lăsăm invadaţi de stradă, • de cetăţi, de noi. Lumea trebuie reinventată. Mereu inedit"[2]. Nu lipseşte nici dezideratul unei sinteze a artelor, — şi Voronca, im-' preună ,cu Victor Hrauner, va propune drept exemplu „Pictopoezia", un fel de colaj plastico-literar*, ca proprie ilustrare a unei •isemenea interferenţe („Pictopoezia nu e pictură / Pictopoezia nu e poezie / Pictopoezia e pictopoezie'').

Se poate \edca, chiar numai din aceste sumare exemplificări, cit de implicat era poetul, încă efin primul său moment avangardist, în afirmarea stării de spirit întreţinute de -ambianţa construc--tivistă. Limitindn-se deocamdată la consideraţii de ordin general, luările sale de poziţie sînt ale unui .spirit ce descoperă cu juvenilă îneîntare posibilitatea totalei eliberări a imaginaţiei creatoare : e o stare de reală euforie, pe care i-o dă conştiinţa degajării <ie orice obstacol, revelaţia unor înfăţişări inedite ale universului, participarea la un demers colectiv de înnoire. De aici şi nota ludică ce transpare sub gravitatea propoziţiilor de program. Pentru Voronca (dar' şi pentru alţi colaboratori de la 75 *H.P.* ca Ştefan Roii, F. Brunea, Victor Brauner), spaţiul citadin e o mare scenă promiţătoare de spectacole întotdeauna surprinzătoare, cu actori şi „saltimbanci", cu dansatori-acrobaţi, într-un decor de feerie modernă („oraşul" său e modelat ca metropolă invadată de „afişele luminoase", participînd la Un „concert al secolului", deschisă spre o perspectivă planetară etc), iar artistul nou e el însuşi un astfel de actor şi acrobat de performantă sau un orator *sui generis,* ce-şi

î. Ilarie Voronca, Victor *Brauner,* în 75 H.P., octombrie 1924.
' 2. *1924,* în .75 H.P. (articol semnat cu pseudonimul *Alex. Cernat).*

rosteşte adeseori sloganurile simiH-publicitare cu umor şi ironie. iCuloarea ludic-spectaculară e încă mai evidentă în dteva texte nesemnate din 75 *H.P.,* ce parodiază stilul reclamelor comerciale, amintind de „conferinţele" bufe ale dadaiştilor parizieni de prin 1920).

Mostrele poetice oferite de Ilarie Voronca în 75 H.P. intr-o mso]ită paginaţie, se situează mai degrabă în linia unor asemenea atitudini Indice de factură dadaisia : sînt, în fond, nişte anti-poemc, ce păstrează doar un aproximativ, tipar strofic şi ritmic, adică elementele cele mai exterioare ale versificaţiei tradiţionale,- apli***rute.*** unui text de o calculată banalitate, introducînd ironic aluzia mitică în contexte prozaice, ca în cele două Strofe, dintre care a doua nu e decît reluarea în ordine răsturnată a versurilor celei dintîi, care sună astfel :

Monsieur l'archange est un bon chef contable
Euridice : să-ţi prind ochii cu'ace de siguranţă
te rog pînă aici fără aluzii matematice
Euridice mă duc să mă culc.

Ca în „fabula" urmuziană *Cronicari,* se sugerează polemic dârîmarea convenţiilor poetice şi vidul „mesajului". Citite pe dos, versurile „strofei" evidenţiază redundanţa dis<?ursului prizonier al propriilor stereotipii-. Un alt text, intitulat *Hidrofil,* relativizează in şi mai mare măsură; convenţia poetică, recurgînd la destructurarea „gramaticii" şi „logicii" discursive, intr-un mod ce trimite direct ia „cuvintele în libertate" futuriste şi, nu mai puţin, la reţeta propusa de Tristan Tzara pentru „facerea" poerhului prin alăturarea hazardată a vocabulelor „Vîntul e pătrat invers 50 lei util gazometru / întcrstiţial cheamă hornar pentru esofag /_ ein zwei pentru sept huit dieci / temperament scafandner în porte-feuille"... Sensul nu e lotuşi absent, căci în învălmăşeala fortuită a vocabularului tehnic (singura .notă „constructivistă") se insinuează aluzii de program novator, în sensul purificării şi împrospătării vocii lirice, al dinamizării viziunii, deschise spre universul caleidoscopic al oraşului modernist : „cheamă hornar pentru esofag", „temperament scafandrier", „sistem nervos apoteoză", „îmi e foame- îmi e întuneric îmi e- dicţionar telefonul", „almanah strada"...

Esenţială este însă în aceste experienţe latura negativă, de ruptură, a frondei avangardiste. Texte precum cele citate înscenează, în mic, o comedie a literaturii, haotizează codurile stabilite, atrăgînd totodată atenţia — la nivel metapoetic — asupra faptului că (vezi Mallarme) poezia se face cu cuvinte, nu cu idei şi, ca atare, că dincolo de comodităţile m/mesfs-ului se cuvine impusă

noua realitate a *verbului,* manipulat conform unui ritm interior ce aproximează în chip specific dinamica unor stări de spirit concordante cu „pulsul epocii", din „noua fază activistă industrială". In fond, semnificaţia lor nu e a unor realizări estetice independente, ci- se' reliefează prin raportare la „obiectul" negat, ca reflecţie *sui generis* asupra unu! mod considerat depăşit de a face poezie. *Anti-poeme,* astfel de producţii sînt şi nişte meta-poeme, care-şi conţin propriul program.

Prezenţa tînărului Voronca in spaţiul primelor manifestări avangardiste nu se limitează însă la această fa£ă de acomodare şi la expresia unui entuziasm al descoperirilor de posibilităţi inedite ale creaţiei. Etapa, pe care am putea-o numi pur „exclamativă" a avangardismului său, e repede depăşită în chiar perimetrul constructivist, spre o reflecţie mai substanţială asupra limbajului poetic, pe care, - cu foarte puţine excepţii[1], critica n-a apreciat-o la adevărata ei valoare. In numeroasele articole publicate In *Punct* şi Integrai, poetul întîmpinărilor febrile ale noilor iniţiative creatoare va surprinde prin acuitatea unor intuiţii privind modernizarea în profunzime a poeziei româneşti, într-o direcţie — care nu e desigur unica — confirmată în mare măsură de evoluţia ei ulterioară şi care, avînd in vedere momentul cînd scrie, îl situează de drept printre pionierii acestei înnoiri, precedîndu-i în acest sens pe un Arghezi sau Ion Barbu. Şocante în expresie, luările sale de atitudine, de certă profunzime, au putut trece pentru mulţi drept simple curiozităţi în subordinea frondei mereu spectaculare a „extremiştilor". Şi e foarte adevărat că retorica specifică manifestelor avangardei marchează cu putere, în continuare, toate aceste reflecţii fundamentate, în mare, pe ideile constructivismului, după cum o vom putea regăsi şi mai tîrziu, cînd poetul se va apropia de doctrina suprarealistă. încît sugestiile novatoare care vor fi, in parte, şi'ale „modernismului'moderat", • apar orchestrate într-o instrumentaţie cu foarte multe alănuVi şi capătă acele accente radicale ce particularizează toate Iniţiativele „insurgenţilor" lirici.

Regimul sloganului pur — precumpănitor în texte ca Aviograma de la 75 *H. P.* — va fi însă depăşit treptat de Voronca, spre unul reflexiv şi explicativ. O idee scumpă tuturor militanţilor avangardişti, precum aceea a corespondentei dintre' dinamica creaţiei şi „ritmul vremii", nu va mai apărea atunci ca simplu deziderat individual şi subiectiv, ci ca necesitate dictată de „o lege a determinantelor istorice, acţionînd simultan, în art& ca şi în toate celelalte'manifestări [...] îndeosebi in cele sociale"l. „Sufletul fiecărei epoci — continuă Voronca în acelaşi articol — îşi cere desăvîrşirea Iul [..,]. Şi întru această realizare, sensibilitatea vremii îşi faure ea Incaşi purtătorii ci de cuvînt". In paginile Integralului, aceeaşi „lege" va ii rcformulată în termeni asemănători: „Mai presus de pulsul individual — se poate citi sub titlul *Suprarealism $i integralismZ* —. stăruie pulsul epocei. Există un fond social care fecundă stilul artistului în stilul vremei. Realizările de artă se proiectează pe un perete de contimporaneitate". Nu sîntem departe, aici, de „sincronismul" lovinescian (anunţat, în spaţiul simbolist, de un Ovid Densusianu), iar cînd poetul scrie că : „tăria însăşi a curentului actual consistă in integralul tuturor eforturilor de pretutindeni; filon unitar, nerv vibrînd acelaşi în plastică, literatură, muzică, arhitectură, teatru", adăugind că i „Există, neîndoielnic o intensă analogie mai presus de trăsăturile înnăscut organice [...], o analogie de corpuri geometrice" 3 — „e putem gîndî şi la un Lucian Blaga (din *Filosoîia stilului,* 1924) ce manifesta, -paralel, un interes particular faţă de o anume unitate stilistică, la mai multe nivele ale creaţiei culturale. Voronca va fi fost desigur mai sensibil, vorbind despre aeeste prableme, la formularea lor avangardistă, venind dinspre *Contimporanui* şi, prin el, dinspre constructivismul german (Walter Gropius şi gruparea *Bauhaus).* In orice caz, există la el o febrilitate a adeziunii la dinamica momentului artistic, o obsesie a „vitezei" transformărilor, o grabă a descoperirii „ultimului strigăt" în materie de înnoire, o energie a îmbrăţişării celor, mai recente experimente artistice, care-1 deosebesc substanţial de calmul relativ al celorlalţi modernişti. „Sinteza modernă" identificată de el în *integralism* va fi afirmată astfel cu un evident *parti-pris* pentru Constructivism ca depăşire calitativă a avangardelor anterioare (expresionism, futurism, cubism, dadaism, suprarealism), confirmîndu-se astfel şi prin el acea „vocaţie a avangardei" de a nega avangardele anterioare, despre care vorbeşte Adrian Marino[4]. Din perspectiva idealului constructivist, un curent precum suprarealismul —• care **abia** începuse totuşi să se afirme — îi apare „tardiv" şi inferior ce-

1. V. de exemplu, Marin Mincu, în studiul introductiv Ia antologia Avangarda *literară* româneasca,'Bucureşti, Minerva, 1983.

1. Ilarie Voronca, Marcel Iancu, în Punct, 1924, nr. 5, p. 1.
2. *Integral,* **1925,** nr. **1, p. 4.**
3. Ilarie Voronca, *Cicatrizări, (Poezia nouă),* în *Integral,* 1925, nr. *4,* p. 2.
4. A. Marino, *Dicţionar de idei literare,* I. Bucureşti, Ed. Eminescu, 1973, p. 209.

lorlalte : „suprarealismul nu răspunde ritmului vremei"[1]; vom vedea roai încolo care sînt argumentele sale.

In strinsa relaţie cu obsesia imediatei sincronizări a creaţiei iu „ritmul vremei", poetul continuă să exalte *noul,* în opoziţie cu moştenirea *tradiţiei,* situată global sub semnul negativ al convenţiei". Se poate vorbi şi la Voronca de o adevărată teroare a convenţiei, compensată de patosul înnoirii. Obsesia pămîntului virgin, a unei *fabula rana* necesare într-o exchatologie simbolică, promiţătoare de noi genezele şi a sa. O găsim în mai multe rinduri şi în articolele din Punct şi *Integral.* „Creatorul adevărat şi nou sfărîmă cu tirnăcopul temperamentului său legile cunoscute. Orice artist trebuie să fie aducătorul unor alte principii, scoborînd în concertul de fulgere de pe muntele Sinai cu tablele logicei noi în miini" — scrie el[2]. I3r în altă parte: „Vizionarii de azi ne conduc fiecare cu un pas mai aproape de India sufletească actuală. Dintre premergătorii aceştia se va înălţa mîine Columbul unei lumi cu existenţa virgină"'3, (Sîntem obligaţi să observăm, însă o anumită nuanţare a acestei atitudini : poetul e totuşi conştient de imposibilitatea *totalei'*rupturi faţă de trecut; el amendează, de pildă, opinia dupăcare „arta nouă e o artă de revoluţie, lipsită de suportul continuitate *în timp",* sustinind că momentele revoluţionare sînt rezultatul unui „proces de dezagregare a unei -stări de fapt şi de cristalizare lentă a unei alteia următoare", cu adaosul că ; „De altfel, în artă, ca pretutindeni, în domeniul social de pildă, revoluţia este exclusă" * Intră în joc aici, fără îndoială, şi intenţia de a răspunde permanentei suspiciuni de ilegitimitate a fenomenului avangardist, venite din partea forţelor conservatoare).

In perspectiva radicalei înnoiri a limbajului artistic, a depăşirii oricărei convenţii prin renunţarea programatică la „desăvîrşirea" estetică (dadaistul Tzara spunea şi el că „perfecţiunea plictiseşte" r), se poate înţelege că şi chestiunea *receptării* creaţiei noi, a comunicării cu publicul, cunoaşte o redimensionare. Ea e pusă şi de constructivistul Voronca în termenii nanconformismului şi revoltei antiburgheze a avangardei, Intelegîndu-se prin „burghez" nu atît o categorie limitat-socială, ci mai curînd spirituală, sinonimă cu opacitatea faţă de tot ceea ce iese din sfera „utilităţii" imediate, cu suficienţa intelectuală, cu inerţia tuturor abdicărilor. De aici, neîncrederea şi chiar ostilitatea faţă de „public", considerat generic, prin

_________________t

1. *Suprarealism şi Integralism,* loc. cit
2. Ilarie Voronca, Gramatica, în Punct, 1924, nr. 6—7, >. 3.
3. Idem, *Suprarealism şi integralism,* loc. cit.
4. Idem, *Cicatrizări. (Poezia nouă),* loc, cit.

extrapolarea calificativului de „burghez", şi afişarea orgolioasă a dezinteresului pentru „gradul de comprehensibil al operei" ; creaţia nona \ iolentează,-prin înseşi complexitatea şi dificultatea ei,, „contortul" general : „Opera de artă devenită diutr-o dată pe placul spectatorului — scrie poetul în revista *Punct* —• nu e cu nimic mai presus salatei prpvocînd spontan entuziasmul consumatorilor [...].:.Gus•tul, ochiul, urechea spectatorului trebuie neîncetat violate. Opera de artă trăieşte numai prin ignorarea tuturor regulelor cunoscute {...]. Opera de artă nu poate fi o uşă deschisă prin care ghetele murdare" ale publicului să tropăie insolent [...]. Cu chipul acesta,- arta <• salvată de platitudinea mereu ameninţătoare"[1]. (E o atitudine pe care o vom regăsi şi mai tîrziu, în_articolele din Unu ale poetului* <-are nu va înceta să pună în legătură „căderea [...] de pe o plătiormă suspendată în azuruljibertăţii", cu „cămaşa de forţă a formulelor utilitare, a înţelegerii unanime" — de unde şi refuzul categoric al evaluării operei în funcţie de gradul ei de accesibilitate sau, cum se exprimă el, de raportare „la numărul şi înţelegerea turmei" Şocantă la primai vedere, o atare opinie are, dincolo de excesul retoric, partea ei de adevăr, şi e de înţeles, in orice caz. între reperele ideologiei artistice anvangardiste şi ale unei psihologii specifice creatorului marginalizat, în conflict permanent cu societatea în care trăieşte. Sînt atitudini caracteristice pentru ceea ce s-a numit „elitismul" avangardei, explicabil în cadrele amintite[3]. O perfectă ilustrare o oferă, in acelaşi sens, şi articolul omagial dedicat în revista *Integral* lui Tudor Arghezi, unde Voronca vorbeşte despre „o artă expresie pură, care nu ajunge pînă la creierul diluat al mulţimii", dramatizind condiţia poetului în linia unei retorici neoromantice; „Creatori străbătînd singuratici, la intervale mari, coaja cpocclor, călcînd în echilibru peste munţi ca peste umeri, acrobaţi pe funia inteligentei subţiată, dărîmătorj sau constructori de formule tîrziu devenite passe-partout tuturor" *. în etapa ultimă a avangardismului său şi. mai apoi, depăşindu-1, tot Voronca va fi acela care, cu o altă înţelegere a raporturilor dintre poezie şi public, îşi va deschide scrisul „bucuriei" unanime, comu* nicării generoase cu mulţimile în suferinţă.

1. Ilarie Voronca, *Glasuri,* în *Punct,* 1925, nr. 8, p. 2.
2. idem, A doua *lumină,* în unu, 1929, nr. 16.
3. V. Renato Poggioli, *Teoria deU'arte d'avanguardia,* Bologna ti Mulino, 1972, p. 108.
4. Ilarie Voronca, *Tudor Arghezi, tierar al cuvîntului^* in Infe- ***QTQI,*** 1925, nr. 3.

£ntr-un asemenea context de" idei generale pe cart' poetul si **ie** asumă, dezvoltîndu-le în perioada constructivist-integrahstă **a** scrisului său, poate fi situată mai exact şi reflecţia sa vizînd înnoi**rea** limbajului poetic, posibilităţile de constituire a unei alte „gramatici" a poeziei." Căci toate demersurile sale într-un asemenea sens vor purta, în acest moment, marca programului constructivist şi^a specificei retorici a manifestelor care-l vehiculează. Modelată vizibil, pînă la stridenţă, de. acest program, viziunea lui Ilarie Voronca despre poezia modernă nu se limitează totuşi la strictele poziţii doctrinare, ci participă la o reflecţie^ cu valoare mai generală, corespondentă — cum Vom vedea — cu cel puţin una dintre direcţiile majore ale căutărilor poeticii secolului nostru. De altfel, cercetări de dată recentă ale orientărilor de avangardă recunosc dificultatea, (iacă nu chiar imposibilitatea Conturării unei asemenea poetici de obedienţă strict constructivistă [1] (constructivismul sau abstracţioaismul a fost o mişcare aparţinînd artelor plastice, iar transferul dinspre acest domeniu către poezie a întîmpinat, cum se poate lesne înţelege, numeroase dificultăţi — şi e semnificativ că în spaţiul unor atari iniţiative n-a putut fi citat, practic, decît numele „neoplasticianului" olandez Theo Van Doeşburg (publicat şi de revistele constructiviste româneşti *Contimporanul* şi Punct, între altele, cu importantul articol Vers une constmcfion *coliective* [2]). Intuiţia poetului român se orientează însă foarte just, încurajată desigur şi de sugestii din afară (venite, foarte probabil, chiar de Ia Van Doeşburg), surprinzînd în „codul" plasticii constructiviste indicaţii pe care le exploatează cu profit şi înscriindu-se astfel printre precursorii români ai „revoluţiei limbajului poetic".

Care sînt, de fapt, datele reţinute de Voronca din programul artistic constructivist? — O definiţie concentrată o găsim, bunăoară, în Arhitectura, articol tipărit în *Punct,* nr. 9 din 1925, şi ea reţine, în sensul unui anti-mimes/s declarat, năzuinţa' de abstractizare (de abstragere din realul *dat)* a imaginii, negînd orice propensiune de factură naturalistă: „o armonie abstractă cu legi fixe, o creaţie pură, în care obiectul c cu raporturi de linie şi culoare echilibrate". Altădată, e vizată din nou „ordinea abstractă", cînd integralismul e caracterizat — în opoziţie cu „dezagregarea bolnavă, romantică, suprarealistă" — drept „ordine sinteză constructivă, clasică, integrală" [3]. (Manifestul revistei *Integral,* redac-

1. Stephen Bann, ***Constructivisme,*** în Ies ***avant-gatties*** *litteraires* ***au*** XX-e siec/e, II, Budapest, Afcademiai K8nyvIciado, 1984, pp. 1010—1026.
2. v. Punct, 1925, nr. S, p. 3.
3. I. Voronca, *Suprarealism şi integralism,* loc. cit.

tat de Ion Călugăru, ceruse de asemenea „evadarea din pastişul etern natura^" spre o artă de sinteză autonomă, puternic intelectualizată, construind o realitate paralelă, marcată de dinamica evului citadin şi industrial). Linia şi cu/oarea, materia plastică la îndemîna artistului omnipotent, erau chemate să asigure, întrşo echilibrare a elementelor constitutive ale tabloului;' acea imaginc-sinteză contrazicind datele realităţii externe (lăsate, cum .citeam in *Manifestul activist,.,* în seama „reporterilor iscusiţi" şi a fotografiei ce făcea inutilă copia naturalistă a obiectului în artele plastice), dar^ni şi spiritul ei. „Considerarea obiectului-ca obiect în spaţiu" (cu punctul de plecare în Cezaruie") arată că accentul s-a deplasat pe însăşi substanţa sa plastică, eliberată de imixtiunile afectului: „îndepărtarea oricărui subiectivism, integrarea portretului, pejsagiului, naturei moarte, nu *ca expresie de suflet,* ci ca existenţă materială, organică, iată în nucleu doctrina realizării contimporane [...]. Răsfrîntă această atitudine în poezie, capătă o şi mai adîncă semnificaţie"

Otm se „răsfrînge" însă, după Voronca, această „atitudine" în poezie ? — Echivalentul realităţii exterioare, ce se propune remodelării, -este în linii mari, *limba* supusă unor *reguli* ale *gramaticii* **şi** *logicii* şi condamnată, ca atare, la o comunicare convenţionalizată, osificată în tipare prestabilite; şi este în.primul rînd limbajul *conceptual,* neutru din punct de vedere poetic, pe care îl aco*[1] peră, în fapt, ceea ce poetul numeşte *logică* şţ gramaticei. încît întîiul obiectiv al demersului său va fi destructurarea ordinii logic-gram'aticale a discursului. „Faceţi greşeli de gramatică !" poate deveni astfel apelul concentrat, rostit pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, din finalul unui articol [2]. Cît despre *logică,* ea este considerată, în sens similar, ca fiind „cui desăvîrşire indiferentă creaţiei artistice" [3], după ce fusese repudiată, în citata Avio*gramă* din 75 H. P., printre „agăţătoarele de rufe", alături de «gramatică" şi de „sentimentalism". Că Voronca are în vedere limbajul conceptual, nespecific poeziei, *ţdar şi pe cel convenţional-poetic) se vede, între alte numeroase cazuri, din acelaşi articol. Gramatică: „Fraza nu mai e o ficţiune amintind discursul electoral sau declaraţia de dragoste sub lună a plăcintarului devenit brusc poet". Trimiterea la Mallarme, citat în acest context („conştienta împotrivire faţă de fraza gramaticală şi plată începe cu Mallarme"), capătă astfel o semnificaţie majoră. Căci Voronca iden-

1. *Cicatrizări* ***(Poezia*** *nouă), loc* cit.
2. *Gramatică,* loc. cit.
3. Ibidem.

tlfică în poetul francez, căruia ii asociază si numele lui Rîmbaud, *an* crap de serie. într-o acţiune pe care întreaga poezie modernă o va dezvolta, pe măsură ce conştiinţa specificităţii limbajului liric se impune. Poetul „intcgralist" nu e desigur primul care o iace, (iar el exploatează, în orice caz, în gradul cel mai înalt sugestiile poeticii mallarmeene în momentul istorico-literar respectiv (va fi urmat, nu peste multă vreme, de Ion Barbu). In spirit avangardist, el insistă', desigur, asupra necesarei dezagregări a discursului ..gramatical", profitînd ele sugestia futuristă a „distrugerii sintaxei", pentru a se ajunge la „cuvintele in libertate" : „Nu licenţă, ci *liberă înşiruire* u *cuvintelor"* — cere el în *Gramatică. Dar* e, aici, mai curînd expresia degajării de convenţional, de „lege" si „formulă", căci, riezvoltîndu-şi ideile, Voronca se va dovedi extrem de atent la *construcţia* discursului liric, in care plasticele „raporturi de linie şi culoare echilibrate" şi „existenţa materială obiectivă" îşi vor găsi corespondentul în *cuvintul* chemat la o ordine nouă» in constituirea căreia el nu mai contează ca x-ehicul al „ideii", ci se oferă ca *materie* antrenată într-un proces combinatoriu specific. E ceea ce ne spune „chimia cuvintelor'' (variantă a rimbaktienei ..alchimie du \erbe"), în articolul consacrat lui Tudor Arghezi din *Integrai* în *Gramatică* — text esenţial pentru definirea demersului său teoretic —•interesul faţă de valoarea în sine a semnificautului devine dominant, *cuvintul* preluînd trăsăturile elementelor din plastică constructivislă, amintite mai sus: „Cuvintele au viaţa lor, pe care şi-o cer şi şi-o creează. Cuvintul dansator descătuşat avea să sară dintre rinduri, să spargă fraza ca pe o nucă de cocos. Laptele scurs va dărui gustul unor ţinuturi stranii, în care etimologia şi sintaxa, mediocru utilitariste nu şi-ar mai face loc". Sau, tot aici, într-o semnificativă paralelă cu plastica : „Cuvintul în literatură, ca şi culoarea sau linia în pictură, are un rol abstract, mai presus de înţelesul gramatical sau-Jogic. Există o chimie a cuvintelor, cu interesante rezultate ale acţiunilor dintre ele. Verbul întrebuinţat pur, asemeni materialelor -din construcţiile plastice, capătă o semnificaţie neînregistrată de dicţionar [..,]. Cuvintul trăieşte indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul rezidă deplin, înaintea formelor înregistrate în comerţ. Anecdota cuvintelor sau a realizărilor plastice e comercializarea lor. [...]. Artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pămlnt, lemn sau verb, organisme vii, maşini spintecînd drumuri, .strigăte tresărind violent ca în furtună acoperişuri. Cuvintele obţin astfel propriul lor sens, boxînd sau îmbrătişîndu-se Jntre ele". In sfîrşiţ: „Verbele descojite de simbol capătă adevărata vitalitate. In afară de asta, cuvintele sunt intraductibile. Există pentru noi o savoare.

.jproape senzuală a - înlănţuirii, în ciuda sensului, a cuvintelor [...]. Pentru mulţi, *drum, chemin, weg, cammino* înseamnă acelaşi lucru. Inexact".

Avem aici un repertoriu cvasi-complet al opiniilor poetului ct reevaluează funcţia semnificantului în poezie. (S-a vorbit, la acest nivel, pe drept cuvînt, despre o tendinţă *textualizantă*[1]). Lecţia mdllaimeană privind „dispariţia eJocutorie a poetului" care „ce deaza iniţiativa cuvintelor", punerea in contrast a poeziei cu „universalul reportaj", ca şi afirmaţia cunoscută că poezia nu se face (ii idei ci cu cuvinte, fructifică din plin în astfel de propoziţii, h'uarto importantă şi insolită, în epocă, prin radicalismul ei, este mai ales eliminarea. *simbolului,* acea „descojiie de simbol" a verbului, care împinge la limita extremă ideea modernă că poezia nu c ;i';ar *un* simplu discurs conceptual ornat metaforic, ci devine semnifi-'ativâ în toate straturile ei, într-o complexă ţesătură, la care ni-\ilul fonic, lexical, sintactic contribuie deopotrivă; nu doar pentru a exprima-„idei'"sau „sentimente" („sentimentalismul" c amend.:t drastic, curn am văzut), ci pentru a se exprima, fără a rămîne totuşi străine de starea de spirit definitorie pentru timpul dinamic, în perpetuă metamorfoză, în care se- constituie discursul. In fond, ceea ce se doreşte înscris în însăşi substanţa verbală a poemului e '[(iernai .frenezia participării la „ritmul vremei" — însă în afara efuziunilor tradiţionale „romantice" şi vizindu-sc chiar acel statut de „obiectivitate" ul poeziei („poezia Încetează de a mai fi subiect': — se scrie în *'Cicatrizări...)* degajate, cum va spune Ion Barba, de „expresia temperamentală". La rîndul său, „chimia cuvintelor" şi „acţiunea" dintre ele" orientează atenţia spre *„sintaxa* poemului (cat'e-l va preocupa, iarăşi, şi pe Ion Barbu}, fapt continuat şi de propoziţii ca acestea: „Fraza devine Himinoasă. *cu o ordine proprie, uneori invcnţic-suru'rim a pactului drumului de fier dc azi"* „Limbă nouă, senzaţie crudă, construcţie clasică obiectivă ţimpiisă *ele* o *ordine şi c.onstrîngere proprie* — s. n.), poezia aclualâ umflă'coaja solului..." 2. I. fine: „UIT poem nu trebuie alcătuit numai din cuvinte, ci şi din goluri; prăpăstii în povîrnişul căi ora pasul alunecă şi urmează îmbrăţişarea fără siîrşit"[3].

hi ciuda aparentelor, o astfel de viziune urmăreşte, mai mult decît oricînd, implicarea poetului în marele flux - transformator al epocii. încît Voronca poate, vorbi, fără să se contrazică, despre -.notaţia singerindă", despre „senzaţia (care) prinsă stea în cleş-

1. Marin Mincu, Op. *cit.,* p. 38.
2. *Cicatrizări (Poezia nouă),* Ioc. cit.
3. JVofe *despre poem şi antologie,* in *Integral,* 1027, nr. 13—14.

tele poemului actual, înviorează, uimeşte, pătrunde ca o injecţie" l . Şi dacă se admite că „substanţa poeziei noi a rămas aceeaşi", deci că *temele* ei pot fi ale „poeziei dintotdeauna", Voronca precizează faptul esenţial că „schimbată cu desăvîrşire e interpretarea lui" (a materialului poetic), că „observarea" *substanţei* acestei poezii „c însă cu totul alta ; ştiinţifică, nu ca precizie, ci *cu* sistem: organică, obiectivă"[2]. Eliberată de efuziunile sentimentale, de excesele „subiectului", de m/mesis-ul sui *genetis* care-o prezida, de „catalogările" limitative („erotic, naţional, istoric"), poezia nouă poate fi definită în felul acesta ca „universal umană, poezia-poczie, poezia-ciment, poezia-planşă de inginer, creier, organism viu, integrat simplu între fenomenele naturale"[3].

Voronca-militantul constructivist se situează astfel la o interesantă (şi fructuoasă) confluenţă de idei : în căutarea unei „gramatici" constructiviste a poeziei, el dezvoltă în chip personal sugestii oferite în aria avangardistă (îndeosebi de Theo Van Doeşburg şi manifestele grupării *De Stiji* a neoplasticienilor olandezi), care-l orientează spre poetul cel mai preocupat de noua sintaxă a liricii — Mallarme — şi care* putea servi în mod ideal drept bază. ă~unei posibile poetici constructiviste. Intră desigur în joc aici şi propoziţii ale Bauhous-ului lui W. Gropius, atît de interesat de *senzaţie,*^ de calitatea *materialului* supus prelucrării, de sfhtezcrarfe/or*, şi nu mai puţin energetismul futurist al îmbrăţişării spectacolului modernităţii, dominat de cultul vitezei, al maşînismului, într-un,soi de elan dionisiac 'nietzschean, transpus în ambianţa dinamică a „oraşului tentacular". Năzuinţa programatică spre „ordinea esenţă constructivă, clasică, integrală" se conjugă astfel cu un avînt vitalist ce convine de minune temperamentului exaltat al lui Voronca : în ciuda proclamării echilibrului şi „ordinii", el rămîne în fond un neliniştit, o. sensibilitate ardent-pasionată, im dez-ordonat şi un ne-clasic, la care „mişcarea ce deplasează liniile" străbate pînă în miezut celor mal voit-austere geometrii.

Modul cum pune, de pildă, problema *imaginii* poetice este grăitor în acest sens.- în a sa „gramatică" a poeziei noi, imagismul va deţine un rol fundamental, răspunzînd acelui primat al vizualităţii, al senzaţiei — „notaţie singerîndă" —, al *materiei* din estetica constructivistă, dar şi gustului pentru spectacular, pen-

1. Cicatrizări..., loc. cit. ~ '
2. *Ibidem.*
2. Ibidem.
4. A se vedea, în acest sens, consideraţiile lui G. C. Argan, în Walfer Gropius, şi Bauhaus-ul, Bucureşti, Meridiane, 1976, p.p. 62^63.

tru dinamica metamorfozelor lumii. Poetul — spune. Voronca în caracterizarea rimbaldiană a Iui Arghezi — este un „alchimist al imaginii" : „chimia cuvintelor" se întUneşte cu „alchimia imaginii", şi nu intimplător. Căci în definiţia pe care o dă imaginii, pe urmele lui Pierre Iteverdy, el pune accentul pe acea „acţiune" (mai exact, *reacţie)* dintre cuvinte, provocată de poetul însuşi, abstras ordinii convenţionalizate a realului, ale cărui elemente sînt puse în stare de tensiune: „De aici, plăsmuire abstractă, imaginea : raport pur, a două elemente cit mai depărtate (sau cît mai apropiate) între ele"[1]. Imaginea, în concreTul ei, poate sparge astfel ordinea „gramaticală" şi „logică" a discursului, mizînd pe concretul verbului, forţînd limitele similarităţii, deplasînd atenţia de i^e metafora propriu-zisă (ameninţată să devină pură ilustrare şi podoaba a „ideii"), *pe contiguitatea metonimică. Priza asupra realităţii limbajului sporeşte, ca şi prospeţimea senzorială a „notaţiei", iar textului i se imprimă o energie pe care absoluta disponibilitate asociativă o menţine mereu vie : „Poemul ţipă, vibrează, dizolvă, cristalizează, umbreşte, zgîrie, înspăimintă sau calmează, *imaginile se îmbulzesc nu in comparaţii* sterpe, ci în osocialii-fu/ge/c, *frunziş în noapte. Orice verste o sumă de noi posibilităţi, o altă soluţie a ecuaţiei „primare*[2] ***[(s.n.).***

într-un scurt poem în proză, datat 1926, dar publicat în 1920 în revista *unu,* — Ora *10 dimineaţa* — Voronca va exprima sub forma unei butade această opţiune pentru imagism : „Dar uite, eu, dintre toate NAŢIUNILE, „aleg imagi-NAŢIUNEA" 3. în acel moment, sensurile „imagi-naţiunii" vor fi uşor schimbate, indicînd o trecere spre interpretarea ei în direcţie suprarealistă. Cîtă vreme poetul se menţine în cadrele mai mult sau mai puţin stricte ale constructivismului Integralist, viziunea sa despre natura şi funcţia imaginii capătă această precisă coloratură indicată de programul la care aderase. Cum am văzut însă, ea se situează, dincolo de limitele restrictiv-programatice, într-o suită de demersuri menite să producă mutaţii de structură Sn perspectiva asupra limbajului poetic — şi Ilarie Voronca e, într-un astfel de spaţiu, un deschizător de drumuri. • .<

*

Producţia lirică a lui Voronca din anii adeziunilor constructivist-integraliste (mai stricte între 1924—1925) ilustrează în mare măsură „manifestele" la care ne-am referit mai sus. Strinşă abia

1. Tudor Arghezi — *fierar al cuvîntului,* loc. cit.
2. *Cicatrizări (Poezia* noua",), Toc. cit.
3. v. unu, 1928, nr. '6

în 1931 în placheta *Imitaţie kt hal. ca* indică o importantă transformare şi amplificări- a universului imayinar, in raport cu anterioarele *Restiiyti.* Decorului posomorit aL oraşului provincial, modelat conform convenţiilor simboliste cu amprente bacovionc, i se substituie acum viziunea caleidoscopică ă metropolei' moderne, „Geometria" oraşului Constructivist, „pe fire electrice soneria. Europei ţipînd fals", „huruitul roţilor în beznă", cinematograful şi afişele luminoase, rotativele tipografiilor, „serenada maşinilor descris" în „concertul urban", uzinele, sondele de petrol, -compartimentele dc transatlantic, „mările' din sud" etc. intră firesc în ecuaţia imaginii. 'O înnoire substanţială a „lumii obiectelor" poeziei are loc astfel, aulorul *Invitaţiei la bal* participind. alături de un Ion Vinea, dar în şi .mai mare măsură decît el, la o însemnată „mutaţie a semnelor" în lirica românească a momentului. Paralel cu alţi constructivişti ca Ştefan Roii sau Mihail Cosma. poetul conturează un univers prin excelenţă' *spectacular,* dominat . de tonosul *oralului feeric,* cu. surprizele si insolitul evenimentelor cotidîenr, o!f*rind un eşantion semnificativ pentru ceea ce autorul de artkolr--manifest nOm^a „car tea-dilgct', cai le.i-miracol, cartea-afiş, cartea-hangar de avioane" '. Senzaţia de prospeţime şi inedit e 'asigurată,, bunăoară, ele punerea în relaţie a unor elemente de peisaj /läturai cu date alr- noii cixilizaţii, intr-un soi de travesti mecanic ce evidenţiază nolrj ludic-spectaculară a „almanahului" alcătuit ele poet : „Toate planetele au poposit în acest / Catalog de maşini agricole : Sena", „zgomotele descresc ca preţul cerealelor", „corect arborii stenografiază pe cer", „strigătele urcă la cer *ca* apa în ţevi",- „frunzele colecţionează autografe, parfum", „orice salcim garderoba, „salcîmii : ce maşini de scris in culori", „Orice pasăre? un afiş ceresc", „ora-**ut** s-a deschis ca un porte-cigarcttes" etc. Într-o transcripţie in acelaşi cod, „discursul amoros" poate ti deopotrivă grav şi nu lipsit chiar de o anume exaltare —

Sunt ocliii tăi cu terenuri sportive
Cu cîmpuri şi sonde de petrol
Cu hipodromuri şi hangare de avioane.
Ce tipografii ochii tăi
Şi pupilele tale rotative imense,
Cum se desfăşoară din privirile tale

1. *Pe marginea unui festin,* în *Integral,* 1927. nr. 10, p, 3.

Toată viaţa mea
Ca "un jurnal cu ultimele ştiri —

şi vag'parodic (involuntar sau nu), atunci cînd se recurge la asociaţii ca'acestea: „Te port în mine ca un registru copier", „Alişe -dinţii tăi, mîinile tale articole de toaletă". Uneori, intenţia ludică, de caricatură „mecanică" a retoricii sentimentale e vădită, precum în următorul fragment din poemul fnvifoffe *la bal,* ce poate fi apropiat de unele producţii ale confratelui Ştefan Roîl:

Te invit, agricultor al măduvei şi nervilor mei.
Ară-mă, treieră-mă, seamănă-mă, plouă-mă, "
Deschide-mi supapă dc siguranţă aorta
Iată r noaptea intră în odaie cu toată stima.

Registrele lirismului interferează şi. nu o dată, se situează Ia antipozi, încît, alături de poeme ale participării la „balul" feeric citadin, apar compoziţii elegiace, ca *Profil tăiat într-o lacrimă :* „în ţinutul amar ochean glasul tău / Şi ca mărci poştale te priesc ferestrele, uşile /..>' Frunte ca ibimă şi ochii tăi sunt gări *f* O îndoială* urcă în vine ca o tristeţe / Ca o injecţie / Vîntul-şi-a îdîat cgiful în cristal".

impresia de reportaj liric, de înregistrare rapidă şi sincopată a evenimentului, se impune ia prima vedere (G. Călincscil vorbeşte despre un „impresionism", iar Perpessicius despre un „pointilism" poetic), însă notaţia propriu-zisă e, de fapt, de cele mai multe ori, deviată metaforic spre un spaţiu asociativ insolit, cu clemente împrumutate predilect din sfera modernităţii maşiniste, al cărei ritm specific se imprimă şi frazei poetice ca succesiune de date trimiţînd spre „expresia plastică, strictă şi rapidă a aparatelor Merse", cerută din *Manifestul* de Ia *Contimporanul,* cu reducerea la minimum a elementelor de legătură dintre cuvinte şi concentrarea „geometrică" a imaginilor.

în suburbie cinematograf şi bordel. Iată
Geometria oraşului : logaritm stelar vals
Pe fire electrice soneria Europei ţipînd fals
Luntre şi pasăre de azur, viziune descuiată.

(Clorolorm)

Mai vechiul- baco\ianism al *Restrişti-lor* îşi prelungeşte încă ecourile, însă cu eliminarea „sentimentalismului^ — de unde afişarea unui stil oarecum constataţiv, distant-obiectiv, prin / care tensiunea lăuntrică se vrea transferată în întregime spectacolului exterior :

V

Spectacol de mahala. Zare se frînge.
Toamna a dansat, a dansat. Ceasul e deplin.
Şi glasul pămîntului a răspuns cu pîine şi vin.
Dinspre abator, noaptea se apropie cu sînge.

(Sîîrşit)

Există, adesea, în aceste poeme, o marcată atmosferă expre-' sionistă, cu specifica tensiune deformatoare, un aer de „nebunie" (^Huruitul roţilor în beznă ,/ şi nebunia ca un noroi pînă la gleznă", „Se-apropie noaptea : despletire alba, troică în nebunie") ce • se transmite şi peisajului_j:u stridenţe calculate, semne ale angoasei subiectului:. „corul-lătrat: sirene şi cipri Ave Mărie. / Abstract surîsul. Vîntul prins de epilepsie. / întreg şahul-cer, în apă cu frunze răsturnat",' „... creierul loveşte semne S.O.S. / Dezolat, dezolat ,/ Un ţipăt ca o pasăre sau stilou, ^ In obraz vîntul îţi aruncă vitriol, / Ochiul tău fumegă ca un sat siberian" *(Invitaţie la bal).*

O analiză-detaliată a multora dintre poeme ar evidenţia, dincolo de trăsăturile imediat evidente, ţinînd de plastica geometric-mecanică a imaginii ori de relativul cliptism al sintaxei, şi interesul pentru „chimia cuvintelor", în sensul- armonizării sonore a frazei, al realizării acelei „unităţi fonice" despre care va vorbi Ion Barbu. Să spunem, în acest spaţiu, doar că *Invitaţie la bal* se cuvine a fi „reabilitată" printre experienţele semnificative ale modernismului liric românesc, la care aportul lui Voronca e departe de a fi, încă de pe acum, neglijabil. Atributul de „ostenitoare lirică", dat de G. Călinescu acestor versuri[1], e justificat totuşi pe alocuri, cînd excesul imagistic, realizat la nivelul comparaţiei, precum altădată în *Restrişti,* duce la monotonie, ca în această strofă din ConcJuzi'unf: - \^ *

Aici tresare vitrina ca un obraz
Vorbe deplasez ca figuri de şah',
Să-mi împliniţi privirile ca brazi
Se leagănă sîngele nostru ca un hamac.

Insă adesea, în cadrul aceluiaşi poem —' cum e cazul chiar al Concfuziu/ii-lor — textul atinge, in alte momente, reliefuri remarcabile, atrăgînd atenţia asupra substratului elegiac mascat de spectacolul imagistic :

J. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini plnă in p'ezenf,* Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1941, p. 783. '

i

Dar ce mlhnit e surîsul funcţionarului de la ghişeu
E o chitanţă Inima lui, două scrisori cifrate
Pupilele j cînd ne leagă buzele un curcubeu
Şi viaţa te înnoptează cu un naufragiu, cu un Frate.

Străzile duc spre suferinţa veche
•Vinele noastre sunt catarguri pînă unde exist
în ecou tresare lampa ca o ureche
Final ezită glasuţ tău ca un trapezist.

E, aici, ca şi în alte numeroase poeme ale cărţii, o ambiguitate specific modernă, un aliaj de euforie şi angoasă ce se va permanentiza în creaţia lui Ilarie Voronca, debordînd limitele strict trasate ale progra,melor.

*

• în "plină afirmare a tezelor constructivismului, scrisul poetului indică, de altfel, conturarea unei tendinţe ce merge mai degrabă în sensul unei „sinteze moderne", proclamate şi de autorul de manifeste, ftisă aşezate sub un accent predominant constructivist. Momentul *Invitaţiei la bal,* comparativ mai obedient faţă de propoziţiile doctrinare, va fi substanţial' depăşit în cărţile imediat următoare —*Colombo* (1927) şi *Ulise* (1928) − ce se înscriu totuşi, calendaristic, în perioada colaborărilor la *Integral.* Ele deschid calea unei alte etape, care sugerează o anumită apropiere de suprarealismul pînă nu de mult negat în principiu, ca nerăspunzînd „ritmului vremei", întrucît ar fi expresia unei „dezagregări bolnave, romantice". Era, aceasta, cum am observat, o respingere caracteristică pentru dialectica fenomenului avangardist. însă componenta „romantică" se manifestase ca dat esenţial al sensibilităţii poetului, abia reprimat la nivel programatic şi străbătînd totuşi în exaltările şi neliniştile, fie şi surdinizate, din poemele *Invitaţiei la bal,* ca să nu mai vorbim despre „sensibilitatea răvăşită", remarcată încă de E. Lovinescu în *Restrişti.* Un poet cu o atît de mare libertate a fanteziei,' mizînd tocmai pe dinamica imaginarului, pasional pînă la frenezie, chiar şi în propoziţiile de manifest constructivist, nu putea să nu „recupereze" într-un fel experienţa suprarealistă, fie şi în liniile ei cele mai generale incit această „recuperare" are, semnificaţia unui pas înainte pe calea mai aprofundatei cunoaşteri de sine, cu importante repercursiuni în practica creaţiei. In chiar programul constructivist-integralist, presiunea unor curenţi contrari deschidea supape surprinzătoare, lăsînd să răbufnească la suprafaţă alte energii, mai

puţin supuse „ordinii obiective, clasice, integrale", geometriei trasate pe ..planşa de inginer" a poetului ce anunţa „triumful cerebralităţii'*. Nişte *Note despre poem* şi *antologie,* din unul dintre ultimele numere ale revistei *Integral* (13—14/1927), admiteau deja, alături de „efortul poetului contimporan de abstractizare a elementelor înconjurătoare", şi fraze ca acestea, unde „inspiraţia" (romantică *l)* îşi face loc, lîngă mai vechea exaltare a senzualităţii cuvintelor : „Caut- caut în ochii poetului neliniştea. / Poetul comunică cu Dumnezeu,- glasul lui are răsfringeri de dincolo : de aceea, întt-un poem *nu* se poate pătrunde cu înţelegerea, ci prinţr-o *exaltare,* ca injecţia de morfină". Şi, imediat : „Asemeni Ioanei D'Arc, poetul aude voci". Se vede limpede că nu e vorba aici doar de respingerea discursului „logic", destrucUirat în profitul „senzaţiei prime" înscrise in materia cuvîntului remodelat ca o altă lume, paralelă cu cea dată, ci — mai mult — dc un „viraj" spre stările subliminale ale oului, spre un *dincolo* misterios, ce se oferă intuiţiei numai în rare. privilegiate momenle- Vom asista astfel la treptata întoarcere a *subiectului* altădată negat, l. individualizarea dramei, creatorului, care se va exprima tot mai puţin în numele unor imperative doctrinare şi-şi va asuma patetic condiţia precară. Lumea va fi atunci nu atîir spectacolul, privit cu impusă detaşare, al metamorfozelor unhc-rsale, cît o reţea complexă de tensiuni ale eului în confruntare cu exteriorul, într-o luptă nu întotdeauna sigură, cu înfrîngeri recunoscute, dar care angajează total puterile lăuntrice. „Pulsul epocii", „ritmul vremei", aşa de frecvent invocate de consiruclivistu! Voronca, nu va lipsi nici acum din reflecţiile sale, însă şi mai • adesea va conta ritmul *interior* al fiinţei precare, pentru care epoca nu mai oferă cadrul spectacular obligind la un optimism al întîmpinării, ci mai curînd imaginea *obstacolului,* a *constrîngerii* şi *stagnării.* Dinamica subiectivă, pusă mereu *sub* semnul *neliniştii,* nu va mai marca o consonanţă îngăduind adeziunea necondiţionată, ci va măsura un decalaj, o diferenţă de tensiune ce urmează a fi acoperită compensator, într-un efort dramatic, de către universul *imaginar.* E de altfel sensul (nou) acordat opţiunii exprimate in acel joc de cuvinte din citatul poem Ora *10 dimineaţa,* scris in 1926 şi publicat în 1928 în revista *unu* — „Dar Uite, eu. dintre toate NAŢIUNILE, aleg imagi-NAŢIUNEA", Itinerarul cotidian spre biroul unde kicrează- personajul-poct, funcţionar obligat să semneze zilnic în registru! dc prezenţă, se cere prelungit într-un „dincolo" în "care e "numit, pentru prima oară, „subconştientul", pus pe acelaşi plan cu „imaginaţia" — sub impulsul transfigurator al sentimentului erotic (numele femeii iubite, ale cărui litere se află diseminate în text, sugerează această intimă comunicare). O astfel de „alegere" ce reabilitează „subiectul" şi sentimentul, menţinind şi chiar exacerbînd cultul imagini/ (căci *imaginatiunea* este şi „imagi-NAŢIUNE", societate *sui generis* a imaginilor, în care poetul se simte cu adevărat liber), arată că ne aflăm într-o fază de tranziţie, în care Voronca îşi nuanţează şi chiar modifică unele opţiuni, îtiscriindu-le totuşi Intre reperele relativ stabile Ce defineau şi pînă acum avangardismul său. Cu precizarea că opera sa poetică nu sc subordonează în mod strict exigenţelor programatice (de altminteri mai puţin exclusiviste, şi ele, în acest moment), urmînd o direcţie dacă nu mai moclerală, în orice caz mai deschisă sintezei, orientărilor de avangardă, considerăm necesară, înainte de a o aborda, o cit de sumară trecere în revistă a noilor luări de poziţie ale teoreticianului Voronca în perioada post-integralistă.

Ce a rămas şi ce s-a schimbat, de fapt, în reflecţia sa despre poezie? Frecventele colaborări la revista *mu* (incepînd' din 1928), "cu articole, eseuri, poeme în proză, dovedesc în primul rînd consecvenţa sa în asumarea şi susţinerea principalelor, atitudini avangardiste. Ceea ce am numit teroarea *convenţiei* se exprimă acum într-un mod şi mai accentuat, cu un plus de patetism al negaţiei. Una din obsesiile fundamentale ale militantului avangardist rămîne *eliberarea de „lormula*',* un anticonventionalism radical, vizînd obiectivul — după noi, col mai definitoriu pentru avangardă —• al realizării unei *absolute disponibilităţi a spiritului,* capabile să. asigure în, orice moment ineditul, noutatea creaţiei, o prospeţime originară a verbuîui, neafectată de. nici un „tipar" prestabilit, răspunzînd într-o simultaneitate Ideală dinamicii lăuntrice : „Arta [...] pretinde un material luat din neobicinuit, car& să supere timpanul convenţiei, să-i calce iu picioare rochiile de mătase, certificatele de studii., Toate raporturile şi gusturile admise date cie-a valma peste cap, în locul lor instituite altele (aş voi o perpetuă mişfare, neîntronarea nici unei alte formule, dar nu e cu putinţă) la început contrarii convenţiei, mai tîrziu însăşi hrana ea"[1]. Iar mai departe *i* „Să fie cu neputinţă o dezbărare definitivă, de formula, o plutire perpetuă deasupra raporturilor mai mult sau mai puţin admise, o respiraţie neîntreruptă intr-o atmosfera alta decît aceea a principiilor şi regulamentelor incontestabil arbitrare

Mai mult decît oricînd, se' poate citi în aceste agitate întrebări ale lui Voronca implicarea existenţială a creaţiei, care pri-

1. Ilarie Voronca, *între mine* şi *mine.* în *unu,* 1929, nr. 1Q.

mează în raport cu .„rezultatul" esietic. Ca pentru toţi camarazi de grupare (Gheorghe Dinu — Ştefan Rol], Saşa Pană, dar mai ales Geo BogzaJ,. contează pentru Voronca îndeosebi *tensiunea'* spiritului, *nelinişt**ea* eului, *autenticitatea* trăirii — şi jiumai In plan secund *opera,* inevitabil ameninţată de pericolul convenţionalizării, inlrucît intră intr-un circuit de valori recunoscute, acceptate, „oficializate", devenind obiect de „cult", realitate înregistrabilă într-o „foaie matricolă", într-un „catalog", deci ierarhizată, codificată intr-o „formulă". *

între „Era desăvlrşirilor e sfîrşită" — constatare din 75 *H.P.* — Şi exaltarea „eşecului", a „debutului perpetuu", a „nerealizării" şi „nedesăvîrşirii oricărui gest" 1, continuitatea e evidentă, "dar şi diferenţa de grad ăl implicării într-un demers, vizînd dimensiunile existenţiale ale scrisului şi — trebuie adăugat imediat — statutul *social al* scriitorului de avangardă, ce se defineşte sub semnul *revoltei antiburgheze.* Opoziţie, ciim am observat mai sus, faţă" de „burghez" ca şi categorie în primuL rînd spirituală, dar nu lipsită totuşi de mai preaise determinări sociale, sugerate, bunăoară, într-o propoziţie ca aceasta: „Nu e voie să rîzi sau să plîngi decît într-o gamă a solfegiului de monede"[2] — sau în numeroasele apostrofa Ia adresa „cămătarilor mîrşavi" ori a „zgîrciţilor" care-şi numără „în fiecare seară, înainte de culcare, putinele, monede, scoase din.uz, ale sufletului", mulţumiţi) de „confortul egoist" şi adormind „fără vise şi fără poeme, ca în trezie" 3. Violenta respingere a „publicului" de către constructivistul Voronca găseşte acum argumente mai concrete, pe fundalul, desigur, al unei revolte cu semnificaţii mai generale, chiar de ordin metafizic, al unui relativism definitoriu pentru „spiritul epocii", în care accentele dramatice de tip „existenţialist" se fac tot mai des auzite. Mentalitatea mărginit pozitivistă, cu „logica" ei prozaică'redusă la interesul pentru scopuri strict lucrative, absenţa necesarei „gratuităţi", a unor idealuri superior-spirituale, sînt condamnate cu un patos particular, ce angajează însăşi condiţia creatorului, grav afectată de ambianţa ostilă : „Un surîs onctuos comercial se substituie rictusului de răzvrătire şl scîrbă. In locul singurătăţii şi al cătărării pe stînca aridă a visului, pentru atingerea unui edelvais impalpabil: înclinarea sufletului de carne dinaintea prostime! bucuroase de ridicarea totalului ei cu o unilate, Un meschin simţ ai confortabilului, al necesităţii pîinii cotidiene, un sentiment de certitudine facilă; o închidere progresivă a ochiului dinaintea nevăzutelor, marilor taine. O paralizie' qrescîndă a muşchiului, o lăsare moleşită în fotoliul de şef de biroiv cu împărţirea lumii în grade ofiţereşti, cu imbrăcarea ca o mănuşă a formulei cusute gata" „

1. ^***Lectură pe o*** banchiza', în unu, 1930, nr. 26.
2. *Pădurile orchestre,* în voi. *Act de prezenţă,* „Cartea cu semne", 1932, p. 72.
3. „Poeme în ***aer liber*'*** de Stephan Roii, în unu, 1929, nr. 13.

Se \ ode uşor, în astfel de luări de cuvînt, nuanţa diferita a vocii portului: nu • mai avem de-a face pur şi simplu cu. revptta tinerească, energică şi în fond optimistă a novicelui întru^ constructivism, ci cu o acută conştientizare a dramei scriitorului, in veacul pozitivist burghez. Poetul se situează cu hotărîre de partea revoltaţilor, a respinşilor de către o societate incomprehensivă, încît, căutînd spirite afine, le va- descoperi într-o tradiţie — singura acceptată — a insubordonării faţă de „oficialitate", elogiind bunăoară „gestul sublim de renunţare şi de izolare" al unui Urmuz, „trăsnetul de ura,ude răz\ rătire, de singurătate, al celui mai pur dintre- poeţi", faptul că „nu s-a amestecat cu nici una din trupele consacrate"[2].

Negaţie a formu/el şi *convenţiei,* respingere a oricărei atitudini conformiste, revoltă proclamată patetic împotriva opacităţii spiritului burghez, conştiinţă orgolioasă a marginalizării, afirmare a totalei disponibilităţi creatoare şi a inovaţiei absolute, relativizare a valorii estetice a *operei* supuse recuperării de către „oficialitate" şi obsesie a autenticităţii scrisului ca imediată răsfrîngere a unei conştiinţe şi sensibilităţi dinamice şi neliniştite — .iată, aşadar, notele prin care poziţia militantului avangardist Voronca se defineşte în această fază a reflecţiei sale, îmbogăţită cu date şi nuanţe noi, pe care meditaţia mai aplicată asupra poeziei le va fructifica în chip specific. între aceste repere, *poezia.* {pusă mereu în contrast cu Jiferafura ca sinonim al convenţiei şi formulei; apare drept o compensaţie necesară, pe linia mai vechilor exigenţe privind „invenţia". Numai că locul poeziei „planşă de inginer/* şi al poetului prin care se afirma „triumful cerebralităţii" c luat acum — cum s-a putut vedea şi din pasajele citate mai sus — de ceea ce Andre Breton numea, în *Primul manifest al suprarealismulul* din 1924, „visătorul definitiv", care, Incredirițîndu-se puterilor „scumpei imaginaţii", aspiră să înlăture „teribila interdicţie". Argumentele poetului român sînt asemănătoare şi au ca punct de plecare aceeaşi conştiinţă a insuficientei realului cu „logica" lui restrictivă,: „Sensul lumii reale ne scapă.

1. A doua /urnind, loc. cit.
2. *[Ascuţiţi-vă aşadar* foamea], în *unu,* 1930, nr. 31.

Dar lumea reală e prea putină pentru posibilitățile de creație și de invenție din noi. îți fulgerul unei imagini, toate fîntînile universului reînnoite [...]. Singura certitudine : poemul. Singura cuminecătură : poemul. Luați, mîncați, acesta este trupul și sîngele nostru : poemul"

Poemul, poezia rămin, ca și altadată„ spatiile autentice ale libertății interioare, dar privirea poetului nu mai e deschisă încrezător spre spectacolul lumii moderne, ci se întoarce cu precădere spre înăuntru, într-o mișcare mai curînd de refuz și cu năzuința unei mai profunde descoperiri și sondări a *eului.* Ca la suprarealiști, \isul deyine unul dintre agenții decisivi ai revelației de sine și a lumii : „Iată, închid un ochi și o jumătate a lumii pierde din intensitate J...J. Dar în curînd, peste toate rădăcinile smulse, apele visului vor veni în pțihoaie albe, și înfățișările cu legi și formule .vor fi duse în prăpastie..."[2]. Și e semnificativ pentru evoluția atitudinii tui Voronca (și a confraților de la *unu)* faptul că ruptura (ață de gruparea *Contimporanul* și de constructivism are loc sub semnul *Visului,* asociat cu *poemul,* în ^lermeni foarte apropiați de cei ai , suprarealismului. Ne-o spune un- articol publicat de poet sub emblema grupării *unu,* în 1930: „mișearea pe care *(Contimporanul)* ar voi s-o reprezinte, «constructivismul-, și în care s-a fixat de,Ta apariția lui, e cu totul străină de vederile actuale ale lui unu, care își revendică o conduită cu totul ruptă de realitate, cu totul în afara utilitarismului constructivist rezolvat în arhitectură, și care clatină în havuzele visurilor, apele unor viziuni desfăcute de orice probleme și continuități situate dincolo de poem și de semitrezie" ^. *Invenția, imaginația, visul,* comunica astfel, fiind convocate să compenseze dramaticul deficit de realitate (Breton va scrie mai tîrziu un *Discours sur le peu de realite)* și să deschidă ființa spre Tot; notă romantică, prelungită în suprarealism, pe care o regăsim în citatul cseu-poem al lui Voronca, *Intre mine și mine :* „amintește;ți că ești o fărîmă din TOT, cînd însuși TOTUL nu e decît o fărîmă, și vei vedea atunci cît de sarbede, de pompoase și nule sunt toate arhitecturiie filosofice, cît de penibilă și luătoare în rîs e gindirea exactă și prețioasă"... într-o atare perspectivă, *poemul* apare drept realizarea supremă, expresie a plenitudinii existențiale, emblemă cvasi-mitică a rfonconvenționalului („Tn poem toate legile, toate hotărîrile dintre oameni'sunt lăsate deoparte"), spațiu al gratuității sărbătorești:

1. *„Poeme în aer liber*'de Stephan Roii,* loc. cit.
2. *Intre mitic și mine,* în unu, 1929, nr. 19
3. Coifva *lui Moș Vinea,* în unu, 1930, nr. 29.

„Cuvintul a descălicat de pe înțelesul imediat și util, pentru a ajunge la o existență și respirație proprie, care merită o atenție în sine și in scrînciobul căruia se cuvine să ne lăsăm legănați fără considerațiuni de ordin practic, ca într-o zi de sărbătoare".

„Chimia cuvintelor" n-a fost așadar uitată, și nici definiția poetului ca „alchimist al imaginii". Insă accentul nu mai cade în mod expres pe materialitatea „obiectivă" a verbului, iar *imaginea* — căreia i se conservă funcția de dinamizare a viziunii — capătă, -cum vom vedea, contururi noi, inlr-un discurs liric 'conceput într-o * altă „regie", interesul poetului se orientează mai nou spt e stările indecise și fluctuante ale eului, încît termeni ca „scăpărare- impalpabilă", „nebuloasa din mine sau din spații", „jartea revelatoare a hazardului", „armonii deșteptate de întîmplare", „izbirea în argint a neprevăzutului", „miracolul", „inspirația", „neliniștea față de necunoscut" etc. sînt tot mai frecvenți și definesc cu adevărat „poemul" în acest moment al reflecției. *Imaaismul* ca tehnică de bază a discursului,, liric atrage în sfera sa elemente caracteristice urirtersului suprarealist. însăși starea- de spirit definitorie — mereu proclamată de suprarealiști —, este cea de *așteptare:* încordată a revete|/e/ (cuvînt, iarăși, de semnificativă frecvență în eseurile lui Voronca), de menținere, așadar, într-o situație de *disponibilitate imaginativă..* Din nou în opoziție cu „eforturile -cugetării în precizie" (mai vechea „logică" și „gramatică" !) poezia continuă să țină seama de cuvânt, ca semnificam cu proprie valoare și nu simplu vehicul neutru al ideii (Voronca vorbește despre „devierea gîndului prin Cuvînt") ; dar cuvintul nu mai vizează surprinderea, în substanța sa, a acelei „senzații" dc energică vitalitate contructivistă, ci mai degrabă etericul, imponderabilul, „nevăzutul", amintind de reveria romantică.. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini" ; în care se identifică — alături de „devierea gîndului prin cuvînt"— „însăși unealta de azur a meșteșugului de a scrie" capătă deci alte nuanțe, vecine cu cele aproximate de *dicteul automat* suprarealist. Apropiere doar, și nu identitate, căci Voronca nu exclude, intre altele, „preocuparea estetică", cum făcuse Breton în definiția sa din *Al doilea 'mani iest al suprarealismului,* ci o chiar presupune, — cu sublinierea necesară că scrisul • trebuie sa evite cu orice preț *convenția* și să răspundă neliniștii existențiale a poetului.

In acest context, e de înțeles că „imagi-NAȚIUNEA" va primi o coloratură corespondentă : „notației plastice stricte și rapide

1. *Ibidcm*

a aparatelor Morse" i se va substitui fluxul reverberant al „căii lactee de imagini", in care sc alunecă în virtutea unor impulsuri incontrolabile şi misterioase. Şi dacă mai persistă, pe alocuri, ceva din energia constructivistă a frazei „Poemul sparge ferestrele poemului" 1 j sau: „Poemul trebuie să fie o izbucnire temerară, o trecere din odaie în oglinda, din grădină in anotimp", „un risc, o, aventură totală"[2]), starea de tensiune imprimată „imagismului" se traduce totuşi, cel mai adesea, în termenii „semitrezlei" suprarealiste, ai hazardului asociativ, reabilitlndu-se „inspiraţia", „revelaţia", „transfigurarea". Nota specifică poetului nostru e frenezia identificării cu „cauza" poemului, „exasperarea" (care e, într-o formulă mai acuzat vitalistă şi „realistă", şi a lui Geo Bogza) debuşînd în ek-stază, a „dorinţei ": „Nu ţi-ai exasperat niciodată dorinţa pînă la o extraterestră viziune, pînă la o exaltare în care ochii sticloşi pierd contururile, aruncă în lături decoraţiile, scuipă peste frecătura mulţumită â mîinilor..." 3. Comentînd aceste stări paroxistice ale „inspiratului", asociate,- *in exţicmis,* cu sentimentul morţii, N. Balotă a remarcat pe drept cuvînt „trăirismul manifest al unor declaraţii cu privire la neliniştile existenţiale'"'.

Dacă],neprevăzutul, noutatea asocierilor de idei şi de obiecte" 5 stau în continuare la baza imagismului ca tehnică discursivă definitorie, natura „obiectelor" se modifica sensibil: densitatea materiei prinse în ramele geometriei constructiviste lasă locul fragilităţii şi transparenţei, apariţiilor fulgurante, într-un fe> de „cîmp psihofizic total" — alt nume dat de Breton „su-, prarealităţîi" în care eul şi universul exterior, realul şi imaginarul se află într-o relaţie de „vase comunicante" : *vederea* tinde să devină viziune. Subiectul liric e prin excelenţă imaginaţie producătoare, centru genezic al poemului j „chimia cuvintelor" se vrea echivalentul efervescenţei lăuntrice, scrisul se doreşte răspuns imediat dat impulsului vital: „Scriu cu gîndul nedefinit de a mă transforma cu încetul în însuşi steagul de cerneală prin care cavaleria chiotelor se desface"[6].' Sînt puncte de program faţă de care cărţile din aceşti eni ale lui Vbrrfhca nu vor rămine străine.

1. „Poeme Jn aer ***liber*'*** de ***Stephan Roii,*** loc cit.
2. Intre mine ***si mine,*** loa cit.
3. Scrisoare ***netrimisă,*** în Omul liber, 1929, nr. 4, p. 1.
4. N. Balotă, ***Arte poetice ale secolului*** XX, Bucureşti, Ed. Minerva, 1976, **p.** 170.
5. ***Intre mine şi mine,*** loc. cit.
6. ***Radiograhe,*** în unu, 1930, nr. 25.

In comparaţie cu versurile constructivistului din 1924—1925, cele publicate în, anii imediat""următori — de la poemul ***Colomba*** (1927), la ***Ulise*** (1928), P/ante ***şi animale*** (1929), şi ***Bzătara nopţilor*** (1929) — evidenţiază, unele semnificative schimbări, atît la nivelul universului imaginar, cit şi- al sintaxei" poetice, pe fundalul unei relative continuităţi. Ele sînt, pînă la un punct, solidare cu reflecţiile militantului avangardist, îmbogăţite cu date noi, o dată cu amintita „reconsiderare" a atitudinii faţă de suprarealism şi, în general, cu afirmarea unei receptivităţi mai largi, de tip „integralist", ce caută să depăşească exclusivismul unei singure formule,, căutînd soluţii pentru o mai cuprinzătoare „sinteză modernă". Reabilitarea „subiectului", întreprinsă îndeosebi de teoreticianul de la ***unu,*** redeschide barierele lirismului reprimat cu voinţă de disciplina intelectuală şi rigorile construcţiei plastice „obiective", iar ajustarea definiţiei reverdyene a imaginii'cpnform noilor adeziuni permite o substanţială extindere a cîmpului asociativ, ce nu-şi mai recunoaşte, practic, nici o restricţie. Realitatea operei obligă, pe de altă parte, la constatarea că poetul nu-şi sub-, ordonează in mod strict viziunea fată de doctrina bretoniană : cu trăsături care-1 apropie mult de ea, scrisul său nu poate fi calificat totuşi exclusiv în funcţie de tehnica dicteului automat, ci cere o situare; într-un context mai vast al experienţelor lirice moderniste. O mare însemnătate are pentru Voronca asimilarea procedeelor „simultaneiste" promovate de aşa-numitul „cubism poetic" prin care — după observaţia lui Marcel Raymond-' relativă la poemul Zond al lui Apollinaire — „se juxtapun pe un plan unic, fără perspectivă, fără tranziţie şi adesea fără o legătură logică aparentă, elemente disparate, senzaţii, raţionamente, amintiri ce se amestecă în fluxul vieţiţ psihologice"'. Vor participa la această sinteză şi elemente aparent insolite în context, ţinînd de patosul discursului whitmanian, cu sensibilitatea sa faţă de concretul civilizaţiei Citadine, notat aproape fără medieri metaforice, dar înscris în ample, solemnei versete, pentru a se constitui într-o viziune imnică elogiind energiile epocii industriale pe un orizont planetar şi cosmic de puternică vibraţie. La intersecţia unor astfel de atitudini, versurile Iui Voronca **VOF** îngădui o expresie de sine mai complexă şi mai completă : poezia spectacolului citadin văzut panoramic şi căleidoscopic, cu inserţii de „reportaj" cotidian, cu momente imnice, de „laudă a lucrurilor" ori confesiune elegiacă,

1. Marcel Raymond, De Ia ***Baudelaire la suprarealism,*** Bucureşti, Ed. „Univers", 1970, p. 293.

într-un discurs cxploatînd la maximum o fantezie asociativă ieşită din comun., ce plasează aproape Fiecare obiect într-o întinsă re-ţea de analogii ce asigură astfel dinamismul perspectivei. Peisajul natural pătrunde acum masiv în poezie — după ce constituise ca-drul evaziunilor eliberatoare din *Restrişti* şi trecuse în plan secund în poemele din *Punct* — însă în reprezentări ce-l distanţează de imaginile tradiţionale : „simultaneismul" transformă radical „pas-telul", concurind şi depăşind descripţia prin invenţia şi regia'uimi spectacol mereu surprinzător şi inedit, deschis interferenţelor, reia-ţiei cu multiple nivele existenţiale. Şi, în multe privinţe, sc poate spune că avem de-a face cu un *peisaj verbal.-* mai mult decît coagularea plastică a „tabloului", contează adesea însuşi specta-colul metamorfozelor verbului, promis tuturor libertăţilor asoci-ative.

, *Colombo,* poemul în cinci secvenţe tipărit în 1927, oferă un prim exemplu ilustrativ pentru schimbările intervenite în scrisul lui Voronca. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini", „succe-siunea de hazarduri", „perpetua mişcare" etc. sînt note perfect aplicabile acestui text care, în ciuda unei anumite discipline rit-mice „clasice", parc a sparge toate -tiparele, într-o dezlănţuire imagistică neinfrîtială, relativ ordonată doar la nivel tematic, de reperul central care e chipul femeii iubite. Co/omba c o suită im-nică de „variaţiuni" pe tema eresului, un portret liric în mişcare, mereu reverberant, într-im spaţiu „natural" el însuşi pulverizat în multiplicitatea relaţiilor; spaţiu sărbătoresc şi feeric, ale cărui referinţe plastice ar putea fi aproximate în unele tablouri futuriste sau în „orfismul" de sursă cubistă al unui Robert Dclaunay : „obra-zul tău desface lungi rimpuri de secară / în ora ce se-olungă cu haite de lumini", „cuvintele în aer se sparg precum oglinzi", „cris-talele de aer stou limpezi în ospături", „prin carnea în descreş-teri se desluşesc ornături" etc. Imaginea trasează contururi fluente unei materii diafane, de o mare suavitate, într-un desen fragil şi proaspăt:

glasul precum o algă şi ceasu-nchis In părul
rotund»în şerpuiie pe braţ cu rădăcini
surisul arcuieşte în aer un profil
si-n talgere de umbra genunchiu-şi scrie mărul.

Frenezia afectivă se traduce într-o serie inepuizabilă de me-tafore cnakscentc, de comparaţii ce sporesc cu fiecare vers aria de rezonanta" a acestui „discurs îndrăgostit":

mă răscoleşti ca-n aiie treci degetul prin creştet
mă-mprejmuieşti mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalţi precum o stivă în aerul prea veşted
pe marginea făpturii mele ca un pescar

mă \înturi precum spicul şi-mpart'i cu dumicajtul
cu zările-n fîntînă ochiul deschide-un şanţ
te ştiu adine în mine ca-n fund de "mări uscatul
te-nfigi ca o gingie mă datini ca un lanţ.

Naivităţi studiate, de poză „cavalereasca" („eşti limpede-n su-fiare şi proaspătă ca-n ploscă / (mă' crezi) în \lne-ti circuli un sîri-ge superior") se întîlnesc cu expresii rafinat-scnzuale, de Cînfare a *cîntărilor:*

în rumenire glasul sporeşte ca. o jimblă
urcă de-aici pe scara din sîngele'meu scump.
c,ind tc primesc ca mierea din pleoapă şi pe limbă
şi tc închei sub coaste tu degetul ca bumb.

0_ asemenea descătuşare imaginativă arată că poemul e şi un discurs *îndrăgostit de* s/ne *însuşi,* exaltării erotice adăugîndUri-se şi bucuria invenţiei intarisabile — un *sui gencris* narcisism al iictului producerii. Nu c de căutat aici o „rotunjime" clasică a compoziţiei; textul pare că poate începe -de oriunde, iar inchg? ierea lui e arbitrară, ca o bruscă oprire a, suflului : unitatea sa tine mai curînd dc tensiunea afectivă, de un traiect mereu egal cu sine ol rostirii ardente a sentimentului. Insaţiabil, fluxul imagis-tic aluvionar ce-l aproximează ii poate da totuşj cititorului o anu-me stare de... saţietate, datorată tocmai acestei supraaglomerări a discursului metafprizant. în opera poetului, Cotomba îşi va gă-si pandantul în 7ncan(atii-le din 1931, ca"re vor împinge şLmai de-parte frenezia asociativă a acestui moment liric.

Cu *Utise* şi *Brăţara nopţilor* (care este' un fel de continuare a- lui *Ulise* în regim nocturn), Ilarie Voronca îşi diversifică for-mula lirică, atingînd — îndeosebi în primul poem — şi un echi-libru superior al structurii discursive. rj//se — In care s-a văzut, pe bună dreptate, capodopera poetului şi care e, fără îndoială, una d'm cele mai bune cărţi de poezie modernă românească, reali-zează o semnificativă sinteză a creaţiei de pînă acum şi deschide totodată calea unor" experienţe. Viziunii pluriperspeetivice a. ora-şului constructivist i se imprimă fervoarea imnică, cu accente, pe alocuri, whitmeniene, iar în spaţiul metropolei moderne (aici Parisul) se deschid „oaze" naturale, în care se redescoperă poe-zia frustată a elementelor. Compoziţie de factură simultaneistă, poe-

mul face să comunice planurile cele mai diverse — notaţia „re-porté ricească" a faptului cotidian se întîlneşte cu rememorări ale locurilor natale, descrierea se împarte cu confesiunea euforica sau neliniştită, stilul pur constatativ se îmbină cu discursul fastuos ornat al „miliardarului de imagini". Cu exemple în Apollinaire (la a cărui Zond critica a trimis In mai multe rînduri) dar şi în Valery Larbaud sau Blaise Cendrars, Insă cu acea efervescenţă unică a imaginaţiei care-1 caracterizează, Ilarie Voronca propune un fel de poem total, de acută modernitate, conceput ca imn închinat „veacului mediocrităţii", orientat aşadar programatic spre realitatea "imediată, lipsită de pretenţioase gesturi eroice:

îţi închin un imn ţie veac al mediocrităţii
nu mai vîhăm ursul sur prin munţii americii
braţele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucigaiul birourilor...

E, aici, expresia — semnificativă pentru mutaţiile universului liric românesc — asumării condiţiei „omului concret", prizonier al stereotipiilor şi constrângerilor vieţii de fiecare zi („totul se va preface in ordinea impusă de calendare", „orice zi e numerotată in arhivele nemişcării" —'notează poetul, în linia obsesiilor avangardiste ale stagnării î„ „tipare" şi „formule"), căutlnd neliniştit o ieşire din solitudine,,, dar descoperind în acelaşi timp cu încîntare spectacolul Cetăţii moderne, „miracolul" faptului comun. Mai multe filoane ale viziunii ***se'*** încrucişează, îşi fac ecou, se contopesc într-o structură discursivă rapsodică, mozaic în care se recompune caleidoscopic panorama metropolei şi, străbătînd-o, seismograma unei sensibilităţi agitate, ce cunoaşte o diversitate de tonalităţi, de la strigătul disperat la entuziasmul imnic. Ca „reporter" ***sui generis,*** noul Ulise înregistrează cu o privire proaspătă filmul cotidianului, amintind încă, într-o oarecare măsură, de acea „expresie plastică, strictă şi rapidă a aparatelor Morse" din manifestul constructivist, dar într-o sintaxă oarecum mai destinsă. „Veacul asigurărilor şi al reclamei luminoase" capătă contur . prin acumulări ***d&*** notaţii şi asocieri metaforice insolite, sugerînd p deschidere simultaneistă spre înfăţişările marelui oraş: „pe bulevarde autobuzele /.../ acompaniază concertul prin fără fir" „scrişnesc din dinţi marile cotldiane", „agenţii companiilor de afi*şa] primenesc rufăria zidurilor", „se ascut zgomotele ca pumnale"", „evenimentele se succed ca ferestrele", „sîngele tău circulă paralel cu metrourile" etc. E un spectacol ce nu ascunde tnsă angoa-

sole şi acutul sentiment al alienării individului prins în mişcarea convulsivă a existenţei :

iţi dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuieşti în tine

panică panică
desperarea aruncă semnale... -—

tte unde şi năzuinţa unei autentice comunicări *j* comuniuni umane:

şi noi ne fugărim mereu la aceeaşi distanţă
cînd oare se vor întretăia orbitele noastre
aşteaptăciocnirea ca o sonerie
CiOCNIREA.

Ambiguitatea lirismului lui Voronca, anunţată încă de la în-"ceputuri ca aliaj de stări şi atitudini contrastante, de la tînguirea elegiacă, la frenezia vitalistă, se impune cu noi' reliefuri şi ki ***Ulise,*** unde, pe fundalul neliniştilor celor mai dramatice, apar şi momente de destindere şi regăsire a echilibrului lăuntric. Atmosfera agitată a metropolei face loc atunci Unor imagini ce nu mai aparţin în mod strict universului constructivist, ci unei naturi fruste, elementare. Secvenţe celebre, precum cea a pietii de legume, cu prospeţimile ei telurice fixate într-o pastă flamandă, arata în ce măsură pillatiana „poezie a roadelor" sau plastica naivă a modernistului Adrian Maniu pot fi dezvoltate în ecuaţii insolite :

te opreşti la vînzăroarea de legume
iţi surîd ca şopîrlele fasolele verzi
constelaţia mazărei naufragiază vorbele
boabele stau în păstaie ca şcolarii cuminţi în bănci
ca lotci dovleceii îşi vîră botul, înaintează
amurgesc sfeclele ca tapiţerii pătrunjelul mărarul
iepuri dc casă ridichii albi pătlăgelele
vinete înnoptează iată tomatele ca obrajii transilvânencelor...

Dintr-un asemenea flux asociativ sugerînd interferenţa regnurilor, se încheagă — printr-o subtilă dirijare a dinamicii textului spre cristalizări mai „clasice" — imnul, bunăoară cel închinat cartofului :

şi iată faţa de hristos a cartofului

"el ştie secretele nopţii cu burdufo de linişti

Închini un imn cartofului

vreau limpezimea tăcerea ta
fruct al țarinei asemeni cu țarina
din pîntecul întunericului nu ne uita
îiitârește-ne cu uleiul nopților mina...

E ceea ce se intîmplă si în altă secvența, anterioară, unde. pe fundalul neliniștii provocate de agitația haotica a orașului, creșteXimnul elegiac al *ceaiului* —- pagină de referința a întregit creații a lui Voronca :

CEAI'arșiță de buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta facâ-se
culoarea ta ea căfriii trecute în spin

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEXI ca/e micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și îu rărunchii mei liniștea, umilința...

Asemenea coagulări irnnice ale discursului liric atrag atenția, între altele, asupra unei specifice dinamici a textului. în intimă relație cu linia ascendentă sau coborltoare a „stării de spirit" pe care o exprimă : „odele elementare" apar ca puncte nodale ale tensiunii eului, în care aceasta'se decantează, disciplinind progresiv notațiile febrile de tip simultaneist, ce traduc neliniștea căutării de sine sau dinamica spectacolului citadin, îu strofe muzicale ce unifică perspectiva după principiul „temei cu variațiuni", — pentru ca, o dată cu epuizarea „suflului" imnic, să se desfacă din nou *la* versurile albe, cu o sintaxă mai liberă, din care *s-au* desprins. £ cazul chiar al finalului_acestui imn *al ceaiului,* care sugerează și printr-un artificiu tipografic amintita curbă descendentă a elanului- liric spre „textul" comun *al vieții cotidiene. Poemul oglindește in felul acesta în însăși *litera* lui o stare de spirit pe care, Ia nivelul propiiu-zis expresiv, o comunică suita imaginilor.

Ca și poemul anterior, *UIisc* pune iarăși în joc o neobișnuită mobilitate a fanteziei. Notația directă, așa-**7**.irind „jurnalistică" a impresiilor e pusă pe același plan cu medierile de tip metaforic, într-un discurs indicînd în egală măsură priza directă la real și

la o realitate a cuvintelor, modelat de o sintaxă lipsită de constrîngeri, **tu** .sincope și rupturi \oite ale planurilor percepției, cu incidente aparent! parazitare — menită să exprime și să se exprime ca echivalent al unui ritm interior transmis in chip direct scriiturii, -fără să se mai apeleze la vreo „idee" prestabilită, menită în mod tradițional „ilustrării" sau ornării metaforice. Li o schimbare fundamentală de perspectivă asupra limbajului poetic, pe care lecturi "mai recente au remarcat-o, distanțindu-se de altele, datorate chiar unor nume prestigioase, precum G. Călinescu, — critic încă intrigat de prezența în această poezie a unuf „ci-**Iru.** de concrete numite greșit imagini" ș'i tare ii recunoștea, concesiv, autorului lui *Ulise — „'m limitele acestui imagism"* (s.n.) — „un simț al plasticei cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție"

Poemul lui Voronca aduce astfel liricii românești din deceniul al treilea importante soluții novatoare, îmbogățind universul imaginar cu date inedite ale „vieții imediate", răsfrînte-întf-o dinamică specifică a discursului, pe măsura unei -sensibilități prin excelență moderne. Poetul aflat mereu in așteptarea „miracolului" și a „revelației" le descoperă în evenimentele de fiecare zi și in spații familiare citadinului — de la lectura gazetei de dimineață, la marile bulevarde, spitalele, bazinele de înot. sălile de gimnastică, circul,, terenurile de tenis — cu o fervoare .imaginativă în care ,e înscrie mereu figura unui spirit cînd entuziast, cînd angoasat, obsedat în fond dc .o acută nevoie de comunicare, de nostalgia plenitudinii existențiale, intr-o lume de „vase comunicante" — contrapondere a solitudinii și înstrăinării în „veacul mediocrității".

Nu altfel stau. în esență, lucrurile în *Brățara nopților,* poem scris, cum menționează autorul, intre anii 1927—t929, deci paralel cu Cofomba și, în parte, cu *(Hiscj.* E, cum spuneam mai sus, un Ufise nocturn, propimînd tot un *itinerar,* marcat însă acum de „promontoriile somnului in prăvălire" și parcurs de ..caleștile vi-

1. O. Călinescu, *Istoria literaturii române-,* ed. cit., p. 783. In legătură cu această problemă, a se vedea considerațiile lui M. Mincu, op. *cit.,* p. .18, pe marginea unor texte programatice ale poetului : ..Numai procesul textualizării, transformă o grămadă de semnificați și semnificanți (semnele literare) într-un sistem coerent ce poate fi decodificat apoi în semnificația lui globală care nu depinde de cutare sau cutare •••*sens»* dat cuvintelor, luate separat. In cadrul textului poetic, «sensurile» parțiale se metamorfozează într-un hipersemantism instituit de autonomia limbajului poetic".

sului". Toposuri ale metropolei moderne se regăsesc şi in suila de „tablouri" ale vieţii nocturne (de pildă, cel al *tipograiiiloi* scufundate într-o atmosferă somnolentă, ca „un muzeu de monştri marini", al docurilor şi salinelor, al bibliotecilor — „aceste anti-camere ale veşniciei" etc.). Poate mai inuit chiar decît în *Ulise,* evenimentul sau peisajul sînt doar nuclee in jurul cărora se desfăşoară, iradiant, o viziune pe care şimultaneismul poemelor precedente o concretizase spectaculos. Pluralitatea' 'perspectivelor afirmată de altfel şi programatic („Prin creierul meu trec toate veştile ca-ntr-o cutie de poştă", '„Toate zgomotele universului sună mă încing ca un chimir", „Adun toate înfăţişările" lumii sub cristalul pleoapea"), mărturisind voinţa de deschidere spre totalitatea dinamică a universului în metamorfoză, pe un traseu discursiv în care mişcarea exteriorului se confundă cu agitaţia lăuntrică. Poemul devine astfel un spaţiu de confluenţă şi interferenţe, de simultapeizare a trăirii cu verbul. „înţelesul poemului" nu mai e de căutat atunci decît In *actul producerii,* în mişcarea constructiv-destructivă a cuvintelor, ce se impun ca proiecţii holografice ale freneziei afectiv-imaginative — cum ne-o sugerează acest fragment,;

Şi totuşi tu cititorule îngîmfat ai voi înţelesul poemului
Un poem ca atitea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simţi cum izbucneşte din ţesuturile mele o flacără
Nu simţi cum armăsarii năzdrăvani gîndurilc'imaginelo
mănîncă jăratec
Singele meu ca o lance izbeşte lespezile cerului
Deschidă-se mormintele să iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliile soarelui
Temeliile nopţilor
Şi ca Prîslea ou cuţitul insomniei sub bărbie aştept venirea
' pasărei măiastre

. Cînd izbucnirea magneziului intr-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă conturul
revelaţiei
Cînd cometele desfac o perdea de iederă peste balconul
surîsului
Şi un golfstream de cîntece încălzeşte toate mările sulletului.

y Ceea ce teoreticianul poeziei noi numea „revelaţia de o clipă numai a invizibilului" îşi are în asemenea versuri echivalentul perfect. Problema ce se pune poetului este, în fond, aceea de a

asigura discursului o stare, xle productivitate practic inepuizabilă, în tumultul căreia absoluta disponibilitate a spiritului să se poată exprima, ca degajare de Qrîce normă şi „forrauTă", tăsîridu-se îh voia „armoniilor deşteptate de întîmplare", in „succesiunea de hazarduri" a textului: aventură spirituală,'deci, dor tot atit aventură a *limbajului,* nouă situare a eului producător în centrul mişcării genetice a poemului care-l exprimă exprimîndu-se. Ambele aspecte se'cuvin evidenţiate sub un accent de egală intensitate, corectîndu-se astfel orice tentaţie de absolutizare a valorii „artei combinatorii" în defavoarea dimensiunii e'xjsfen[ia/e a scţisulul, aşa cum *6* interpretează, toţi poeţii avangardei. Iar la Ilarie Voronca această osmoză între *a scrie* şi *a fi* se afirmă cu un patos ce nu lasă nici o îndoială asupra intimei lor comunicări. „Imagismul" său îşi găseşte, într-o atare perspectiv^, motivaţia profundă : el traduce deopotrivă imperativul deschiderii plurale spre universul exterior, ca expresie a acelei aspiraţii de generoasă comuniune cu lucrurile, ca şi căutarea unei „revelaţii" de sine în „chimia cuvintelor" catalizate de imaginaţie.

Brăţara nopţilor se înscrie in acest proiect: ea duce şi mai departe decît UJi.se cultul „stupefiantului imagine" (sub semnul căruia Aragon definea suprarealismul), conturînd o viziune a metamorfozelor permanente ale lumii (şi ale cuvintelor), cu hote" marcat splctaculare, urmînd, în esenţă, formula deja utilizată {în Colombo şi „imnurile" din *Ulise)* a „temei-cu variaţiuni". Fraza abunda în comparaţii, metafore, metonimii —• şi numai excesul lor (îndeosebi în construcţia imaginilor de tip catahretic) şi o anume facilitate, pe alocuri, a asociaţiilor pune.plumb în aripile unor versuri ce recurg stereotip la acelaşi procedeu: „cutia gindului se ascunde în tufişurile creierului / Hăitaşii destinului o alungă"^ „maxilarele cerului s-au încleştat în aluatul luminii", „şarpele pj boselii urcă pe scările încheieturilor", „înşiră pe aţa plîns metaniile ochiului" etc. etc. Fervoarea romantică a eului cp cînd cu „toate înfăţişările lumii" se împarte cu euforia mantelor imagistice, cu o „arte de ingegno" manieristă.- *nopţilor* rămlne totuşi o operă de valoare, reprejenţâttofc scrisul lui Voronca — „miliardarul de imagini", cum ... mise E. Lovinescu. Elanul generos al imaginaţiei, ce discursului liric străluciri baroce, se conju... aici cu adeitftpWr TOantla-ristă, rostită In expresii mai simple şi mâi dir^rafc^iCM"e anunţă poezia anilor următori, din Zodmc (1930), Perte^WemiW (1932) şi *Patmos* (1933): „Fraţii mei fraţii mei «Uu JP&mea şi suferinţa voastră / De cîte ori am vrut să vă dau i*i 'ospăţ somptuos din

inima şi plâmînii mei / Mi-am Încovoiat şi cu trupul în mucegaiul zilelor *I* Am cîntat frunzele înserarea iubirea"...

în acest context, volumul *Plante* şi *animale. Terase,* publicat tot în 1929, se înscrie organic, aducînd doar o mai precisă delimitare tematică într-un ' univers imaginar ce-si conservă principalele coordonate. E o „întoarcere la natură", pe care autorul lui *Ulise* o anunţa în elogiul ridicat pînă la imn din numeroase secvenţe ale poemului său. Sub un motto din Sun Francesco d'Assisi, noile versuri, eliberate de orice angoasă, construiesc o lume simult-paradisiacă, dominată de -sentimentul comuniunii cu natura elementară. Paralel cu confratele Ştefan Roii din Poeme în *aer liber.* (1929), poetul oferă un spectacol de eden primitiv, sugerînd o virstă a unităţii originare a lumii, precum în aceste *Bucurii* ***îngăduite*** **.-**

Cum se bucură de. eleganţa trestiilor raţele sălbatece,
păpurişul destrămaturi cîntec pe panglica nemişcării
în ierburi alunecă" tătiunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuştii
pitpalacii împletesc un şal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism oglindesc înălţimile,
ploaia dăruie scoarţe olteneşti pămîntului;

şi plugurile fac dragoste cu ţarina, o muşcă,
iepurii se pitesc la marginea zilei ca dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie îri argint a vocilor.

Trimiterea la Francis Jammes' s-a putut face fără dificultate, căci versurile lui Voronca transmit o similară emoţie a înlîmpinărjj făpturilor umile, o senzaţie de puritate şi frăgezime, înscrisă bunăoară în desenul delicat al mult-citatului poem *Priveşte :*

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge pleoapa potecilor
coapsele au o legănare !n mers ca apele
asinul cunoaşte pleoapa potecilor...

Majoritatea poemelor constituie un fel do replică naturistă a spectacolului citadin din versurile „integraliste", de care ciclul Terase mai aminteşte prin sintaxa relativ eliptică şi unele imagini şocant-moderniste : „cerul se schimbă ca plăcile- de gramofon", „încalcă-mi inima ca o frontiera", „arc voltaic surîsul şi în gest amnar*', „ce album de timbre marea mediterană" etc.

în suita cărţilor următoare, tipărite între anii 1930—1933, (Zodiac, Inctin/ciJ//, Petre *Schlemihl, Patmos)* scrisul lui Voronca nu pare, la prima vedere, să" sufere modificări substanţiale. Temele sînt, în mare, cele cunoscute, iar sub raportul sintaxei lirice se poate vorbi de asemenea despre o anumită consecvenţă : accentul principal cade tot pe *imagine,* ca agent al dinamizării viziunii prin punerea în relaţie a unor elemente adesea distanţate, menite să provoace „seînteia revelatoare". Intr-o măsură sau alta, noile poeme le continuă pe cele dinainte, iar o carte ca *Incantaţii* poate fi considerată chiar o variantă mai extinsă a plachetei din 1927. *Colombo.*

Dacă privim însă mai atent, vom observa că in ansamblul acestei uţtime faze a creaţiei româneşti a poetului, *Incantaţli-le* apar mai degrabă ca o excepţie, într-un moment cînd această poezie se îndrepta spre alte orizonturi, conturate de celelalte trei cărţi amintite. Volumul din 1931 (scoatem din serie *Invitaţie la bal.* publicată de asemenea în acest an, dar reunind, cum am văzut, texte din etapa „integralistă") este de fapt ultima manifestare a imagismului „baroc" şi „manierist", structurat în formula „temei cu variaţiuni". Relativa disciplinare „clasică" a versului (predomină *alexandrinul)* e departe de a încorseta aici fluxul debordant dl imaginaţiei, frenezia lirică al cărei unic centru coagulant e — ca în *Colombo* — prezenţa femeii iubite încît, comentînd volumul, -Pompiliu Constantinescu era deplin îndreptăţit să vorbească despre un „delir cosmic", o „frenezie rimbaldiană de jmagini", un „lirism de feerie cosmică,, de halucinatoare persistentă a plasticii", un „joc - neostenit al artificiilor", „înalte tonuri de odă" într-adevăr, niciodată fantezia poetului nu s-a desfăşurat cu mai mare forţă inventivă -decit în aceste poeme ale extazului erotic • răsfrint asupra întregului univers, magic transfigurat de puterea iubirii:

Tu faci un semn şi focul în înţeles s-arată
Apa-şi găseşte apa şi în cuvînt cuvîntul
In inimă murg tînăr un înţeles să bată,
Din hanul de furtună să se desfacă vîntul
I ti treci ca un deseîntec mîna ***tfin*** evocare...

Peisajul devine diafan şi muzical, rotire de forme pure, într-o transparenţă edenică:

1. P. Constantinescu, In ***Scrieri,*** voi. 5, Bucureşti, Ed. Minerva, 1971, pp. 231—232.

I

Ascultă : şlefuită în muzici sticla crăngii
Profund pasul iubirii rostogolit pe minge
In flgare ireală e lacrima tălăngii
Şi-n scoarţă suvenrru-i răbojul pe meninge...

„Alchimistul imaginii" continuă să propună apropieri insolite, în prelungirea, adesea, a vechilor înclinaţii spre rafinamentul manierist, scriind despre „frumoşii cercei uitaţi pe masa veVde a oceanului", „fulgerele sunînd ca linguriţe de-argint", „vocea ca o barcă cu pînzele pe buze", „florile litere şterse", „şopîrla ieşită din crăpătura, amurgului" etc.. •

Incantaţii-le demonstrează încă o dată în ce măsură poezia e pentru Voronca stare de graţie permanentizată, totală disponibilitate imaginativă, concretizată în emisia continuă a discursului imnic, dar, nu mai puţin, întoarcere autoreflexivă, spre propriul unlvers verbal, devenit el însuşi obiect de odă, fie că este vorba de „versul alexandrin:., sunînd ca q. monedă în salba de furtună", de „versul care va rupe dogma" — „hohot, pădure despletită" — ori chiar de versul ermetic, „pe care cetitorul nu-l înţelege". Esenţială rămîne permeabilitatea dintre lumea lăuntrică şi cea din afară („nu mi-e străină nici o înfăţişare-a lumii"-}, forţa transfiguratoare a *cintecului:* „cîntecul e cheia pentru astrală uşă / Cristal de apariţii deschis vederii noastre". Tocmai această magie a verbului, capacitatea lui incantatorie este aici miza supremă a poemului — şi, de fapt, unitatea lui nu c de căutat la nivelul vreunei „idei" directoare, dezvoltată la modul exterior-discursiv (cartea întreagă e un mozaic alcătuit,din cele mai diverse piese, un imens vitraliu cu~ treceri bruşte de la o culoare la alta), ci în natura stării lirice, In energia afectiv-imaginativă care mobilizează fluxul verbal, menţinîndu-l în sfera de iradiere a obsesiei centrale. Avem de-a face cu un fel de „artă a fugii", cu o „ofrandă muzicală" divers Instrumentată, într-o orchestraţie polifonic-barocă :' o operă „deschisă" în variaţiunile ei,' ce pot fi dezvoltate la nesflrşit (cu riscul, nu întotdeauna evitat, al diluării substanţei lirice), dar care se întorc mereu spre „tema" fundamentală :

Cînd prin tîmplă viaţa ca o sămînţă se umflă, trece.
In laptele răcoros^care-a spălat furtuna,
In cîntecul greierului ascuns în piersice,
In ploaia printre brazi ca un ceardac la Putna,

In fulgerele sunînd ca linguriţe de argint.
In cămara cu-arome de suvenir, de gutuie,"

Surîs ca o mănuşă uitat în pian, în fluier.
Din ringlodă spre-albastru mai prohind suind,

Pînă-n monedele dansului, pină-n hohotul plinii,
Pină-n părul conducînd in mansarda din flaut, *
Pînă-n omida "odihnind pe crepusculul mîinii,
Pînă-n versul acesta în care te cînt şi ţe laud.

Ca la Mallarme, pentru care lumea era făcută ca să sfîrşească într-o carte, „toate înfăţişările; lumii" trebuie să ducă şi la Voronca spre versul incanlatoriu, care-şi afirmă orgolios puterile orfice, unificatoare.

* /

Cu irnagismul lor expansiv, învăluind în rotitoare nebuloase focarul *eresului,* într-un tjiscurs care-şi oferă mereu noi pretexte de exaltare, părînd a deveni, de la un puncta „sfînt trup şl hrană sieşi", IncantutiMe constituie, cum spuneam, punctul extrem, at.ns de fantezismul jubilatoriu al poetului. Cartea precedentă, *Zodiac,* şi celelalte două următoare indică direcţii ale .creaţiei sale care, dacă nu sînt radical diferite, deplasează totuşi centrul de greutate pe alte atitudini, aducînd şi anumite schimbări de or dit'Ul structurii discursive. Se mai poate vorbi încă, desigur, şi aia de imagistica somptuoasă, cu acele ramificate reţele de analogii in care criticii momentului descopereau fie „un fel de apel cosmic, de confundare în ritmul interior al elementelor, naturii" \ fie un „al doilea moment al suitei panteiste" (urmînd celui ilustrat de Brdfara *nopţilor}*[2]. Insă dincolo de asemenea constante, suita inaugurată de Zodiac indică, paralel, şi o tendinţă de eliberare a frazei poetice de supraîncarcătura imaginilor, de relativă simplificare a expresiei confesive, ce ia tot mai mult înfăţişarea-amplelor, pateticelor „versete" whitmaniene, pentru care . contează mai puţin performanţele „alchimiei imaginii"; cjt "antrenarea unor date ale concretului obiectual în curgerea amplu desfăşurată a rostirii solemne, — retorică a comuniunii cu o umanitate vă2ută în perspectivă planetară. Perpessicius a remarcat primul, dacă nu ne înşelăm,- această caracteristică, atunci cînd, în recenzia la *Zodiac,* punea alături de „elanul cosmic" şi „arborescenta imagistă", „briza cînd expansivă, cînd potolită, a imnurilor de expresie umanitară

1. P. Constantinescu, *Ilarie Voronca, „Zodiac",* în *Scrieri,* voi 5, ed. cit., p. 227.
2. Perpessicius, ***Ilarie Voronca, „Zodiac",*** în ***Menţiuni critice*** IV, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1938, pp. 86—87

din poemele «lirelor de iarbă» ale lui Walt Whilman" Astfel de accente nu lipseau, cum am văzut, nici din imnul închinat în *Ulise* „veacului mediocrităţii", şi nici din acele pasaje din *Drăţaru nopţilor,* unde poetul îşi mărturisea direct solidaritatea cu omenirea în suferinţă. Accentele sociale devin Insă mai apăsate, confesiunile subiectului liric capătă o notă de dramatism, mai acut, neliniştile individuale sînt proiectate pe uh orizont al colectivităţii umane. Discursivitatea, evitata în genere in cărţile anterioare, prin fragmentare şi" dispersie imagistică, e acum mai evidentă, imprimînd textului contururi de „program" orientat pe o idee, care contribuie mai mult decît altădată la închegarea ansamblului.

In *Zodiac,* această relativă geometrie ă .„ideii" priveşte îndeosebi statutul poetului şi al poeziei. Este tema unificatoare a cărţii', care poate fi definită ca o amplă ars *poetica :* întregul discurs liric e structurat in jurul problematicii scrisului, asumat ca dimensiune existenţială majoră. „In frunte un stigmat, la dreapta echinoxul" — sună, emblematic, primul vers, numind cele două mari • deschideri ale „viziunii: spre o subiectivitate marcată de sentimentul vulnerabilităţii sale, al unei tragice predestinări, dar şi spre orizontul eliberator al unei lumi pe' care magia verbului liric o poale antrena într-uu proces de uimitoare metamorfoze. Dialogul dintre poem "şi *univers,* ca punere în* relaţie dinamică u realului cu imaginarul, unifică discursul atit de despletit, îu aparenţă : „pe ghergheful înalţilor cedri se urzeşte brocartul poemului", „visul plăpînd ia forma zăpezilor din zboruri", „frunzele sunt fluturii verzi adormiţi în cuvinte", „elanul se imprimă în arbore şi-n slovă", „în glas se-ntorc ţinuturi", „atîtea invizibile .călătorii te leagă de-o formă virtuală". *Revelaţia, miracolul, misterul* — termeni cunoscuţi din publicistica militantului avangardist — reapar mai Irecvent decît oricînd şi în versuri, în opoziţie cu figurile stagnării şi inerţiei, cu „această-ntemniţare a omului într-insul" — de unde şi misiunea explicit formulată, pe care şi-o încredinţează poetul:

Să vă scutur din somnul, vostru oameni îngrăşaţi de tenebre
Să vă arunc în sîngele cărnii tăciunii sfîrlitorî ai stelelor
Să vă învăţ să prindeţi In laţul privirii bivoli] opintiţi ai nopţii
Să înţelegeţi dansul visului pe frînghie de viscol'
Să vă treziţi din lene pentru foamea şi setea fecundă
Să recunoaşteţi misterul care juca o horă fantastică peste pleoapele
voastre închise.

1. Perpessicius, *op. cit.,* p. 87.

E o „pedagogie" lirică tipic avangardistă, ce transpare acum mai direct, transferind proiectul transformator din manifeste în poeme, cu o nouă energie şi încredere în puterile revoluţionare, ale cuvîntului :

Imbracă-te in odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu faţa ca un talger căzut la pămint
Desfâ-ti in locul somnului un steag de viziune
• Apasă genunchii pe şaua colinelor ca un războinic _~
A/\îrle peste plete o chivără de flăcări

Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Şi-n biruinţi şi-nfringeri cu pieptul în vîlvătaie
Văzduhul să te afle şi-o auroră să-ţi răspundă.

Un astfel de angajament răspicat al poetului şi poeziei e dintre cele mai apte să măsoare schimbările intervenite in această etapă a creaţiei lui Voronca. Ele coexistă, desigur, cu fantezismul liricii de pînă acum, căci pe mari spaţii ale textului se desfăşoară in continuare baletul imaginilor feerice ale unui cosmos sărbătoresc : „Ca prinţesele norii se tolănesc pe perinî albastre { Lumina v-o licoare în eprubeta fulgerului / Fluviile duc trena oceanelor ca pajii", „pasărea ca o fundă e-n dimineaţa clară", „in unde .se-aprind peştii, lucesc ca policandre / şi-n sala de, bal a verii alunecă rochiile sonore".

Direcţia confesiunii patetice din Zodiac se prelungeşte în* volumul din 1932, *Petre Schlemilil,* suită de poeme ce reia motivul cd/â(or;ej din *Ulise* — numai că noul itineraţ e mai puţi» al descoperitorului de miracole ale faptului cotidian citadin şi ale lumii elementare, cit, mai degrabă, o *rătăcire* a omului (poetului) însingurat, romanizatul *Petre* Schlemihl, cel ce şi-a pierdut umbra, ori evreul rătăcitor Ahasverus, figuri emblematice ale înstrăinării :

Singur, singur
Plutesc peste mahalaua depărtată

Sunt singur prin cositorul înviind cohortele de îngeri,
Fără umbra mea ruptă fărime ca o scrisoare aruncată vîntului,
Fâ^ă umbra mea care era scara de mătase conducind spre balconul
^ altor oameni
Şl totuşi am văzut ce ascundeau ferestrele semenilor mei: masacrele,
îngenunchieri le...

Tonul lamentației elegiace predgenină aici, intr-o irazare **mai** amplă și cu o rarefiere, deja remarcată în *Zodiac,* a aglomerărilor de imagini de altădată. .„Structura discursivă" observată de G. Călinescu la apariția Volumului, se impune} o dată cu sphimbuivo registrului imaginar, mai apropiat de „proza" realului — și criticul putea cita cu ușurință în sprijin un fragment ca acesta, din Pe *deasupra dosarelor,* unde descoperea „o invectivă aproape proletarâ împotriva platitudinii burgheze" 1 :

'jM
'»
9
'
i
1
a

Nu, n-am fost eu alături de voi, oameni, în cimpuri,
<Ân<i hohoteați lingă grînele decapitate,
Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe cînd străluceau pe tăvi
Lopeți pline cu zilele și nopțile fraților voștri în locul bulgărilor
de cărbune.

Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe cînd străluceau pe tăvi
Parcuri de vînătoare, în vreme, ce sub ferestre
Refluxul de tenebre tîra înfometații în nisip ca niște alge,
Și-n mintea poetului aurora se rumenea ca o pîine.

Se poate afirma, împreună cu G. Călinescu, că o atare discursivitate dăunează unor poeme unde „apar atitudini și concepții pe care (poetul) le tratează retoric, în chip de invectivă și program" - — dar numeroase alte secvențe își recîștigă autenticul suflu liric, fie că este vorba de viziunile de coșmar expresionist,, fie de lamentația solitarului, ori de reveria solară a unui univers înnoit. Cîte un poem precum Schiitz/mus se apropie chiar de echilibrul clasic al expresiei, exaltînd vitalitatea telurică regăsită (în linia Pillat-Fundoianu), dar cu un gust particular pentru atmosfera eterată și muzicală, amintind de exaltarea din mai vechile „imnuri" :

Odaie' cu arome a unui han în munte
Soarele, naftalină, în rufele din scrinuri,
Cu brazi ce-și trec lumina în cerc ca niște unde
Ecourile, butii pleznind de-atîtea vinuri,

Sau aurora, clopot de var în căni cu lapte,
Culori, zvonuri clătite cu-odihna în cerdac,
Umed și bun pâmîntul cu aburii in șoapte,
Tristețe sfărîmată sub crengi ca un gîndac...

~ ~ \ "

1. G. Călinescu, ***Ilarie Voronca, „Petre Schlemihl",*** în ***Adevărul literar și artistic, XI,*** 1932, nr. 624, **p. 7.**
2. ***Ibidcm.***

„Artele poetice? nu lipsesc nici din această carte, șl «le indică aceeași opțiune pentru o poezie deschisă către „toate înfățișările lumii", convocate In caleidoscopul verbal:

c*

Și poemele sunt ciubotele de șapte posti :
Care mă duc din cercul polar la caldul tropic,
Și-n vis ca-n geanta unui botanist recundști
Ierburile atîtor distanțe stind alături.

Cine a spus că slova c-un lanț de-ncete schimburi.
Și literele închise ca păsări în odaie ?
C-un singur vers poți trece prin patru anotimpuri,
Și pasul din poeme un continent îl taie.

(Ciubotele de șapte *posti)*

Formula „poemelor ca niște vase comunicante" apare în mod semnificativ și aici, concentrînd esența unui program liric pe care, în registre diverse, îl ilustrează întreaga poezie a lui Voronca.

Cu *Patmos și alte șase poeme* (1933), care e și ultima culegere de versuri publicată de poet în limba română, se atinge din uou un punct de vîrf al creației sale. Și imagistica luxuriantă, și accentele discurșiv-relorice se prelungesc în noua carte, pe linia *Zodiac* — Petre *Schlemihl,* insă coeziunea registrelor imaginarului este aici mai mare decît oricînd, prin exploatarea și intensificarea viziunii de factură onirică. Cum se întîmplă de obicei în lirica lui Voronca, poemul e organizat tot în jurul motivului central al *itinerarului* și cdiâtorief: un drum, aici, printre proiecții fantasmatice, într-o atmosferă de vis feeric sau de coșmar și un peisaj în care obiectele își pierd contururile precise, iar materia devine imponderabilă și transparentă. „Aspirația spre dematerializare", „sentimentul j[..J] de eteritate într-un decor cosmic de puritate originară" ' au fost remarcate de la primele lecturi critice — șl aceste elemente apropie poezia lui Voronca de vizionarismul suprarealist. Dinspre suprarealism vine și motivul liric al „călăuzei" himerice, — aici „Insula-Nălucă" Patmos, — „pămînt al apocalipsului", aproximat însă mai puțin ca apariție terifică, și mai mult ca teritoriu al revelațiilor ultime, după străbaterea unui itinerar cvasi-inițiatic, ducînd spre orizonturi metafizice, scăldate într-o „lumină perpetuă" :

1. P. Con&tantinescu, Ilarie Voronca, ***„Patmos si alte șase poeme",*** op. cit., pp.-238—239.

Pe malurile surpate stăteau frumos păturitc albiturile timpului..
Lumină perpetuă,
Un vînt roz ca o scoică şlefuită de aurore
îmi spăla sîngele cald
Lumină clară...

(întîia apariţie)

Sentimentul alienării şi timbrul patetic-elegiac al Unor versuri din cărţile precedente îşi mai prelungesc ecourile („Am fost pretutindeni omul Străin, / Care ascultă fără să ia parte, tocme^ i Iile, căderile la învoială"), însă predominantă ***e)*** starea de beatitudine şi extaz, într-un univers fulguranfT în care totul e magie a metamorfozelor luminoase şi muzicale: „O viaţă nouă coboară din munţii limpezi", „anotimpurile [sînt] amestecate ca nişte polenuri / In gurile noastre devenite corole", „Un geniu al apelor preschimbă- miresmele în luntri subţiri" ,,,Undiţele au devenit harpe. Flintele flaute". Mişcarea cuplului (femeia aminteşte de suprarealista „femme-fee"), e flotantă, pură levitaţie, „răpire" ex-j tactică în zonele înalte ale spiritului:

„Simţi — îmi spuneai — prezenta_ atîtor călători în
jurul, nostru. Invizibili"
Nori suflaţi cu aur ca nişte "căleşti
Merg spre apus. Sub respiraţie se abureşte ca
o sticlă azurul,

Cer risipit fax, suflet. Şi tu ca ***alt*** cer te risipeşti. ^
Dar poate suntem chiar norii uşori suiţi în slavă, \
Clari, fără legături, cum sunt bulele de aer într-o apă,

Sus întîlnim păsări lîncede ca nişte valuri
Liniştite. Suflet numai. Atît mai suntem. Şi ce bine
Ne simţim. O adiere calmă ne duce pe alte maluri —
Din plante întîlnim numai aroma. Numai zumzetul
' suav din albine.

(Au /ost ***oameni ?)***

Diferenţa faţă de celelalte cărţi se vede imediat. Gustul baroc-manierist pentru jocurile de artificii ale artei combinatorii aproape că a dispărut, succesiunea agitată a imaginilor şocante cedează locul calmei derulări a viziunilor unei lumi în care „scînteia revelatoare" nu mai pare ***provocată*** de tensiunile eului, cît ***primită*** ca o ofrandă a reveriei. Intr-o asemenea perspectivă este remodelat şi discursul umanitarist anunţat de ultimele volume, care-şi

atenuează sau pierde nota de dramatism, pentru a, se rosti ca expresie a încrederii într-o nouă vîrstă de aur a omului :

Zi liniştită. Zi luminoasă,
Cu semănăturile strălucind lîngă soarele de aramă.
Cu împărţirea dreaptă a bucatelor,
t Lîngă arborii desfăcuţi între fineţe şi vînturile
de argint.

Iată-te tu, omule bun,
Argat sau cîntăreţ cu uneltele amiezii,
. Cîinii latră bucuroşi, plopii îţi ies înainte
Din vocea ta bunăziua urca limpede.

(Bunăziua urcă limpede)

Din cînd în cînd, substratul de angoasă răbufneşte totuşi la suprafaţa poemului închegind peisaje apocaliptice în care stihialul expresionist şi stranietatea suprarealistă se întîlnesc, precum în remarcabilul poem *Pregătiri de plecare :*

...şi totuşi fim iile vor muri ca nişte orătănii
Din pădurile mari miresmele

Vor porni o dată cu arborii spre ferăwtraie
Noaptea' va încerca ferestrele
Va pune lacăte de ploaie
s Vor fi vînturi mai mari decît ţările,
Păsări îti vor ciuguli hohotele -

Dar numai glasul va rămîne
Ca o **sare** a mării ucise. .

Dar *Patmos* rămîne în mod preponderent un „poem al extazului" şi al viziunilor eterice, care-1 apropie pe Voronca dacă o să-i căutăm repere printre suprarealişti — mai degrabă de un Paul Eluard sau Robert Desnos. Pentru evoluţia ulterioară a poeziei sale în spaţiul literar francez, vor conta îndeosebi elementele de vizionarism din -poeme ca *Bunăziua* ***urcă*** *limpede?* desenise generos spre timpul universalei fraternităţi.

Schimbările intervenite în ultima etapă a scrisului românesc al lui Ilarie Voronca, pe care le-am semnalat m linii mari, nu sînt desigur tară legătură cu o" anume reorientare a mişcării de avan-

gardă (suprarealiste) din anii '30, cînd accentele sociale se impun cu tot mai multă evidenţă, atît in textele programatice cît şi in poezie. Prezente de la început si în avangarda românească, ele cunosc un moment de radicalizare (îndeosebi la Ştclan Rol] şi Geo Bogza), care va duce chiar la distanţarea critică a unor militanţi ai mişcării de ceea ce unul ^dintre ei — Ştefan RolI — vu numi, în ultimă instanţă, „falsa avangardă", chemînd la o angajare mai directă in acţiunile stîngii revoluţionare. Nu e de neglijat, pe de altă parte, nici firescul proces de „clasicizare" a avangardei (asupra căruia a atras atenţia Adrian Marinol), de „«imblinz^re^ inevitabilă" : nonconformismul spectacular iniţial e treptat depăşit spre atitudini mai moderate, semn al unui început de integrare şi „recuperare" in şi de către o ***tradiţie.***

In ce-l priveşte pe Ilarie Voronca, am putut remarca, încă în faza sa constructivist-integralistă, anumite „devieri" de- la exigenţele strict doctrinare, semnificative de fapt pentru tendinţa mai genenală a curentelor de avangardă de la noi spre o „sinteză modernă", în care diversitatea formulelor înnoitoare să poată fi fructificată cu cit măi mult profit în contextul literar al momentului, în orite caz,' după ce primele entuziasme ale adeziunii ca şi necondiţionate la programele amintitei s-au consumat, gustul independenţei se Face tot mai vizibil la poetul nostru, căruia modernismul extremist îi apare, în cele din urmă, drept o „formulă" **ca** oricare alta, o „etichetă" de imperfectă aproximare a substanţei vii a poeziei. Cel ce declara în *A **doua lumină*** (1930) că „între **a'** trăi aventura şi a o scrie preferţâ) ipostaza din urmă", arătîndu-se preocupat de reducerea „diferenţei de voltaj" dintre tensiunea lăuntrică şi cuvintul,' ce urmăreşte s-o exprime, nu putea să nu se despartă, mai devreme sau mai tîrziu, de exclusivismul iniţial; e, aici, şi o dovadă a maturizării conştiinţei sale estetice. Marginalizarea programatică în care se instalase avangarda începe, oricum, să nu-i mai convină, iar nevoia de recunoaştere a propriei valori, prin pătrunderea scrisului său într-un circuit public mai larg, se face tot mai mult simţită. Desigur, intră în joc în acest p'roces şi raţiuni de ordin psihologic, social şi etnic, agravate într-o epocă de convulsii şi conflicte care vor motiva, în parte, şi decizia autoexilării în spaţiul literar francez, după 1933.

într-o asemenea ambianţă complexă, relaţiile poetului cu avangarda, reprezentată atunci, în esenţă, de gruparea ***unu,*** suferă modificări importante. Publicarea volumului de versuri ***Incantaţii*** la „oficiala" editură „Cultura Naţională" (1931), ca şi demersurile

1. A. Marino, ***Dicţionar de idei literare,*** ed. cit., p. 217/.

sale pentru a fi primit membru în Societatea Scriitorilor Români— acte inacceptabile din punctul de vedere al radicalismului avangardist — vor provoca tulburări grave in aceste raporturi, ducind la ruptura definitivă. Retragerea unui articol-poem — *Obrazul dc cretă** — ce urma să fie publicat în numărul 40 al revistei unu (noiembrie 1931) şi care conţinea, se pare, atacuri "la adresa unor tovarăşi de grupare, a fost pretextul acestei rup'turi. Spaţiul de*pe prima pagină ,a revistei, ce trebuia să fie ocupat de acest material, a fost lăsat alb, pentru a fi însoţit, marginal de o notă polemică a redacţiei, şt urmat de un pamflet abia voalat semnat de Gheorghe Dinu (Ştefan Roii), sub titlul *Şacalul acestui colibri.* Recenzia la *Incantaţii,* intitulată ironic „Poeme .de Ion Pillat şi Ilarie Voronca", din numărul următor, ca şi comentariul la volumul Ac! de prezenjă din 1932 (ambele datorate lui Ştefan Rol!) vor condamna în termeni duri „dezertarea" poetului în rîndurile „oficialităţii", constituind totodată . pretextul unor reflecţii critice (din unghiul noilor adeziuni la militantismul „adevăratei avangarde" de stingă) asupra limitelor revoltei avangardiste. „Excluderea" lui Voronca urma, de altfel, modelul gesturilor similare ale lui Andre Breton în aria suprarealismului francez,, în numele ~ conservării „purităţii" mişcării.

Acest accident — nejustificat, de fapt, de realitatea *Qpctei* poetului (căci IncanfoJi'He se înscriu într-o deplină continuitate faţă de demersurile avangardiste anterioare) — reprezintă totuşi pentru Voronca, oarecum paradoxal, momentul unei eliberări: fără să trădeze, în esenţă, spiritul avangardist, el îşi va putea exprima mai deschis nişte puncte de vedere ce se conturaseră încă în perioada colaborării la unu, şi ele atestă tocmai acea alitudinanţai larg comprehensivă fată de poezie^ dincolo de orice limite impuse de un program anume, fie el şi cel al avangardei.

Articolele şi eseurile-poem din volumul Acf de prezenta (1932), ca şi luările de poziţie din anii imediat anteriori, certifică o asemenea tendinţă, **N** Ele exprimă, pe un fond de nelinişte agravată şi cu o acută conştiinţă a solitudinii, nevoia imperioaBă a^ unor certitudini, aspiraţia spre «o generoasă solidaritate umană. Deja în Obrazul de cretă se pot citi asemenea rînduri de confesiune patetică „Noaptea se îngrămădeşte tot mai mult la ferestre, ca o lavă ce mă va izola pe deplin. Nu se poate I Trebuie să ies dintre zidurile acestea, să înfrunt cuţitele care mi se vor prinde de carne ca într-o planşe a indemînfril Ia reprezentaţia'de gală [.,.], Si iată-mă-s ca un giuvaergiu: iau în mină ceasornicele mici de

1. Textul a {ost tipărit In volumul Acf *de prezentă* (1932).

vorbe, Ie clatin încet lingă auz, aştept din împletirea de rotiţe tic-tacul revelator. Voi lăsa tenebrele să se desfăşoare ca nişte \ ăluri de doliu V Voi întirzia în obscuritate? Sau din glasul meu \oi face bucăţica de cuarţ cu cure convieţuitorii mei vor tăia pietrele atitor vedenii ? Cit de departe mi se par de aici acele-pretenţii'îiigimfate de -eliberare din artă». Asculta: mă supată •u ceea ce faci.-ci pretenţia" ta că faci «altceva-, tind taci acelaşi lucru; adică literatură, adică pictură [...]. Să rărnînem la mierlele noastre. Suntem literaţi, suntem pictori" '.

Această recunoaştere a propriului statut de artist, cu inerentele sale limite impuse de specificul-limbajelor utilizate, presupune şi acceptarea, cu conştiinţa aceloraşi limitări, a altor „formule" de artă, în numele unei receptivităţi şi înţelegeri superioare. Distanţarea de exclusivismul avangardist îşi găseşte astfel b explicaţie in care intră şi nu puţin orgoliu, afişat de ret „exclus" ca'o reacţie de apărare: „Ceea ce, m-a depărtat de cîii\a din cei pe cari îi crezusem aproape nu'a fost numai o diferenţa do cunoaştere şi de iniţiere {•••]. dar şi o deosebire de intuiţie, o libertate de spirit care mi-e proprie şi care mă face să păstrez o nuanţă di.- îndoială acolo unde alţii opun cea mai sigură şi suficientă dintre atitudini. De aceea n-am admis niciodată pentru poem o ţinută dinainte stabilită — numească-se . ca «modernism™- sau «arhaism» — ştiind bine că, aşa cum puţin Ie pasă vîntului, legumei sau omizii, de regulele hotătite în laboratorul cu ferestrele închise, şi poemul, care, stărui şă cred, e putere captată din afară (suu din el) de antenele poetului, nu va putea fi niciodată hotărnicit între graniţe preconcepute"[2]. Autorul acestor rîndurj are dreptul să trimită, într-o notă, la mai vechile sale afirmaţii programatice din 75 *H.P.* — „cînd formulă va deveni ceea ce facem, ne vom lepăda şi do noi" — pentru a marca o consecvenţă a atitudinilor, însă nuanţarea, dacă nu şi schimbarea radicală a punctelor de vedere, e totuşi evidentă : obsesia inovaţiei absolute, corespondentă . cu „pulsul epocii", nu era totuşi scutită atunci de parfi-pris-uri tipic avangardiste, cu antitradiţionalismul declarat, ce acompania /promovarea formelor noi dc expresie. Or acum Voronca renunţă la asemenea atitudini, scriind că; „în nici un caz o operă nu poate fi pusă în funcţie, de vîrstă sau de epocă. Intuiţia artistului adevărat e totdeauna matură, adică imuabilă"[3].

•

\.,Ilarie Voronca, *Act* de *prezenţă,* ed. cit,, p. 24.
2. *Prelată Ia alte poem^f* în voi. cit., p. 78.
3. *Ibidcm,* p. 79.

Şi tot aici îşi propune să asculte, „alături de discipoli, învăţăturile bătrînilor maeştri" ! . '

Articolele publicat* intermitent in ziarul ***'Adevărul*** între anii \ 1935—1937 evidenţiază şi mai pregnant mutaţiile ce se produc în concepţia sa. El va face acum „elogiul bătrîneţii" ca vîrstă a înţelepciunii şi echilibrului spiritual, va întîmpina cu înţelegere cele mai diverse formule literare, de la Arghezi şi Racovia*' la Pillat sau Perpessicius, de la Galactton şr Sadovcanu, la Rebreanu şi E. Lovinescu, se va manifesta ca partizan al toleranţei şi comprehensiunii în planul mai ^general al relaţiilor umane, reşpingînd orice formă' de exclusivism,, într-un spirit larg democratic.

Voronca rămîne, desigur, aceeaşi. sensibilitate - neliniştită ce se afirmase in spaţiul ovangardei, — şi consideraţiile sale mai recente despre poezie nu diferă, în fond, de reflecţiile .de altădată, privind libertatea neîngrădită a discursului liric ca expresie a frenezie[i] eului entuziast sau tulburat de angoase : „tii însăşi esenţa -\ ei — scrie poetul — poezia înseamnă magie, adică posibilitate dc rupere din legile terestre, fizice. Transmisiune *a* materiei, ca şi a qîndului : iată, deodată pereţii odăii se dau parcă la o parte şi, printre mobile, alături de tiru* care stai cu cartea de poeme ca o cutie miraculoasă în miini, un fluviu de vedenii începe să circule, păduri cu păsări stranii, oglinzi de oceane sau mulţimi în exaltare. Poezia poate fi desigur o baghetă de iluzionist care s£ scoată din buzunarele realităţii imediate cele mai multicolore panglici. Dar poezia, poate fi în acelaşi timp orice. A hotărî dinainte că poezia trebuie să îmbrace cutare formă, să răspundă cutărui gînd, *a limita poezia* înseamnă a o ucide" *K* Dar — fapt important — aceste laturi magic-spectaculare a poeziei, Voronca îi adaugă, punînd-osubun accent mai apăsat decît altădată, *dimensiunea socială,* participarea la frămîntările epocii, mai profunda implicare în problematica omului contemporan: „Poetul, păstrîndu-şi încă uneltele de vizionar şi de magician, a descins în arena timpului său. [...], Poezia nu mai e, ca pe vremea «Almanahului muzelor», *o* plantă cu rădăcinile In aer. In cintecul de dragoste pentru ochii sau surisul iubitei, străluceşte ceva din neliniştea, din angoasa lumii prezente". Recunoscînd lirismului de azi „o mare forţă de . profeţie", el scrie mai departe : „Poetul ros si chinuit de injustiţiile şi de incertitudinea epocei lui, rămîne totuşi mesagerul vestitor al unor timpuri fericite"[2]. E un mod de a spune ci poezia are o *misiune* (cuvîntul e rostit, de altfel. In alt articol), iar

1. „Pcnfm poezie", în *Adevărul,* XLIX, 1935, nr. 15745, p. 1.
2. Ibidem.

aceasta e definită sub semnul generos al solidarității cu suferințele, revoltele, dar şi cu aspirațiile de mai bine ale unei umanități fraterne : „La oricit de mari Înălțimi ale frumosului ar ajunge arta, frumosul acesta nu e posibil dacă el nu evocă în acelaşi timp un sentiment de frăție pentru cei asupriţL de revoltă pentru o stare de lucruri nedreaptă, dar, de bună seamă, trecătoare. Spectator al unei injustiții, poetul se va vedea totdeauna în locul aceluia care suferă injustiția, şi nicidecum al aceluia care o provoacă. E singura trăsătura pe care autorul acestor rînduri ar avea nemodestia să- şi-o recunoască" *. Nobilă profesiune de credință, care concordă pe deplin cu mesajul pe care, indiferent de vîrsta lirică a poetului, opera sa îl transmite, conferindu-i noi valențe îndeosebi in ultimele volume tipărite în româneşie, iar în anii următori în creația sa de limbă franceză.

înainte de "a deveni- însă poetul român de expresie franceză, Ilarie Voronca a mai scris un număr de 14 sonete (1934), rămase, -cu excepția unuia singur, netipărite în timpul vieții sale. Fără să aducă schimbări în universul său imaginar, ele confirmă procesul de „clasicizare" a scriiturii, prin apelul Ia structurile tradiționale* ale versului, încercate, din cînd în cînd, şi în cărțile anterioare. Opera sa românească se rotunjeşte astfel sub semnul unui echilibru formal îndelung căutat, după traversarea unor experiențe dintre cele mai îndrăzneţe, cu corfsecințe majore în evoluția liricii şi a reflecției asupra limbajului poetic în spațiul nostru cultural ,

*

în Franța, unde se stabileşte în 1933, îngrijorat dc semnele unor persecuții rasiale, Ilarie Voronca va mai avea în față mai bine de un deceniu de creație, în care publică aproximativ tot atîtea cărți cîte tipărise şi- în țară. De prin 1925, cînd îşi continua studiile la Facultatea de Drept din Paris, cu gîndul, nerealizat, de a-şi lua şi doctoratul, (licența în Drept o obținuse încă la Bucureşti, în 1924), şederile în capitala Franței fuseseră numeroase ; a fost_ angajat, între 1926—1930 Ia- o companie de asigurări. Legăturile cu' mediul literar românesc, mai ales cu cel avangardist, au rămas mereu foarte intense, iar revenirile în locurile natale — frecvente. (A funcționat, după 1930, în Direcția Presei, de pe lîngă Consiliul de Miniştri, de unde a fost, la un moment dat, concediat).* '

1. *Duminicile viitorului,* ***în Adevărul, XLIX,*** 1935, nr. 15823, p. 1—2.

„Introducerea" în poezia franceză sî-a făcut-b prin traducerea a trei dintre cărțile sale româneşti — ***Ulise*** (sub titlul ***Ulysse*** *dans la cite,* 1933^, *Petre Schlemihl (Poemes parml* ***Ies*** *bommes,* 1934) şi *Patmos* (1934): o substanțială, aşadar, carte _de_ vizită, înaintea apariției primelor poeme scrise- direct în franțuzeşte —*Permis* ***de*** *•tejour (Permis de şedere)* — 1935. Cele care le-au urmat (între altele : *La poesie commune* — Poezia de *toate zilele,* 1936; La *loie est pour l'homme — Bucuria* ***e*** *pentru* am, 1937; Amiffe d£s cnoses — *Prietenia lucrurilor,* 1937; *L'Apprenti îanttmc* **— *Ucenicul*** *iantomă,* 1938; Beaufe *de ce monde — Frumusețea acestei lumi,* 1939; Confre *solitude* Contra *singurătate,* 1946) nu sînt fără legătură — cum am anticipat — cu direcția ce începuse să se contureze tot mai limpede în *Zodiac, Petre Schlemihl* şi *Patmok* — adică cu acea poezie de nelinişti dramatice, larg compensate de viziunea unor „timpuri fericite". E lirica „pmanimistă" * în care ' patosul whitmanian dinamizează un discurs cu luminoase deschideri spre „oamenii viitorului" şi „poeții care vor aparține mulți-x milor", ca purtători ai unui mesaj de „bucurie şi izbăvire a omului", cu credința că „nimid nu va întuneca^ frumusețea acestei lumi". Fostul „miliardar de imagini" renunță acum în mod deliberat la imagismul spectaculos de odinioară („N-aş mai găsi nici o bucurie să împreun cuvinte bizare, / Nici chiar imaginile cele mai surprinzătoare; îmi amintesc unele, dar la ce bun?")[2], în favoarea unei expresii simple şi directe, colocviale, animate de entuziasmul imnic al intîmpinării „mulțimilor fericite ale viitorului / Cînd timpul acesta întunecat va fi dispărut. Şi toți, oamenii' / Şi glndurile lor, bucuriile lor, vor fi ca vasele comunicante".. Dacă mesajul poetic devine acum mai transparent, într-o expresie mai discursivă, obsesia fundamentală a comuniunii cu Totul uman şi cosmic rămîne statornică: a situa eul şi lumea în poziție de „vase comunicante" fusese şi năzuința supremă a poetului de avangardă. Intr-o epocă, însă, în care valorile umane fundamentale erau amenințate de ascensiunea brutală" a fascismului, Voronca ***se*** arată încă o dată sensibil la „ritmul vremii", opunînd sumbrelor perspective viziunea încrezătoare şi pură a unui timp al fraternității. Ne-o spun şi aceste versuri cu sunet testamentar, din *La poesie commune*

1. v. Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română intre cele două războaie mondiale,* Bucureşti, Ed. Minerva; 1974, p. 419.

2. Versiuni româneşti de Saşa Pană, — v. I, Voronca, Poeme alese, Bucureşti, Ed. Minerva, 1972.

Către voi, oameni ai viitorului,
Se-ndreaptă^gîndul meu.'
Şi vreau să exclamaţi
„Era dintre-ai noştri", cînd veţi citi poemele mele.

Şi e semnificativ că, în *Epilogul* marii sale cărţi, *De la* flaude-*lalre lq suprarealism,* Marcel Rayraond distingea în versurile franceze ale poetului sunetul original, pe fundalul de angoasă, revoltă, „nihilism şi agresivitate" al majorităţii liricii momentului : „Totuşi — scria autorul — Ilarie Voronca, poet român care a scris şl în limba franceză, cîntă aproape singur, în revărsatul unor zori din care aburul zilei nu sc va înalta, un cîntec al inocenţei : el bineCjUvîntează împăcarea omului cu omul şi aduce buna \estire a poeziei" De altfel, participînd activ, mai tîrziu, îa mişcarea Rezistenţei franceze antifasciste, poetul avea să certifice în chipuJ . cel mai direct un angajament pe care poezia sa nu contenise să-1 ^exalte, dincolo de anxietăţile ,şi dramele" personale. In anul în care urma să se predea morţii din proprie voinţă (după o ultimă întoarcere în ţară, în ianuarie 1946, cînd fusese întîmpinat sărbătoreşte de lumea scriitoricească), se publicau totuşi poemele din *Contie-solitude,* iar un manuscris al său purta titlul *Petit manuel du parlait bonheurZ...*

In/spaţiul literaturii române, opera lui Ilarie Voronca — pe Care ediţia de faţă o restituie cititorilor în cvasi-totalitatea ei — reprezintă, după cum am încercat să demonstrăm, una dintre expresiile cele mai reprezentative ale spiritului modern. Născută în perioada de splendidă efervescenţă culturală de, după Marea Unire, ea-a înregistrat principalele experienţe novatoare ale limbajului liric european, contribuind substanţial nu numai la Incetătenirea unor formule inedite, ci şi la îmbogăţirea lor cu un timbru de marcată originalitate. In Ilarie Voronca avangarda românească — oglindită în scrisul său în toate momentele semnificativei —• şi-a găsit exponentul cel mai înzestrat, atît ca poet cît şi ca teoretician militînd pentru constituirea unei noi „gramatici" a poeziei. Şl a Venit timpul, credem, ca aportul său la procesul complex de modernizare a limbajului poetic românesc să fie apreciat într-o mai dreaptă lumină. Ea descoperă, desigur, reliefuri accidentale.

1. M. Raymorid, *De la Baudelaire la suprarealism,* Bucureşti, Ed. Univers, 1970, p. 419.

2. v. Mic *manual de fericire perfectă,* trad. de Saşa Pană, Buc, Ed. Cartea româneasca, 1973.

înălţimi şi căderi de'tensiune ale lirismului, excese sau limitări inerente unei personalităţi angajate entuziast în susţinerea unor programe de, idei prin definiţie „extremiste" — dor e un peisaj viii şi divers, plin de culoare şi dinamism, proiecţie a unei imaginaţii îndrăzneţe, de o rară bogăţie, a unui spirit total dăruit cauzei poeziei, cu o'pasiune pe care puţini dintre scriitorii români au ridicat-o la un asemenea grad de incandescentă. In mozaicul şi printre focurile de artificii ale paginilor sale — de versuri, poeme în proză sau eseistică —- cititorul va descoperi fără îndoială suflul unificator al lirismului obsedat de viziunea unui univers de „vase comunicante","în care oameni şi lucruri să se regăsească întK-o mitică, originară transparenţă. E mesajul esenţial al acestui poet neliniştit şi entuziast, elegiac şi imnic, însingurat şi solidar cu semenii săi, Jnsrinat întreaga sa viaţă de „a doua lumină" a poeziei. Un mesaj ce aparţine, prin tot ce are el mai durabil, şi vremii noastre.

ION POP

NOTA ASUPRA EDIȚIEI

Ediția de fată, consacrată scrierilor elaborate de Ilarie Voronca în limba romană, cuprinde, într-o suită de trei volume, întreaga operă poetică realizată între anii 1922—1934, precum şi — sub genericul „proze" — cele mai multe dintre paginjle sale cu caracter eseistic, de poem în proză sau publicistică^în sens mai larg, tipărite în perioada 1924—1987.

Poeziile sînt **publicate** în primele două volume : cel dintîi reuneşTe, sub titlul Zodiac, versurile apărute în culegerile: ***Restrişti*** (1923), **CoJomba** (1927), ***Ulise*** (1928), P/ante ?i ***animale. Terase*** (1929), ***Brățara nopților*** (1929) şl ***Zodiac*** (1930). Al doilea include, **sub** titlul fncantaffi, poemele **din** ***Invitație la bal*** (1931), ***Incantații*** (1931), ***Petre Schlemihl*** (1932), **Pafmos *şi alte şase*** poeme (1933), precum şi în completarea **creației lirice** antume, un număr de texte rămase pînă acum în periodicele vremii. La ***Addenda,*** **se** reproduc cele cîteva traduceri din poeți de limbă franceză, tipărite în cursul anului 1933 **in** revistele ***Azi, România literară*** si ***Vremea.*** Secțiunea de Postume înregistrează ciclul Patrusprezece ***sonete*** (1934), de publicarea căruia **s**-a **îngrijit** mai întîi Saşa Pană, la două decenii după moartea poetului. O piesă a ciclului — ***Alt calendar*** — este totuşi antumă **(a** apărut în ***Adevărul literar şi artistic*** nr. 700 din 5 mai 1934) f pentru a conserva integritatea ciclului, o tipărim totuşi printre „postume".

'Volumul **al** treilea al acestei ediții de ***Scrieri,*** consacrat Pro***zelor*** lui Ilarie Voronca, **adună,** sub titlul ***A doua lumină,*** sumarul cărților ***A doua lumină*** (1930), şi Acf ***de prezență*** (1932J,' adăuglndu-Ie, la **secțiunea Din *periodice,*** numeroase alte texte publicate în revistele **de** avangardă 75 ***P. P., Punct, Integral, unu,*** XX — ***literatură contemporană,*** **precum** şi **în *Rampa, Vremea*** şi ***Adevărul,*** Dintre articolele **apărute în ultimul** ziar menționat, am renunțat la aproximativ **cincisprezece, pe care** le considerăm mai puțin reprezentative. Avînd în **vedere** statutul ambiguu al acestor „proze"

g-rcu de situat intro specie precisă, am optat pentru aşezarea lor in sumar într-o ordine cronologică, evitînd astfel clasificările mai mult sau mai puţin arbitrare.

Paginile de *Note şi variante* de la fiecare volum, oferă principalele date de ordin istorico-lîtcrar referitoare]j opera poetului, procedînd, acolo unde este cazul, la descrierea manuscriselor şi prezentind modificările intervenite în procesul scrierii şi publicării. Din păcate, s-a păstrat dear o parte din aceste manuscrise, datînd, în majoritatea lor, din perioada colaborării la revista *unu* (între anii 1928—1931), prin grija redactorului şef al publicației, Saşa Pană; in afara acestora, avem cunoştinţă doar de existenţa originalului celor *Patrusprezece sonete,* depus de Şaşa Pană, la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti j la solicitarea de a-i consulta, amintita instituţie a răspuns totuşi că manuscrisul nu s-ar afla în arhivele sale.

Stabilirea textului s-a făcut conform normelor ortografice în vigoare, respectîndu-se însă unele particularităţi «ie natură lexicală sau morfologică ale autorului {de exemplu : forma *sunt* a verbului o *ii,* pluralul *caii* al pronumelui relativ, anumite forme genitivale oscilante ale substantivului etc).

Exprimăm, în încheiere, mulţumirile noastre cele mai sincere Doamnei Coioiaha Voronca, soţia poetului, pentru sprijinul generos acordat în realizarea acestei ediţii, precum şi familiei Saşa Pană, care a răspuns cu o caldă înţelegere tuturor solicitărilor noastre de documentare.

RESTRIŞTI

1923

SFÎRŞIT ÎN AMURG

\

TRISTEȚI

îmi port ca pe-un copil, bolnav tristețea,
prin parcu-n care frunzele, asemeni clopotelor, pling
şi-aud cum creşte neliniştea începutului de toamnă
departe,
şi cum aleargă păsările ploii pe acoperişuri negre
şi se frîng.

E-aceeaşi amintire şi-aceeaşi deznădejde veche.
Aş vrea cu brațele tale de astă-vară să mă cuprinzi ;
Păşesc pe urmele trecutului nostru, cum aş merge
după un om cunoscut,
şi, totuşi,, nn-ți mai găsesc gestul, în lacul cu mohorîte
oglinzi.

E pretutindeni un aer apăsător, ca de spital,
şl pomii în despletiri îşi spun mîhniri ştiute.
Amintirea ta îmi închide drumul ca un mal,
şi-mi simt gîndurile, în pietrişul umed, căzute.

Aşa : vino să-mi ridici sufletul, ca pe-o coajă de copac, _
şi să-mi citeşti durerile închise-n cuiburi de păsări triste,
acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejdii mătăsoase
I *f* batiste,
şi ochii tăi, pentru copilul tristețelor mele, odihnitor*,
, hamac.

Vîntul răscoleşte cerul ca pe-o carte deschisă.
Aud fîşîitul foilor pe care-s scrise atîtea poveşti
! dureroase.

...De departe vine prevestirea unui sfîrşit apăsător,
şi eu îmi port tristeţea ca pe-un copil, prin săli de spital
reci şi întunecoase.

BALCON VECHI

Merg pe sub acelaşi balcon vechi.
Drumul se-mpiedică de casele strimbe şi cade-n noroi,
Tristeţea ca şi dragostea mi se pierd printre foi,
şi simt vata rnîhnită a toamnei în urechi.

Să nu deschizi fereastra şi nici să nu te apleci.
întrevăd toată deznădejdea cerului care se frînge.
In orice straşină şirn orice suflet viaţa plînge,
şi pretutindeni vîntul pune săruturi reci.

Totuşi,, pe-ajci plopii au ascultat, cînd atîtea ţi-am spus,
şi au repetat şi ei, ca un ecou, o chemare.
In ochii tăi mi-am înecat lebedele privirii, ca-ntr-o mare,
şi mi-am sîngerat sufletul, asemeni unui cer în apus,

De-atunci, zilele mi le-am dus pe umeri, ca o bătrină
o grămadă de lemne, într-o pădure.
Şi fiecare amintire îmi apăsa pieptul – dureroasa mină,
şi-mi spinteca' sufletul, ce pe-un trunchi, o secure.

De-aceea, trage mai jos storurile triste şi nu te apleca.
Lasă-mă numai, spre balconul vechi* să-nalţ iederă
tristă — braţele amândouă,
şi seara, care coboară prin pomii rupţi, ca o perdea,
îmi va învăli rănile trupului cu o mîhnire nouă.

NELINIŞTI

Luna era o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros.
Plopii fluturau zarea, ca pe un steag, pentru sfîrşit de
luptă.

îmi simţeam viaţa, cu pădurea şi cu toamna, ruptă,
şi paşii răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit şi
ros.

Mîhnirea mea căzuse — vestmîht prea greu — în noroi.
Voiam liniştea, ca un cerşetor, un ban care să-1 aline.
Departe, un trecut sfîşietor mă chema înapoi,
şi ţipătul unei iăbrici îşi revărsase toată deznădejdea
în mine.

Pînă cînd va tîrî sufletul mantaua mîhnirilor sfîşiate ?
Dfti despletirea nopţilor, nici o răsărire nu rămîrie.
Pasările tristeţii mă ciugulesc ca pe-o bucată de pîne,
şi-mi văd, sub roţile deşertăciunii, nădejdile zdrobite,
toate, toate.

Peste acestea, dacă mîna ta şi-ar fi cernut ninsoarea-ei
de clopoţel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceaţă, o bucurie demult pierdută.
Plitisul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruiţi
amintirii,
şi-aş ti simţit cum seara, cu buzele ei moi, întreg
sufletul mi-1 mîngîie şi mi-1 sărută-

SFÎRŞIRI

Surîsul tău vine tot mai rar spre mine,
ca spre vară un izvor secat.
II simt încetinindu-se cu zvîcnirea sîngelui în vine,'
şi-n suflet strevăd un cer întunecat.

Zilele sunt, de cînd ai plecat,
nişte ferestre mîhnite şi reci,
la care aştept fără nici o nădejde să treci,
;ie su> acelaşi grilaj verde şi aplecat.

Ţi-aduci aminte? Vieţile noastre se îmbinau ca două
note de- pian.

I

Acum gîndurile îmi sunt, cu bătăile inimii, -rărite.
Mîine e o oglindă în care nu mai ghicesc nimic,
şi la geamurile stinse seara aşterne presimţiri
nelămurite.

Aşa : singur ca o pasăre.într-un cîmp pustiit,
revăd plimbările de-a lungul străzilor singuratece.
Tu-mi spuneai vorbe cărora le-am pierdut înţelesul ca
pe-un mărgăritar,
şî privirile tale mă-nyăluiau : şaluri uşoare şi molatece.

Noaptea vrea să-şi prindă umbrele de sufletul meu ca
de-urt ^zăpiaz.
De ce nu vii să alungi cu -surîsul mîinilor fluturii
deznădejdii înecate ?
Ferestrele zilelor sterpe sunt tot aceleaşi,
şi la porţile cunoscute amintirea atîrnă aceleaşi
^ruginite lăcate.

SFIŞIERI

Uite ; ţipătul fabricilor a trecut ca o pasăre speriată.
Apoi, în seară şi în linişte — oraşul mîhnit.
Vezi, ce subţiri se ţes copacii îri grădina publică.
In plînsul felinarelor o tristeţe cunoscută a revenit.

Bănci şi lumini în toamnă putrezesc.
Ştiu un drum care străbate povestea îndepărtată.
Vino! O să trecem pe sub deznădejdea fereştilor,
pe sub balconul ca o jucărie stricată.

• *

Vîntul a purtat frunzişul serii pînă aici.
Mai încolo drumul ca o melodie se pie/de.
Cunoşti cheiul eu amurgiri bolnave,
şi ştii în sufletul meu amintirea ta,
ca pe faţa unui lac, o mătase verde.

Vino cu mărgelele cîntecului dureros în mîirti.
O sa trecem, albi, prin mahalaua pustie,

şi inimile noastre au să tresară simplu,
ca două fereşti luminate trist, într-o seară de toamnă,
tîrzie.

Dinainte : oraşul cu viziuni stinse,
si sfîşieri : iedera glasului tău în vint.
Hi spun: pe uliţele acestea'^echi, ne vom regăsi pe
noi înşine,
cum o pasare îşi' regăseşte umbra, apropiindu-se de
pămînt.

Printre plopi, cerul ca o praştie destins
şi departe, albe înfiorări de stele.
Ţi-aduci aminte, sub lună, tresărirea apei, ca un clavir,
şi deznădejdea cum stăruia, lampa galbenă, prin perdele.

Asta e viaţa cu bănci putrezite şi cu tristeţi-
Gtadul tău — ca un ţăruş în pămînt — e în mine.
Apropie-te. Ţipătul trenului s-a frînt ca un lemn uscat.
...E un sfîrşit de poveste tristă care vine.

CHEIURI STINSE

„... Şi-mi zic că asta nu-i, o! asta -nu-i
o viată."

PERPESSICIUS

PREUMBLĂRI

Am mers amîndoi de-a lungul cheiului trist.
Case mici şi albe voiau din oraşul întunecat
să fugă, şi ne-a durut şi pe noi tristeţea zidurilor de
internat,
şi-am rămas să ascultăm (ţi-aminteşti oare ?)
cum liniştea punea, la^ porţile oraşului, zăvoare.

în seară, glasul tău a fost un clopoțel înăbușit.
Miinile Laie le simțeam iar, ca pe-o melodie regăsită.
Știam că aceeași durere se ascunde după fiecare perdea cernita,
și că în fiecare "casă e-același apăsător sfîrșit.

Apoi, pe firele de melancolie ale lunci,
plopii au cîntat o serenadă subțire.
Și îți amintești flautele ulițelor mărginașe,
pe care pașii noștri s-au tînguit stins/ca-ntr-o nedeslușită amintire.

Știi și acum sonata apelor, în care toată sfîșierea orașului plîngea;
și glasul de clopot cum învăluia ca-n mătase tristețea zidurilor plecate,
...și sonata tăcerii... și luminile tresărind sfios,
așa cu niște note de pian în singurătate.

îți amintești toate acestea^și te dor.
Revezi copilul apririzînd surîsul felinarelor mîhnite,
sufletul lui mic zîmbea dureros de-a lungul cheiului,
și, ca un spin, ne sîngera gîndul copilăriei depărtate și rănite.

Vorbele noastre erau strigăte sugrumate.
Vata mîhnirilor adînc ni le înăbușea...
...O ! îți amintești țipătul sfîșietor al trenurilor,
era toată viața orașului deznădăjduit care țipa.

Așa ara'mers prin orașul de întuneric.
Cît de tristă serenada plopilor și a lunei, pînă tîrziu.
Tu ai cîntat cu sufletul meu între buze ca pe-o frunză,
...și era atîta melodie tristă... și-n noi atît pustiu.

PREUMBLĂRI BOLNAVE

Neliniștea sfîrșitului de zi a închis ferestile,
vrăbiile, toate grăunțele amurgului le-au ciugulit,
nălucirea serii pe somnul apelor a trecut molatecă,
și o adiere calmă, din frunzișul umbrelor, a pornit.

Atunci, gîndurile mele triste s-au plecat spre tine,
ca, spre lumina unei lerești, fiori bolnave.
Și am înțeles că viața e o uliță cu geamuri înalte și reci,
și plînsuî nostru s-a înfrățit cu. ionul înserării grave.

Casele se răriseră, asemeni unor frunze în toamna.
Dragostea ne alăturase sufletele, ca un vînt două foi.
Drumul înfricoșat se ascunsese în iarbă,
și tăcerea, ca un om, venea simplu și liniștit după noL

Erau toate așa cum le știam de mult.
Pomii singurateci și triști se despletiseră în rugăciune,
și noi am tăcut cînd am pășit pe lingă ei,
și am privit cum ultimul țipăt al orașului apune.

Astfel, pe dinaintea zidurilor cenușii de internat, ,
de pe umerii tăi, zăpada serilor mîhnite căzuse.
Tristețea ne îneca adînc, ca o tuse,
și ni se' părea că cineva dinapoi, de departe, ne-ar fi Vjhemat.

Apoi, întunerecul, cu deznădejdile lui, ne-a cuprins.
Căutam pe buzele tale bucuria, cum cauți pe clapele unui piari o-melodie pierdută,
trecutul ni se închidea asemeni unei uși,
și toată noaptea a fost o preumblare bolnavă și tăcută.

PANORAME

Cunoşti tristeţea panoramelor de pe chei
şj zăplazurile întomnate şi rupte.
Cînd am mers pe acolo, glasul tău a tresărit alb, pe
buzele supte,-
cum ar suna, in pustiul unei uliţi, noaptea, o limpezime
de clopoţei.

Pe sub fereşti, trupul tău trecea ca o melodie
de pe strunele unei amintiri depărtate pornită.
Şi ai înţeles oamenii atît de deznădăjduiţi,
şi lumina cum se furişa prin perdele, ca UIT ţipăt de
pasăre rănita.

Pe-aproape : o muzică sfîşietor de veselă.
Ştiam că în fiecare suflet deznădejdea, ca un arc de
ceasornic, s-a strîns.
După fiecare perdea — o tragedie... Erau fereşti
înroşite,
ca ochii umii(copii singuratec care a plins.

Ţi-aminteşti femeile cu rftîini subţiri,
cit ne-a durut privirea lor rugătoare şi tristă.
Şi, copilăria mihnită, cum he-am amintit-o,
şi-am vazut-o aşa, ca pe un zăplaz, aruncată de vînt,
o batistă. , |

Era în toate acestea tristeţea unei poezii vechi. j
De-a lungul cheiului, pasul nostru a şovăit, ca o inimă ţ
de bolnav în agonie,
şi ne-a pătruns adine romanţa apei,
şi tinereţea sfîşiată pe o uliţă întunecată şi pustie.

Am mers astfel pînă la o margine de oraş.
Voiam să fugim de tristeţea panoramelor brune,
şi am încercat să aprindem'în noi sfios o bucurie,

cum ai încerca să limpezeşti sunetul dezacordat al junei -
, strune.

Apoi, în adormirea oraşului, aceeaşi tristeţe.
Departe, muzica întristător de veselă... atît de
întristător..:
Simţeam pe buze degetul mătăsos al tăcerii...
...O! Cunoşti tristeţea panoramelor de pe cheiul mohorît .
şi apăsător.

PRIMĂVARĂ TRISTĂ

Vreau să-ţi amintesc dimineaţa clară, ,
cînd am mers prin oraşul cu fereşti deschise.
Pe uliţi, o lumină tristă se desfrunzise,
şi tu-mi spuneai ; „trebuie să recunoşti, prietene, că e
primăvară".

Priveam surîsul caselor, bolnăvicios.
Odăile erau îrfcă de atîta deznădejde cuprinse.
Şi ascultam cum pe coperişuri, ca pe nişte clape subţiri,
lumina cînta melodii nedesluşite şi stinse.

Totuşi, ceva molatec şi bun se revărsa pe mîini.
Porumbeii albi aâ clopotelor treceau pe dinaintea
noastră,
şi deasupra zărilor dimineaţa tremura albă
ca o pînză de corabie pe-o apă depărtată şi albastra»^'

Atunci, am încercat toată tristeţea oraşului, în primăvară,'
să ţi-o spun.
Tu mi-ai aşternut pe buze sărutul sfîşietor al mîinli,
şi am înţeles amîndoi mîhnirea cheiului,
şi privirea mea ţi-a învăluit, ca într-o cămaşe de
borangic, sinii. ,

Era în preajma unor sărbători albe.
Şi eu ţi-am spus : „De ce sunt zidurile tot aşa de cenuşii ?"
O! Lumina care vine de acolo de pe cîmp luminoasă,
între zidurile oraşului deznădăjduit se va înnegri..

Şi ai ascultat tristă o amintire din copilărie...
...şi ţipătul fabricilor, atît de întunecat!...
...Şi am vrut amîndoi bisericuţa mică şl albă de la sat,
aşa simplurcum ar vrea un copil bun o jucărie...

Mai încolo gîndurile ni ,s-au limpezit deodată ca nişte clopoţei...
...Treceam pe sub fereştile unei şcoli primare,
şi glasurile lor mici de copii erau pe sufletele noastre (mai ştii oare ?)
ca nişte petricele albe, pe; o încrucişare de alei.

Apoi... a fost o panoramă cu pînze mîhnite...
înăuntru frig... şi oameni cu o veselie întristată.
...fn privirea lor era deznădejdea,
ca în fundul unei ape, o pasăre înecată...

Am trecut tîrziu dincolo de chei...
Lumina căzuse de pe casele plecate în durere,
şi clopotele, clopotele vesteau o poveste frumoasă cu, o înviere

şi ne trezeau pe buze o aiurare de clopoţei...

La margine oraşul rămăsese pustiu...
In ochii noştri era acum o bucurie simplă, ca de seară...
Vezi ? Am vrut să-ţi amintesc ziua în care tu mi-ai spus :
«Trebuie să recunoşti, prietene, că e primăvară..."

ELEGII IN AMINTIREA POETULUI

Lui Ion Călugării

ELEGIE

Era o ploaie al qâ^i ţipăt ne pătrundea dureros
ca miorlăitul pisicilor noaptea pe-acoperiş.
Fiecare picătură fărîmă departe un luminiş,
şi sufletul ne rămînea : zid de toamnă aplecat §Lros.

Simţeam sfîrşindu-se în noi o tinereţe chinuită.
Amintiri din copilăria tristă veneau ca nişte ţipete adinei şi grave.
Vedeam viaţa : o fejreastră cernită,
şi glasul tău : privirea unei păsărici bolnave.

Apoi, nedesluşite-mîhniri s-au prăbuşit,
ca nişte punţi şubrede în noi.
Buzele tale zdrobeau, cu picăturile de ploaie, luminişuri,
şi deznădejdea a izbucnit în pieptul nostru : apăsător puroi.

Aşa — ca două tristeţi — am mers prin parcul ud.
Pomii plîngeau şi ei viaţa rătăcită şi amară...
Şi-acum, încă, departe de tine, poete, aud
elegia pe care sufletele noastre şi-au spus-o,
acolo în linişte, în ploaie şi în seară.

RĂTĂCIRE

Aici — ţi-aminteşti — frunze veştede şi viziuni,
în fund, biserică cu bufniţe şi lilieci — zboruri mîhnite —.

Ştii, reci şi uscate, ca o tuse, clopotele,
şi foşnetul serii de hîrtie, prin ramurile despletite.

Pe grilaj, o toamnă veche ruginise. Tîrziu
ţi-am spus : pe nervii mei — ca o dansatoare pe sîrmă —
amintirea
Paznicul a trecut cu o lumină în vîrful unei prăjini,
şi felinarele şi-au împletit cu flautele ploii dănţuirea.

Mai departe drumul: un geam aburit.
Căutam amîndoi liniştea, ca prin gardurile putrede
o bancă.
Simţeam,că" în piept s-a rupt ceva,
şi mîhnirea a început să nt se audă, ca de undeva^
. de departe, o talangă...

Aşa : seară decolorată şi sfîşiere.
Aceleaşi femei şi frunze Ude în parc...
Ţi-aminteşti ţipătul cum ni l-am zdrobit ^a-n mîini
un arc,
şi cum umbra caselor ne-a învăluit trupul într-o nouă
durere.

Apoi, toate s-au cernut ca un omăt.
Oraşul era cu mărgele de seaţă şi de ploaie.
Şi eu ţi-am *spus : „Să trecem peste mîhnirea noastră
ca un corb peste umbra lui
şi în suflet să lăsăm amintirea ca o lampă veche într-o
odaie".

Vino ! Pe uliţi e frig... şi cioburi de toamnă, reci.
Pînă cînd o sa rătăcim ca două deznădejdi pe sub
ferestre ?
Uite, colo e o ceainărie cu geamuri triste,
să intram, ceaiul e cald şi ochii bătrînilor dureroşi
ca 6 poveste.

între mesele vechi, zîmbetul tău s-a deschis încet.
Ai înţeles cenuşiul pereţilor cîtă deznădejde înseamnă,
şi ai simţit cum o bucurie tristă pătrunde în noi,
aşa cum într-o încăpere scundă o lumină de toamnă.

Vezi... Toate acestea le-am scris gîndindu-ma la tine,
ia rîsul tan amar, cum sunt unele buruieni,
,la toată viaţa inchisă între singurătăţi şi ziduri,
la mîhnirea care e în noi, ca umezeala în fundul unei
poieni.

Bănci şi zboruri au rămas acolo...
Prin oraşul ca un cimitir, singur şi trist, mă cobor.
Privesc biserica cu lilieci şi frunze,
şi aşa, zilele trec mai departe, ca vitele spre abator.

VEDENII ÎN SEARA

ÎNSEMNĂRI

Apa amintirilor a revărsat-o seara pe fereşti.
Aud un vals vechi, asemeni unui mers cunoscut demult.
Tu revii din trecut ca din faţa unei oglinzi în care ţi-ai
privit adînc ochii,
si, cum glasul tău pune flori albastre pe ziduri
şi pe rochii,
eu îmi culc sufletul de peste zi şi ninsoarea revenirii
tale o ascult.

Uite: după perdelele umilite tristeţea a prins lumini
şterse.
în fiecare casă luminările gatlbene sunt păsări care de
singurătate mor,
şi prin ungherele întunecoase oamenii se caută pe ei
înşişi,
\

așa cum, după o îndelungată rătăcire, cauți un loc odihnitor.

Acum, la porțile orașului sania liniștii s-a oprit.
Lătratul dinilor îi stă in cale și clinchetul stelelor pe noapte ninge,
în mine, zăpezile deznădejdii s-au topit,
și valul lor mă-nlănțuie și mă-nvinge.

Astfel vreau glasul tău să-mi înfioare trupul,
ca un vînt pînzele unei corăbii,
și pe fruntea mea degetele tale să întîrzie,
cum pe-o strașină de casă vrăbii.

Afară se țese sufletul pe care de mult îl știi.
Aceleași sfîsieri aruncă viata în ferestrele mîhnite.
în clavir sunt accente vechi, ca-ntr-un herbar flori păstrate,
și-așa, cucernic, ne-nvăluie apa amintirilor cu seara revenite.

AMURGURI

Pe zidurile orașului, frunzișul serii a lunecat galben.
Aud pe-aproape o cădere de zăpezi melodioase.
Prin gene străvăd mîngăierea ta,
și liniștea e aceeași batistă de melancolie și mătase.

Ferestile care s-au zbătut în umbră, spre sufletul odăiții ne-au chemat.
Casele ghemuite se caută și-și răspund silabisind prin întunerec lumini șterse.
Pe uliți o sfîșiere de toamnă a prins să se reverse,
și bucuria ca un bulgăre de omăt s-a fărîmat.

Vrei să stăm acolo, dinaintea focului stins ?
Deasupra balconului, funinginea tristeții a căzuți brună,
și de firele pe care mîhnirea noastră tăcută le-a întins
s-au agățat pinze subțiri de melodie și de lună.

Dacă rămîi așa, apa ochilor tăi *se* va lumina tot mereu.
Degetele noastre, asemeni unor copile, au adormit -îmbrățișate,
în clavir, tristețea, fin, ca-ntr-o strașină bate,
și cu fruntea pe umărul rotund simt inima ta în_pieplul meu.

Astfel sufletul pe firul melodiei domoale mi se odihnește,
cum pe-o sîrmă de telegraf, iarna, o vrabie ostenită.
Și amintirea alunecă pe notele stîngace și mici,
așa ca pe niște pietricele albe, o apa liniștită.

Vezi ? *A$ta e viața pe care o înțelegi și o știi. •
Peste deznădejde scama cîntecului a căzut subțire...
... Sa rămînem așa pînă la sfîrșit,
și gîndul tău trupul să mi-1 învăluie, molatec, ca o privire.

AMINTIRE

La ferești: procesiunea stelelor —• călugărițe în alb.
Deasupra jăratecului' păsări galbene rotesc în pilpăiri dureroase,
... rămîn așa să ascult respirarea bătrină a liniștii din odăi
și tristețea care cade aceeași pe streșinile întomnate și roase.

Uite : clavirul e mereu cernit și stins.
Cîntecele noastre dorm sub' tăcerea lui ca sub îngheț apele sfîșiate...

Ți-aduci aminte ? Ulițele se opreau toate pe la geamuri,
ca să asculte sonata degetelor tale cu tristeți de ivoriu
încrustate.

O tînguire de zăpezi moarte simt in piept...
Nădejdea sub povara zilelor însingurate e zdrobită.
Şi pe suflet numai mîinile tale galbene mi-au rămas,
ca două frunze de iedeTă pe-un zid de casă veche
şi ^năruită...

Aşa în dorință conturul părului ți-1 străvăd ca firele
de praf într-o rază
de lumină tristă. în jur e-acelaşi deznădăjduit lăcaş,
şi amintirea ta ca o muzică de înmormîntare
se depărtează,
şi revine mihnită de la o margine de oraş...

Umbrele <mi învăluie mai repede singurătatea...
E parca o cădere de păsări ostenite şi reci...
Clavirul e acolo : doliul unei fereşti stinse,
şi tu prin suflet aceleaşi tresăriri de ape înserate
îmi treci...

RESTRIŞTI

O ploaie subțire a înflorit aerul mîhnit.
Tristeți de duminică, şi clopotele te-au chemat stinse.
Surîsul tău trece printre zboruri şi umbre întinse,
peste fruntea nopții, iederă sau gînd despletit.

Balconul în amurg. Minte mai ții ?
Luminări şi nelinişti în fereşti tremurate.
Şi iată : clipele trăite împreună demult revin ca nişte
copii
cari se-ntorc trişti de la înmormîntarea unui frate.

Asta e toamna, asta e sonata şi întreb : e un vis
sau o viață. Peste umerii mei, liniştea, praştie,
se destinde,
şi deodată amintirea ta atît de puternic mă cuprinde,
încît îmi pare că, fără ştire, o uşe largă s-a deschis.

E aceeaşi duminică de sfîşiere şi de restrişti.
Peste deznădejde vreau mîngîierea ta să cadă plină,
cum pe întunerecu] unei străzi, de la o fereastră,
o lumină, *
şi-apoi mîhnirea să mi-o plec înspre ochii tăi trişti.

Afară ziduri şi ploaie cu înfloriri brune,
şi mereu clopotele depărtîndu-se, ca albe cirezi;
in lucruri alte tristeți au tremurat strune ;
gîndul tău alunecă peste mine ca o sanie peste zăpezi.

.DESFRUNZIRI

în aerul tomnatec, ciripitul.^wabiHor^tin^\
Tristețea lămpii în seară la\fereşti umilite^
gînduri vechi se întorc asemeni-tuabrelor de pe ziduri,
şi amintirea ta c cu aceeaşi- iederă, cu aceleaşi gesturi
mîhnite.

Printre degete, poveşti tot mai albe se cern.
Pe fluierul tristeții, vrăbiile stăruie dureros să cintCi
iată destrămarea aerului galbenă peste ochi,
şi privirile, zboruri în apele serii frînte.

Aşa, inima ta, cîntec de vrabie, şovăie.
Glasuri ca nuiele, pe aceeaşi melancolie se împletesc.
Surîsul tău din nevăzute urne se revarsă,
pe buzele tale, flori şi frunze se dezvelesc.

Amurguri şi cele din urmă păsări au trecut.
Privirea ta mi-a învăluit mihnirea ca o faşe,

şi cuvintele noastre sunt umile şi simple,
ca paşii iinui cerşetor pe o uliţă mărginaşe.

Toate acestea, — ştii ? — sunt ca-ntr-un vechi album. '
Aceleaşi file decolorate, aceeaşi mîhnire.
Seara şi-a aşternut tot aurul pe drum,
şi cintul vrăbiilor îl simţi în aer, ca o desfrunzire.

LUMINI

j

Lui Saşa *Tanevecin*

GINDURI PENTRU SOVEJA

Trâmbiţa primăverii a sunat peste orăşel.
•Aerul "limpede cum e apa din fîntîna.
Fereştile s-au deschis, băncile s-au înnoit.
In suflet: amintirea ca urma uner-brăţări pe mînă.

Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri.
Aici, atît de trist, cîntecul cheiului şi-al apei.
Să ne urcăm în docar. Cerul tot mai aproape-i,
Ţipătul oraşului s-a şters cu deznădejdi şi zidiri.

Vino, vom merge la Soveja în munţi.
Acolo trecutul meu, ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Zarea e cu brazi şi pe sînul munţilor oile-salbă.
Peste privelişte, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeaşi carte două frunţi.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni şi cu soare în trup, vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure,
şi viaţa o să treacă simplu ca un rîu peste bolovani.

Aşa, ai să înţelegi ce trist e să fii poet.
Lasă-ţi cărţile şi odaia îngropate în noapte.
Vom iubi ţărănci cu trupurile coapte,
şi-o să ne tăvălim în ierburi şi-o să ne furişăm în brădet.

Apoi, amurg şi prin ogrăzi lumini tîrzii,
şi oamenii care spun: să ne pregătim pentru cină.
Pe ceardaCtCU-funcţionarii fabricii, o să jucăm cohcină
şi 6 bucurie are să ne cuprindă liniştită fără să ştii.

Singur gindul meu, cu tine împletit,
arc boltit pe vadul cerului în seară.
Şi tot sufletul ni se va pleca peste trup în afară,
ca peste un zăplaz vechi, un salcîm înflorit.

Departe uliţi triste, departe orăşeni mărunţi.
Uite : primăvara şi-a scuturat clopotele peste cetate.
Trenul mic ne aşteaptă cu strigăte tremurate
Vino !, Să mergem la Soveja în munţi.

DESEN

Fabrică mici, Intre dealuri verzi,
pe coastă căsuţe, ca nişte oiţe albe
şi tot aerul dimineţii în tăîăncile boilor gravi.

E vară... Drumul îşi scutură ca o batistă praful.
Roţile docarului au lăsat dîre lungi
şi liniştea,zumzăie în noi ca o albină
pe care-ai vrea cu mîna s-o alungi.

Ţi s-a desfăcut părul şi miroase a fin proaspăt.
Ochii îţi sunt mult mai limpezi
(seamănă cu ciripitul vrăbiilor),
ne apăsam degetele — şopîrle mici —
"şi buzele, stropite cu roua tălăncilor,
nu spun decît: ce frumos, ce frumos, ce frumos !...

AMURG ÎN MUNȚI

E?e departe pădurea era o batistă brună
şi cerul se pleca deasupra crestelor, asemeni unei
mîini pe frunte.
Simțeam cum intrăm (cu trenul) în seară şi în munte,
şi răcoarea luneca prin părul tău, ca degete pe strună.

Apoi, tresărirea văii a fost o agonie îndelungă de
pleoape,
Verdele ne pătrundea adînc, ca-nlr-o peşteră vuietul
unei ape
. şi amurgul care-şi sfîşiase trupul printre brazi
jşi vărsa, darnic, sîngele pe buzele şi-n pieptul nostru,
...aş vrea să mai fie azi...

Strigătul sănătos al trenului ne-a deschis sufletele,
asemeni unui cuțit filele dintr-o carte,
şi tot aerul proaspăt a intrat alb în noi,
ca nişte copii sprinteni în odăi pînă atunci umede şt
deşarte.

Vara, era vara care-n fiecare brâd ridea.
Seara era limpede cu stele şi cu lună,
trupurile ni se iubeau şi ochii lăi erau izvoare calde...
...A fost o poveste frumoasă, citită demult, împreună...

SOVEJA

lui Mihail Cosma

SOVEJA

/

Sunt aceiaşi munți înduioşați şi blajini,
cari s-au strîns la focul lunii să freamăte poveşti ştiute.
In vale trenul mic a înțepat cu strigătele lui subțiri
cerul,
şi picurarea unui flaut a venit, "plînsul stelelor
singuratece să-1 sărute.

Revăd casa cu ceardac bătrînesc.
E peste tot aceeaşi simplitate de perdea liniştită,
seara se deschide asemeni unei fereşti spre munți,
şi tăcerea se revarsă tot mai mult, ca o apă
de stăvilarul umbrelor ^oprită.

Privesc în jur : sunt codrii buni, codrii copilăriei.
Rar, fîlfîitul păsărilor se destinde, asemeni unei
nedesluşite chemări,
şi eu prin amintire îmi trec degetele tremurate şi triste,
cum, copil, mi le treceam, jucindu-mă, prin flacăra -
unei luminări.

Tristețea mă ia de mină şi mă duce prin unghere.
Sunt toate locurile tăcute prin care împreună am mers.
De-atunci, singur : am rămas mîhnit şi pustiu ca o cadra
din care amintirea portretului s-a şters.
Afară fluie/ul brodează aceeaşi melancolie.
Sufletul serii cade în apă ca o piatră desprinsă uşor
- din munte,
întind spre tine mîinile şi-aştept ca-n copilărie ,
să mă săruți, măicuța mea bolnavă, pe frunte. "

în vale geamătul trenului e tot mai stins,
... Prin mîini o fîlfîire dureroasă îmi trece...
...E cîntecul monoton pe care îl cunosc de mult,
şi toată mîhnirea trecutului mă cuprinde ca un cearceaf
umed şi rece.

CASA COPILĂRIEI

în ograda cu zăplaz rupt: o vrabie moartă.
Odăile sunt pustii şi aplecată fiecare poartă ;
Din plopii trişti foi galbene se rup,
şi mîngîie fereastra ca mnniîe un trup.

Aici, pe sub ruine, îmi doarme copilăria.
Liniştea se lasă cu bufniţele pe acoperiş.
Mai departe pustiul a^ntins păiănjeniş
şi pretutindeni domneşte zădărnicia.

Suflete ! Nu eşti şi tu ca vrabia căzută acolo în ogradă ?
Copilăria ta e-acum păsărilor de noapte pradă.
Unde să-ţi cauţi clipele, mărgele de mult pierdute ?
Dărâmăturile ţi le-au acoperit neînduplecate şi tăcute.

^ncerc amintirea ca pe o flacără uşoară să mi-o sting.
Bufniţele s-au trezit şi plopii de milă se încovoaie.
Ascult cum se preling pe streşini ultimele picături de ploaie,
Şi mi se pare că sunt stelele copilăriei care plîng...

PARCURI VECHI

„Iată-l balul felinarelor palid.'*
ION VINEA

*lui Victor **Braunei***

ARĂTĂRI

Mi-aduc aminte : cerul sfîşiat printre bănci.
Seara din bălării şi tristeţe ureînd ca un perete,
Vîntul cînta lovind in fereşti, ca un dănţuitor în castaniete,
Era o întîrziere de toamnă şi de tălănci.

Zăplazuri.şi drumuri vechi se tînguiau.
Voiam prin frunze amintirea ta ca pe-o cărăruie s-o caut.
Ploaia făcuse di* fiecare straşină un flaut,
Tristeţea în mine; ca-ntr-un pom o ciocănitoare, lovea.

Era, ţi-aminteşti, oraşul cu balcoane şi disperărL
Pe cheiul şters mîhnirea noastră stăruia ca o rugină,
simţeam nelămurit gestul tău ca printr-o perdea o lumină
şi privirea tremura departe, între arbori şi zări.

Prin grilajul cu iederă peisagiul destins.
Mut rîul şi arătări triste : casă veche singură în tăcere.
Ţi-am spus: „toată copilăria mea o vei regăsi acolo în unghere"
. Şi glasul tău dintre buze — frunză veştedă\— s-a desprins.

întrebai unde serile, unde viaţa. Rece,
gindul rupea frunze... şi ca trestii ne-am îndoit;
şi tu ştiai: întreg sufletul meu te-a învăluit,
precum colbul uliţei învăluie' docarul care trece.

Nu erau lumini... Vîntul lovea uscat în piept şi în geamuri.
Sub paşii noştri: o rostogolire de bolovani.
Amintirile sunau, ca la sîn o salbă de bani,
A fost o sfîşiere de ape... o deznădejde de ramuri.

Aşa voiam să ne sfîrşim ca un foc de vreascuri. Tîrziu,
paznicul s-a apropiat :.„se-nchid porţile" ; ploaia întîrzia printre. tex.
Deznădejdea suna în noi (ai auzit) ca o legătură de chei
şi metalic glasul tău a rămas mai sîngerat şi mai pustiu.

Toate astea ţi le vei aminti.
în piept liniştea s-a rupt ca-ntr-un clavir o strună.
Erau uliţi vechi şi balcoane cu iederă tristă şi brună,
şi oraşul ne fâcea semn din felinare pustii.

Apoi, țipete sfîșiate s-au împleticit primire plopii străini.
Era trenul care ne chema, dureros, ne chema.
Şi eu ti-am pus în suflet — ca un inel in deget — toată mîhnirea mea
şi aşa am trecut mai departe, cum ai trece noaptea printre spini.

TOAMNA TIRZIE

Brună e liniştea care a lunecat In iazul mort.
Pe' ziduri şi pe mîini e toamnă... Chipuri iubite pălesc.
Printre ramuri subţiri au căzut stele.
în grădina publică frunze şi amintiri putrezesc.

Sunt oameni trişti... şi bănci ude în parc.
încet zborul bufniţelor a învăluit casa depărtată.
Trecutul sună ca lemnul unui pod vechi,
Din noaptea ca dintr-o peşteră, toată tristeţea, peste umeri revărsată.

Şi iată în mine chipul tău ca-ritr-un pahar o floare albă.
îl simt tresărind ca o adiere în fereşti.
E aşa o linişte de făclii în odăi scunde.
Drumuri şi zăpîazuri depărtate ţi le aminteşti.

Era alb... şi soare mult... şi pe alei flori.
Braţele-ţi cîntau — şi parul tău — sonată tîrzie.
Trupul tău sub degetele mele ca o coardă vibrînd,
Vreau toamna şi seara de altădată să reînvie.

Albă e mereu amintirea ta printre stele toate.
Aud glasul tău ca o frunză căzînd.
E poate lumină... poate e numai gînd,
în iazul mort tristeţi de argint şi gesturi întunecate.

Stearpă'e viaţa cu drumuri şi cu înserări.
Sufletul ţipă sub tristeţe ca lemnul sub f^răylrtu,

întreb cu glasul scăzut (ca un rîu în secetă) unde-i • . sud tul 'ăl!.
Mereu cu păsări negre vin dureroase intor.in.1ri.

E tîrziu... zboruri nu se attd. •
în iaz linişte, toamnă şi seară pe aiee.
Aştept pînzele de păianjen din suflet să le schimbi în curcubee.
Sunt atît de singur şi atit de trist în parcul ud. <

FARCURI VECHI

Lui Mirea

Rătăcire... Plopii şi-au încetinit cîntecul alb.
Drum cu nisipul galben duce spre trecut.
Zboruri lunecă prin noi ca lumini prin unde.
în toamnă lanţuri şi suflete au ruginit, risete*au tăcut.

Ti-aminteşti ; Parcul gol... Ce ciudat ne-a privit paznicul.
Paşii speriau gînduri şi lebede erau aproape.
Simţeam nelinişti ca furnici pe trup,
şi numai amintirea ei, ca o pasăre peste ape.

Din chioşc, o muzică tristă ne striga.
Docarul plecase, şi numai tristeţi şi frunze ude pe alei.
La fereşti singurătatea ca un stor verde,
Ţii minte : plîngeau streşini, se aplecau tei

Apoi iată că în suflet chipuri ca stele în apă s-au trezit.
Ne-am amintit doctorul cu ochii buni, mergea călare,
şi plingea cînd glasul tău tupea cu frunze acorduri.
Era la Soveja în munţi, între_ singurătate şi zare.

Pe buzele tale, tîrziu, numele ei, ca un strugure s-a fărîmat.
Lydia o chema şi avea lumină pe mîini.

Gestul ei — cîntec şi glasul ei — mănunchi de viorele
» proaspete,
în braţe tresăriri de'fluier, în trup o şerpuire de fîntîni.

Astfel inima ca o praştie în zvicnire spre ea.
Era o tristeţe în noi, ca o luntre in trestii.
.Ştiam departe : deznădejdea balconului, tresărirea
ferestii
şi nu mai ştiu cit am stăruit printre plopi aşa.

Viaţă şi toamnă, le-ai înţeles acolo.
Acum, nici un gînd şi nici o lumină înainte.
îmi spui: „tot mai rătăceşti pe sub balconul stins?"
şi e o sîrmă ghimpată fiecare aducere aminte.

De aceea, înserări triste, ca perle pe mîini.
Să privim în noi tristeţea, ca un pietriş în apă ;
să spargem, cu durerea trupului, întomnarea,
şi să simţim cum sufletul din piept, ca o piatră de
praştie, ne scapă.

Aleea cu mărgăritare de toamnă. .
întrebi unde glasul ei, unde surîsul ei.
Iu dîra frunzelor îi recunoşti tremurat umbletul.
şi vîntul ca şi atunci, tremură amintire şi tei.

DESPĂRŢIRI

Drumul e în amurg... alb rîul.
O plecare dureroasă pe cărări reci.
Vîntul cînta la fereşti ca o scripcă veche,
Mereu spre deznădejde trupul ca pe-o cumpănă ţi-l
apleci.

Sfîşieri şi clopote stăruie; grilajul rupt,
şi deodată pe ramuri: toamnă romantic* cu ciori.
Grădină părăsită şi bănci putrede,
uite : lumini şi frunze se tînguie ca ,şi alteori.

Printre plopi, casă cu storuri trase şt eu paznic bătrţtt, '
şi două braţd reci: sora străină, prin Crengi giaftul
cutva,
tristeţea te sfîşie şi-ţi loveşte pieptul,
încerci cu gestul mihnit să lămureşti ceva.

E pustiu şi e frig„în odăi stinse.
Toată viaţa o regăseşti ca pe-un ceasornic oprit.
Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze,
Pasul tău prin amintire sîngerat şi rănit.

Luna tremură plopii în iazul alb,
treci prin ierburi lovind pămîntul.
Ploaia a contenit, crengi au plîns,
şi asculţi peste balcoanele pustii, numai vîntul,
cîteodată v

Astfel mereu o deznădejde tremura peste trupul
ca, o lumină galbenă departe peste ape.
Casa veche se-ngroapă în uitare, păsări o învăluie.
Au trecut zboruri, au tresărit pleoape. '

Fărîmă viaţa şi toamna care a.mai rămas aici.
Treci mîinile sîngerînd prin ruginite zăbrele,
Gîndul tău s-a rupt ca o aşchie putredă,
In tuşea ta s-au înecat glasuri, s-aiţ zdrobit stele.

ERIAN

tui *F. Brunea*

SONATA

Din toamnă irunze şi lilieci s-au desprins.
Seara cade, floare galbenă pe covoare învechite.
Glasul tău e mesteacăn subţire în vînt.

Vreau sa stăm singuri în pridvor
şi sa numărăm stelele peste umerii toamnei despletite.

Vinul e bun, albă e sonata, rîsul tău trist.
Mereu trupul tău ca o-coardă de violină s-a subţiat.
Zare şi clopote printre crengi cad şterse
Uite : de la stele vine pînă aici un surîs îndurerat.

E o tristeţe rece în crîng.
Albă e liniştea în ochii tăi tremurată,
Simt prin mine mîhnirea ta ca un zbor prin frunziş,
Crengi şi lumini cfntă ca şi altădată.

Aici visul s-a sfirşif, tălăngile s-au întors,
•Chioşcul a putrezit, ioarnna e aproape,
Părul tău in paharul nopţii e vin blond,
tristeţea se-apjeacă peste noi ca o salcie peste ape.

Să ne-ntrebăm de ce viaţa, de ce toamna, tîrziu.
Amintire şi viziuni s-au cernut între stinse perdele.
Vreau să spargem în mîini neliniştea ca pe*o nucă
şi miezul putrezit de suflet să-1 aruncăm peste stele.

Ghidul e speriat, noapte e de mult.
Ai înţeles drumurile dintre plopi aproape.
Surîsul tău peste lună trecut.
Nu vezi ? ceva plînge în noi, în toamnă şi în ape.

ÎNCEPUT DE TOAMNĂ

laz liniştit.., Vjnt ca înfiorare de şopot.
în umbră se-neacă povestea morăriţei cu rîs subţire.
Brună şi ca iederă fiuturînd se arată in noapte şi în amintire.
In inima ta o aud sunînd ca un nedesluşit clopot. •

Prin oglinzi mari lunecăm^Moară cu lumini se ascunde.
Vîslele bat liniştit ca în spinări moi,
şi valuri vin spre barcă aşa, ca o turmă de oi.
Pasări Urzii taie ca nişte cuţite umbrele noastre peste unde.

Din amnarul nopţii scapără stele şi pietriş.
Drum de argint a căzut cu lună şi frunze în apă.
Gînduri simple, ca vîslele, din mîini ne scapă.
Intrăm, raţe sălbatice speriind, în stufăriş.

Apoi, răcoroasă poiană, crengi luminate, ciripit- stins.
Mereu, liniştea lunecă prin iarbă ca o şopîrlă,
Peste umerii noştri un copil ceresc stele asvî-rla,
şi dintr-o dată cînlec ca o coardă subţira s-a destins.

O întîmplare povesteai. Albă, peste fruntea nopţii mătase,
şi glăsuiri reci ca zboruri peste suflet de lemn ros.
Şi nelămurită, amintirea morăriţei (de unde ?) ne tulbură dureros,
precum în barca, fără să-1 ştim, vintul ne legănase.

Peste tot. în noi, început de toamnă prinde spini.
Şi uite : neliniştea mea în tine pătrunde grav, -
cum printr-o fereastră deschisă, o creangă de plop bolnav,
şi-aşa ascultăm iazul aruncînd peste maluri cereşti lumini.

Glasul tău şovăie, ca barca prin trestii ce se rup.
Gîndurile ne sunt săbii încrucişate şi veehi pe un perete.
Tresăriri de sonată sau de vînt trec încete,
şi numai sufletul, ca un git de lebădă se înalţă să vadă mai departe peste trup.

Să mergem. Luna a întins pe iarbă scoarțe moi.
Luntrea sunînd se lovește de maluri sparte.
Auzi? A trosnit ceva. E poate o tristețe, poate sunt frunze moarte.
De ce am tresărit deodată amîndoi?

ÎNCĂ O TOAMNĂ

Lui Miron

Iată încă o toamnă și încă o seară cu bănci ude.
Plopi cu tremurat alb și ramuri cu polei de stele..
Vîntul a fîlfîit sufletele ca perdele,
Departe pasul paznicului frunzer și neliniști răscolind se aude.

Decolorat iazul și trestii foșnesc ca hîrtie.
Mereu rătăcim prin toamnă cu oglinzi de fum.
O pasăre cu o romanță veche a țipat, căutăm alt drum,
și deodată între crengi casa paznicului, tîrzie.

Ne apropiem. înăuntru e vis blînd și lampă cu surîs sîngerat.
Liniștit "felinele, fată blondă și un glas stins: mătușa bătrînă.
Pe zidul rece fruntea ne plecăm ca pe-o mînă.
Se aude un ciocănit în geam: sunt inimele noastre' care bat.

Frumoasă e- fata paznicului, frumoasă, frumoasă.
Mersul ei: grîu în adiere de vînt.
Surîsu-i a rămas în noi ca o apă de ploaie în păniînt,
și ochii: două vrăbii toamna pe o casă.

•

Subțire glasul ei și iată: amintirile s-au înfiorat.
Vezi seară romantică și fată ca lumină la fereşte.

In vale docarul cu repezi cai, albă poveste.
La urmă sufletul ți s-a rupt ca o coajă de copac uscat.

Astfel toamna a sfișiat iedera și gînduri.
Peste umerii tăi liniștea a pus frunziș ud.
Mereu ciocăniri surde în noi și în afară de aud.
Deznădejdea ne-a prins sufletele ca două scînduri.

Să ne îmbătăm cu vin și cu toamnă bună.
Noaptea' s-a desfăcut ca o floare de măceș tirziu,
și vîntul a aruncat semințele-stele peste orașul pustiu,
ascultă mai adînc ceasul suferinței în noi cum sună.

In mine s-a limpezit apă cu sonată mînnită.
Aud o tristețe troznind, ca în foc Ain lemn uscat.
Să mergem departe de casa — cu surîs sîngerat,
îți voi povesti de-o altă toamnă, de-o altă seară, de-o plecare grăbită.

\

COLOMBA

1927

V axe ***du monde*** *passe* ***par tes hanches***
b. fondane

1

inima duce-n codru sub piept ca o caleaşca
privire-n desfrunzire pe-o gură precum scrin
pleoapa mea de tine se umple ca o ceaşcă
şi-opreşti în respirare tălăngile-n declin

cuvintele cresc nalte în seară ca porumbul
.drumuri se-ncrucişează ca ochi'pe-aceste bănci
vînătoresc cînd luna în frunză-şi sparge plumbul
şi plopi ca o cireada se-ncumetă cu lănci .

obrazul tău desface lungi cîmpuri de secară
în ora ce se-alungă cu haite de lumini
plimbi degetul prin coaste ca albii ce secară
o treaptă-n amintire te-ntîrzie-n mini

şi-azi pasul meu te scrie cu vinele în cridă
coapsele — ce corăbii — în aerul robust
surîsul îţi umbreşte o buză ca firidă
si liniştea în ierburi ţi-ajunge pînă-n bust

trup cu-arături cu-ntoarceri cu umăru-n fîntînă *
şi tîmpla încuiată cintec topit în os
pupilă ce se-nchide pe gleznă ca o mînă
sufletul tău în palme izvor feruginos

plîns întrerupt în ceasul adînc ca o tăcere,
c-un cer ce se dilată prin toamna unde creşti

si linia dintre arbori ne-ntunecă ne cere
cînd frunțile sub noapte se-aling ca două vești

2

rochia ta cu iederi şi linişti precum climă
din Sud, aerul urcă pe frunte ,o perdea
şi cerul tras în limbă şi-n pantă la rindea
cu sîngete-n răstimpuri şi frunzele în cizmă

priveliştea se-ncheie pe osu-n traforaj
un lacăt ce-ţi înscrie imagine-ntre tîmple
amfora dintre coaste de glezna ța se umple
şi-n fluviul din artere te plimbi ca un vîslaş

glasul precum o algă şi ceasu-nchis în părul
rotund în şerpuire pe braț ca rădăcini
surîsul cercuieşte în aer un profil
şi-n talgere de umbră genunchiu-şi-scrie mărul

te-nfigi în muşchi şi biciui tăcere ca-n oblînc
cu unghiile-n talangă sporeşti stelarul pîntec
obrazul tău se-mparte mireasmă poate cîntec •
şi-n fum cîmpuri în cleşte codrii ca uşi te strâng

in palma ta cuvîntul îşi rugineşte fierul
şiluna care-apleacăpe-oceanuncozoroc
Hi scrie-n desfrunzire şi-n noapte un soroc
cînd anotimpu-n sticlă şi-a neclintit minerul

o-ntoarcere te-apasă cu rjreieru-n etaj
furtunile-n plămînii inverşi precum corăbii
şi vorbele-n răceală încremenesc ca vrăbii
dar ochiul te păstrează în dungi şi-n tatuaj

cu buruieni in piele alungi nămoluri clare
luminile-n pleoapă se-ngemănară oşti
multicolor mă-ndeamnă umărul ca un chioşc
de ziare, cînd dorința topită-n mădulare

*

şi răspîndită-n sevă urcă sărutu-n trunchi
cu slova ta pe buză inel ca o custure
ma sîngeră; şi-n tine mă pierd ca-ritr-o pădure
cu'mîinile-n zăpadă luceferii ca bunghi

de-azi glasul în tărie mi-1 dărui cu măslinii
deschizi ca o barieră noaptea crescută-n prag
şi liniştea în vine se-adună ca un cheag
cînd sufletele-n sare se-unesc ca două linii

dar vîntu-şi rupe scoarța moldovenească-n jur
cu săiciile-n crepuscul se umplu-n gavanoase
din apele lungi umbre se limpezesc că oase
şi ne-ntregim privirea pe-o largă de azur

3

te scrii în amintire şi-n sînge ca o viză
de paşaport, cu-obrazul şi umăru-n ochean
sub pielea în vitrină şi-n galerii deschisă
cu flautu-n privire îmi dărui un ocean

dar scapără pe-o targa stele precum copite
rînd inima în tine ca un paha[T] de ceai
se abureşte-n sticlă şi caldă să palpite
cu liniştea-n nervura frunzelor o ghiceai

iarnă tăiată-n fildeş cu norii-ntr-o căldare
zvon răspîndit în cerul strîns pe-genunchi ca pled
pădure despletită în pşr şi-n sărutare
aerul ca o rochie se sparge în buchet

* pe-o sticlă-n neclintire iama şi-a strîns pulpana
şi apele-n azurul vintos au nechezat
dar muntele-n pupilă pe-o cergă-şi trase pana
pe cînd suav văzduhul cu-o zi s-a depărtat

eşti limpede-n suflare şi proaspătă ca-n ploscă
(mă crezi) în vine-ţi circuli un sînge superior
şi buzele în sare lumini, dar ce folos că
umărul în privire se-apleacă-n căpriori

pădurea iata-şi urcă pe fagii moi o sUcnă
de umbră şi-anotimpul din vaier rupe-un corn
dar zarea se-abureşte în trestii se usucă
pe sufletu-n oprire ca pe o şea mă-ntorri

părul ţi se retrage pe Umple ca armate
/boruri întretăiate în cremene cum lănci
şi pînzel^ tăcerii se desfăcura mate
cînd umbrele di_n sălcii au lunecat ca şapei

cum strîng din dinţi şi-aleargă în stînga noastră jnepii
ochiul se micşorează în dungi precUm cătun
dar frunţile-şi deshamă pe slepa-n somn sirepii
şi, luna-naintează în peşteri şi-n coturn

spre tine-n peisagiu mi-am descuiat ferestre
şi vinele-mpletite sub pielea ta-n corali
cînd stelele-n cădere închipuiesc căpestre
pe-obrazul. tău tăcerea îşi taie un oval

pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n cozla
şi umăru-n furtună adăpostit ca golf
dar prinde-mi cu surîsul Ia butonieră rOza
vînturilor, cînd ochiul te-nscrie în pantof

mă răscoleşti ca-n arie treci degetul prin creştet
mă-mprejmuieşti mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalţi precum o stivă în aerul prea veşted
pe marginea făpturii mele ca un pescar

4

te cauţi în sămtul ce-şi rupe-n umăr spicul
cînd glasurile-n aer desfăşură-un covor
basarabean şi cerul îşi dezlipeşte plicul
dar sapă-n mădulare şi-n ochi un coridor

o desfrunzire-nseamnă pe umbletul tău peşteri
şi amintirea-n coaste îţi strînge pasu-n chingi
străină cînd plecarea te ustură-n descreşteri
şi sufletul mi-l sfarămi cu degetele cinci

azurul se-ntregeşte cu sîngele-n otravă
fum răsucit în arbori şi-n umerii ca grinzi
cu pîntecul în şarpe şi braţele-n otavă
cuvintele în aer se sparg precum oglinzi

apele sunt cu vine şi muşchi ca nişte pulpe
şi-n biciuire carnea garoafelor în vînt
vertebrele tăcerii se desluşiră suple
şi-n melc şi-n ierburi grase în fugăriri ureînd

femurul ca pleoapa şi inima-n căluşul
cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi
dar tîmplele pe umeri îşi rotunjiră pluşul
şi gîndul tău îl pipăi şi-l urmăresc ca-n zimţi

ştiu clopotu-ntre coaste şi plantele marine
grădină-n os săpată cu braţele-n lămîi'
ştiu fructele rotunde ca mersul tău şi pline
de coacăze-n mireazma de buruieni în clăi

mă-nsemni precum o harta şi-n mine ca o perlă
pură-n ficat topită te ştiu dintr-un calcar

dar flacăra-n tărie te-nnoadă ca nacală
te-adun ca o simbrie te-nchid ca un saltar

in rumenire glasul sporeşte ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din singeîe meu scump
cînd te primesc cu mierea-n pleoapă şi pe limbă
şi te închei sub coaste cu degetul ca bumb

în gura-naltă focul îşi împleteşte osul
de-azur, şi pasul trage în ceară-n anotimp
dar noaptea-ţi limpezeşte pe frunte abanosul
pe pîntecu-ţi terasă cu plante reci mă plimb

te regăsesc în umăr şi-n rîs ca într-o glastră
c-uri braţ în amintire lămpile te-auresc
şi te apleci pe Iftiza umedă ca fereastră
din glezna-n evantalii ierburi şi-arome cresc

mă vînturi precum spicul şi-mparţi cu dumicatul
cu zările-n fîntînă ochiul deschide-un şanţ
te ştiu adine în mine ca-n fund de mări uscatul
te-nfigi ca-ntr-o gingie mă datini că un lanţ

roche de apă somnul, vinele — ce curele
de transmisiune — vîntul îţi scrie bustu-n roci
un bun-rămas ne-apropie răsuflu! în perdele
ca scoarţe-de mesteacăn palmele cînd le-ntoVci '

cu mîinile amare şi buzele-n lucerna
$i umbrele sfinţite în amurgiri cum cozi
de păun, cu trecutul la căpătîi ca pemă
şi munţii-n fum se-apleacă spre noi ca voievozi

cristalele de aer stau limpezi în ospăţuri
paharele-n dantelă cu chei de buruieni
rupi sufletu-n privire şi tîmplele ca hăţuri
cînd vorbele-n întoarceri ca turmele le-ndemni

cu pulpa în ferigă urci dură din visare
şi mă cuprinzi ca-n trestii te-adun ca un năvod
cu frunţile-n descreşteri şi membrele în sare
dar trupu-ntreg spre tine e-ntins precum un pod

te-apleci şi-ntrebi privirea şi degetu-n licoare
mă-ncerci ca pe un lacăt şi baţi ca-n lăicer
genunchiul ca o uşe mă umple de răcoare
şi sîngele-n desfaceri se reazimă de cer

un răsărit nesigur a pus o poleială
pe zarea care urcă cu iedera-n grilaj
şi-ncearcăne pleci capul cu floare de cerneală
dar te adun în palmă jăratec ca-n făraş

surîsul în aramă ţi-l depărtezi în surle
, şi drumurile-n toamnă pe-un povîrniş ne sug
ştiu braţele şi ochii şi gleznele ca scule
preţioase, eşti în mine scrisă cu meşteşug

un chiot lung se rupe din pleoapele Sn dungă .
şi-n via din pupilă cu pulbere de var
singurătate-n preajmă se-aşează ca o glugă
dar te răstorn în fierberi pe mîini de samovar.

5-

cu frunţile ca zboruri de porumbei în cerc
şi lacu-nchis în deget cu-o linişte-n inele
dar vinele sunt plante acăţătoare-n piele
şi mîinile prin trupul în buruiană-mi trec

ocean ce se răceşte cu braţele-n gargară
părul oval înscrie un sînge-n anotimpi
pe buzele-n suire se desluşesc aripi
şi sînul mă primeşte în chiot ca-ntr-o gară

aerul te desface în vorbele ca lăzi
şi drumurile-n rocă urcate ca vitrine
dar panta în amurgul lăuntric te reține
şi glasurile-n seară le schimbă precum gărzi

în umbră c-un luceafăr nelămurit în glas
nisipuri în pleoapă se-adună-n oboseală
cu liniştea prin undă se limpezeşte-n algă
şi-urmez în şerpuire umărul ca atlas

o toamnă pune-n talger frunzele moi ca pături
şi gleznele cu plante şi-arterele cu munţi
dar ne-apropiem în aer ca două sălcii, muţi
prin carnea în descreşteri se desluşesc omături

trăsură ce se-ndreaptă cu stelele-ntr-un trap
cînd noaptea în pupilă îți răsădeşte-o vie
pe culmi din curcubeie îți împletesc o iie
şi-aceste fiori ies ochii pămîntului din cap

surîsul îți pătrunde în piept pînă-n prăsele
şi-n pasul meu te-nvălui şi coastele le isc
dar amintirea-n sare se-nchide ca un plisc
şi tremuru-n pleoape a netezit şosele

un cer tăiat pe-obrazul ce-1 ştiu itinerar
cu-ntoarceri cu-o oprire pe sîngele-n fereastră
din tine se desface priveliştea-ntr-o glastră
şi evantaliu-n palmă te-ncing ca un fierar

plămînul în culoare cu iarba-n țesătură
lumina-ţi scrie-n pîntec cu orele un disc
cînd vocea rotunjeşte în aer un apus
şi luna-n fulgerare pe urnărul ca turlă

ulysse que de jours pour icntrer dans itaque

GUILLAUME APOLLINAIRE

heureux qui comme ulysse a fait un beau voyage

JOACHIM DU BI;LLAV

ulysse je te veux au pays des lapons

B. TONDANE

TroclSviț ec>v :rp6 -(zp iff* îrarfo AWot rs ^ p w n j

HOMER, ODISEEA, XXI, 20—21

îți închin un imn ție veac al mediocrității J.
no mai vînăm ursul sur prin munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucegaiul birourilor .
dimineața dactilografele își îmbrățișează logodnicii
pînă la revederea din ceasul nopții
cînd vor face dragoste pe saltele de paie
dar în aer sufletele ni se sărută
clădim un cer peste acoperișuri ca mădulare
pe bulevarde sirenele autobuzele
cum acompaniază concertul prin fără fir
veac al asigurărilor și-ai reclamei luminoase
e ora cînd englejii o aplaudă pe raquel melîer
și refuză buchetul de violete
aruncă lumini jocurilor de ape
scrîșnesc din dinți marile cotidiene ~ \
și iată : agenții companiilor de afișaj ' *
primenesc rufăria zidurilor.

dar se ascut zgomotele ca pumnale ~~
aerul se desface pe mîini iederă lătratul
și iată precupeții ridică obloanele somnului
tramvaiele lăptăresele autobuzele își acordează ca o
•' orhestrație
instrumentele
strălucesc

'J vocile ca gutui în vitrine la ora dejunului
mobilele îşi regăsesc fiinţa părăsită aseară
de prin colţuri din piyniţi din hambare
se furişează'spre noi'fiinţa părăsită aseară
cuverturile glasurile se descojesc ca bolnavii de, scarlatină
şi tu te cauţi pe tine ca pe un vecin care a dormit alături
degetele îţi ştiu conturul te memorizează te- urmăresc
ca o hartă încet liniile se recunosc se îmbrăţişează
ca o cupă la locul lor pulpele intestinele
obrazul se desprinde ca un perete
buzele buzele cu surîsul pantofilor
şi încheieturile de vată
încet te tragi pe tine din tine însuţi
ca dintr-o fîntînă nămolul zilelor umbrelor
te recunoşti îţi strîngi mîna după această navigaţie prin noapte
se desfăşoară ca o cale ferată privirile glasurile
vechi precum timbre pe o scrisoare netrimisă
ai ieşit altul acelaşi din tunelul nemişcării
absenţei
ca o portocală îţi mîngăi carnea cuvintele
cîte mistere îţi surîzi în 'oglindă
iată vînzătorii de fructe îşi strigă noutăţile
ylumina pune tinctură de iod pe rănile afişelor
^ / închini un imn săpunului CADUM
^substanţa lui nu atacă ţesătura trupului
, spuma alunecă pe piele ca o piele se scutură
ca frunzar faţa hi apa proaspătă ca o servitoare de 17
, • ª " i
'la etajul de sus robinetul se deschide ca o pleoapă
te apleci iar spre tine ca sjjre farfuria cerului cu culoare
îţi dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi" chemi proprietarul întrebi dacă tu locuieşti în tine
panică panică
desperarea aruncă semnale
şi despletirea îngrozirii pe glezne
îţi cauţi amintirea şi umerii ca sandale
UNDE SUNT -
care e longitudinea inimii tale
stephane roii poartă numărul 35 la inimă

încerci să te prinzi ca într-o plasă din rămăşiţele de noapte

ACELAŞI A

U

ALTUL A

dimineaţa îşi freacă sinii tari de fereastră
perdelele se apropie se îndepărtează ca două armate
în curînd va veni ceaiul
şi nu ştii daca TU vei fi acel care SI va bea
dar scrii un imn acestei băuturi de culoarea frunzelor
toamna sîhgelui Răzbate prin cornul de vînătoare
un cerb înaintează în desenul zilei
vizuinele se deschid ca bricegele
zmeură şi fragi umezesc paşii

CEAI arşiţă cu buruieni şi coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia şi împărăţia ta facă-se
culoarea ta e a cărnii trecute în spin

tu ejst Lsala.de lectură de baie a săracilor
tu dai la ora patru sărutul de mamă copiilor orfani
împrumuţi înţelepciunea vracilor
şi pui gîtului pe dinăuntru o salbă roşie de bani

CEAI care desfeţi limba şi măruntaiele
CEAI care micşorezi bolnavilor suferinţa
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor, taie-le
adu în ficatul şi în rărunchii mei liniştea umilinţa

ceai dăruit refugiaţilor ruşi
ceai .în grădini publice pe scaune de lemn
ceai celor supuşi şi celor nesupuşi
ceai pe toate buzele ca o cruce de lemn

ceai binecuvîntat ceai ca boschet în duh în os
tu te împărţi precum cuvintele uneori uitarea
cerul era de culoarea ta cînd l-au răstignit pe hristos
în apele tale se sărută aerul marea

din indii te-au adus misionari
iarba ta era coaja rănilor tămăduite
dar piraţi au atacat corăbiile mari
sîngele s-a amestecat cu apele vuite

tu ai profeţit revoluţii din pîntecu! samovarului
tu ai trecut câ'o mînă prin gîtlej prin mîini
în siberia în jurul tău ca în jurul altarului
s-au rumenit glasuri şi pîini

ceai ca drum tăiat în calcar
ducînd în răcoarea frunzarelor stîncilor
ceai sorbit în dezgheţ de făurar
în clătinarea de muşeţel a lămpilor

ceai din după amiezi de primăvară din după-amiezi de
iarnă
ceai cu tăpşane de toamnă roşcovană
la întoarcere la conac în pocnet de armă
şi prepelicari cu limba de un cot în goană

ceai din mina ca o privire a mamei pe ceardact^Ia-
/sovejâ
pădurea vuieşte şi în jur troznesc amintirile docarj
porţile de stejar batrîn se deschid
intră factorul

şi tresaltă inimile ca la hora hanului
citeşti veştile fratelui de la cernăuţi
stelele se dezghioacă precum alunele verzi
cerui te înfăşoară ca un brîu oltenesc
arborii numără cît pot
apoi umbrele umbla în virful degetelor*
glasul mamei a suferit s-a boltit
şi ca o fîntînă se âdînceşte se întunecă

O
R

A

LI

U

acum strada te primeşte ca o cutie de poştă
obişnuinţa e pe umerii tăi o cămaşă uzată
strada e aici la picioarele tale precum cîinele credincios
aerul stă pe acoperişuri ca un preş
tu eşti o scrisoare în strada cutie de poştă
destinul tău e acolo distribuitor mecanic
el te va duce la destinaţia pe meningea ta scrisă
desigur tu mergi pe sub casele cu şorţuri ca brutărese
dar altcineva întoarce arcul din pupilele tale
zgomotele îţi ling tîmplele arterele

vînzătoarea îţi întinde gazeta de dimineaţă
•o r gasseta, ce dantelă pentru melancolia ta
lindbergh a aruncat un curcubeu între america şi europa
un profesor de strategie e asasinat în expresul" paris
marsilia
preţul pîinii se va urca cu zece centime
dar aerul flutură un drapel intre genele tale
singurătatea e dreaptă ca un semnal de uzină
cartierele pulsează se umplu de suc ca ovare
botul luceferilor te scormoneşte te sperie
e un continent femeia care merge înaintea ta
şTiată-te la casablanca eşti fără lucru
lăzile se rostogolesc în port ca monezile
e un miros tare de ulei şi de vuiet
înaintezi prin ecuaţia sîngelui
în părul aeruhii sunkcatarte cordaje
precum penele de şoim la un şef indian
iată grînele bumbacurile ca amulete
clănţănesc stelele argintăria lacului
o lotcă spintecă trestia vinelor
dar nu e decît vitrina unei companii navale
pasul ezită ca timpanele
şi totuşi soarele îşi face loc cu coatele
un surîs te urcă pînă la etajul al optulea
orice cuvînt un dosar un dosar chiar cerul
e o maşină de scris somnul
se depărtează se apropie ca o pădure tăcerea

4

în sînge ne cad fructele putrede
o otravă sub frunte subţiază păsări ca perlele
şi păianjeni torc reîntoarcerea în dantela gheţarilor
fierăria uitării aruncă flăcări topeşte întîlnirea uitarea
şi ca două faruri se sărută se îndepărtează inimile
cai sălbateci vegetaţiile cu vînălori cu panoplie amurgul
se năpusteşte muşcă vintul intestinele în pustă
luna pune o fundă în laboratorul urechei
evenimentele se succed ,ca ferestrele
în vitriha cerului sunt busole chei degetele
papagal toamna îţi oferă horoscopul frunzelor

vinele tale alcătuiesc un frumos model de broderie
şi nervii
nervii atleţi negri pneuri serpentine afişe
plasă în care se zvîrcolesc peştii lămpilor stelelor
sîrme pentru dansatoarea *în* echilibru a spasmului
ce bobină rumkorf nervii hartă a continentelor
fantomelor
crocodili îşi înfig dinţii în pulpa anotimpului ?
drumuri ca un obraz palide se încîlcesc drumuri
nervii cîte mărge'ane şi cetăţi dăruie sărutul umbrei
nervii bucle prinse cu spelci de luceferi
herghelii.de jăratec
alge brune în apele trupului
flori submarine unghii subţiri ca accidente'
curcubeie surîsuri
gări la întretăierea munţilor aerieni ca privirile
pupile despînzite în carne precum aşteptarea la ospăţul
in care bucătarul ţigan rostogoleşte ca buturugi capetele
balaurului
dar vine făt-frumos cu limbile păstrate in sîn ca o
colecţiune dc timbre
şi tresare iarba ţinutului se desface în lumină feriga
vuiesc suveicile nervilor aceste geiîe lăuntrice "
şi ochii se desfac ca şantiere ca lacuri
cîmpul e tăiat de linii ca palmele
noaptea se urcă in pomi precum un copil neascultător
sfărîmă dorinţele cuvintele cuiburi de pasăre
gesturile noastre din pai£ şi pămînt adunat *în* cîmp
orice glas răneşte aerul
cîte furtuni clănţănesc braţele cerul
mările se varsă pe faţa de masă ca paharul cu lapte
mesteacăhii fac mătănii
în sîn se crucesc fulgere
spintecă întunericul ca un pîntec
dăruie lumini zările ca reclamele marilor bijutieri

5

te opreşti la vînzătoareă de legume
iţi surîd ca şopîrle fasolele verzi
constelaţia mazărei naufragiază vorbele

boabele stau in păstaie ca şcolarii cuminţi în bănci.
ca lotci dovleceii îşi vîră botul înaintează
amurgesc sfeclele ca tapiţerii pătrunjelul mărarul
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete înnoptează iată tomatele ca obrajii
transilvănencelor
în broboade de mîngăieri cristale paşii
conopidele cît omăt intirziat pe 'boschetele de şoapte
şi sticle cu apă minerală morcovii oglinzi fluviul
ca oase lungi se deosebesc casele cuvintele
cu virtuţi terapeutice drumul săpat în pătlagină lăptuci
şi iată faţa de hristos chinuit a cartofului
ci ştie secretele nopţii cu burdufe de linişti
rădăcinile lui pipăie rărunchii pămîntului
albe netede ca tuburi rădăcinile
înaintează în nervi
sug înţelepciunea vremurilor osemintete nopţii
închini un imn cartofului

vreau să am limpezimea tăcerea ta
fruct al ţarinei asemeni cu ţarina
din^ pintecul întunericului nu ne uita
întăreşte-ne cu uleiul nopţilor mîna

tu ştii subterane abecedare
te-au hrănit dumnezeu şi ploile
virtuţile ţi le tragi din pămînt ca din staul oile
cerurile te primesc în orice căldare

cartof icoana umilinţei a răbdării
tu te mulţumeşti cu puţin şi ne dai tot
iată şi triunghiul zborului în metalul înserării
cerul atîrnă ca limba cîinilor de un cot

cartof ca mîiniie plugarului aspre
cu răcoare de tunel.de după-amiază
tu eşti al gliei glas pre
tine ochiul îngerilor fără naraţi te veghează

tu îţi lipeşti urechea'de pămîiît
lingi zgomotele măruntaiele toate
atitea vrăji ca etichete de drogherie in tine sunt
tu eşti un pahar cu vitalitate

îmi place coaja miezul tău umezindu-se
cum îţi faci loc cu umerii ca să creşti
te aştept te ascult şi bătăi de inimă ivindu-se
în negreala şi noroiul tău culori cereşti

siringi şi apoi ne dai pe limbă amidon
tu primeşti binecuvîntarea vlntului
. norii îţi clădesc sub zare un tron
şi numai poetul ştie că tu eşti" cîinele pămîntului

6

ca un golf spitalul te învăluie te primeşte
şerpii singurătăţii ling pereţii ferestrele
aerul face bale Ia gură precum cîinele de vinătoare
foaia de observaţie arată drumul stelelor
şi fiecare duce între degete un termometru ca o ramură
de salcie
în duminica floriilor mîhnirea e o.crinolină de-a lungul
zidului
paturile sunt ca şcolăriţe cu părul cearceafurilor
despletite
glasurile sunt scăzute ca gîrleîe în secetă
timpul îmbrăcat în halat alb trece pe Ungă tine
ca păsările de mare cuvintele sunt vărgate
eşti străin şi un număr iată-te în loteria sălilor
doctorul agită o zăpadă cu minecile
şi ca un stol de ciori ochii ţi-au năpădit braţele obrajii
orele se tîrăsc ca plante agăţătoare
fundoianu te vizitează adesea şi florile lui au surîsul
pe câr-e l-ai observat în 1918 pe faţa şefului de gară
din blaj
caldă scama o simţi" ca degetele iubitei în mînă
limba e un lacăt pe 'grilajul gingiilor

amintirile se rup ca bandajele rău făcute
foarfecă frunzele tăcerii pipăi
o tristețe și încă alta ca arșice
paturile sunt atît de aproape și totuși singurătatea
ca^ o temniță te izolează în mîl sunt gesturile surîsurile
plămînii tc privesc ca două'maimuțe tinere prin gratii
lumina stă deasupra ușii ca două coarne de cerb
îngrijitoarea clatină ca o legătură, de chei oasele
vecinii de paturi schimbă între ei tutunul privirile
cum în parc invitații cărțile de vizită
fierbințeala încinge nicoyala inimii sărută
pulpele ca arțarii descojite lămpile buzele
un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean
mărgeanele vapoarele
și tu nu te deosebești de ceilalți te-ai pierdut te vrei
pe tine
dar obrajii se aseamănă între ei ca paturile
și noaptea îți cade pe cap ca o pungă de gheață

7

de aici trenurile sunt coupe-papieruri pentru peisagiu
stogurile se înalță se salută ca arhiereii
plopii îți vîră degetele în pleoape
și ca un pietriș simți pe brațe verdeața răcoarea
tăpșanele sunt cu vaci călimări Joacă domino
cîmpurile cu iepuri și prepelițe și spinările
colinelor fac băi de soare aerul e asemeni
pescărușilor atingînd cu aripile în fildeș apele .
ochiul duce zarea pînă-n fund ca o salină
simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi
lăcustele fac reverențe se deplasează ca rîsete
rîmele umede sărută scoarța plămînilor
vîntul fumegă și cu omizi frunzele înstelărilor

liniștea se scutură ca duzii
glasul întirzie cu văcarii satului sub ulmi
soarele joacă la capră pe culmi
și pocnesc în vraja zilei cucuruzii

brazii rod tava cerului ca linguri
seara gîrlele își pun la ureche stele cercei
calea laptelui mînă de la spate miei
și în noapte dumnezeu și cîmpul rămîn singuri

8

te-ai îmbăiat în părul blond al oglinzilor
oglinzi oglinzi grădini peste pînzele aerului
sărutarea de sălcii tremurate a umbrelor
continuare a ochiului în harfele de ape

oglinzi ca întîia ieșire din casă a convalescentului
cu zboruri cu tulpini înlemnite în ger
și defilarea aerului ca drapelele regimentului

oglinzi brune oglinzi roșcate ca fata hangiței
oglinzi cum sunt copitele căprioarelor scrise în munți
oglinzi cu piatră vînătă ca frunza viței
oglinzi adolescente ca frunți

am văzut încolăcindu-se în/ voi frunzarele șerpii! V
vînătorul căuta urma zilei rănite
în argint se iveau îngerii și cerbii
în ceruri rufele vîntului clătite

oglinzi de culoarea tăcerii a surîsului
oglinzi ca peștele zvîrcolindu-se în metal
oglinzi ca o amintire a văzului
oglinzi ca gîtul femeilor la băl

în inel cîntecele dorm ferecate
ca-n uger laptele luminii crește
pe mîini iedera cuvintelor urcate
și un călăreț la conac inima se oprește

oglinzi cu săli de aşteptare cu reveniri
cu rămasul bun al emigrantului al orii
cîmpurile se umflă ca mările în priviri
se caţără spre edelwaisul lunei aviatorii

oglinzi cum mă înfăşoară cum iubesc răcoarea
voastră oglinzi de priviri oglinzi de mătase
oglinzi umede în buruieni ca boarea
oglinzi ca evantalii deschise în oase

•t joglinzi garaje de automobile covoare
(olteneşti vă ştiu spuma lina
norilor cînd iarna vă încuie vă doare
şi-mi plimb prin blănurile voastre mîna

oglinzi-cu catifelări de ringlpde de rugină .
oglinzi incendiind corăbiile perşilor * *
voi sunteţi ecoul sîngeiui în lumină
apusul vă dăruie rumeneala cireşilor
am muşcat fructul vostru am lins
pielea bronzată ca prunele cu privirile
oglinzi terase înspre lacul ziirich
cînd trenul înaintează ca pescarii de-a' lungul ţărmului
şi iată seara vă amestecă băuturile
seara
oglinzile nu se mai pot deosebi între ele
numai ochii se înfig ca pinteni în trup
dar e mireasma ca un fior e mireasma
sunt oglinzi cu parfum de garoafe
sunt oglinzi cu parfum de busuioc •
sunt oglinzi prinse cu agrafe
sunt oglinzi care nu se văd deloc
cum în oceanul atlantic curenţii calzi
cum în glasul tău se umflă păuni
cum în piersică sîmburele
cum siib trăznetul crengilor în pădure tăcerea

bulevardele se. rumenesc ca pîini în brutăria dimineţii
-buline automobilele alunecă în esofagul tăcerii ,
se deschid parcurile cu oglinzi de răcoare
şi iată restaurantele în care la prînz se îmbulzesc
funcţionarii
mîncăruriie se succed repezi ca trenuri
am văzut rîzînd cu pîntecele deschis
animalele ca steaguri atîrnate la măcelărie , ,,
vibrează timpane trotuarele
acum sîngele tău circulă paralel cu metrourile
o amintire îţi facevsemn'te îmbie ca o vacanţă
şi deodată marea.mînecii e o pelerină albastră
clădesc insule sirenele se destramă
bruma pînzelor plajă surîsul
oraşul se termină ca o serbare şcolară
dar oceanele ţările se ating în sălile de concerte
e o vînătoare de elefanţi prin lianele vinelor .
din copacul aerului sar veveriţe instrumentele
- torenţiale ruperile de linişti ca de nori
pasul se încîlceşte în vegetaţia sunetelor toridă
notele ca botul panterelor, sunt clare
puştile destramă pernele urşilor albi
se topesc privirile fantome alunecă şi deodată
bursa cu vijelia glasurilor sună
cornul inimii scoboară se urcă termometre acţiunile
se deplasează pe cer timbrele avioanelor
un cuvînt şi se prăbuşesc balcoane pădurile din mexic
sondele de petrol trec din mîna în mină ca pălăriile
'de paie
grînele sunt rînduite în eprubele că" acizii
dar iată poţi să cumperi somnul în cutiuţe la farmacii
cerul e servit in ceşti pe terasele marilor noteluri
marea e o batistă pentru uzul acestui oberchelner
vecina ta are pe piept perle ca inscripţii
silabiseşti degetele ei ca literele chirilice
privirea asta e o sîrmă pe care alunecă troleul amintirii
treci prin paloarea geometrică a buzelor a şervetelor
noaptea şi tăcerea se sărută precum coamele a două iepe

munţii îşi pun mănuşile norilor
în glastre de văi se însămînţează ecoul
surîsul se şterge ca linia cocorilor
în pieptul viorilor seculcă vocea ca-n staul boul

copacii conspiră pînă la gara cea mai apropiată
pasul îngerilor între coaste răsună'
cerbii privesc speriaţi la roşeâţa de fată
cu care dealul primeşte începutul de lună

cuvintele se împart ca frunzele în grădini
înilor esc accidentele pe buzele prăpăstiilor
ce rufărie razele stelelor în arini
cîntecul pădurii împrumută încordarea praştiilor

din aer brumat rupi afişe
un ţinut nou te primeşte acelaşi ilarie
ca ploaia privirea domnului e piezişe
brazda sufletului se răstoarnă în arie

tu eşti un refugiu unde te apleci
fîntînile înalţă gîturi pînă în fund
noaptea deschide în răcoare un beci
şi ochii se dăruie în amintire prund.

10

priveşte lumina e *albă*
ca pieptul păsărilor ***de mare***
stephanc roii

ochii ce şosele de-a lungul prahovei
\vuiesc apele se dau peste cap şi rîd cu pietricele albe
de departe se stră văd plămîni fabricele azugei
sinaia edelwais la butoniera anotimpului
* munţii dau din cap ca bătrînii sfătoşi
înalţă un gard în albastru ecoul • `
acum aştepţi venirea tăcerii la poiana ţapului

şi hangiul îţi pune pe masă pîinea de_ secară
vocea lui 'are culoarea trezirii în compartiment
străbătind
tirolul
privirile sunt lipite de tine ca două provincii
e ora cînd pomii se adapă în. vadul amurgului
şi se întorc * pădurarii cu oboseala scânteind
ca păstrăvi în ochi
apele spun rugăciunea, deseară
şi o mireasmă te cuprinde intră "în tine ca o inhalaţie
e bucuria pămîntului aburit a buruienilor
fibrele trupului se umplu de nesaţul umed al ierbii
vrei să întîrzii în fericirea, aceasta nerostită
ştii că dacă întorci capul vei întîlni privirea şefului
, de birou
dar glasul alunecă pe bolovani urmăreşti
fuga prin ţarină a şopîrlelor ca ţipete atrf de verzi

e un povîrniş întoarcerea de la păscut
stele chellălăiesc ca dulăii
norii în trăsuri boiereşti au trecut
luna înaintează în inima văii

bucuria se destramă se dăruie
ca o zăpadă ca un sărut pe obraz
zgomotele în rîpi se năruie
în feştile ochiul lui Dumnezeu e treaz

crestele munţilor clatină tălănci
scîrţuc pe drum umbra fagilor
razele lunei îţi oferă bănci
cînd în jurul cinei simţi aroma inimilor şi fragilor

funicularul zilelor Urcă in nisip sîngele
fiecare cuvînt aduce un anotimp un climat
aventurile în vitrină jachetele de lină alunecă

c*
depe ziduri noaptea te pjpdeşte îţi sare în gît
te apleci peste'Ţrnaglnea.ta. un balcon surîsul
luna e pantoful cenuşăresei şi toate dealurile il încearcă
visul e păstrat destul de cald in termofor inima
inima orice gest deşteaptă nuferii adormiţi în oglinda
întunericul lumina se amestecă în părul ocheanelor
varsă toate miresmele pădurii în glasul tău ca
într-o gamelă -
hieroglife globulele roşii se multiplică în artere
te apără
dacă înaintezi e sala de maşini a transatlanticului
lucioase curelele intestinelor lumina ficatului verzuie
ca roţile mari plămînii pun totul in mişcare
biela inimii aruncă jocuri de ape vinele
şi toate organele stau acolo au rostul lor ca în
- cămară borcanele
din ele se desfac îndoielile certitudinile ca din
aparatul morse
telegramele
dumnezeu e un foarte bun contrarnaîştru
orzul vjntului se răstoarnă din sacul aerului
şi necheazǎ herghelia zărilor glande piscurile
se umezesc cultura serii creşte în eprubetele de umbre
împleteşti din priviri o cămaşă cu motive ţărăneşti
apoi gărzile cerului se schimbă zăngănind stelele
cine mă strigă eşti tu autorul acestui poem
viaţa mea e închisă aici între filele cărţii ca un comentar
ca o umbră in frunzişul de carpen
iată-mă dinaintea ta cine eşti cine sunt
care din noi doi 1-a zămislit pe celălalt
te cheamă ilarie voronca şi ai 23 de ani
şi alţii au avut vîrsta asta înaintea ta
aveau nume mai sonore (*) şi jucau ca mingi cerurile
s-au aplecat şi ei peste bariera inimii
cantonierul scotea limba steagului la tren
guşterul închipuirii trecea prin traverse ca buruienile
au întrebat şi ei adîncurile pentru plecarea din urmă
pe fereşti florile de gheaţă desenau respirarea
dar ochii mei se umplu de ceaţa evenimentelor
din vizuina visului lucrurile se deşteaptă capătă făptură
, mă zbat vreau sa scap din euşca-cuvintelor

(*) dante, baudelaire, victor luigo, cminescu

deasupra noastră schimbă macazul tristeţii inevitabile
cordon ombilical peniţa mă leagă de tine
m-aî văzut în cinematografe aceste arcuşe ale tăcerii
naufragiază pe buzele tale vocea
cum în apele apusului soarele
vînlul iţi linge palmele ca un cîine prietenos
şi drumuri se apropie de tine cu braţe cu gîturi -
prin gratiile versurilor mă priveşti fe privesc
totul se va petrece în ordinea impusă de calendare
orice zî e numerotată în arhivele nemişcării
unde mergi mă modelezi mă sapi în catifeaua atmosferei
dar alunec din pipăitul tău precum stelele oglindite în
ochii cerşetorului
auzul n\ă pîndeşte se apleacă spre mine cum lipeşti >*
urechea pe şinele de tren ca să auzi venirea minutului»
pămîntul se scutură ca un animal ieşit din apă
creierul oscilează precum o busola in cabina de comandă
'seara se umple de fum ca un compartiment
şi noi ne fugărim mereu la aceeaşi distanţă
cînd oare se yor întretăia orbitele noastre
aşteaptă ciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA

îmi place răcoarea lucioasă a sălilor de gimnastică \
prin ferestrele ca gheţari înalte aerul îşi întinde gitiil
muşchii se desfac ca rădăcinile sub piele
respirarea boxeurului regulată îmi aminteşte
zgomotul fabricii de cherestea în lemnul după-amiezii
la soveja
pulpele bronzate vibrează ca rochia vuitului
privirea cu un gest de înotător se opreşte înaintează
şi aceste noduri de linişte halterele cît de clară
sărutarea in infinit ca doua glasuri a paralelelor
pîntecele se dilată izbucnesc ca lăcuste . ,
salturile descriu în aer frontiere steaguri
alunecă stea căzătoare trapezul
paşii cercuiesc in tăcere unde liane

şi iată frînghia sub mîinile tale ca lumina lunii.netedă
buteliile se roşesc te îmbie ca borcanele cu dulceţuri
aripile sănătăţii cresc de pe ziduri te acoperă
împrospătat timpul se încoardă izbeşte în ceasornic
ca în biceps
surîsul se sfarîmă în ghips avalanşa orelor
deschid o perspectivă solară inelele articulaţiile
se mişcă asemeni zborului de rîndunică suple
trupul liberat sparge fanfara mişcărilor
omoplaţii că mările din sud aruncă lumini
spuma valurilor lasă pe ţărm melci paşii
fluxul braţelor clatină catarge
umerii se rotunjesc ca scoicile

13

iată şi oglinzi terenurile de tenis
abecedare pe întinderea, de nisip în despletiri părul
soarelui
sini mingile se sărută peste plasa de aer
şi cuvintele prepeliţe în frunziş întîrzie salutul
respiraţia e suspendată pe buze ca un pod pe coasta
carpaţilor
saHtul descrie în pupilă un tunel de răcoare ,
seara vine zăngănind lacătele visului
şi rachetele au o înclinare a capului ca prinţesele
cînd salută
mulţimea la zece mai
din pietriş se ridică aburi paşii prin ploaia fină
a privirilor
sandalele înfloresc linii şi arcuri în pleoape sălciile
ca lopeţi braţele taie apa zărilor le frămîntă
şi spuma vocilor se amestecă în cristalurminutului
ochii sunt ca inscripţiile pe fîntîni
cum alunecă pe tăvile de racoare-,genunchii
din cuibul gîtului pasărea mişcării se arcuieşte în flaut
trupul face unde şi chemările sunt umede
cum se înalţă buruieni amare pulpele
ca luntrii piepturile se ciocnesc şi prin crăpăturile cerului
stelele te pîndesc ca ochii haiducilor
vîrfurile brazilor în licoare clatină flinte

frunţile desfac p lumină ca feţele de masă
crengile bolborosesc vîntul se descojeşte pe miini
ca scoarţa
copacilor
şi încheieturile cheamă somnul ca un grilaj somnul
aleile înaintează în vîrful degetelor pînă la începutul
* pădurii
noaptea pune zăvoare pe cer acum terenurile
de tenis sunt ca nişte heleştaie ale singurătăţii
jucătorii au plecat au luat cu ei rachetele mişcările
tu singur priveşti cum frunzele închipuieşc mingi
şi cum în aer stăruie dîra adolescentelor
în luceferi ai urmărit scrisul mărunt al buzelor
* al gleznelor
pe umeri simţi sărutul umbrei al părului
noaptea îşi ridică leagănele ei de ape
colinele îşi îmbracă şalurile dc podgorii
luna luminează străvezii muşchii fluviilor
de departe clopotele furtunilor aduc miresme
şi în hohotele pămîntului sunt trepte
te afunzi te afunzi tăcerile se revarsă în cremene
amintirile urlă *in* tine precum cîinii satului
toamna dHvuie năluci pe toate citările
cerul îşi umilă în păduri nările
un arcuş apusul peste inima ardealului

14

te regăseşti în atlasul unui surîs în relief
mădularul văzduhului suie vîntul pe o privire funicular
trunchiuri de copaci vin în puhoaie cuvintele
apele răstoarnă butucii şi zările au gatere,
noaptea chiuie ca o seîndură trecută sub fierăstrău
şi prin ferestrele deschise miresmele tari se înghesuie
ca bivolii
un ochi întîrzie pe tîmpa braşovului
părul glasului se stinge în tunelul de vorbe
luminile obosesc pe povţrniş ca boschetele
şi tristeţea deschide în tine galerii cum în arbori cariile-

[iată-te la braşov cum iubeşti străzile lui drepte
[PĂDUREA e aproape şi linişti maxi îţi ling gleznele
cerul îşi desface cozile de păuni curcubeiele
codrul te ospătează te primeşte cu suflarea lui cu mîngîierea
muşchiului
vezi rhai departe cimitirul improvizat pentru cei căzuţi
la război în 1916
ţarina a apropiat vrăjmaşi; i-a binecuvintat
glasul lor reapare ca literele şterse
sunt toţi foarte tineri şi pietrişul aleelor ca obrazul e umed
pe cer descoperi deodată urme de paşi '*
e dumnezeu care trece gîrl'a văzduhului pe bolovani de luceferi
cheia gîtului cade în adîncuri -
ca un schit sufletul se limpezeşte prin mesteacăni
răscolesc frunzişul privirile se-adapă ca jivinile
se trezesc viorile adormite în copaci
şi vertebrele sunt mătăniile lunei
cînd vulturul se roteşte ca un aruncător de disc
şi urcă primăvara în sînge
dar-deodată porneşte buciumul înălţimilor
să adune în cercuri iarna oilor în fulgi la stînă
şi brazii torc caierul-vîntului
în văgăuni lumina zilelor e" pitită
braşov cetate cu pereţii oglinzi în munţi
pieptul tau^rdeschîs la suliţele aerului
anotimpurile îţi aduc buchete de $ipote
tăcerea ca o cireaşă îşi suie coarnele pînă la tine
o vară mi-ai dăruit fericirea vacanţei cu mireazma şi
răcoarea ta
ai împrumutat trupului meu bronzul culmilor
alcov pentru flacăra ochiului în nisip
braşov odihnă „ glasului în hamacul de umbră
îtrnecăîn balul aerului în mătase navă .

la fotograf încremenesc gesturile surîsurile
o apă trece din mină în mînă ca .o eşarfă
din cartoane se întregesc umbrele ferestrele
ca prăseîe pasul nuntaşilor sună în cremene
magnezium magnezium cum izbucneşte în oglinzi carnea
ta albă
o flacără ca o frunte pînă la pereţii cu draperii privirile
un ocean rupe lanţurile în mădulare urcă tăcerea
ca un miner amintirea se pierde în salină
dansatoarea muşcă colierul de lacrimi
un sărut nemişcarea un fior braţele
pămîntul îşi deschide , vîntului sinii plini cu cartofi cu linişti
o clipă moartea seînţeie ca ochii lupilor în drum spre Conac
în dormitoare strălucesc bijureriile somnului
prin sticlăria nopţilor se străvăd lacurile cu lacăte în
rugină broaştele -
preotul duce înr mîini aparatul în care se imprimă tinereţea
z uitarea
o răcoare înaintează puşcaş prin trestiile oaselor
în aerul brumat rotesc raţe sălbatece vorbele
colinele îşi pun catrinţe şi fluierele sapă văi
iată somnul îţi dăruie o sticluţă cu parfum ^
îmblînzitorul aruncă tigrul în arenă ca o mănuşă
urmează numărul acrobatului elegant subteran dansul
pe. frînghie paşii se aprind se sting ca afişe luminoase
biletele de favoare nu sunt admise dăr directorul
înaintează pe calul muşcind în spume zăbala
veţi vedea domnilor spectacolul cel mai extraordinar
inima ca un gît de guşter se umflă se dezumflă
şi troici coboară chiuind pe arterele în trepte
cit duioasă e eleganţa focilor
pielea lor lucioasă ca o noapte'în docurile brăilei *
au mustăţi cum e nervura Trurîzeldf •
îmi place să le văd legănîndu-se £n mişcare
pehii lor sunt ca acele de cravată
şi scot ţipete foarte binevoitoare ca papagalii^
prind peştii dăruiţi de dresor şi scîncesG atiît de copilăros

1?

dar iată mansardele se sărută ca obraiii îndrăaosfiHW
semnele pălesc opaițele hanului toamna mdrăg0slltllor
frunzele plutesc ca tăvi ducînd capul unui ioan imaginar
din ape se întregesc oasele potecilor foarte albe 9
trozneşte sufletul ca sub paşii vânătorului amurgul

18

înotătoarele au dantele de ape
porumbei valurile se unesc .genunchii descriu cercuri
mişcarea brațelor clatină o pădure de miresme
e o alunecare a trupului pe blănuri de linişti
e o desfrunzire de surîsuri in spumă
^degetele înfloresc zăpezi în glastrele aerului
umerii se apleacă într-o parte ca sălciile din privire
depărtează apropie pulpele minutele »
Spinteci peştele viu al undei creşte respirarea
zborul păsărilor înalță un ecou bărcile
cu pînze descresc ca vocile de pe maluri
e o odihnă deschide balul slngelui
fruntea

sărută buzele apelor în rugăciune

dar înaintarea se face fără grabă
poți înota voiniceşte sau pe spate
pieptul se desfată în aerul umed şi albă
catifeaua valului te mîngîie te împarte
tălpile sărută tulpine ca gîturi uneori
cerul lasă-n'apă rubinul unei toamne
din fund vegetațiile clatină culori
pupila străvede insuli de portocali
o stea tremură vîntului catarge `
trupul sporeşte o cascadă în cristal
&inel luna face cercuri şi se sparge

19

acest catalog de maşini agii'-
coJe sena
jiane voronca.

şi iată peste diagonala singelui.parisul creşte
un steag luminile îți alintă mîinile tîmplele
atîtea eşarfe străzile pentru sînii apelor
cînd ochiul ca un disc de fonograf înregistrează
şi violonistul în cerc oferă ultimele cuplete
glasul aruncă sonerii covoare lămpile
paris paris pasul se încumetă ca arcaşii
porneŞte săgeata minutului de pe zidul din privire
cîte cascade înfloresc unghiile '
cîți îngeri se desfac din hîrtia ferestrelor ; -
paris oraş ca o volută ca o amintire
cum îți cunosc mansardele barurile cinematografele
dactilografa îşi pune broderia surîsului pentru balul din cartier
piața concordiei ca un pîntec se rotunjeşte se ridică
bulevardele sună panoplia cuvintelor în luceferi
desigur cerul sărută acoperişul bisericilor cazărmilor *
şi turnul eiffel îşi întinde gîtul
sîngele ascensoarelor circulă în marile hoteluri

paris m-am împărtăşit din cuminecătura ta
am incendiat muzeele tale am sfîşiat carnea statuilor
duminica se dăruia în banlieu ca o capsulă de cocaină
în jardin des plantes am limpezit metalul nervilor
am văzut urşii albi prinzînd bucățelele de pîine ca peştişorii
şi am scris începutul poemului ulise
îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vînăm ursul sur în munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece

singuri ne închidem în mucegaiul birourilor
dar cum, iubesc tristețea bucuria cetății
brutăresele mari cît stoguri de fîn şi vînzătoarele
de banane
cum rîd cu dinți fosforescenți reclamele
pe coala tăcerii timbrul inimii se desenează
paris ulei sfînt pentru încheietura ghidului
oscilează pe harta apusului ca un transatlantic
te stingi ca o mătase pe buzele toamnei

PLANTE ŞI^ANIMALE TERASE

1929

COLOMBEf

Laudato si', mi Signore per sora
nostra matre tcrra
la quale ne sustcnta et govenia,
et produco diverşi fructi con coloriti
fiori et herba. '

SAN FRANCESCO D'ASStSi

Acolo salcia pletoasă, socul mirositor, alunii mlădioşi, arţarii cu pojghiţe roşii, carpenii stufoşi, salba moale şi teif, cresc amestecaţi cu falnici jugaştri, cu plopi nalţi şi subţiri, cu anini uşurei, cu ulmi ulbicioşi, cu sîngerei pestriţi, cu corni suciţi şi vîrtoşi.

AL. I. ODOBESCU

Cit duioasă eleganţa focilor.

ILARIE VORONCA

PLANTE ŞI ANIMALE

PĂUNI CULORILE NĂVĂLESC ÎN PRIVIRI

Ce frumoase instrumente de-muzică sunt peştii
în acest glas străveziu ca un acvarium
toporaşi toporaşî. alunecă în oglinzile somnului
tîmplele se înfioară ca fetele la horă
şi noaptea pune o rugină pe fiecare măr domnesc

Un clopot de ape respirarea dar cîmpurile
poartă funde de fum şi pădurea e o fereastră de răcoare
stele ca unghiile rănesc aerul,
pe mîini toamna desface o lumină

Izvorul rece al frunţii peste tăcerea'mea
o pasăre îţi adoarme pe buze
dar-glasul tău ar putea fi o catifea
genele descriu în argintul minutului frunze

Orice cuvînt e un robinet de aici
pentru amintirea cu gust sălciu în artere
sub cerul bolnav norii sunt urzici
.în ochiul tău şoimul albăstruiul piere

Colinele sub cascada lunei spălătorese
îşi leagănă ca viori pulpele pline de sîmburi
priveliştea cu ierburi e caldă ca o iesle
şi-n livezile sîngelui se îmbulzesc cirezile de vînturi

Lampa, din cenuşa nopţilor, lampa,
un suris îţi lasă pe degete bronzul ca un fluture,
şi paşii depun o zăpadă în glastrele vocilor,
cum înalţă ferigi manile,
primăvara îţi încearcă muşchii precum coarde
de pian,
peste apa umerilor se roteşte raţă sălbateca spasmul,
întunericul izbucneşte din toate părţile ca un incendiu
sălciile albesc ca oase draperiile
şi glasul tău adoarme pe genunchii mei
ca botul cîinelui de vînătoare.

ŞAPTE SEARA

pomii clatină ape bolnave degetele
cresc din mîngîieri o lumină înălţimilor
vîntul aduce aiurarea cădelniţilor
din izvoarele grave buciumul îşi adună hotele

ÎN GRĂDINI APELE TRUPULUI

cheamă în grădini apele trupului
sîngele aprinde lămpi în boschete
glasuri tremură ca bănuţeii cîmpului
ca plopii către luna privirile sunt drepte

cum ţîşnesc ca havuzuri spre cer păsările
păduri trec prin somn ca trăsuri la întoarcere din
excursii
culucernă-şi crengi; cîte ştergare albe vînturile
umerii tăi răscolesc zmeura surîsului ca urşii

din fluier seara îşi desface culorile
munţii muşcă în spume zăbala stelei polare
înălţimile se tulbură ca licorile
prin scheletul pomilor umbrele se văd clare

tristeţe strînsă în tine ca o zăcăminte,
albastre zborurile se sărută ca fluviile
pe hartă; păpurişul vinelor clatină flinte,
din ruinele somnului, chipul singurătăţii se arată

au coborît ca doi şoimi frunţile dar teii-re
dăruie respirarea lor precum aurul griului la cingătoare
miresmele îşi lovesc în aer cheile
ca frunza de pelin noaptea e amară

fiecare privire e o beteală ' '
cum suferă obrazul aerului ca o mucenică
şi freamătul ierbii face din glas o algă
din părul tăcerilor cîntecul se desprinde spilca

în unde se trezesc viorile
fintîni obosesc ca metalele
în jurul tîmplelor stau iederi orele
zilele te privesc înapoi şi cîte altele

BALUL CORALIILOR

somnul presară rubine pe frunzele ochilor
cum izbucneşte deoda'tă flacăra glasului,
albastră peste, urna închisă în coaste,
din vegetaţia de umbre seva sîngelui se ridică
pădurile sapă în curcubeie cascade,
prin ferestrele mărilor intestinele pămîntului se arată:
sunt peşti cu aripile crestate în întuneric'tăişuri
ca un ghem gura prin fibrele lungi de-apa r
plantele şerpilor oscilează în anotimp nisipul,
uneori balul coraliilor în argint se deschid^e,
coacăze mărgăritarele şi pe ramuri sunt globule ~

arcuşul rechinilor ^urcă pe violoncele de'ape
din toamna adîncu'rilor auriii peştilor înirunză
ce bucle meduzele cum se apleacă *

şi ca şervețele de ceai marginea catifelată a peştilor torpile,
un curent ca o mireasmă străbate falangele,
pe buzele de nămol sărutarea stridiilor,
vietățile sunt atîtea funde în părul apelor,
bureții muşcă umbrele se deplasează în adîncuri,
ca armate balenele şi serpentinele algelor, se apropie
peştii fosforescenți ca afişe luminoase.

APUSUL IȚI DĂRUIE CULORILE PRIN FRUNZIŞUL DE SLOVE

albe tăcerile printre căinți, şi în grădini lămpile
pun toamna pefruntea unui sărut,
din lârguri clopotele vin ca păsările migratoare
foarte blond cerul e o oarbă îşi râîngîie părul
noaptea e un fruct pentru tipsiile de fluturi
tristețea desface perdelele în ecou
din fumul colinelor se întregesc zilele

GLASUL DESPICĂ SOMNUL NORILOR

pe obrajii tăi îngeri viii se aşează
o panglică surîsul prin degete liliecii
şi umărul atinge de tîmplă o. naramză
glasuri lasă dîre de argint ca melcii

către albastru florile întind mîini
marea linge fruntea o rotunjeşte
aurul amurgului se varsă în căni
pe buze unghia norilor s-a coborît îngereşte

strălucesc păstrăvii prin glasul în adormire,
seara pune mănuşi pomilor, clăteşte aerul,
anotimpul înaintează în beteală ca un mire
îşi rupe în oglinzi o creangă vaierul

copoii albi ai lunei au trecut prin grădini,
toamna s-a desfăcut asemeni îft furtună corăbiile,
umbrele aprind culori în arini,
în tîrlă fluiere s-au împreunat ca săbiile,

taraful vinelor se apropie, creşte,
œ> călărețjiebun sîngele, pocnesc pistoalele,
surîsul tău a umplut văzduhul ca o veste,
pînă în gînd noaptea îşi desface țoalele

sub frunze inimile tresar ca potîrnichile;
pe ceardac glasul tău îmi dăruie o proaspătă carafă
şi tăcerea, filtrează apele precum rinichii le
limpezesc în noi; lă urechea pămîntului fiece apa o garoafă

dar a izbucnit cîntecul ca o fîntînă
arteziană ; ce fluvii brațele !
glasul despică somnul norilor ca o mînă
V florile ezită prin garduri ca opaițele.

UN SEMN PÎNĂ UNDE

Buchetele cerului cad din paharul toamnei
amurgul a amestecat apele din glasuri
unde mergi paşii răscolesc ramuri, țipete,
diumuri taie rubinul din privire.

FRUNTARIILE VORBELOR

Tălăngile vacilor au vrăjit buruienile
iarba îşi înclină elegant trupul ca o dănțuitoare
sub stîncă guşterul izvorului se trezeşte

viorile pomilor primesc arcuşul vintului
de departe vînătorul întîrziat sperie pasărea ecoului

Dar în ugere funda norilor se desface \
anotimpul a primenit rochia zărilor
•şi botul vacilor adulmecă munții ca alte ugere
ce steag laptele pentru descuierea nopţii
cum trece ca o mîngîiere prin osul gîndului
cum sărută buzele şi dăruie o catifea gîtlejului
laptele clatină o cădelniță de arome
împrumută o dulceață din privirea vacilor,
lea§ă ia tîmpla convalescentului năframa păşunilor
laptele sună în doniți cremenea văgăunilor
flutură în pupilă dantela cascadelor
mazărea visului în păstaia inimii

ALAIUL TĂCERII

Visul se întregeşte din oasele fîntînilor
ochii se închid ca evantalii de nori,
vîrful degetelor suie o dantelă de zăpadă
atîtea oglinzi despletite în artere,
atîtea sxirîsuri încremenesc frunzele,
atîți obraji ca semne, pe băncile întîlnirilor

PRIVEŞTE

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge clapele pietrelor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaşte pleoapa potecilor

diamantul piscurilor taie sticla zborului de vultur
dăr pupila asinului a închis înălțimile

lacătele stîncilor nu-1 sperie
poarta pe grumaji frunzele poverilor
şi ţipete izbucnesc din el
cum din argintul rîului pescăruşii

ACVARIUM ACVARIUM

ascuţişul lămpilor pe colierul de glasuri
beteala potecilor suie în cremene,
toaca de lemn apleacă brazii
veveriță tuna se ascunde în scorbura norilor.

FRONTIERELE VĂZDUHULUI

în heleştaie mari cît pereții ospiciului
peste tulburarea şoaptelor în despărţire,
prin parcurile îndoindu-se ca tăietorii de pietre,
pe plaja de pieptenul* vintului frizată,
din curţile orăşeneşti ca menajeriile pătrate,
prin maxilarele vintului străvezii ca metaniile,
pe şesurile atîrnîrid ca limbi la gura aventurilor,
din şoldul dealurilor cu podgorii,
cum sunt şipotele albastre ca omizile,
buzele singurătății sug potecile vremii,
toate frontierele văzduhului ca fructele căzute

BUCURII ÎNGĂDUITE

Cum se bucură de eleganța trestiilor, rațele sălbatece,
păpurişul destramă un cîntec pe paglica nemişcării
în ierburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă in adiere ca arbuştii
pitpalacii împletesc un şal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism,

oglindesc înălțimile,
ploaia dăruie scoarțe oltenești pămîntului,

și plugurile fac dragoste cu țarina, o săruta, o mușcă,
iepurii se pitesc ,1a marginea zilei câ dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

PASĂRI ÎMPART SOMNUL ÎN ÎNĂLȚIME

Codrul în odăjdii de amurg se arată
frunțile ca lemnele putrezite luminează
pahare stelele pe masa cerului curată
amforă glasul precum mările se înspumează

sună clopotele cireșelor în priviri,
, sub formă de cascade izbucnesc nopțile,
ca buruienile șoaptele sunt plivite,
sufletul ca un ornic își întoarce' rotile

ce amazoană inima pe șesul pieptului
prin deșertul ceasului cenușa vrăbiilor
buciumul urcă în suvenir răcoarea brădetului
mulgi laptele ecoului în șiștarul văilor

toamna își încearcă flautul în vegetale
coturnul norilor lasă în minut semne
ca lupoaice umbrele se tîrăsc în metale
de mărăcinele singurătății ochiul tău se teme

ZBORUL VULTURULUI

din clătinarea de bivoli a culmilor pleșuve
peste aurul mort al zărilor,
zborul vulturului rotește o pădure de unde,
aripile înalță un fum ca grădinile,
paltinii se cunosc între ei, se salută.

MAI TIRZIU

prin gratiile cerului zilele se dau peste cap ca
maimuțele
marea Își scoate limba la stele, vîntul
ca un preot în odăjdii oficiază între frunzele de tăcere

-și iată că trăsura somnului sărbătorească
intră pe potecile privirii în catifea nisipul,
inimă ca o poartă de bronz sună revenirea,
heliotropii lunei alunecă pe scările aerului,
mesteacănii își pun șorțuri albe ca infirmierii,
din depărtări cornul de vînătoare tulbură sufletul
ca un acvarium.

ÎN OGLINZI PLANTELE

acum iigurile de ceară se trezesc în vitrine
schimbă între ele tristețea tot atît de roză ca rinichii,
pieptănătura lor foarte îngrijită și costumele pun
$n gînd o rugină,
cum adoarme glasul pe buzele lor ca o luntre de
pescar în^ostrov

ierburi degetele tulbură liniștea,
îmi place umilința lor ca o cOlecțiune de surîsuri,
și amurgul le pune pe umeri blănuri toamne,
frigul cade ca o hîrtie pe privirea de porțelan,
simți mișcarea lor nevăzută ca în ceasornic secundele
aplecarea trupului spre apa ferestrelor ca sălcii,-
și vorbesc fără gesturi, fără șoapte, ca oglinzile.

ZÂPADĂ FLOARE A AERULUI

Floare a aerului zăpadă
crești iedera visului Sn pleoapă

răscoleşti lebăda glasului- ca o spadă
întoarce spre mîhnirea noastră faţa ta albă

tu tămăduieşti rănile văzduhului
florilor le pui un surîs ca sfinţilor
înväleşti în cearceafuri braţele stuhului
treci zărilor rumeneala caiselor

tiece apă clatină o oglindă
părul tău sărută grădinile, obrazul,
frunză şi pasăre mîna ta alintă
neclinlcşti in smaragd cîntecul şi iazul

ca un mal cuvintul îl surpi
cum distilezi oxigenul tăcerea
pasul tău a închipuit hulubi
pe inimă albinele fulgilor aştern mierea

chipuri se ascund în pinzele tale
te dărui ca o frunte în înălţime
muşti din garoafa orelor petale
pe trup gura ta lasă uneori timbre

alunecă săniile ca pescăruşii
botul vinturilor ie cunoaşte, te linge,
închizi plantele în pămînt ca urşii
amarul buzelor răceala ta îl frige

adună loteria norilor la stînă
în argint zilele s-au limpezit ca fotografiile
fluierul ochilor se îngînă
tu, oamenilor'soră şi potolire, fii-le

ca un mărgăritar pe întinderi oboseşti
cerul clatină între degete o maramă
cu tăcere mîinile mi le văpseşti
bătrîn codrul pocneşte ca o armă

copitele renilor te incrustează,
pui lă creştetul pămîntului o fundă,
căutătorii de aur te-au salutat ca pe un steag.
în Alaska, nechează
armăsarii furtunilor ca la o nuntă.

zăpada, odihnă a ceasului, bhiecuvîniare.
la tîmpla aerului îngerească buclă,
în cleştar apa ochilor tresare,
urci spre iatacul cerului în dantele ca o duducă

zăpadă edejvais al surîsuhii, al liniştii
danţ întrerupt prin metania vintului
şi toate clopotele şi crinii ştii
să-i agiţi, cînd roteşti ca un şoim peste piatra
gîndului.

COCOŞUL SÂLBATEC

aruncă în arenă mînuşa ţipătului
aurul toamnei a aplecat tiriziile cerului
şi toţi plopii sorcovesc în atingere apele
apele saltă se bucură în buruieni ca iepurii
din înălţimi "harfele pădurilor
le-au dăruit dantela cîntecului
apele împart veşti ierburilor ca poştaşii
ca brăţări apele la glezna pămîntului

din chiseaua vintului dulceaţa vocilor se revarsă
uneori munţii îşi pornesc alaiul pentru nunţii^
«apelor
zăpezile dăruie brocarte
herghelia curcubeiejor flutură coame
se aprind lămpile păsărilor în boschete
ferigele işi pun colierele de miresme

ferige ; cămaşa voastră e ţesută pe războiul văzduhului
in buzunarul prăpăstiîlor
voi sunteţi evantaliile somnului
mi-ara odihnit cîndva fruntea în palma voastră
şi respiraţia mi s-a limpezit ca O fereastra *
ati trecut prin surîsul meu
cum peste unde pasul Domnului
aţi răzbit ca păstrăvi răceala minutului
v-a atins limba furtunilor
ferige, în pieptenul vostru s-a desfăcut mătasea ecoului

STEAGUL SINGURĂTĂŢII

Apusul a aprins un incendiu din coarnele cerbilor
cirezile au aruncat mantaua păşunilor
de sus buciumul brazilor dă de ştire codrului
noaptea îşi zangăne metalele în rugină
steagul singurătăţii numai greierii îl salută
scîncetul lor clatină pînzele anotimpului
vesteşte plantelor pulsul liniştii

CÎTE STATUI TULPINA TA APLEACĂ

pe cîmp ceştile florilor ca pe o tavă
se înfioară în stînjenei licoarea lunei
albăstrele urcă spre cer o apa suavă
iedera : tremurare în argint a strunei

păpădia îşi desface pînzele
cum îndulceşti gura aerului, cicoare 1
trifoiul îşi adună ca miei frunzele
lucerna pune în glas o răcoare

rătăcire pe eşarfele ochilor
prin pieptul păsărilor de bruma
trandafirii opresc vîntul în agrafa rochiilor,
muşeţelul clatină tălăngi ca o turmă

rătăcire prin scările buruienilor
în clopoţei inima lămpilor creşte
lalelele au păstrat amintirea iernilor
în atteie, muşcatele au înălţat creste

circulaţia sîngelui in garoafe
macii închipuiesc cascade
au adormit gîrlele ca harfe
şoim, toaca de lemn *rot&jte,* cade.

în topaz se tulbură cerbii
rătăcire prin zăpada buzelor
luceferii au lins laptele cerului ca şerpii
au muşcat azima rumenită a fulgerelor

dar aici, margherită, floare stelară
prin catifeaua liniştii pirogă
ai dăruit o vioară
sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă

TERASE

COTNAR

Luna, ce maşină de călcat norii, rufăria
mărilor, fruntea ta ca un salt prîn^ .
ierburi înalte, cînd anotimpul e servit în ceşti cu vin
de Cotnar, şi apele se dezbracă precum armele vechi.

Vrei să întîrzii ca plug în cîmpurile cosite,
ceas mat în gări, cu despărţiri, cu întoarceri,

cum pădurea se rupe în chiot, în arama,
şi cerul se schimbă ca plăcile de gramofon.

Tăcerea creşte cu buruieni în gînd ˇ '
uneori glas între carpeni prins
Să oboseşti în peisagiul ca biceps destins
surîsul tău în vine ca sanie circulmd.

Mapîneşte-mă ca un haiduc în bălţi
cit elixir bîntuie prin stea
răscoleşte-mi trupul contrabandist,
înfricoşat un gînd nevămuit ,
încaică-mi inima ca.o frontieră

GOLF

. Panoplie în amurg, plajă,
luminile se sparg ca sunburii prin pas,
apele tremură pînă unde bărci in glas:
iepuri de cîmp spuma valurilor ; însearează.

Ca un şal chitul peste pulpe desfăşurat
luna Ia cîţiva metri şi plopii din noi,
ce florete ochii tăi prin aerul rarefiat,
fii pieptului oxigen cît ceresc altoi.

MaTe-a îşi muşcă buzele prin catarg, poate chip,
arc voltaic surîsul şi în gest amnar,
stele şi-au coborît steagurile pe nisip
atît Umplele au sunat ca trotuar.

Zgîrie epiderma ceasului salin,
devastează-mă ca pe o garderobă, ca pe o cassă
-deeconomie ,• pescarii se întorc prin sîngele marin
suprareal respiraţia pînzelor învie.

Stăm lipiţi ca doua timbre inaugurale,
fluxul sărută ţărmul, vegetaţiile plăminn
noştri; luna pune cerului în argint zăbale,
somnul ca un nufăr în adînc face cercuri se stinge

TEKIRGHIOL

Noroiul te cuprinde ca surîs sau ca alga,
galopează inima, savană acest zid,
cînd vînătoarea urcă pe cer ca pe o targa,
şi prin apele calde, vîntul în cîrji proptit,

O uşe precum cîine prepelicar te cere,
oasele chiuie ce cor genuncniu-amar,
dar servitorii-aprinde lumina din artere,
şi aerul ca trepte suie în mădular.

In afară de asta Oraşul e o gravură -
şi munţii nu sărută văzduhul prea destins
aştepţi o întoarcere ochiul în arătură
ce sprinceană sexul de ierburi sărate Uns

Stai in tristeţe singur cu frunzele uscate
cum sufletul ne leagă cordon ombilical
cerul se adînceşte pe sălcii ca un spate
şi liniştea se-ncheagă în sînge cu metal.

DOAMNEI UNA PASCAL

Linişte prin oglindă sporită ca zăpada
"Cu umăru-n privire păsări încremenesc
.si zarea aburită în lămpi precum cireada
Cînd codrul scris in sticlă cuvinte se-aîbastresc

Surîsul înserează o toamnă cu armură .
Gîndu! amar te sparge prin aerul ca plug
Clopote de strădania umbrelor se temură
Şi vegetale ape ca presimţiri te sug

O plaje te reţine cu ţărmul strîns ca-n strană
De pretutindeni paşii cu plante se deschid
Ce rar album de timbre marea mediterană
Aur ce se răstoarnă din cîntecul ca blid

Privelişte-n apusul, cu-osinda-n palmă trasă
Trup din ferigă umed topit Ia miază-zi
Şi pidpii-naltă o rugă spre fruntea ca terasă
Cind şovăie mătasea ce-a mai rămas din zi

Singurătatea-şi rupe covoare mari djn ceasul
Salin, cu ierburi arse metalic în poteci,
Ploile-ţi spală cerul gurii-n aramă, glasul,
Fîntinile-n"atingeri cu stelele; te^apleci,

Tăcerea te frăraîntă şi noaptea te-ngenuche,
Oprită respirarea In fluier precum gard
Dar vîntu-n panoplie te ustură ca muche,
Desfaşuri în artere sîngele ca stindard.

HOTAR

Pădurea începe de aici, cu nervi,
cu mistreţi pînă unde coridor un surîs.
Dăruieşti vrăjit crengilor auz şi văz,
«prin carnea ta, 'străvăd pîraie uneori plante.

Aerul se destramă, ce filtru printre
fagii, răriţi, cu muşchi şi ferigi in glas
această privire va reţine ziua în declin ca-n laţ,
orice cuvînt se rupe ca de ţărm o luntre

V

Luna face exerciţii de trapez prin *pomi*
cit cerbi fugăriţi prin sîngele bătrîn,
tu eşti pentru pădure, ploaie, cîntec, plămîn,
scurt circuit peisagiul un gest incendiat.

în plus, ce remediu pentru anotimp paşii, respiraţia,
ta, surîsul tău ca o pîine de nouă sute de grame
pădurea, pădurea care suie, vaccin, în noi,
cînd frunzele foşnesc cu accent moldovean

J:

BRĂȚARA NOPȚILOR

1929

COLOMBEI

In ochii noştri apele cresc şi se întunecă
Desenează fîntîni degetele s-au deschis zăvoarele
singelui
Dumineca limpezeşte ca un obraz aerul
Şi în dantela pieptului caisele clopotelor împart o
aromă,
Clopote, clopote, cunosc răcoarea şi argintul vostru
Prepelicar liniştea urma inimii o adulmecă
Şi ca buruieni mari nopţile se, desfac pe genunchii
cetăţii
îndoaie ca Lot atîtea trestii mătasea nervilor
Se năpustesc caleştile visului
Promontoriile somnului în prăvălire
Umbrele împletesc din buciume şi luceferi o velinţă
Pun la căpatîiul cerşetorului o pernă de surîsuri,
/borul pasărilor a închipuit o eşarfă
Şi ca un bivol sub laţul vîntului se opinteşte pădurea.

iată un şarpe se tîrăşte peste pleoapele noastre
Un ţipăt clatină ca ulmi umerii
Durerile, ce nămol, ne sug tălpile
Fraţii mei fraţii mei ştiu foamea şi suferinţa voastră
De cîte ori am vrut să vă dau un ospăţ somptuos din
inima şi plămînii mei
Mi-am încovoiat şi eu trupul în mucegaiul zilelor -
Am cîntat frunzele toamna înserarea iubirea
Dar simţeam cum din unghere' Ochii voştri mă pîndeau
ca arcaşii
Adăstaţi din talgerul inimii o chemare
O trîmbiţă de spume să spargă adîncurile
« t

Porumbelul glasului să vă admă un salut sub aripă
Să vă învăluie ca serpentine privirile
Şi incendiul vocilor
Pîine sa fie cintecul pentru deznădejdea voastră.

în sălile de aşteptare tristeţea ca un samovar bolboroseşte
In curînd trenul nevăzutului va veni sa vă ducă unde
Infirmierii cerului răvăşesc vata norilor
Zăngănesc în boschete metalele toamnei
Burghiul timpului a găurit timpanele
Simt în carnea mea frigul vostru ca o muşcătură
Cînd în odăile mari lămpile sUnt ca funde de gală
Nimeni nu vă rosteşte numele
Ca lupi focul bijuteriilor vă îndepărtează
în jurul meselor gesturile fac unde ca nuferii
Şi sinij matroanelor atîrnâ ca fructele putrede.

Dar iată aici în poemul acesta eu vă sărut gleznele sîngerate
Şi miinile tale Ştefan Roii care la cinci dimineaţa freacă podeaua laptăriei
Pentru ca apoi să taie profilul îngerilor în poeme
Si dăruie bucuria paharului cu lapte celor umili şi săraci;
îmi descui ca un ghiozdan pintecul
Şi vă întind ficatul meu ca o oglindă
Vă primesc în mine precum în cearceaful Iacului stelele -'
Vîntul a frizat norii a răsfirat păpădia cjntecului
Ca-ntr-un termometru urca în mădularele mele mercurul tristeţii *
Purtaţi pasărea visului pe creştet
Si nopţile vă împodobesc cu o beteală de linişte
Cînd ploaia işi desface cozile de păun in privire
Şi pe frunzele ochilor melcii somnului înaintează.

Cn un steag limba atinge membrana cerului
Diamantul inimii taie ferestrele nevăzutului
Şi flăcările izbucnesc în valurf lungi ca zăpezile
Se întretaie ca miresmele săbiile stelelor

Obrazul vintului se încumetă pină la mine
Tîmplele desfac o paloare ca şervetele.

Priveşte: in părul ceasului deznădejdea n-a ,.rupt panglicele izvoarelor
Şi surîsul tău se revarsă ca o aureolă boreală
Pe coastă brazii iţi întind buzele de sare
Ca şopîrle vînturile circulă în membre,
în nisipul frunţii argintesc peştii fulgerelor,
Se descojeşte în palmă portocala furtunilor
Licoarea soarelui umple arborii ca eprubete
Zilele cresc în pupilă podgorii, lebede,
tjrsul răzvrătirii n-a sfărimat toată zmeura din suflet,
Şi pe limbă hartele depărtărilor aduc coacăze.

Prin creierul meu trec toate veştile ca-ntr-o cutie de poştă
Batistele glasului flutură ca în lumina amiezii grădinile.
Dau de perete porţile singelui
Toate zgomotele universuluL. sună mă încing ca un chimir
Ştiu, zornăiesc banii durerilor
Crivăţul mihnirilor şuieră
Mînia veacurilor rostogoleşte stincile
Degoli le tristeţii pătrund în mănuşa inimn
Din toate ţărţile băicile întunericului se apropie
Urzesc un lăicer vaietele
Iedera vocilor se veştejeşte.

A hoo A hoo yînătorul timpului aruncă in şeînteieri barda
Mistreţul primeşte tăişul ca o floare roşie în frunte
Desişurile închid frunza ecoului ca o carte
Numai visul scaldă plaja inimii se retrage ca o maree
Visul flux reflux ai gîndului
Atingere în zvonul balului de rochia dansatoarei
împleteşte o beteală din vînturile bolnave
Cascada părului se desface pe braţe
Rotunjeşte pietrele umerilor, înalţă spicul glasului.

Calatorii nevăzutului se plimbă în vagoanele tăcerii ,
Nopțile, agită ca o băutură evantaliile aerului, nopțile,
Din agrafa lunei faldurile cerului se desfac în brocarte
Nopțile cu mîini atît de ușoare cuprind trupurile,
Și ca ferestre ascund obrajii, ca ierburi înalte,
Nopțile, alunecă o sanie pe zăpezile glasului,
Aprind jarul buruienilor în buzunarul văilor,
Se topesc asemeni catargelor la orizontul inimii
Nopțile aduc o dulceață pe buze ca strugurii
Dar uneori sunt amare ca trezirile în ospiciu,
Clănțănesc scheletele pomilor
Ca rădăcini în noi oasele,
Pastile în esofagul umbrelor pereții se dizolvă
Odăile, cîmpurile, munții se nesfîrșesc
Coama infinitului flutură,
Nechează armăsarii vîntului
La orice răspîntie glasurile înalță jertfe.

Noaptea se ridică în vîrfu] degetelor
își îmbracă basmalele de luceferi^
E un negușător de covoare persane,
Sună măzăriche ploaia mărgelelor,
E o ghicitoare și boabele de cafea îi pun o brățară
Citește drumul curcubeielor în palma văzduhului
Noaptea nemărginește apele $\ oamenii,
Amestecă asemeni glasurilor, cetățile,
Surpă în noi toate ruinele poftelor
Noapte amforă
In cenușă, zborul vulturului»
Pla'să de siguranță pentru seltul mortal al gîndului,
Albie a visului, noapte,
în paharul vîntului spumă,
Cum luminezi lucrurile pe dinăuntru ca o radiografie,
întinzi mălaiul visului -pentru vrabia inimii înfometată
Pe stînca ta norii iscălesc fulgere ca turiștii
Aduci din adîncuri o găleată cu Jiniște foarte limpede
Și ce ferigă desface pe umerii tăi' spaima,
Ca alge umbrele învăluie brațele,
Licheni și mușchi pașii tăi în scorbura cerului
Noapte rachetă în atingere cu mingea lumilor.

Nopțile trec din mină în mînă ca îmbrăcămintea
bogatului
Desfac cearceafuri peste oasele ghețarilor
Șoldul colinelor primește lebăda umbrei
Sălciile întind lacului o oglindă.
Sălcii, voi "aburiți aerul ca ferestrele' transatlanticului
Flăcări urcă din voi ca din tirneie trecutului,
Nuielele voastre au subțiat norii ca vocile,
Au ars privirile în arșiță ca savanele.

Haide, izbucniți cascade din, pietrele liniștii,
Revărsați-vă buchete de lacrimi peste întinderea
somnului,
Umerii cărbunarilor se macină in docuri
De cărbune c sîngele lor ca scorburile trăznite
Și șlepurile înghit cu sacii ultimele rămășițe ale
surisului
Trupurile se veștejesc ca lămpile frunzelor.
Lămpile clatină cheile apelor în salină
Tîrnăcoapele taie în sare dantela zborului.

Sare, sîn de spumă, panoplie de zăpadă,
Degetul tău ustură ca vîntul stepeior.
Sare, cum pui o panglică de sete gîtlejului,
Brațele osîndiților te flutură ca o maramă
Colivii, bulgării tăi au închis mierla gemetelor,
Și fumul amarului tău nu răzbate prin veselia ospețelor
Nu sfîșie ca o sirenă întunericul minților
Nu trece ca o coada de cometă prin planetele burților,
Clopoțeii solnițelor sună o tristețe neînțeleasă.

Sare, în care scrișnesc dinții ocnașilor
Dar clinchetul cupelor acoperă furtuna lanțurilor
Tînărul elegant înnoadă cravata cerului,
Execută o piruetă dinaintea înaltelor taine,
Marea își pune o rochie de gală
Prinde o medalie la gitul vîntului.

Nervure farurile brăzdează frunzele valurilor.
Şi visul despleteşte în coame de catifea peştii,
Vopseşte părul "minutului, marea,
Umple ceştile ochilor îndepărtează umerii bărcilor.

Marea îşi varsă! bijuteriile în şorţul amurgului,
Cleştele vîntului îi ondulează buclele
Ca vegetale şerpii trec prin coastele de azur
Înalţă statui din spumele umbrelor
Spânzurători catargele sîngeră apusul
Marea alungă haitele ei de glasuri
Că urcă-se din adîncuri luceferii
Sapă ca un ocnaş grezia zilelor
Alunecă arcuş pe strunele zărilor
Se joacă rostogolind ca arşice înecaţii pe băncile de valuri.
Mare, limba atirnînd ia gura pămintului
Cum ai vrea să te rupi din maxilarele stîncilor
Să lingi testiculul lunei pîntecu] nopţii
Balele tale umezesc ţărmurile
Mînia îţi umflă nările
Te ridică pînă la buruiana cerului
Dar neputincioasă cortina apelor cade în prăpăstii.

Marea îşi pune în plete un curcubeu ca un pieptene de dansatoare spaniola,
Armăsari albi valurile muşcă hamul brumelor
Valurile, valiza cu batistele vîntului răvăşite
Şi spumele presară flori ca sub paşii invingăloruiui
Marea e o mănuşă aruncată în arena nopţii
Unde e cutezătorul care s-o înapoieze frumoasei din balconul cerului ?
Marea e un teren de fotbal
Cine va trece mingea prin poarta descătuşării finale
Cine va da semnalul înfrîngerii, izbinzii ?
Marea e un circ şi se dau peste cap maimuţele valurilor,
Marea stăruie îndelung in privire precum în scoică. vuietul
Marea acrobat se leagănă pe trapezul aerului
Uneori se culcă la picioarele vîntului ca un cline bătut
Marea arborează pavilionul de pirat al nouţii.

Ascule grezia vîntului, albesc in singurătate aluviunile vocilor
Munţii şi-au despletit coamele scormonesc jăratecul stelelor
Ce armăsari munţii au muşcat zăbala zăpezilor
Şeaua cerului cu armurării şi pe iataganele brazilor se încolăcesc şerpii furtunilor
Ca la o horă chiuie joagărele şi oglinzile ecoului îşi împart cioburile

X · %TL

Defilarea butucilor ca steaguri
• Bivoli înălţimile se tăvălesc în noapte ca intr-o mlaştină
Ca un fior mugetul lor a' încreţit fruntea amurgului
Şi boturile au scuturat în văzduh carnea fulgerelor
Munţii s-au năpustit în arena privirilor
Toreador inima îi întărită fluturînd mantie sîngele
Minutele sună, izbesc treptele trupului ca mărgelele-

Noaptea munţii îşi ară plămada adevărată
Pasărea liniilor sărută infinitul
Namilele piscurilor sunt continentele tăcerii
Au'aruncat păstaia luminii şi deodată
''riaşe, falangele lor au atins clapele nevăzutului,.
S-au revărsat în deşertul zărilor
Au umplut ca un fum dormitoarele veşniciei „
Din văgăuni se caţără buruiana acordurilor
Apare o scriere secretă pe coala auzului. ^
.' iunţii stau neclintiţi ca ferestrele oceanelor
Şi eşarfele vietăţilor li se desfăşoară in măruntaie
l.ampioanele păsărilor îi împodobesc ca sălile de bal
Noaptea i-a destins ca nişte plămini ai planetei
Munţii îşi dilată nările vuiesc cotloanele sîngelui
Pe margini ca maşini de călcat trenurile îndreaptă cuta rochiilor de ierburi
La şoldurile lor drumurile înnoadă funde
Peste creştete umbrele au clătinat clopote cu dangătul nesimţit ca zborul uliului

Prin nisipul ochiuiui pînze trec ca pe ecranui mărilor,'
Fluvii li se tolănesc pe glezne ca pisicile
in catifea muşchiul stîncilor
Şi prin zăbrelele nopţilor munţii îşi întind gitui ca
girafele.

Noaptea a descuiat uşile de lemn bătrîn ale încheiturilor
Şi tăria munţilor a pătruns ca o răcoare
Noaptea - deşteaptă toate tăcerile curmate în temere
Noaptea a trecut prin mîini vălul coastelor împădurite
Noaptea călăuzeşte pupila către lacătele munţilor
Brăzdează inima în nefiinţă
Precum în palmă vrăjitoarea a citit căile zodiilor.

Gtt de mic eşti dinaintea acestor raci imenşi, munţii,
Foarfecele lor taie mătasea timpului
Munţii s-au neclintit asemeni cetăţilor fermecate din
basme şi făt-frumos
Atinge obrajii izvoarelor adormite.
Vîrfurile au ondulat pletele respiraţiei
Şi pieptul se încumetă ca o trîmbiţ$
Sparge alune zările ascultă
Ce platoşe pentru ciocnirea de pe urmă
Cînd plantele se vor întîlni pe masa de biliard a
veşniciei
Cînd piscurile vor desfăşura scrisoarea cu marginea de
doliu, a nopţii
Bucuriile şi tristeţile laolaltă ca ouăle de prepeliţă
zdrobite de călc&ul vinătorului.

Dar am văzut prăvălindu-se ca o ţîţă bătrină muntele
pe pîntecul planetei
în povîrniş drumul ca un lănţuşor de ceasornic
Şi oamenii tăiau o pîrtie cu lopeţi minuscule
€a furnici pe muşuroaiele munţilor oameni scrijelau
sticla ceasului
Oamenii: duceau pe umeri butoiaşe cu lapte pentru
trîndăvia orăşenilor
Era într-un sat în Alpi
Torentul rostogolise cu bolovani în prăpastie casele

Şi în subsuoara muntelui oamenii căutau cu lîrnăcopul
osul cărării
Cascadele făceau spume la gură ca bidiviii
fntre crengile brazilor borangicul aerului
Şi violoncelele gheţarilor se înfiorau la atingerea
vintului
Ca o mireasă zăpada deretica peretele codrilor
Munţii creanga sunetului ca trîmbiţe
Toate basmalele brazilor sfîşiate
Munţii spărgeau haina priveliştii ca umerii luptătorului
Şi furtunile : ce pene strălucitoare în pletele munţilor !
• Munţii se apleacă peste păienjenişul oglinzilor
Întreabă imaginea din adîncuri
Cine a scăpărat amnarul ţipătului ?
Cine a întrerupt cu un chiot nemişcarea în amurg a
munţilor ?

IV

Aruncă în văgăuni săbiile îndoielii
Caută un cuvînt ca o pătlagină pentru acest deget rănit :
inima,
Haitele de dureri se năpustesc în stina glasului ;
Toate sirenele continentului -sfîşie zările
Incendiul de zgomote sparge digurile nemişcării.
Un cuvînt, un cuvînt, ca peştele oferit de dresor focei
Pentru reprezentaţia de gală
Un cuvînt ca atingerea, mingii de piciorul potrivnicului
la oină
Un cuvînt care să închidă zbaterea peste fluviile
orelor,

Sfîrşitul ca o broboadă seutută colbul privirilor
Floare a soarelui fruntea, se umflă de seminţele
gîndului
Pornesc vreascurile atîtor patimi în vatra sîngelui
înşira pe aţa plinsului metaniile ochilor
Dar toţi' cerbii surîsului vin să bea din ciutura,
amintirii

Pe şesul pieptului numai înstrăinările au rămas ca
știuleții.
Să chit suferința care a pus un nimb pe fruntea
sacrificatului
Si penița cu care scriu poemul acesta
Să sfîrtece limba celor ce nu cunosc pelinul neliniştii
Au adunat în curțile lor finul mulțumirii in căpițe
Şi rid răsunător ca pocnetele bicclor.
•Haide : smulgeți paiele din salteaua inimii
Rostogolească-se puhoaiele vorbelor ;
Şi munții, munții,
Munții stau dinaintea noastră ca nişte gatere
Să şlefuiască altfel scîndura văzduhului.

˘ >

Şoim, ochiul răscoleşte somnul lînced al plantelor
Arcul vinelor se încoardă şi zbîrnîie spre mimă săgeata
sîngel ui
Inima, ce tragere la țintă, cutezătorii işi încearcă puterea
Şi la douăzeci şi cinci de ani inima e un carton ciuruit
de plurriburile țintaşilor la bîlciuri

Omidă, tuberculoza urcă pe frunze plămînii atîtor
prieteni
Ştiu : alții înaintea mea au fluturat steagul geamătului
în trențe
Dar am văzut : frații mei nu aveau bani să-şi cumpere
˘ covorul aerului
Unde e şipotul pentru', nicovala frunții înfierbîntată,
în odăi întunecoase scuipatul lumină ca o candelă roşie
Mucegaiul desfăcea un evantaliu la ferestre
Şi tuşea scrîşnea ca în colții dulăilor oasele.

O potecă dincolo de fruntariile chinului
O' păşune pentru foamea de linişte
Spuma vuiturilor alunecă pe plaja ondulată a cerului
Şi în gîtlejul zărilor vinul amurgului gîlgîie
Armatele pădurilor se prăvălesc în torente

Țipetele se deschid,.scînteie ca pumnalele.
Dar îmi plec genunchiul aici pentru surîsul tău femeie,
Prietenă, soție,
Iederă peste balconul patului, binecuvîntare,
Tu străjuieşti malul trupului mîncat de suferință
Aş vrea să trec veşniciei numele tău Lina
„ Care ai daruii dantela mîngîierilor, îrr nopțile de lebră,
soțului
Cmd obrajii îi semănau tot mă mult cu zăpada
Şi profilul începea să fie un coupe-papier pentru fila
văzduhului
Dar degetele tale agitau borangicul iubirii •
Şi o aromă înviora încheieturile
femeie, buclă la tîmpla sinucisului
Cum pui o panglică de lumină întemnițaților din birouri
. Cum dai avînt prepeliței pitulate în iarba din ochii
, poetului
Gindesc la, numele tău scump gravat in curcubeul
inelului
Ascult legănarea lanurilor de grîu în atingere ca
oceanele
Se înalță ca o flacără ziua din amfora văilor
Şi pe piscurile cu ghețuri veşnice urzica soarelui
muşcă,

vi

Am aruncat năvodul să prind peştii culorilor
Glasul e străveziu în zare ca un ou de găinuşe
Cutia gîndului se ascunde în tufişurile creierului
Hăitaşii destinului o alungă,
Şi amintirea curge cum dinir-un cerb rănit sîngele.-
Maxilarele cerului s-au încleştat în aluatul luminii
Şi cît de albă e bluza decoltată a mărilor.

Adun toate înfățişările lumii sub cristalul pleoapei
Clatin în mîini ocheanul minutului
Continentele flutură în privire ca bandajele nopților
Cu spatele adus înspre fruntea hîrtiei
Strîng colierele aerului din nevăzut melcii de sunete
Schimb turnesol inima în eprubeta versului.

A trecut peste cetăți lebăda somnului
Se adună în jgheabul văgăunilor aiurarea ecoului
în închipuire bărcile de lumină aruncă ancorele
Rănile iernii se închid pe crengile trupului
Tîmpla se apropie de incandescența norilor
Și din țărînă bucuria anotimpului răzbate cu rădăcinile.

VII

La poarta amurgului se ciocnește legătura de chei a sălciilor
Intre trestiile, uscate păsări cad în somn ca mînușile
Sună țambalele vîntului și dansatoarea sîngelui începe danțul cuțitelor
Sîngele, ce vin bătrîn în canaua vinelor,
Sîngele, ce felinar luminînd subterana trupului
Sîn'gele, cum încearcă rezistența tîmplelor,
Și încleștează în gratiile nopții unghiile călătorului din compartimentul de clasa ÎII-a
Pe băncile de lemn maldărul de oameni se clatină ca nămolul tulburat de piciorul în&tătorului
Respirația o pătură neagră scutură aerul -
Șarpele oboselii urcă pe scările încheieturilor
Trupurile se apropie se recunosc între ele :
Bucăți din adeîași postav al nopții,
Tampoane nopțile se sărută
Și o savană cu ierburi aprinse despletește fumul locomotivei
Cu un deget, trenul pipăie gingia tunelului
E o intrare din noapte în noapte
Bisturiu prin măruntaiele muntelui
Scrîșnesc fălcile osiilor
Aburi ling pereții
Mușcă firida nărilor
E o trecere din noapte în noapte.

VIII

Ce scrumieră noaptea pentru cenușa pomilor pe creste
Plecarea aprinde focuri de artificii sub țeastă

Dar unde te întorci fîntînile nopții sug aurul potecilor
Și botul beznelor răscolește troscotul cerului
Ca huruitoarea leproșilor apropierea întunericului se vestește
Spaimele te întîmpină la răspîntii precun* în carnaval măștile,
Pocnește dușumeaua văzduhului
Ca un țignal se întrerupe tăcerea
Lăcusta noaptea țîșnește pe frunza auzului.

Te închipui acar pe căile stelelor
Miști în pleoapă un macaz și se prăvălesc vagoane luceferii
Cerescul mecanic se tulbură în beteala privirii
Bucla cometelor trece peste fruntea lacului
Și pe sticla răsuflării planetele sună precum măzărichea de gheață

Spală batistele vorbelor în spuma vocilor
Mulțimea se încinge ca o pădure în august
Arma crește o fierbințeală toridă către grinzile cerului
E o rătăcire prin bîlciuri
Și ca liane se împletesc în jurul tău gesturile
Mulțimea clocotește precum vegetațiile la cingătoarea pămîntului
în gavanoasele nopții se amestecă licorile inimilor
Și pe deasupra șovăie, dansatoare pe sîrma privirii, luna.

IX

Uneori zăvoarele vulcanilor se descuie
Atunci noaptea țîșnește din cratere cu un chiot •
Poartă dantela lavei și la sîn colierul de pietre din adîncuri
înaintează spre scena, șesurilor ca un pas în lunecare ca o baletistă
în urma ei cenușa cădelnițează miresme
Și ierburile prind de veste își apleacă tulpinile arse.

Noapte urtind din pîntecul pămîntului
Ca să întilnească noaptea coborind din pleoapa cerului
Noapte înăuntru şi în afară
Noapte din culisele munţilor'
Cu trena de blesteme năpîrlind şopîrla închipuirii
Noapte, cum fulgeră în degetele tale diamantul sîngelui
Cum pustieşti ceardacul inimii
Cum lipeşti smoala buzelor tale de fruntea ucenicului
riubotar
îndoit peste oglinda pingelelor
Tu ai săpat jghiaburi sub ochii lui mari ca două perne
de catifea.

Straja păsărilor zăngăne metalul zborului
Stelele se schimbă la ore regulate ca grănicerii
Vîntul aleargă "înnebunit prin buruieni
Veveriţe lămpile au obosit cad din scorbura ferestrelor
Şi numai în nopţile de pe piscuri împădurite
Străvezi prin cristalul glasului peştele albastru al
ecoului.

x

Noaptea e o fundă la genunchiul Mediteranei
Ca păunaşi valurile ciugulesc grăunţele de glasuri .
Coboară o cortină albastră pe terasa privirilor
Se răvăşesc amintirile ca-n staul paiele
Cîntecul e o panoplie, înfăşoară inimile.

Dar la creştetul pămîntului
.Noaptea e un steag de zăpezi
E o temniţă de cristal
E o frunză şi nervurele ei sunt coarnele renilor
Re/ii, reni, ca placa negativă a fotografiilor
Reni ca nişte balamale la porţile piscurilor
Cînd peste umerii umflaţi şi sterpi ai stîncilor
Cerul trage plapoma vîntului
Şi copitele voastre scrijelesc marmora iernilor.

Reni, nopţile nu tulbură apa din ochii voştri ca
evantaliile
Nopţile vă arată drumul prin colibele învelite in piei
de focă
Nopţile sunt umile ca muşchiul pietrelor
Nopţile trec ca îngerii prin fumul lămpilor
Şi în uleiul de peşte feştila cîntă încet ca un samovar.
Luna e o inimă păstrată în borcanul cu alcool al .
azurului
Se deznoadă uneori bicele chiciurii
Renii cunosc pleoapa adăpostului
Şi nopţile alungă iepele albe ale omătului.
Gheaţa a adunat toate oglinzile'aerului
Gheaţa e un sărut pe fruntea albastrului
E respirarea mărilor în limpezime *
Pe dedesubt peştii ca suliţe o muşcă
Dar gheaţa trece ca o nună prin harfele furtunilor
Toarnă coniacul visului în vinele îngheţatului. _

Şi nopţile se fugăresc, apleacă sălciile din amintire
Aprind un foc somptuos din surcelele stelelor
Adună de pe flori polenul somnului
Şi-1 dăruie cerşetorului la răspîntie
Numai, nopţile Se apleacă peste iazul din priviraa
cerşetorului
Cînd se sfîrşesc balurile
Cînd invitaţii întîrziaţi îşi iau rămas bun
Şi bucuria ca o pasăre îşi scormoneşte fulgii în colivia
pieptului.

Acum în tipografii maşinile dorm ca nişte peşti uriaşi
Prin ferestrele înalte noaptea îşi scutură sacii cu făină
albastră
Şi curelele stau nemişcate ca nişte panglici*ale tăcerii
Noaptea a pus lacătul ei nevăzut peste roţile care au
vînturat glasul veacului
Noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului
A legat în căpiţe crrîul pentru legănarea ochiului

A oprit împreunarea Uterelor fulgerînd ca solzii
Şi toată sala maşinilor e un muzeu cu monştri marini
Ca un brîu sulul de hirtie pentru cingătoarea visului
Visul atinge cu o melodie urechea frunzelor
Şi, pupile, rotativele se dilată în orbita nopţilor.

Fluture, plumbul şi-a lăsat polenul pe degetele zeţarului
• La ora închipuită umerii lui" nu se mai apleacă peste oglinda cuvîntului
El trezeşte dangătul care doarme în clopotul apusului
El ca o jampă desenează în unghere conturul cintecului
Ca vegetale metalele primesc clorofila cernelei
înfi place vuietul roţilor ca o procesiune de cascade
Foile se sărută
Se fecundează rădăcinile vorbelor
Jurnalele, afişele, cîte curcubeie
Strigătele cresc, învăluie ca o pădure de liane
Plăcile vibrează
Şi flutură basmalele coaielor
O licoare se urcă în eprubeta vintului
Sîngele gîndului circulă în artere dinamourile
Se amplifică zumzetul tiparului ca o aclamare sub balconul învingătorului.
De aici, maşinile se smucesc în curele
Izbesc cremenea minutului
în zăbale spuma e dantela de strigăte.
în coamele lor manuscrisele au împletit bucle
Şi literele aruncă lumini ca brăţările dansatoarei
Agită teancul de hîrtii ca tot atîtea mîini pe peronul despărţirii
Ţîşnesc semnale asemeni contrabandiştilor din tufişuri
Se împletesc serpentinele de culori şi de imagini
Se desface o cortină peste balul inscripţiilor, cerneala.

Ucenicii culeg zvonul în tăcere ca scaifandrierii *
Aleg cochiliile
Mărgeanele rare ale versului
Joacă în palme pietricelele silabelor
Alătură ecourile precum un pianist clapele
Aruncă pe umerii planetelor o beteală de cintece.
Tipografii, voi sunteţi ţiţele pămîntului

Prin spuma voastră Se limpezesc dantelele glasului
Şi mieii închipuirii vin să bea laptele vostru .
Laptele vostru se umflă în cana văzduhului
Flutură o eşarfă de azur peste întinderi
Şi o lumină se desface din voi ca din frunţile sfinţilor.

Tipografii
Cutii pentru bijuteriile visului
Cvaritalii de ape
Glastre pentru b.uruiana inimii sălbatecă
Oglinzi în care imaginea sufletului se adună
Precum în fundul ceştilor de cafea rămăşiţele nopţii
Ale nopţii care tulbură tălăngile plantelor
Şi vrăjitoarea atentă poate rosti adevărul impalpabil.

Cărţile sunt încă umede de sărutul maşinelor
Limba primeşte gustul amar al plumbului
Cărţile vin pe buzele mele ca toate şipotele
Ca toate păsările
Cărţile: cîte lacăte la poarta de stejar a solitudinii
Cărţile : cîte trepte înspre ferăstruica deschisă' nevăzutului
Din tipografii pornesc trîmbiţele de nouri
Din tipografii izbucnesc havuzuri vociie
în cearceafuri trupul furtunilor
Şi ca fîntîni, tipografiile se adîncesc în argila nopţilor.

XII

Te plimbi în căluşeii sîngelui, ce scrînciob inima
De pe trapezul privirii se avîntă în salt mortal zările
Zările ca nişte clopote se nesfîrşesc dar acrobat vîntul
Jonglează elegant cu frunzele cu tăcerile
Şi în borcanul pieptului peştele glasului se încoardă.
Caută în fund buruiana care să desfacă lacătele oceanelor
Caută în sticlă poleiala şi ca o pasăre lumina să frîngă paiul ecoului
Arată-se din unde obrazul scump precum la atingerea baghetei

Orhestra prinde ca un cercel la urechea dirijorului
sunetul aşteptat
Cheamă de la apus împărţitorul de semne,
Cine să dezlege inscripţiile cometelor pe copacul
văzduhului ?
Cheamă de la răsărit trîmbiţele incendiilor.
Cine» să oprească hergheliile aruncate ca bretele peste
umerii planetei ?
Cheamă de la miază-zi armatele albastre ale fluviilor'
Fundele de nisip înfloresc pe sînii de golfuri
Şi un glas farmecă valurile ca şerpii.
Cheamă de la miază-nOapte pădurile de viscol
Miază-noapte şoim/de zăpadă
Miază-noapte în dantelă vultur.
Cheamă turmele de elefanţi cînd in trecerea lor au
răsturnat pajiştile şi codrii,
Cheamă pantera urmărită de saltul brusc ca o ejaculare
a tigrului,
Lupii hămesiţi dînd tîrcoale focului,
în jurul lui cinează cu sufletul* pitulat ca o prepeliţă
căutătorii de aur
Cheamă "bizonii ca nişte covoare negre peste savanele
continentului
Cheamă bufniţele aceste glande ale nopţii
Gheamă furtunile cascadele animale pitice şi uriaşe,
Plantele, oceanele,
Cheamă văzutul şi nevăzutul
Şî întreabă-te : unde e spada care să răscolească
^ măruntaiele înţelesului
Unde e începutul unde e sfîrşitul
Care e rostui tău în temniţa infinitului cetitorule
Unde sunt clapele din care pipăitul tău să deştepte
răspunsul
RĂSPUNSUL ca o melodie încuiată în lemnul de abanos
al flautului.

XIII

Ca o mina osoasă desperarea trece prin pletele gîndului
O nelinişte urcă în lucruri ca un fum îneacă respiraţia
Corabia nopţii îşi aruncă ancorele în nămolul inimii

)

Dar amintirea scînleie intre degete ca un pumnal
amintirea
Jertfeşte în rugat i-une mielul obosit al minutului
Şi singeie gilgiie răcoreşte plosca ochiului.
Amintirea ca o sanie chiuie sub ferestrele întristării
Amintirea dăruie flăcări inelelor bolnave
Scutură un cearceaf şi apar vedeniile surisului
Copilăria atît de prietenoasă se apropie, face o
reverenţă: '
Depozitul de cherestea e în dosul casei ca un parc de
vînătoare
Şi printre stivele înalte cerbii închipuirii îşi întind
gîtul.
Stive pe care mă căţăram adulniecînd cum un cîine
urma sturzului, singurătatea
Uneori printre şipcife lungi cit o buruiană răzbătea
Ca un glas subţire
Cîte o buruiană sau poate copilăria
Copilăria ca o trecătoare între fierăstraiele munţilor
Cu bucuria basmelor lui Ispirescu ; aşteptam
ivirea prinţeselor din apa scîndurilor
Şi alături Chelaru, fee-iorul factorului, prietenul meu
din şcoala primara
Cum lăsam melcii să se plimbe pe frunzele palmelor
Ce mai faci Chelaru, vei şti oare că amintirea te-a scos
ca pe o cochilie din nisipul trecutului
Cînd te-am revăzut in 1923 erai impiegat în gara
Mărăşeşti
Copilăria meă ca o "paiaţă legată de sforile şinelor de
fier
Trenul ca un cuţit tăia paginile ţinutului
Trenuri treceau prin catifeaua anilor
Şi de pe, ceardac ascultam ţipătul lor ca al raţelor
sălbatece
De pe ceardac urmăream farurile căutindu-se ca
îndrăgostiţii
Şi fiecare tren despletea o părere de rău ca o privire
Fiecare tren imi umplea sufletul cu depărtare
Depărtarea creştea, dădea în foc ca laptele
Depărtarea ca un dangăt se umfla în clopotele pleoapelor
Depărtarea năruia pereţii fermeca pasărea măiastră a
, visului.
Atunci noaptea răcnea ca un mistreţ înjunghiat

Şi vuitul îşi năpustea puhoaiele în care o fată rea
aruncase lăzile cu'lighioane
Vîntul lovea in cercevele rîcîia ţestele dezgropate
Vîntul îşi rotea coada printre luceferi
Ca un plug răsturna brazdele nopţii
Ale nopţii în creştere ca o inundaţie în odăile
Reci, odăile ca nişte oglinzi adîncindu-se
Odăile pline de liniştea cîmpului dimprejur'
Precum respiraţia abureşte sticla
Precum în fundul mărilor clopotele scufundate au vrăjit
peştii
Precum în aer zborul desface un eyantalîu de păsări.
Şi ţipătul nopţii întindea praştia auzului
Şi plînsul Mamei în camera de alături ca im borangic
Plînsul Mamei ca un vers în hohotul nopţii
Trecea o panică prin herghelia stivelor
Un înger îşi făcea o eşarfă din plînsul Mamei
Un înger îşi luneca degetele prin părul despletit peste
porumbeii umerilor.
Şi numai cîleodată lătratul dulăilor prăvălea bolovanii
tăcerii
Şi trecerea expresului zguduia toate fierăriile gîndului
Trecerea expresului aplauda
Spărgea ca un talaz promontoriul plămînilor
Şi în guşa expresului'se zVîrcolea noaptea
Cum în pliscul pelicanului peştele.

Noaptea îşi număra părerile de rău, toamnele
Noaptea arunca un postav cleios prin ferestrele sîngelui
Noaptea trăgea afară (cu ce căngi ?) cadavrele plutind
în nămolurile- somnului
Spărgea fluierul din gîtlejul păsărilor
Noaptea ca o pisică sălbatecă sărea la gîtul tăcerii
Tăcerea şi noaptea, tăcerea şi noaptea.

Se îngrămădeşte sarea minutelor în fundurile visului
Dar. sub pleoapa furtunilor copilăria zgîrie şi strigă
Cere case din zahăr candel
Aurul potecilor în codru
Căci se,apropie smeul cu o falca-n cer şi una-n pămînt
Şi aruncă peste oglinzi cenuşa spaimei.

Neînţeleşi şi neînţelegători,
Ne lovim unii de alţii, tăiem din culorile colinelor
hainele închipuirii
Neînţeleşi şi neînţelegători pînă dincolo de genele
cimitirului
Neînţeleşi şi neînţelegători în zbaterea dintre orbitele
planetelor
(Şi totuşi tu cititorule îngîmfat ai voi înţelesul poemului)
Un poem ca atîtea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simţi cum năvăleşte din ţesuturile mele o
flacără
Nu simţi cum armăsari năzdrăvani gîndurile imaginele
mănîncă jăratec
Sîngele meu ca o lance izbeşte lespezile cerului
Deschidă-se mormintele şi iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliile soarelui
Temeliile nopţilor
Şi ca Prîslea cu cuţitul insomniei sub bărbie aştept
venirea pasărei măiastre
Rotesc braţele în zdrenţele văzduhului
Privirea e un arcuş deşteaptă viorile depărtărilor.
Pintenul neliniştii îmi sîngeră coapsele
Te clatini ca o algă în borcanul cu dantelele mărilor
Flux al dorului peste, nisipul din zi •,
Recunoşti în glasul meu pînzele ţesute de păianjenii
misterelor
Unde e canaua dîh care să curgă vinul de Drăgăşani
al zorilor ?
Unde e robinetul pentru şipotele de taine ?
Şi drumurile se nasc ca izvoarele din cremenea munţilor
Şi drumurile desfac evantalii, ca fluviile, peste ţîţele
dealurilor
Totuşi nici un diamant n-a tăiat sticla cerului
Dincolo de azur alfabetul stelelor încetează
Şi privirile cad ca păsările istovite.

înalţ deasupra capului inima ca pe o torţă orbitoare
Inima să spargă tenebrele trupurilor
Inima pe tava oceanelor ca un alt cap al sfîntului Ioan
Cu sîngele despletit printre fîntînile furtunilor
- Şi să danseze împrejur destrăbălat vîntul
Vîntul ca o Salomee crescută din urna arterelor

Şi cu pînzele tuturor corăbiilor scufundate drept voaluri
Cînd numai ochiul zvîrcolh aruncă blestemele şi profeţia
Cînd izbucnirea magneziului într-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă
conturul revelaţiei
Cînd cometele desfac o perdea de iederă peste balconul
surîsului
Şi un golfstream de cîntece încălzeşte toate mările
sufletului.

XIV

Unde sunteţi corăbii, cuvinte unde sunteţi
Să încarc în voi tot amarul, toată bucuria din mine
încă un cuvînt şi altele ca o armată de şlepuri
spintecînd peştele argintat al Dunărei
Şlepuri în care violoncelele cîmpurilor şi-au dăruit
corzile
Şlepuri în care păpuşoiul se leagănă ca o chemare a
pitpalacului
Grăunţele sunt cristalele soarelui în eprubetele
după-amiezelor
Grăunţele sunt mărgelele ,din fluierul mierlelor
Fiece'cuvînt e poate o corăbioară de hîrtie în jgheabul
copilăriei
Dar fiece cuvînt e poate corabia în care voi răsturna
cărbunii
Mirodeniile, nisipul închipuirii, fildeşul elefanţilor -
După vînturile toride în zăpuşala inimii
Cînd plantele ca nişte plămîni uriaşi se destindeau prin
coastele azurului,
Şi ca frunzele de platan păsările pluteau în privire.
Cuvinte, corăbii pentru coraliile glasului
Pentru aurul strîns în funduri
Pentru tristeţea care .îşi sună clopotele in cortina
timpului
Pentru sticlirea de silex-a surîsului
Pentru nădejdea mîngîind umerii ca o blană dc vulpe
albastră.

XV

Auziţi ţipătul meu voi culegători de perle
Munţii de ape au zdrobit plamînii voştri şi degetele
scrijelesc pîntecul oceanului
Trupul vostru seamănă tot mai mult cu sideful
Ca o panglică sideful, semn închis între paginile de stridii
Sideful alunecă o perdea peste zăvoarele apelor
Şi ziua un lichid tulbure urcă în culoarul vinelor.

Trupul vostru e un deget în mănuşa valului
Trupul vostru ca o năframă la tîmplâ brumelor
Poetul e fratele vostru, el se adinceşte în oceanul
azurului
Cerul e o stridie imensă între carapacele munţilor
Şi mîinile ating claviatura mărilor
Şi acorduri prelungi se scutură peste zări ca bandajele
zborului
Mîinile au răvăşit norii
Mîinile trec ca un şuier prevestitor prin părul sălciilor
Mîinile ca oglinzile se apleacă înspre buzele focului
Mîinile .scormonesc pernele visului.

XVI
i

Se dilată ca o pupilă rîsul izbeşte în cremene zorile
Şi fulgerul nopţii se deznoadă pe umărul apelor

Zăngănesc lanţurile sîngelui în închisorile vinelor
Se deşteaptă o pasăre sub frunte şi scormoneşte huma
ecoului
Pînă unde loveşti cu un tîrnăcop bulgărul de saîe
al creierului
Pînă unde se topesc în flacăra gîndului figurile de
ceară ale zilelor.

Şi semenul tău,
Semenul tău cititorule ar voi să înalţe deasupra capului
arcuşul libertăţii
Ca un toreador care oferă reginei inima fumegîndă a
taurului

Ca amfora ficatului dăruita acvilei
Semenul tău caută în dîra plugului semințele dezlegării
Semenul tău zgirie scoarța copacilor.
Atinge de tîmpla lui.cădelnițele izvoarelor
Semenul tău se roagă, blestemă, binecuvîntează, înjură
înalță catedralele corăbiilor, spintecă cu mașini uriașe
pîntecul vîntului
înspumează armăsarii glasului, dărîmă și clădește
laolaltă
Ațîță tendoanele cărbunilor în mușchii vapoarelor
"Şi ca tot atîtea antene nervii lui captează spasmul
timpului
Calcă pe grumajii colinelor, strînge în pumni coarnele
munților
Caută -în nisipul nemișcării grăuntele de aur al
revelației
Se închide în suferință ca în cochilia lui melcul
p Se apleacă peste buchețele visului : bibliotecile
'- Sub clopotnițe de tăcere bibliotecile prelungesc panglica
dangătului
Bibliotecile, aceste anticamere ale veșniciei, aceste
grădini ale extazului
Fiecare frunte : o ciutură adîncită în gîtlejul unei fîntîni
^ de azur
Străjuită de busturi-atente, mesele sunt poteci prin
toamna cuvintelor
Un fluviu de liniște alunecă prin sălile ca oglinzile
Şi totuși se aude mugetul nescăzut al foametei al
durerilor
Bandajele cărților nu-s deajuns să acopere rănile
gîndului și ale cărnii
Dar încetinit gestul agită batista de cristal a minutului
Şi deodată din buclele paginilor prințesele țîșnesc ca
jedourile
Aduc în mîini mătăsăriile cîntecului
Flutură în privire pădurea de smaragd a bucuriei
nedeslușite
Așa cum plămînul se desfată în mirosul reavăn al
finului
Şi cum mîinile rotunjesc în aer obrazul oval al zborului
Mîinile ca doi porumbei legați de panglicele brațelor
Mîinile care au atins sîmburele magic din piersica
poemului

Şi s-au trezit cetățile adormite în oceanele bibliotecilor
Pentru coraliile sîngelui insule prin undele nevăzutului
Biblioteci ca acele corăbii fantome care trec prin
somnul despletit al brumelor
Biblioteci asemeni ceasornicelor cu nisip pentru
măsurarea nesfîfșitului
Oamenii ca sălciile își scaldă fețele în plîmsul
* crepusculului
Oamenii întîrzie în biblioteci în așteptarea cîntecului
care trebuie să vina.

Biblioteci căi ferate ale închipuirii
Biblioteci flori la cheotoarea nemărginirii
Cînd ochiul ca un călăreț bate toate hotarele furtunilor
Cînd craniul se umple de infinit) ca o ploscă adîncită
în șipot pentru ospățul vînătorilor
Cum păsările sparg în ciocurile lor metaniile colorate
ale ecoului
Cum fețele înecaților trec prin vitrinele somnului.

Toate vămile primesc beteala amurgului
Un fluier se. rupe din orice lacrimă din orice tîmplă
Rotească peste paragina ochiului uliul luminos al nopții
Stingă-se sub vatră jarul luceferilor
Corbul minții odihnească-se pe, aplecată, crucea vîntului.

XVII

Cascadă prin mîinile toreînd beteala visului
Mieii cerului părăsesc între degete buclele de azur
Şi inima devine o punte între ev și ființă
Răsună porțile singurătății se închide robirrelul
- meterezelor
Ca un păun crepusculul se desfoaie luminează
coridoarele cetății
Cînd iubirea sclipește precum diamantul clin oaharul
învingătorului
Iubirea licoare magică în ceașca de cafea a capului
Şi covoarele se adîncesc în ele înșile ca sărutarea la
infinit a oglinzilor.

O amforă-i iubirea pe umărul destins al cinteeului
Vietățile își înalță frunțile din noroiul de suferințe
încă o dată spaima, durerea, ura se trag înapoi ia
atingerea buzelor
Încă o dală ca un steag auzul flutură în bucuria uitării
de sine.
Spintecă întunerecul ca un hohot dc far înnebunit
Ca un far care caută în naufragiu' deznădejdea corăbiei
supte înspre adînc de boturile valurilor
Şi mulțimea priveşte de pe punte la năpuştirea
monştrilor înfometați
Groaza creşte ca trupul desfăcut în înalt al apelor
Dar seînteiază precum cremenea sufletele, şi iubirea
Leagă in jurul inimii colacul de salvare.

Iubirea macină o făină de stele pentru plinea extazului
Iubirea clădeşte din nou lumea pe dinăuntrul pleoapelor
Deschide brațele ca ferestrele anoîirnpurilor
Şi albesc vorbele în pîrîul vocilor
Al vocilor împreunate ca mările orizontului
Dje-a lungul drumului cu priviri ca ferigile
Cu inflexiuni ca îndoirea elegantă a păpurişuluj
Cu genunchiul în colb şi sărutarea ca o frunte a mîinii
Cu apropierile! precum atingerea pe sub pleoapa /
pămîntului a lacrimei fîntînilor.

Iubirea-i un refugiu pentru doliul rupt din paragina
' pieptului
Pentru zgomotul de lupte zăngănind în metalele oaselor
•E firul de aur din balanța zilelor
Cînd dinții se înfig în pulpele norilor în obrajii vintului.

Dar ca un şarpe gindul pindeşte în nisipul minții
Şi vînătorul alungă ciuta'peste viltorile fructului
Minciuna fierbe-n tîmplă ca-n subterană musiul
Iubirea-i arcuşul de parfum peste, strunele crinului
Rodesc prunii din livezile glasului se lasă cortina •
amintirilor
Plutesc berzele revenirei peste aburul irosit din azima
somnului

Se Întorc limbile vintului pe cadranul văzduhului
Şi trupul se umpje de sunetul repetat al orei. - "*
Privire răsfrîntă în privire
Suris adîncit în surîs
Foc jucînd peste două inimi topite-ntr-un profil *
Făcătoare de minuni schimbînd ghimpii .în funde de
auroră
Şi prin pletele împreunate lumina trece ca un landou
sărbătoresc
Noaptea se răsuceşte în adîncuri ca o buruiană secată
Cerul e un pian nesfîrşit, oceanul e pedala,
Ca păsări gleznele cîntă, sufletul trimbițează,
Iubirea ca razele Roentgen arată lampioanele dintre
coaste.

xvnr

Noaptea e înaltă şi se ridică foarte încet dintre corole
Noapte necunoscută cîinelui cît şi regelui
Noapte ca o diademă pe fruntea somnambulului
Noapte oglindă lăuntrică a obrazului
Noapte ca mugetele-n frunză, şi-n pădurile sălbatece
Noaptea e manivela care porneşte curentul electric al
elanului
Ochii ejaculează din orbite şi flutură ca alge prin
transparența copacilor
Refluxul retrage .mina' oceanului din palmele stîncilor.

Corabia care îndreaptă spre semafor salutul pînzei
E orbul ridicînd o cupă în aurora boreală
E orbul care muşca rodia lacrimei
Şi priveşte mai înăuntru fără minciuna văzului
E orbul care pipăie la subsuoara cuvintelor osul zborului
E orbul care prinde între gene funigeii cîntecului
Cînd toamna dă drumul tuturor păsărilor din coliviile
\ vinelor
Şi pomii îşi muşcă degetele, aruncă mînuşa zilelor,
Cînd se încing codrii şi flăcările trec ca iț horă de
' haiduci fantastică
Şi duduie spinarea cerului
Şi hanurile îngenunchează la răscruci ca bivolii.

XIX

O suferință suie în termometrul azurului
Şi vulturii-şi rup aşchii din zbor pentru exemple
Dar omul spintecă pîntecul berbecului, dar omul
Pune un steag de doliu la fereastra miracolului
Astupă cu bancnote ocheanul prin care ar putea privi
în veşnicie
Taie în bucăți vocea profetului,
Se prosternă vițelului de aur,
Nu simte viziunea călcînd cu el alături
în zilele cu soare, în bucla arăturei,
In nopțile-n beteală în argintul peştilor răsfoind filele
' apelor
în cuibu-n care vrabia aduce mei şi ovăz din cîmp,
în ecoul ploii pe lespezi de-anotimpuri,
In fundele ce-n aer desenează chemarea mierlelor,
in.aburul rugăciunii urcînd din ceaunul văilor.
Şi de fiecare dată porumbelul călător al cîntecului
Se depărtează cu părerea de rău că nimeni
Nu i^a luat de sub aripă scrisoarea revelației
in vreme ce colinele şi cerul îşi împreună oglinzile.

Dar aminteşte-ți viața risipită în atîtea coliere
Viața din vioară, din păpuriş, din mîna
Care mută ca un resort figurile de şah ale zilelor,
Viața desfăcută ca o cometă în mansarde,
Viața mucezită cu toate uneltele speranței în temnițí,
Viața din omida care suie pe iedera frunții în insomnie,
insomnia o amforă pe buza prăpastiei de brumă.
Şi aminteşte-ți războaiele, inundațiile, pogromurile
Aminteşte-ți splendoarea de apocalips a frămîntărilor
perpetue
Şi ruperea din sînul matern şi aruncarea între balaurii
existenței
Şi glasul care nu mai poate scăpa din ocna obicinuinței,
Priveliştea cu brazii ca anahoreți ai spiritului
inaccesibili,
Limba azurului trasă tot mai adînc în gîtlejul
* . resemnărilor
Şi plecarea definitivă a unui prieten pe o targa de
umbre

Şi acest surîs, o! acest trist surîs pe un obraz care
nu mai e al meu
Un obraz care vine la suprafață ca un înecat din undele
de staniu
Un obraz care a fost al altuia
Un obraz care va fi al tuturora
Cînd feeria copilăriei e apusă
Cînd basmul visului nu se mai deapănă
Cînd oglinzile ne oferă măşti în aşteptarea carnavalului
ultim
Cînd hUFUitul ancorelor anunță un etern naufragiu.

XX

Mărgelele stelelor pe ramuri întunecate
Şi pocnesc în piersicile de catifea sîmburii ca bicele
Năvala apelor ca un potop de pumnale
Prăvălirea viilor pe costişe cu boabele de soare între
• frunze,
Cîmpiile cu oase de fum, fluviile cu armuri de crepuscul,
Şi tot ce ți se dăruie în sînge sau în pupilă
Viscolul în respirație prin văile toride
Cavalcadele de fantome prin zăpezile pleoapelor
Cînd singurătatea preface în cenuşă inimile
Ca o cometă singurătatea
Atinge planetele gmdului răstoarnă tărăboanțele de
vorbe-
Singurătatea-n unde a obrazului de salcie
Singurătatea ecoului ca o castanietă în palmele vîntului
Singurătatea rămînerii pe țărm cînd s-au rupt din varul-
privirilor vapoarele
Şi mîinile s-au oprit ca păsările pe mormintele zărilor.
Dar noaptea Ca o veveriță sare din crengile apelor
Noaptea mîngîie cu un deget chivără norilor
Florile sunt grăunțele* răsturnate din sacul rîsului
Florile sunt miresele aerului
Florile hohotesc la răspîntii.
Păsări au deschis în evantai forma zborului.
Şi fereastra opacă a anotimpului anunță aurora
Dar ploaia agită panglici multicolore ca papagalul
Dăruit de marinarul şchiop al prostituatei

Şi surîsul prizonier al buzelor se apleacă peste graţiile dinţilor
Dinţii aceste geamuri cu glastre de maghiran şi cu storul roşu al limbii
Cînd în ferigă e un tunel de miresme pătrunde trenul
Şi castelanul inimii scoboară pont-levisul
Armăsarul visului tropăie la scară
Urmează retragerea cu torţe a plopilor victorioasă
Bolţile glasului răsună în fanfara oceanelor
Vîntul învîrteşte şi duce în deserturi arpegiul rupt din harfele marilor capitale

XXI

în rădăcini şi^n zvonuri adorm' prinţesele de danielă
Şi pasul absentului urcă pe treptele din sînge,
Absentul se apleacă peste balconul ochiului
Absentul îţi opreşte mina într-un acord al pianului
Absentu) te salută în poarta dimineţii
E mesagerul nopţii sau poate-al nemişcării
în palme-i saltă cerul ca o creastă de cocoş proaspăt tăiata
Desface pe genunchi cd o gazetă lanul cu păpuşoi şi guşteri
înaintează alaiul cu trîmbiţele de ţarină
Rămasul bun străvede o părere de rău nevătămată
Cum e încă fragedă carnea ursului încuiată în veşnicia relativă a gheţarilor
Cum sunetul răzbeşte prin crepuscul şi prin flaut
Cum aerul e-o fundă la gîtul căprioarei încremenite-n peisagiu
Cum izvoarele ţîşnesc din căderile stelelor în august.
Astfel în lama de cuţit a valului furtuna încrustează un cîntec
Astfel anii cari au trecut asemeni caselor pe roate ale saltimbancilor
Şi anii cari au să vină cum scoboară la sfîrşitul iernilor
Turmele din turlele munţilor
Şi clopotele plutesc ca îngerii peste leagănele de spice.

Dar se sparge arcul inimii nu mai e căldura aşteptărilor
Sufletul nu mai e lupa "care să concentreze razele speranţei
Şi trupul se întoarce într-îhsul fără zare ca o barcă \ - părăsită în nisip
Trupul se închide în cristalul gestului mereu acelaşi
Fără pasul care să calce alături de, zimţii drumului
Fără mîna care să se frîngă în curelele de transmisiune ale aventuri]
Fără izbucnirea de o clipă,
Fie şi de o clipă numai, a farului răscolit din lumina adîncului.

XX [I

în cutia glasului se împletesc panglicele cîntecelor
Sunt cîntecele ca nişte coralii de crepuscul peste fluviile Africei
Sunt cîntecele negrilor reţinuţi în spini invizibili rochiile dansului
Sunt cîntecele prizonierului care a uitat obrazul azimei de acasă
Sunt cîntecele ca gene de catifea umbrind ochii catedralelor.

Ce zid al plîngerii e inima
Şi sîngele duce la vale cîntecele de tristeţe
Ca arborii smulşi din rădăcini de puhoaiele munţilor
Ca turmele de nouri care merg sa se adape din jgheabul mărilor
Şi fiecare pasăre e o ghitară pentru degetele vintului
Fiecare pasăre poposeşte ca o medalie pe pieptul aerului
Cînd bem din cupa sinilor limpezimea speranţei
Şi diademele nopţilor strălucesc pe umerii plantelor.

Atunci prin calcarul tîmplelor răzbate cascada somnului
Somnul £ii năvala cailor albi şi a steagurilor de apă
Somnul ca o cuşcă de gheaţă pentru prepeliţa surîsului.

Lămpiie se ciulesc ca urechile vilelor la apropierea
furtunii
Ruginesc in hangarele văzduhului roțile mari ale
colinelor
Se ating de buruieni mandolinele şerpilor
Şi în ocjiinda. frunții panoplia drumului se aureşte.

XXIII

Furtunile apleacă balanța zilelor furtunile
Au aruncat peste umărul nostru banduliera fulgerului
Beteala incendiilor
Furtunile au spart ferestrele vîntului
Şi se despletesc coamele de țipete
Se leagănă fluxul glasului
Cîrma inimii geme
Şi ca o colivie^ ochiul primeşte pasărea ploii,
Ploaia — cîte scări de mătase pentru buclele norilor
Cîte coarde destinate peste ecoul flăcărilor
Cînd cavalerul cu mandolina amurgului la subțioară
se opreşte sub balconul de apă
Şi castelana desprinde ca o fundă surîsul din cascada
de azur a singurătății.
Cîmpiile dansează cu pasul lent în ierburi
Şi fluviile ca şerpii se tîrăsc,pe spinarea nopții,
Noaptea se teme de alunecarea in oglindă a şarpelui
Noaptea își scufundă fața în fîntîria de răcoare a aurorei
Noaptea se prelinge pe geamul opac al sîngelui
Ca o bufniță noaptea adoarme în ruinele oceanelor.
Dar uraganul nechează ca un armăsar la jarul stelelor
Copacii bat mătănii
Şi cerul îşi oferă pintecul bisturiului în zigzag al
trăsnetului.
Se scutură ca o mantie un suflu peste întinderi
Ca bărci uriaşe codrii naufragiază-n dantelele de brumă
Vocile, ca frunze, vibrează-n transparență.
Şi totuşi răscoleşti cu unghiile azurul şi țărîna
Din carnea ta rupi arcul cu care vei stăpîni zimbrii
* visului
Sîngele tău e-n trîmbițele vinelor chiotul
Care va deştepta cocoşul sălbatec şi pantera
Cum rădăcinile îți pun brățări la glezne
•pi hățurile drumurilor îți rod palmele şi umerii
Şi cuțitul destinului îți smulge zilele
Cum de pe trupul peştelui solzii.

Dar ca nişte cupe mările se ridică pînă la buzele lunei
Mările sunt, mîinile orbitor înălțate în laptele luminei
Mările sunt obrajii care se, preumblă în parcurile din
amintire
Mările sunt treptele pentru intrarea în amfiteatru a
acestei dansatoare:
AVENTURA
Aplauzele se frîng ca păsările în pînzele corăbiilor
Şi valul pune pe fruntea înecatului o aureolă.

Tîrziu în sertarele văilor izvoarele sunt ca şuvițele de ,*
păr aleTubitului dispărut
Visurile^ încremenesc ca stalactitele în peşterile ochiului
La sînul anotimpurilor atîrnă colierele de fructe
Şi către acoperişul frunții se înalță colonadele florilor.

XXIV

Din frunte nu rămîne decît un cîntec de alge
Cu părul cum e goana năprasnică a cailor înspăimhitați
Ploaia ca un haiduc iese înainte cu flinta fulgerului
ridicată
Ploaia pune hamuri de apa în boturile vuiturilor cari
s-au luat la întrecere
Izbeşte-n carne şi-n rădăcină muşcă
Roțile pocnesc în țăndări ca semințele de cucută
Paharele pomilor se tulbură
Şi uleiul sfînt al clopotelor trece prin pîlnia fîntînilor,
Dar brațele ca melcii rup un chiot în auzul veşniciei
Din ochii-n nemişcare nu scapără amnarul privirii
Şi buzele ca iederi se împletesc în cupru.
De unde se revarsă acest suflu de groază ?
Din ce crater se tîrăşte o lavă de linişte eternă ?
Şi înghețarea în somnul ca peştera-n crepuscul
Cu foarfece de umbră taie respirația

Asemeni faldurilor mari ale norilor
Lipeşte chiparoşii ploii de fereastra obrazului.
O mină de măcelar dUră se răsuceşte în gîtlejul văzduhului
Şi între vegetale ţîşnesc glandele cometelor
Smulge din raftul coastelor inima,
înnoadă ca eşarfe gleznele p«sle umărul rugăciunii.

Şi poate că sub iazul mort al feţii cu lişjţă şi păianjeni
Sub surîsul de cretă peste varul gingiilor
O ghitara se încoardă şi vibrează fluxul unei game divine
Un must de glasuri în slavă circulă prin ţevile cărnii desfăcute
Un evantai de flăcări se-nalţă din cenuşa pleoapelor
Şi trupul se preface într-o cale lactee a zborului
Gînd oasele albesc şlefuite în argint
Ca instrumentele de muzică ale vintului.

XXV

Sprintenele se îmbină ca arpegiile a două piane
Şi fierăstrăul vremii scrîşneşte peste scîndura frunţii
După aceea fruntea pluteşte prin rugina sticlei
Ca o cădere de frunze,
Căci frunzele sunt mareele toamnejor, frunzele
Sunt scoicile rămase pe plaja văzduhului
Cînd oceanele de culori ale anotimpului au secat,
Cînd amurgurile colindă cu cîntecele lor de funingine
Şi în jurul plopilor furtuna se zdrenţuie ca / îmbrăcămintea cerşetoarei.
Sunt semnele destinului încrustate în coaja acestei) > portocale
E cărbunele nopţii cristalizat în diamantul stelei polare
E dimineaţa rumenă din miezul unui măr
Şi vinul care musteşte în soare şi în tîmplă
Cînd scoboară cu fluierul în desagă ciobanii de pe culmile visului.
Şi e un colier mirosul'verde al crîngului pe grumajii asinului.

XXVI

Ca bărcile alunecă prin os lumini ovale
Şi vînturi în catarge se rup ca albatroşii
Urmează goana oglinzilor pe scările privirii
Cu palmele în zare sprijinite pe munţii de-aluminium
Munţii cari sunt orge sub colonadele nopţilor
Munţii trecînd ca nişte caravane prin somnul azurului,
încă o dată noaptea deschide un compas peste planşeta inimii
-Noaptea îşi. regăseşte în iarbă respiraţia
Noaptea-şi alunecă pe trepte rochia de blesteme
Noaptea ca o sondă aruncă ţiţeiul de păcate
Şi omul îşi oferă fruntea acestui pumnal invizibil
Omul înalţă capul prin cascada de smoală
Cu semnul umbrelor pe piept ca o cocardă
Cu strunele trupului bine întinse în aşteptarea arcuşului miracol
Cu surîsul plutind ca o flamură peste scoborîşul abrupt al obrazului.
Dar în pupilă ca-nlr-o deltă se revarsă fluviile tuturor fāpturilor
în pupilă fulgerul întîlneşle zmeura
Pupila pune pe dinăuntru o fundă de culoarea nufărului
Şi toamna aduce brocartele şi panopliile ei în, rugină
Pentru gloria plantelor
Pentru gloria somnului rotind ca şoimul

Bucură-te : peste ceardacul fructului se apleacă trupul zvelt al seminţei
Si răzbeşte prin pulpa de noapte elanul sevei împrospătate
Se desface vibrarea in adînc a trîmbiţelor reînnoirii,
Exaltarea infinită a spermei în transparenţa ringtodelor
Sărbătoarea firului de iarbă răsucit în desfrunzirea mormintelor,
Reînvierea cîntecului răstignit în fluier şi în alună.

XXVII

O iederă de linişti suie pe colonada umbrei
Pîraiele respiră prin colierele de calcar ale clopotelor
Pîraiele trec ca luminile prin sticla cîntecului
Şi plînsul vibrează în scoica drumului în pantofii zăpezii.
O suferinţă e totdeauna aproape, în pasăre, în buruiană,
în scoarţa copacilor care filtrează aurora,
în fluierul rupt în stîncă de fălcile valului,
In mădularul vîntului şi-n buclele din spermă,
O suferinţă-n şarpe şi-n crengile înalte,
în fundul acestui pahar al nopţii cu drojdia luminii,
Cînd ochii explodează la depărtări ca, obuzele,
Cînd ochii fac ravagii în pămîntul obrajilor
Şi plumbul miracolului găureşte aripa auzului.
Atunci tu vii cu uliul fluviului încuiat în inel-
Atunci ţu acoperi cu sinul ca o cască schimonosirea zilei
Şi viaţa rupe în dinţi carnea unei garoafe
Atunci tu-mi răcoreşti în izvorul \imărului capul incendiat
Atunci tu eşti prezenţa şi poate eşti răspunsul.

XXVIII

Prin mîini ne trec izvoare-n evantaiul nopţii,
Cînd pură apa frunţii se atinge.de vitralii,
Şi-n fructul inimii tresaltă sîmburele aventurii
Resortul. braţelor se destinde spre codrii eternelor absenţe
în cuşca de sticlă a oceanelor se străvede păunul furtunei
Dar e o platoşă visul prin ierburile arse
Buzele au supt bomboana amară a uitărei
Obrazul e o cruce rămasă în solitudine
Obrazul se înalţă spre catapeteasma pădurii
Şi un acord de orge se desface din zăpezile în topire :
Destinul apasă pedala marilor inundaţii
Fluviile se umflă şi învelesc ca panglici trompetele de ape
Puhoiul chiuie în ziduri şi-n mîinile sonore,

în grîu şi în pleoapă e-aceeaşi dezolare,
Pe deal pieptănătura ruptă a viei în abanosul brumei,
Şi turmele lichide trecînd peste arătură
în hambarele prăbuşite limbile de valuri
Şi surîsul părăsit prin oglinzile gărilor
Cînd orologiile sunt melcii cari ating cu antenele minutelor veşnicia.

Dar să-ţi vorbesc de nopţile dresorului între leoaicele zvelte
Şi fremătătorii tigri şi jaguari fluizi ca nişte eşşarţfe
Cu blănuri care au păstrat aurora roşcovană a ecuatorului"
Cu unghiile ca alcooluri în cupele de umbră
Şi saltul doritor de sînge prefăcut într-o. alintare a aerului
Şi coamele scuturate ca tot atîtea cascade ăn ferigă
Biciul -ca un pocnet brăzdează pîinea lampioanelor
în ochi e o succesjune dramatică de ţinuturi sălbatece
Şi-n duioşie glezna se apleacă spre şarpele oboselii.
Nopţile dau tîrcoale vocilor ca şi focului *
Pădurea-şi ridică în zare braţele ei de frunze
Şi priveşte cum marea ca o pasăre îşi netezeşte penele
Scormoneşte măruntaiele pămîntuiui
Şi scutură in ciocul de ape zdrenţele crepusculului.
Pe urmă" marea e o cutie de scrisori pentru plicul albastru al vapoarelor
Pentru surîsul, ca o fundă veştedă, al înecatului
Şi nopţile inundă scrinurile vechi ale cîntecului
Prin catedralele de umbră tristeţile se preumblă ca ^ miresele
Cînd toreador anotimpul prinde din goană coamele furtunei
Cînd peste comorile cugetului joacă focurile galbene ale insomniei.

în adînc bîtlanfi desfac zăpada aripei
în amintire cîmpiile îşi prind la gît colierele finului
Cintă pasărea lacrimei în colivia obrazului
Şi pătrunde ca un pumnal şoseaua sub noapte şi sub frunte.

Gesturile trec ca urzici prin ochii spectatorilor ,
Urzici aceste broderii pe gherghelul vintului
Aceste dantele în cruzimea oglinzilor
Echilîbristul urcă pe o scară de priviri pînă la trapezul
lunei
Şi capetele se aruncă în sus ca pălăriile oferite
matadorului.
Nopţile circului sunt brăzdate de limbile proiectoarelor
Şi-n fîşia de raze e sîngele luminos al acrobatului
£ chimirul .care sună monezile peştilor în întunecimile
de ape
E pavăza transparentă a saltului
Pe-un trup ce se-ncovoaie ca arcul de aramă.

Dar din noaptea, pămîntului iese frăgezimea legumei
Şi în noaptea inimii răzbate tictacul deşteptător al
iubirii
Gleznele cintecului au agerimea cerboaicelor
Şi-n arătura", grasă ' a sărutului anotimpul germinează,
Rotunjeşte-n aerul bronzat coapsele fructului
Trezeşte-n vitrinele cărnei păpuşile cu • resort ale
muşchilor
Spumegă în ţesuturi şi în vine alcoolul* libertăţii.

XXX

Ridică vioară fruntea pînă la arcuşul nopţii /
Rrimeşte-n piepl incendiul buclelor nocturne ,
Şi prelunge? le-n rana*adîncă ţipătul purcelului _tîrit
spre moarte
Ţipătul ca un păr fantastic pe umerii auzului
Cheie să scormonească în veşnicia lacăt
Ţipătul care se-naltă asemenea valului, cu buze de
\ maree
Să atingă ovalul planetei pe etajera morţii
A-morţii crescute ca o pîine în cuptorul din* pîntec
A morţii care" te pîndeşţe în curcubeu şi-n frunză
Şi ca o clapă sonoră vibrează în bronzul trotuarelor

Sîngeră în aromă căpşuna pasului
Sună ca, o castanietă în tavernele oaselor.
Dar peisagiul de dezolare rămîne în urmă ca fumul
expresului
Intri în compartimentul speranţei şi aştepţi ivirea în
pupilă
A griului zvelt ca un cîrd de berze
Şi capul fecioresc al cîmpului cu parul de lucerna şi
de orz
Cu floarea orizontului crescută în glastra respiraţiei
Şi cofele dealurilor pline de mierea dimineţei
Iţi amintesc lumina răsfrîntă din incandescenţă zborului.

XXXI

întristarea e un spital e o noapte inversă
Desface gratiile de lacrimi peste balconul privirii
Aruncă o cenuşe de crepuscul în apele tulburi ale
geamătului.

întristarea apleacă salcia ochiului
Cheamă plînsul fiinţei iubite
Şi e o suferinţă pe buzele de aer
Şi e o resemnare în glasul răsfirat în păpădie
Ce folos că troica soarelui sună la scară
Şi vrăbiile duc în ciripit trena de mireasă a anotimpului
Ce folos că în perdea arginteşte platoşa zefirului
şi aurul păstrăvilor zornăie în punga rîului de munte
La ce c bun zigzagul ghicit de<cocor în fulger
Inelul de răcoare din degetul fîntînei
riuierul. de verdeaţă în codru şi în ureche
Cînd se-nfioară holda cu grîne ca o coapsă
Şi orice spic e-o orgă prin valurile de seminţe
Şi orice buruiană e-un hohot de lumină,
Piciorul trezeşte vioara potecii, o încoardă.
Palmele păpuşoiului alintă obrajii respiraţiei,
Un curcubeu aruncă moneda cintecului pe fereastră
Dar noaptea ca un paznic încearcă lacătele tristeţii
Dar dinăuntru noaptea rînjeşte în geamul inimii
Şi muşcă braţul iubitei,
Chinuie pîntecul mamelor,. •

**Mina care a uitat să mîngîie sfîşie mătasea sărutului
Şi dintr-o dată cheile iubirii cad în oceanul de ură.**

**Ura izbucnită fără veste în încleştarea cărnei
Ura sărind ca o piatră netedă peste apele tîmplelor
Şi noaptea se urzeşte în suveica singurătăţei.**

**Dar zorile rup de pe trupuri cămăşile de păcate .
împodobesc oraşul cu brăţările ferestrelor
Şi umerii se apropie în trezie ca bărcile pescarilor
Umerii luminează în aerul pur iarba fermecată a
surîsului
Ochii îşi cer iertare prin roua regăsirei
în„ odaie sărbătoarea iubirii e cu steaguri de şoapte
Bolţile inimii răsună de chiote
Cădelniţele sărutului desfac fundele iertării
Şi pe războiul vocilor se ţese covorul bucuriilor duble.**

iunie *1927 — august 1929*

Şi înaintea tronului : ca o marc de sticlă, asemenea tu cristalul. Iar în mijlocul tronului şi împrejurul scaunului : pai tru fiinţe, pline de ochi, dinainte şi dinapoi.

Şi fiinţa cea dintîi era asemenea !euJui, a doua fiinţă : ademenea viţelului, a treia fîîntS avea faţă ca de oui, iar a patra fiinţă"' era asemenea vulturului care zboară.

Apocalipsul 4. 6, 7
traducere de GALA CALACTION

1

in frunte un stigmat, la dreapta echinoxul,
Apleacă o balustradă de fulgere sărutul,
Şi viforul ingenunche pe un ceardac cu încrustari de fluier.
Dar cu mieii între măsele, lupii se îndepărtează de jarul cuvintelor.

Din umăr o pasăre revarsă prin tril limpezimea singemi,
Din deget izbucneşte în jedou curcubeul,
Din mormînt ploaia se desface ca o păpădie legendară,
Şi într-o adiere de vînt trec oraşele Africei, .
Ca foile calendarului ucis de o mişcare neprevăzută a pupilei,
Ca întîlnirea, în crepuscul, a sălciilor cu portocala din sîngele îndrăgostiţilor.

E sărbătoarea toamnei în dantelele cascadei,
E genunchiul care atinge ca un porumbel mingea valului,
E fluturarea vocii prin alun şi prin batistă,
Cînd anotimpul calcă pe dealuri cu coşurile de fructe,
Şt izvoarele fura oglinzile de sub pernele zăpezilor frumoase,
Cînd vînătorul aruncă brăţara pocnetului în palma depărtării.
Şi pe ghergheful înalţilor cedri se urzeşte brocartul poemului,
Ca o terţă de îzbîiidă în inirrta pleznită ca harbuzul,'
Cu platoşa muntelui peste umerii procesiunii.

Dar c fulgerătorul şi e apocalipsul,
Dar iedera crescută cu vîntul în pleoapă,
Şi zidul unei amintiri e găurit de scorpii,
Chiotul creşte prin coamele sirepilor cu bice de luceferi,
Şi răsăritui linge pereţii ocnelor în sare.

E tîmpla ce răzbate cu limbile de flăcări,
E guşterurde-aramă pe braţul din fîntînă,
Şi visul cade-n fildeş ca un pieptene zvîiiit do . cosînzeană,
Şi solitudinea se împleteşte cu şuierul în trestii,-
Ca o chivără cerul pe ochiul de cenuşă.

Obrazul furtunii în strigătul sterp al zebrei,
Pădurile prin sticlă se aburesc, se umflă,
De pe coloana minţii 6 acvilă-şi ia zborul,
Şi-un pas prin aşteptare trece ca un zigzag de frunze.

Un şoim al presimţirii se-aruncă între vrăbiile vorbelor
Lîncedej clopotul se desface din rîs şi din ferigă,
In aşteptări pe culme cu căpitan şi armură,
In destrămări prin lupte cu flintele de stoic.
In uitarea de-o clipă prin florile undelor,
în aiurarea venită din amurgurile cîntecului,
De-a pururi frînt în lanţuri şi întors de pretutindeni:

II

Prin frumuseţea cărnii şi transparenţa ploii,
Arcuşul trece-n taur se-atinge de luceafăr,
Visul plăpînd ia forma zăpezilor din zboruri,
Sîngele e în vine, ca lămpile din salină.

Dar buza ca un sigiliu de bronz la miază-noapte,
Dar sărutul ca un cavaler profilat în armură,
.Şi fruntea e o amforă cu o cenuşe de amintire impalpabilă,
Şi frunzele sunt fluturii verzi adormiţi în cuvinte.

Mîna intră-n repaos ca-ntr-un han călătorul,
Oraşele Gare trec ca palmieri mari prin respiraţie,
Şi norii, ca mobilele de stejar la o oră incertă,
Apleacă peste destin ochiul, ca pe oblîncul şeii.

Voi, armăsari fugăriţi pe o panoplie de bruma,
Şi voi smintiţi cu suliţi şi «căşti în săptămână,
Coloana vertebrală suspendă ca un trapez minutul,
Spasmul vine la urmă ca tava cu dulceaţă
La-ntOarcerea-n grădina bătrînească şi cu răcoare din trecut,

Cu liniştea ca viţa sălbatecă pe streaşină şi prispă,
Cu dulăul-care-ţi pune ca o monedă în palmă nasul rece,
Şi cîntecul se rupe-n două spre lună ca refluxul.

Goneşte cu bolovani în deserturi vitele şi setea,
îmbrăţişarea aduce un>maldăr de lemne ude,
Şi focul trozneşte-n plita cereştei reculegeri,
Cînd elanul se imprimă în arbore şi-n slovă,

Gînd membrele se-nnoadă sub simţuri ca' odgoane,
Cînd ancorele inimi în funduri de trup ţinţuie veşnicia,
Cînd cascadele nopţii sar pe pietrele albe ale, frunţii,
Din măduvă şi linişti iubirea ia fiinţă.

Pletele se revarsă ca fluviile pe ţară,
O patimă învăluie braţul, îl linge sau îl muşcă,
Ochiul regăseşte în azur păcatul şi lumina.
Dar degetele-Zgîrie cînd vor să mîngîie,'
Şi glasul în loc să cînte ca o frunză între dinţi şuieră în venin ca un şarpe.

O urzică pune în privire bubele ei păroase,
Ura ca un păianjen aruncă sîrmele ghimpate
Şi călcîiul sparge-n ţarină tîmpla, ca un fluier căzut d'in carul cu fin al crepusculului.

Sîngele țîpă-n temniți şi cere-ngăduință,
Azima lacrimei se umflă într-un cuptor de geamăt.
Dar unde-atingi o clapă se rupe carnea unei răni,
Şi unde ai voi dantele se invrăjmăşesc fierăstraie,
Genunchiul caută lespedea, caută pocăința,
Şi-ți ceri în poem iertare stelelor şi iubitei.

Cu inima in frunză, cu tîmpla în luceafăr,
Şi brațele prelungind incendiul amurgului din cîntec,
C-un diamant de zboruri taie sticlos albastrul, . '
Cu degetul pe guşa înfiorată a flintei,
-E o privire joasă şi o p]ecare-n brumă,
E respirația oprită cu iedera pe buzele vacanței.

în anotimp aroma trecută prin storurile trase,
Precizează chiotul despărțirii ca» o panglică funerară,
îngenunchează izvorul ca un cerb printre aceşti ienuperi.
Aruncă în tufişuri ochiul ca un ban de aramă.

Şi dintr-o dată inscripțiile pomilor se desluşesc în
păsări,
Ca mugurii pîraieîo saltă la focurile pupilei,
Codrii de brazi aruncă pe umeri buclele de ozon,
Codrii de mesteacăn trec-prin osul culorii.

Dar intră-n scenă instrumentele grave ale pădurilor de
fagi,
Şi-n alămuri sunt frunzele ca-n duzi viermii de mătase,
Trăsura de verdeață suie ca o fanfară-n pleoapă.

La cingăloarea nopții prinde cornul de vînătoare,
Inundâ-n apele lunii frunțile de cereale,
In ghindă găseşti semnul furtunei la miază-noapte,
Buza primeşte amnarul cenuşei din cratere.

Nu te răpească uliul trezirii în fîntînă,
Cum trec prin somn] vapoare şi templele .prin piatră»
Cum zornăiesc la ferestre'şeile de nouri,
Tu cavaler al spaimei şi-ntruchipare a slovei,
Cu-o mantie regească peste întinsul ploii.

Cu un toiag învie în literă un şipot,
Şi glasul să răsune prin cereştile butii,
Să se reverse vinul acumulat de veacuri,
Destins în văz misterul din floare şi din taur,
Miracol ce se-ntrece în spirit şi în vierme,
în fructul de-alun şi-h suplă plutirea rîndunicii
• Cu lacrima ascunsă a timpului şi-a ierbii.

Pe deget suie guşteri şi fulgere, să soarbă.
Otrava-nchisă-n rouă şi amurgul din inele,
Trupul ca un gheizer împarte fierbințeala,
Aduce curentul cald al vorbei în apele de ştofă,
înalță rugăciunea ca o torță în tenebre,
Să lumineze-n cuiburi catapiteasma umbrei,
Sub streşini şi sub frunză ca un lacăt de zboruri,
Cu-armatele .erorii pe-obrazul cum e toamna.

Der fii prietenos cînd oaia şi gîndul au revenit în turmă,
Dăruie un blid cu linte copilului din aventură,
Cu fiarele de plug ale' ochilor răscoleşte țarina,
Roteşte mintea, vultur, peste bulboane stinse.

O mască de crepuscul acoperă peisagiu!,
Prin sticla ds-anemie a iernii eflorescenta mîinii

Stranie, ca şi chipul călătorului aplecat
Peste balustrada albind ca o dantură a'nopții,
Aruncă în torent rămăşițele orei,
Amestecă sub bolovani cu păstrăvi monezile luminii.

Prin amintirea dreaptă, prin crestele de flăcări,
Te urcă pe o targa de spume în petală»
Distilează in voie aroma din stamină
Cînd marinaru-şi prinde la piept steaua polară
Cînd pe-nălțimi copacii se tulbură ca vrăjitorii.

C-da 118 coala 14

r

)

IV

Iul B. Fundoianu

O ploaie ca o fereastră deschisă înspre ograda cu păuni,
Şi o feştila arsă lingă rotirea de şoim a frunţii,
Furtuna sfirşeşle cu părul între crengi,
Cu degetele crispate în câpestrele vintului,
Cu o potecă, fluier, căzută între frunze,
C-un răsărit de cîntec înfiorînd holdele buzelor.

Din deserturi răzbate o trîmbiţă amară,
în retorte nisipul subţiază timpul inefabil,
Ca prinţesele norii se tolănesc pe perini albastre,
Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului,
Fluviile-duc trena oceanelor ca pajii,
Şi-n vasele de lut se imprimă o tristeţe ovală.

în care os al primăverii creşte miragiul zborului ?
Aripa e un arpegiu de colinde, e un obraz invizibil,
Dar rîndunica izbucneşte ca o sămînţă a azurului,
Dar atingerea de luceafăr se face într-o capsulă,
Şi germinarea vibrează un violoncel de spume,
Cu şalul o cascadă pe umerii de crepuscul.

Astfel genunchiul aruncă reflexe de Carrara,
Şi în ceaunul văii mălaiul privirii se umflă,
Răscoleşte adîncul ca un vîiîâtor vizuina,/,
Inima e pe brînci în grota pieptului obscură,
Şi tidva ţi se umple de balsamul legendei,
Gînd stîncile ca văcarii întîrzie la marginea zilei,
Cînd turmele de vînturi tresar la chemarea pustiului,
Cînd destinul cu paşi sonori pătrunde în cavouri.

Dar pasărea ca o fundă e-n simetria clară,
Şi ochii-n limpezime alunee-o zăpadă,
Pe mîini adoarme cartea şi visul în corolă
E ca oprirea calului pe marginea prăpastie!,
E ca sîngerarea prepeliţei intre ierburile: cunoscute,

Cu un regesc«cortegiu, cerul sorbit în ceaşcă,
Şi în bazin amurgul e-un peşte de cerneală,
Cu-o lacrimă-n paharul pleoapei şi în tăcere.
O pasăre agită în gîtlej zarurile trilului,
O pasăre scoate numărul Câştigător din sacul ecoului,
Şi vînturile ude vestesc o recoltă bună,
Spre Caraiman se-naltă steagul ne-nduplecat al
vulturului.

O azimă sporeşte în luncă şi în tîrlă,
Apele umflă sinii cîmpiilor mănoase,
E seva care urcă în glas şi în tulpină,
E apariţia pămîntului care încoardă braţul marinarului
tînăr,
E topirea in vioriul dimineţii a cristalelor insomn'ei.

Dar din pianul balcon de fildeş
Miresele. notelor arunca flori şi acorduri,
Pădurea se lîrăşte în genunchi 'pînă în dosul casei,
Şi-aroma dc ferigă, de răcoroasă creangă,
S-a revărsat în deget şi în batista clapei,
A înclinat pe pluşul din sunet tîmpla arsă,
A distilat linişte pe o terasă închipuită
A aprins torţele macilor în coridorul poemului.

încet din minerale şi plopi ridică luna,
Şj'ondulezi nisipul pînă-n gingia mării,
Te-ndepărtezi cu barca pescarului pe-o targa
De valuri,- în apuneri te-ntorci cu vînătdrii,
Şj-mparţi, cosaşilor pîinea din lampă şi din odihnă,
Cu somnul ca un baldachin profilat pe creştet,
Si-n nări păstrînd parfumul esenţei de brad tare
Glezn-a primit sărutul izvoarelor de munte
Şi visul care saltă pe frunţile-n dezlegare
Cum pe bolovanii rotunji Trotuşul în dantele.

înalţă cupa furtunii, prinde pieptenul cascadei,
In pletele pădurii, lîngă cerceii fragilor,

Ziua ca o oglindă se abureşte-n respiraţia verii
Şi flăcările de pe comori sunt fundele sărbătoreşti ale munţilor.

Anotimpul e deplin în grînele coapte,
Cu ţîţele fructelor pleznind sub bluz^a colinei,
E-o cavalcatiă-n sînge şi-o revărsare în tărie,
Sunt sîmburii ecoului fărîmiţaţi în piuliţa văii,
Sunt culorile care se desprind o dată cu păsările din păstaia zborului.

Apele duc bijuteriile răcoarei mai departe,
Din văgăuni suie somnul şi limpede susurul,
Codrul e-un pian, apasă ca o pedală amurgul,
Cînd vulturul roteşte, oval, deasupra prăzii,
Cînd poienele se înroşesc la pocnetul armelor.

O linişte caldă se desface din coaja copacilor,
Şi anii iubitei sună în visteria inimii,
E fiecare vorbă o mină trecută prin luminarea privirii,
Fiecare pas încearcă rezonanţa de marmoră a aerului
Şi-n ochi revin corăbii cu-o-ncărcătură nouă.
Vara ca o mantie bogată peste oasele parcului,
A imbiat ferestrele cu un gest să se deschidă,
A încuiat în beciurile cărnei strălucitoare, scheletul,
A şters de pe claviatura buzelor acordul grav în surîs al morţii.
Şi cu' fluierul trenului pătrunde între brazi lumina,
Cu înclinarea păpurişului se înfioară plutirea,
Pe lacul păstrînd buclele şi luceferii ca un album din trecut.

în frunze freamătă seva şi în plămîni ozonul,
Puiul de rîndunică-şi încearcă mlădier-ea aripei,
în glasul scump regăseşti) odihna şi visul ca o bancă
Lîngă izvorul care ţi-a stins incendiul tîmplei,
Lîngă iniţialele fulgerului săpate-n nocturna stîncă.

Inima ca un samovar păstrează ceaiul iubirii,
Şi-o adiere cîntă în polen şi-n pupilă,
arătările stelelor au căzut" în ochiul o fîntina,
.Şi un obraz se-apleacă înspre adine, e o salcie,
E-un foarfece, taie în azur profilul emoţiei,
Prelungeşte în seră sub sticlă înflorirea
Aduce din stepă o sete ternă de albastru.

Dar din înalt un nor ca o făptură ingenunche la malul apei,
în unde se-aprind peştii, lucesc ca policandre,
Şi-n sala de bal a verii alunecă rochiile sonore :
O catifea se deapănă din gîtlejul hulubilor,
O tăcere se culcă pe umăr ca o frunte,
Şt arborii fac semne ca braţele destinului
Cînd poteca e-o creangă aplecată de mărul de aur al jurămînlukii
Şi viaţa triumfă în şoaptele dulci şi-n strîngerea tremurată a mîinilor.

VI

Să întîrzii în aroma acestei zile în munte,
Cil soarele care e în bobul de rouă ca-n strugure glucoza,
Cu aerul ca rochie albastră în vitrina poienei,
Cu veveriţele, ca nişte ulcioare pl|ne de vinul roşcat al frunzei.

Şi cerul capătă tonuri mai adinei prin boarea udă,
în pîrîu e-un cîntec potolit cum îl auzi în scoică,
Prin gene deapănă teii un borangic subţire,
Şi malul îşi sfîşie carnea, săr.ută clopotul apei, •
Cu pasul ca un arcuş pe struna potecii înfiorate
Cu un nume copiat pe inimă prin indigoul dimineţii.

De-aici apleacă-ţi bustul peste fîntîna orei
Şi vezi cum prin pupilă ca printr-o sală de arme trece visul

Cu mîini nocturne atinge un suvenir, în armură,
Ca o floare timpurie respirația se înclină în alveolă. -

Şi e o gară în ceața ca un chiot, cu o plecare,
E un cătun ca un obraz,după o perdea de plante.
Şi sîngele răsunător al macilor țîşneşte în /viteză
Prin cearcănele, de cărbune de sub pleoapa tunelului,
Lăsînd în urmă cimitirul ca o carte uitată-n cîmp
Cu fețele palide ale vocilor sub coiful coborît al
furtunii.

Dar la subțioara pămîntului găseşti aripa izvorului
Şi un metal răspunde sub deget ca o coardă.
O amforă cu aur din adînc aduce fruntea grfniui
Un diamant răzbate prin noaptea din criptogame
Sub lespezi găseşti cupa dorită pur de spirit
In penele de păun ale fluviilor se bucură privirea
Se desface cu turmele gălbui ale undelor în oceane
Topeşte în flacăra somnului giuvaerii de stele
Şi-n os trezeşte viața ca-n scorbură un paing.

Treci mai departe-n jertfa copacilor pe colină,
Primeşte ca o ofrandă crepusculul în Cenuşe,
in vreme ce actorii se îmbracă în costume uitate
Cu gesturile în umbră pe-o scenă a amintirii,
Cu-nmlădieri prin ceață cu-o suferință-nceată,
Dispar treptat cu balul culorilor în întunecare.

Numai singurătatea ca o mireasmă se desface din ferigă,
Umple odăile văzduhului cu-o tremurare de făclie,
Şi drumul prin buruieni duce înspre odihnă
Cu ziua ucisă ca o pasăre în tolba de vînătoare,
Şi-n cîntec cu corabia pădurii în naufragiu.

VII

Mai sus de dantela fulgerelor destinsă,
Cu şerpii legendari încolăciți pe obrazul de brumă,
Cu cheile peştilor scrîşnind în .lacătele oceane,

Cu aurora ca o zăcăminte de sare adunată-n ocnele
destinului.

Ca un drapel salută în uşă dimineaj-a,
E călătorul care atinge clopotul unui han în amintire,
E picătura de otravă a stelei închisă îri strălucirea
inelului,
Şi prin auz cu-alăiul de frunze trec covoare, -
Cu frigul ca un braț învăluind gîtul alb al luminii.

Un şoim împărătesc e vîntul pe columna zilei,
Cu un trandafir de spume între degete cascada
înaintează,
Cum cîntă limpede la ureche vioara pîrîului,
Cum lovesc aerul păsările ca vocale sonore,
Şi din azima luncilor ca aburul se-nalță* chemarea
cucului.

Dar din amnarul frunții scapără singurătatea clară
Şi-ntr-un pumn invizibil pămîntul ca o fiolă cu săruri
.. se tulbură.
Un huruit de .fierării urcă din adîncime
Sunt metalele rupte în uraganul lăuntric,
E miracolul cîntecului în încleştarea de dinți subterană
Cu bobul dc aur al somnului în borcanul farmaceutic
^al mințit
Şi monezile vechi şi şeaua lîngă oasele de argilă.

Crepusculul se-ncrustează în bufniță, în fluier,
Prevestitoarea întîrzie în tîmplă, roteşte în turlă,
Cu fundele distanței mărite prin cristaluri.
Cu gheţurile zdrobind în stringeri corabia spiritului
Şi anotimpul înmărmurit pe colină ca un luptător în
armură.

VIII

Prin buzele pietrelor înfloreşte orchidee torentul,
Mal frumos decît obrazul morții transparente-n
dimineață,

Mai! frumos decit aşteptarea panterei in cizelarea
fîntîniîor,
Şi pasul preotului adie ca o limbă în clopotul sutanei,
Cheamă în dansul fierbinte cavalerii vintului, dantelele
brumei,.
Cînd prin fumul sfințit mîinile sunt castanietele
norilor.
Şi nisipul e trîmbița prin care deşertul cîntă.

Dar sîngele ca o reptilă se Urăşte în artere
Şi vrăjitorul asmute o voce din tenebre,
Iți povesteşte ziua ca un diamant în pliscul pelicanului,.
Priveşte prin geamul palmei la-mbrăcămintea vieții,
Ca-ntr-un scrin cu costumele de sărbătoare şi cu
mănuşa uitării»
Cum cad în cerneală cheile destinului
Cum visul ca o sobă luminează odaia
Cum lepezi ca o armură trupul la intrarea. în veşnicie.

Totuşi cerul coboară pe tîmpla ca o colombă
Şi-oceanele"~îşi acordă viorile-n furtună,
Prin cuptorul înalt al minții se topesc metalele lumii,
E o temperatură de 2000 de grade şi aerul e
incandescent:
Iată scăpărarea de cărbune compact din ochii femeilor
' iubite,
Iată surîsul ca o rană veştedă pe gura sinucisului,
lată triumful ca un stilet sfîrticînd obrazul făuritorului.
de înțelesuri.
Iată bucuriile luminînd ca lampioanele coastele nopții,
Iată cutezările, iată spaimele, iată -incendiul grandios
al desfăşurării între constelații,
Iată degetele pianistului căutînd într-o scorbură
invizibilă mierea armoniilor,
Şi gîtul curtezanelor ca o zăpadă prin oglinda ospețelor,
Iată şi pe acei cari păstrează în membre lacătele
^ muşcăturilor,
Şi leacurile eterne încuiate în laboratoarele
inaccesibile,
Pînă unde strigătul răzvrătirilor nu răzbate,

Şi apusul atîrnă ca un animal spintecat în măcelăria
anotimpurilor,
Cu vulturul încrustat ca o stemă pe platoşa ochiului,
Cu amintirea tăiată în două ca un frînar prins sub
roțile trecutului,
Cu" tot ce-o să se-ntimple scris dinainte în pîntecul
• • mamelor.

Capul se odihneşte pe un umăr de crepuscul, pe un flaut,
Şi genunchiul caută în spicul de griu resemnarea,
Prin brațe să comunici acestor plante seva,
Prin lacrimă să treacă o barcă de suspine,
S-aduni substanța rară din flacără-n pupilă,
Şi din culoare înaltă corabia de dantelă,
Pe urmă să se desfacă din mîini paloarea unui zbor,
Şi pereții cari despart viețile noastre să se prefacâ-n
fluvii,
Cu inimile pe dedesubt împreunate ca vegetațiile
marine.

Atunci prin respirație apar oraşele de cenuşă
Atunci se-apleacă trupul peste un balcon de -umbră„
Şi prin dinții de aburi stafiile se preumblă,
Atunci tu nu poți privi la chinul din tine sau din alții.

IX

Un oraş trece prin frunte cu ferestre şi flori amare,
Si moartea atrage trecătorii ca acele panorame cu o
lumină confuză/
Panorame in care totul se petrece printr-o renuşă a
, cîntecului,
Cu gesturile deplasîod aerul ca o mobilă veche,
Cu privirile mamelor rămase în odăi cum suni
cizelurile pe jilțuri.

Dar soră în sacrificiu de-o. deznădejde înaltă,
Tu vii cu-obrazul alb_al mersului prin gemetele tăcerii,
Tu vii cu-o resemnare ca un monogram în sideful
cărnii

Cu o suferință ca un brocart nupțial pe brațe,
Şi-n trup ți se cariază ca un dinte inima
Inima ta care ar fi putut să se prăvale ca o roată de
- . flăcări,
Peste cedrii severi ai zărilor,
Peste ochii holbați ai oceanelor,
Peste părul ca un scrînciob de tenebre al păstorilor de
neamuri
Inima ta care a fost întîlnirea şoselei cu stiletul
luceafărului.
Şi-acum, absentă, noaptea sugrumă lampa scăzută a
vocii
Şi-acum, ca lupii, oasele aşteaptă să iasă din tufişuri
Să inventeze cuşca dintr-un cristal de zboruri,
-Să scoată degetul femurului din mănuşa de carne
Să şuiere pe deasupra, capului visurile ca limbile de
' balaur.
Tu eşti alături sora cu ochii legați de furtună
Tu împietrită-n grîne şi plînsă-n auroră.
Gu un ecou pe umeri ca un continent antarctic
Cu-o presimțire-n,spaimă şi-un parc în respiiaiie.

Pe mîini tu porți tristețea şi-o clatini ca odăjdii
Şi pupila ta e o medalie pe pieptul ființei dispărute
Tu treci ca o ninsoare în cîntec din aievea,
Nimic nu-ți reînalță pădurea minții arsă,
Nici un fior nu trezeşte în pianul surîsului acorduri.

Mergi țintă-n naufragiu, ne-nduplecată-n basme
Cu-o mîngîiere ruptă din tine ca o eşarfă de sînge
Cu un Iacă) de dezastre pe-o ursită-n ruină
Cu-o coroană funebră tîmpla peste amintirea mamei.

Dar nu auzi ? Vîntul desface o iederă la poarta zilei
Şr diamantele mici ale ploii taie sticla unui miracol,
Tu treci din nebuloasă în arcul de vînătoare
In evocări şi-n fapte de-a pururea prezentă
Tu eşti pasiunii mele o tragică suroră
Şi creşti cu palii arbori în boreala zare
Cu plante de-anemie şi urşi prin transparența ghețarilor,

In această oră a sufletului nescrisă în calendare
Ca insulele de corali de pe frunțile cerbilor
Ca frunzele maților în herbarul furtunei
Ca învierile în argintul din camera neagră a fotografiei
Ca mîinile jucătorului crispate peste urna nocturnă a
asului de treflă.

Fii tu împăcarea în sunetul de catifea al clopotului
de acasă.
în gînd e-o apăsare perpetuă, e o răstignire a speranței
Şi lacrima-i bocceaua în care ai strîns avutul
singurătățiitale.

In fîntîna opacă a nopții, pe crestele munților
crepusculare,
în albastrul etern privit printr-6 lentilă de luceafăr,
Peste umerii măcinați ai promontoriilor sterpe,
Deasupra oceanelor dînd năvală ca o cireada de cămile,
Să rupi în bucăți brățările de strigăte,
Să-ți azvârli spre un balcon al visului fruntea ca pe o
făclie înaltă,
Să-ți descui carnea — acest adăpost al păcatului —
celor patru vînturi
Să-ți amesteci cu cioburile ecourilor amintirea şi
sîngele.

Atunci în palma minții se va opri o lăcustă divină,
Atunci de porțile de bronz ale ploii se va izbi un
buzdugan invizibil,
Şi cerul ca un paing uriaş îți va acoperi inima
Cu un genunchi pe-o targa cu ierburi şi flori arse,
Cu-o mînă prinsă-n coama armăsarului de viscol,
Şi-un zăngănit în şeaua scuturata de fulgerele scumpe.

Vei fi deodată vuiet şi linişte, vei fi o pecete în plus
Pe buza pămîntului ca un zălog trecut din mînă în mînă

Cu minutele îngrămădite ca săruri în funduri dc eprubete
Cu viața ca o rană vindecată de îngeri autentici.
Dar nu pătrunzi misterul din rîurîle umflate primăvara ?
Şi-această-ntemnițare a omului intr-însul,
Cu-nfiorarea aşteptărilor în gări,
Cu-atîtea dewiădejdi strînse cu grijă ca vinurile vechi în pivniți.
Cu o scrîşnire din dinți neputincioasă cînd destinul îți taie respirația.
"Lotuşi, reții-n iubire funda din trilul unei'privighetori
Şi priveşti cum în palmele brutarului prințesele albe ale griului reînviip.
Te-ntrebi : de unde cade o picătură de azur in orga abia ieşită din mîinile dulgherului
Cum se prefac atîtea miresme şi rjînduri într-o tulpină subțire ?
Dar mai departe de ultimele reflexe,ale zborului
Mai departe decît nebuloasele viitoarelor lumi
Mai departe decît lacurile răsuflării în care greşelile / - şi izbînzile noastre
Se unesc într-o ninsoare impalpabilă,
Ochiul desluşeşte o balanță şi în talgere se cumpănesc incendiile minții
Ochiul mărit de groază trece ca un cerc de foc prin ospețele somptuoase.
Ochiul ca un proiector luminează cele mai mici \ ascunzişuri ale desfrîului
Ochiul rupe de pe piept carnea ca pe o medalie nemeritată
Şi-arată cum rod viermii şi poftcle-n dedesubturi
Cum simțurile mîrşave se-ascund sub florile de cristal ale surîsului,
Cum lupii şi-arată colții prin gratiile de cuvinte.
E o putere a nopții şi_^ răului care zace în noi sau vine de departe
E o ființă străină care je ridică în vîrful degetelor tale
Care se-aşează-n carne şi îți îmbracă pe dinăuntru trupul,-
îşi trece o mină prin pletele coastelor şi-ți scoate inima
Ş-o atîrne ca pe un lampion în cortul din piei sălbatice al întunericului

Dar tîmpla se loveşte de corăbiile de gheață ale veşniciei
Şi-un evantai de nouri se desfăşoară-n membre
Din nemişcarea nouă ştiu numai presimțirea
Ştiu numai prezența unui vultur împăiat pe o ramură * ' ca un şarpe.
Prin noaptea de alături o mină mă atinge pe umăr
Mi-e teamă să-ntorc capul într-un amurg de cîntec
Dar am aflat că oglinzile ascund prăpăstii infinite îiî perete
Cine să clintească oglinzile într-o clipă a revelației ?
Cine să deslușească în abur un miracol
Să vadă timbrul morții.pe un plic căzut în albastru
Să treacă prin memorie ca-ntr-o cameră funerară ?

Ca o pădure, umbra se cațără pe coastă
Şi ecoul piere între crengi ca un călăreț cu armUra în flăcări,
Din munți scoboară-n salturi copiii blonzi ai izvoarelor,
Cu stelele, pe valuri, se întilnesc vapoare,
In glas se-ntorc ținuturi, e-o revenire lentă
E-o resemnare poate, dar. e-o odihnă-n sînge
Şi privirea împarte iarăşi perpetua culoare.
Printre copaci şi-n sticlă un diamant răzbate
O bucurie-şi varsă pe cap găleata rece
în plămîni răsună cornul de vînătoare
Lumina ca o hangiță-ntinde paharul'cu vin roşu
Mîna, ca dintr-un pian deşteaptă cîntecul — surîsul
Şi pasul se regăseşte sprinten pe bolovanii zilei.

XI

E un viitor de culori şi de forme în această crizalidă,
E»un tren care-ți atinge pleoapa în- crepuscul,
Cum pasărea sărută-n cristal umărul ploii
Cum frunza în izvorul jucăuş reîntîlneşte luna.

Astfel din cerdac cîmpul se-avîntă spre cer- ca o coloană
Cu un fum prin care glasul agită feştila minții

Cu o nuia fermecată privirea peste pianul colinei
Cu un tropăit pe o şosea depărtată ca o bătaie a inimii.

Atunci singurătatea e T> pădure uriaşă apărută brusc
la o cotitură'dinaintea călătorului,
Atunci obrazul e frunza de pelin de sub pernele
umbrelor
Şi pe crestele somnului trece o cavalcadă a spaimei
Şi ecoul ca un toiag al profetului trezeşte o cascadă de
fildeş.

Dar nu te-ntrebi ce-a devenit mătasea zăpezii în
•oglindă
Aurul bătut în poarta amurgului de ploaie,
Buclele, despletite pe degete, de fluier,
Turmele de lumină din val şi din fereastră
Oprirea pe o stîncă în ora roşcovană
Cînd bălţile şi cîinii de vînătoare înmărmuresc
laolaltă
Ge-au devenit acele gînduri nedefinite
Tăcerea ca o monedă găsită pe o alee
Şi insulele ca nişte ochi închişi pe faţa crispată a
depărtării

Vorbele în undele serii clătinate ca nişte corăbii,
Dorul ca un vînt neaşteptat smulgînd uşile amintirii *
Ce-a devenit plutirea acestui surîs în toamna
Vestirea în pupilă a berzelor, a zilei,
înfiorarea potecii ducînd în anotimp şi-n iubire?

Să vă scutur din somnul vostru oameni îngrăşaţi de
tenebre
Să vă arunc în apele cărnii tăciunii sfîrîitori ai steleloj
Să vă învăţ să prindeţi în laţul privirii bivolii opintiţi
ai nopţii
Să înţelegeţi dansul visului pe o frînghie de viscol
Să vă treziţi din lene, pentru foamea şi setea fecundă
Să recunoaşteţi misterul care juca o horă fantastică
peste pleoapele voastre închise.'

Iată ; avîntaţi-vă acum ochiul asemeni uliului peste
şesurile Europei
Rătăciţi pe drumurile somptuoase al Babilonului
Scăldaţi-vă în fluviile galbene ale cerescului imperiu
Staţi la pîndă cu haiducii bronzaţi pe pietrele pleşuve
ale Abisiniei
Legănaţi-vă paşii în dansul cu pene şi măşti de groaza
aîe Congouiui
Primiţi în auz evantaliul languros al vocilor havaiene ,
Buciumul prevestitor al vulcanilor din insulele
Japoniei
Şi vaietele trecînd prin aer ca un cîrd de păsări de
doliu
în timp ce mările îşi înalţă braţele albe ale rugilor în
neputinţă.
De aceea strînge-n palme acest rubin al frunţii
îmbracă-te-n odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu faţa ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ţi în locul somnului un steag.de viziune
Apasă genunchii pe şeaua colinelor ca un războinic
Azvîrle peste plete o chivără de flăcări,
Sfîrtică nemărginirea cu biciul unui chiot,
Adună meteorii aruncaţi ca nişte slmburi în ţarină
Pînă unde duce drumul prin hohotele de ape,
Pînă unde fulgerul şi tunetele ca iepele se-alungă
Şi să-ţi răspundă o voce din puţurile de smoală,
, Să ucizi ziua de mîine ca pe un guşter,
Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Şi-n biruinţi şi-nfrîngeri cu pieptul în yîlvătaie
Văzduhul să te afle şi-o auroră să-ţi răspundă.

Xii

Atîtea lucruri m-aşteaptă sub podoabele de cenuşă :
Arborele, ca pe o urnă, să-I mîngîi, să-i smulg secretul,
tPîrîul ca o nuia să atingă spinarea colinei,
în scorburi să deştept cîntecul cenuşiu ca o veveriţă,
^Glasul să sune în piatră moneda ecoului,
Argila să-şi găsească într-un oval odihna,
Seara să treacă un pieptene de aur prin părul fîntînii,
Şi-n lacrimă să adie un păun de crepuscul,

Cum prin somn obrazul prietenului trece ca un steag
de penumbră,
Cum peste iazul mort s-a aplecat o salcie.

Dar, reapari, în spumă şi-nfiorări, cascadă !
Şi tu, poiană suplă ca un cerb în gravură
tn mîna mea.fii vioară, fii arcul *d&* izbîndă
Hi răcoarea ce-ndreaptă spre şipot şi uitare,
Aruncă-n hruba minţii ca păsări furtunile şi-azurul,
Aprinde un incendiu din horbotele zilei,
Şi inima-n strînsoare ca un harbuz să pocnească
Pe cînd ochiul îşi zvîrcoleşte deznădejdea ca un şarpe
care aşteaptă apusul,
Ochiul caută o formă, învinge o îngenunchiere
Şi pe obraz tristeţea e un ropot al ploii.
Dar voi, fluvii în lanţuri şi voi.oraşe de fum,
Iii ce ruină s-a ascuns adevărul, în ce zdreanţă pîlpîie
iubirea,
Cum capul semeţ se-avîntă ca un şoim în după-amiază
Cum e în vocea profetului un cristal mai scump decît
w ' - ceL din palatele Sonore,
Cum poemul se umflă spre nevăzut ca un flux al
cugetului
Şi bobul de grîu e o oglindă minusculă a devenire! '
In vreme ce moartea ca o pîine supremă se cuvine la
urmă.
în revelaţia de-o clipă, avuţiile acumulate se năruie
Şi-UD pocnet în tenebre anunţă o caretă de viscol
Cu visul ca o torţă alunecînd prin pletele codrilor
Cu corăbiile întoarse din flora tropicală a spiritului
Şi trecerea în umbră ">
Ca o pirogă prin trestiile care ascund săgeţile- otrăvite
Trecerea pe-o punte şi-o respiraţie-n frunză.

Cum aş voi columna de sunete, de culoare,
Răgazul pentru odihna frunţii pe o fîntînă /
Şi-n palmă Să pun fulgerul, ca un. melc, încă umed,
S-apropii dp ureche oceanul ca un ceasornic
Să-ntreb mîhnirea fără fund a robului necunoscător de
reculegere şi noapte
Să-ntreb neînduplecarea tiranului împărţitor de scîrbă,

S-ating cu buza cometa pe care-o strînge din noroi
predestinatul
Şi sîngele s-arunce o flacără-n ospicii
Cînd o iarnă sufletească/încrucişează săbiile zăpezii
Cînd vîntul plînge peste fărădelegile cetăţilor ca un
etern VAI MIE.

XIII

Lui Ion Călugării

In alunii aplecaţi sub povara de lumină a vintului,
în rugăciunea apelor îngenuncheate între păianjenii de
. lişiţă
Pe. fruntea poposită ca o panglică de reamintire între
filele văzduhului
Pe promontoriile zvelte şi-n cupele acestor păsări hîde
Tu vezi zvîrcolirea unei omizi divine
Tu vezi cum se reîntorc matrozii din fundurile de
oglinzi
Şi cum pe arbori se încolăceşte ca un şarpe aurora
Cînd prin somnul rupt e-o năvălire de călăreţi în spume
Şi fructele- se-ncuie în aramă şi-n sînge.

O lance izbeşte-n treptele pleoapelor scapără veşnicia,
Pină unde întunericul se istoveşte ca un uger
Pînă unde falanga razei trezeşte toţi mieii culorilor
Şi clorofila urcă un ecou în vegetale, ,
Cristalele reintră în bufetul masiv al visului
Se stingp.-n dormitoare cascada de cearceafuri
Buchetul viu şi torţa alunecă-n luceafăr
în timp ce-ntre pumnale se zdrenţuie odihna
în timp ce pasul caută o buclă din memorie
Şi-o suferinţă-ncinge ca o şea armăsarul orei
Cu destinul ca un.pergament răsucit sub tîmpla
Cu ochiul ca un pahar go4it de tot coniacul nopţii
Şi cu eşarfa zilei ca un gît de lebădă-n fîntînă
Cînd inima c-o purpură la fereastra pieptului
Cînd inima e-o urnă în crematoriul trecutului
Şi-n rană sfîrîie sîngele ca un bondar al amintirii

C'-da 11S coala 11 *

Cu soarele-n căderi de ape în defileul Carpaţilor
Cu adormirea alba în cloroformul mesteacănilor
Şi luna un stigmat peste ploaia torenţială a vocii
A vocii care-n primăvara răzvrătirii se umflă ca
dezgheţul
Şi-n ruperea ei duce gările păstrate-n insomnie '
Desface toate lacătele porţilor din cuvinte.

In prevestirea butucilor răsturnaţi pe-iin viitor de sicrie,
în corăbiile sfîşiate ca nişte sandale ale furtunei
în peştii aruncaţi în gîtlejul de crocodil înfometat al
destinului
Să recunoşti plecarea berzelor spre o miazăzi a iubirii
Să reciteşti inscripţia dintre coraiiile de mfresme
Şi să-ţi înalţi tăcerea pînă la o armonie astrală
Pînă Ia yioara-n care fluxul adoarme-n sunet
Să-ţi pui in jurul frunţii sideful unor zboruri
Să-ţi suprapui. profilul Cu devenirea din sămînţă
Cu refringenţa supremă a azurului din lentilă
Cu bagheta magică a stalactitei în orchestraţia peşterii.

Dar o mînă se odihneşte în lîna oceanelor ca pe
spinarea unui berbec,
în vreme ce cealaltă salută grav cortegiul zilei,
O mină purie-n nouri pieptenul unui-fulger,
în vreme ce cealaltă se jerpeleşte-n marfă,
Un salt avîntă fruntea şi-un lanţ înnoadă glezna,
Un vultur trece-n ochiul ca o flacără clătînată-n cupă
O cortină'de umbră acoperă terasa unei lacrimi
Şi-n lampa inimii sfîrşeşte că o feştilă elanul.

Cu un curcubeu pe umăr, pe celălalt cu un vierme, .'
Cu o cometă-n sînge şi o bancnotă-n palmă,
Cu- nn cristal în cîntec şi un dezgust în ordin
Capul se spală în răcoarea covoarelor din anotimpuri
Capul e ca o vază adusă din cine ştie ce Indii pe
etajera trupului
Şi-n respiraţie se alungă cirezile de zebre
Pe acelaşi deget e inelul de otravă şi cerul din
verighetă

Şi-n invocaţie geme o pădure de resemnări. De aceea
Intr-un cuvînt e-adesea un culcuş de năpîrcă
Şi-nfăţişarea lumii trece prin focul minţii *
De aceea peste feţele marţilor zăpada depune o auroră
boreală
Şi oxigenul ajunge pînă la noi printr-un atlas de păsări,
în aer planetele dîrdîie ca dinţii cuprinsului de friguri
Gîtlejul e dintr-o dată dornic de nisipul amar al vijeliei
O mocirlă te'reţine cînd un adevăr te cheamă
Pîinea te-atrage, vrabie, sub o cursă de pofte.

Dar o undă atinge antena spiritului în rugină, ^
O privighetoare se izbeşte, speriată, de oglinzile din
. artere,
Un porumbel îţi coboară pe creştet ca o batistă cu
monogramul depărtam
Si ca un mînz urechea tresaltă la chiuitul vîntului.

XIV

Nufărul unui şarpe întors dintr-o oglindă,
Atingerea pe clape cu O nevăzută mînă,
Haina pădurii scuturată printr-o fereastră a furtunii,
Cînd frunzele încă ude vestesc o potecă nocturnă,
Cînd o colombă, şoapta, poposeşte pe o tăcere nouă,
Cînd berzele sunt funde la genunchiul anotimpului,
Şi rochia ecoului se rupe în creangă, stăruie în
păianjen,
Piscul ca un magnet ţi-opreşte privirea la miază-
noapte,
O umbră sperie eretele adăpostit în fatalitate,
Şi atîtea ore ca nişte pîini umflate sub tîmpla în
exaltare,
xMîtea inimi ca nişte cărămizi înalţă' o gară de
crepuscul
Atîtea vietăţi te leagă cu un pămint de aburi,
Şi-atîţi asemeni ţie ţi-au pregătit venirea,
Cum în funduri de temniţi putrede mocneşte o auroră,
Ţi-au rupt de pe obrajii gheţarilor batistele respiraţiei
Ti-au pus în sînge nimbul înfierbîntat la tropice,
în oase-au strîns calcarul din meteori şi peşteri,

Ţi-au. aşezat la creştet o pernă de miracol,
Şi au minat spre tine ca pe pişte, turme uriaşe peisagii.
Să-ţi umpli ca o tolbă ochiul de sicomori şi gazele,
S-atîrni auzul flintă de un curcubeu in odihnă,
Să-ţi tolăneşti pe glezne pisicile torentelor fluide
Să se scufunde fruntea în ciutura marilor constelaţii
S-anunţi victoria în viscol a unei păsări de cristal,
Gînd amidtirea sfărimă sub călcîi strugurii nopţii,
Cînd timpul e un măr domnesc ispiteşte frăgezimea
gurii
Gînd în dinţii dulăilor ca un os pocneşte liniştea,
Şi casele sub lună adorm într-o resemnare albă,
Cu florile viziunii prin sticla incertă a visului,
Cu procesiunea ploilor în indulgenţa clopotniţei,
Cu o fanfară de ierburi izbucnind din pendula cavoului.

Dar un şoim roteşte deasupra, e un herald al zăpezii,
Şi capul sc zmuceşte din hăţurile uitării,
O iarnă trece în lampă se tăvăleşte în spirit,
O iarnă spală în spumă privirea ca o buclă,
Culcă mireasă, lumina, într-un sicriu de Vinturi,
Adună ciutele zvelte într-un ocean pe 6 culme,
Aruncă din scrinul azurului bijuteria distanţei,
Creşte o floare polară în alambicul privirii,
Adoarme în iarba uscată, în încremenirea iazului,
Şi-ţi pune în deget roua unui inel de răcoare.

XV

lui Victor Brauner

E-o treaptă năruită prin fructul zilei absente,
E-o ploaie de cereale prin seceta astrală,
Şi căderea cascadei inversă într-un azur de ştofă,
în vîntul care conduce pădurea fecundă şi corabia,
Prin steagurile desfăcute de peştii multicolori în bazine,
Cu-nchiderea pupilei în cuibul de somn şi-n paie,
Cu aruncarea în spaţii a unei, lumini ca o acvilă,
Cu un pămînt ce-mparte cu prisosinţă căldura
Şi-o dăruie unui soare z'vîrcolit în cenuşă,

In vreme ce vulcanii ca nişte- foci dresate jonglează
cu buchetele de torţe,
în vreme ce in spitale insomnia trece ca un convoi
de cearceafuri,
Şi-o viziune închide o bufniţă în sînge.

Dar clopotul unui miinc amar sună sub tîmpla,
Şi-n drum îţi ies vlăjganii, cu fierăstraie de rîsete^şi
ciomege,
La orice pas un semen te gituie, te frînge,
Şi-n orice gînd e-o funie care te leagă de stele,
Cînd mîna crispată trece prin trupul unei flăcări,
Cînd nici o unghie nu zgirie peretele exaltării,
Cînd din pasărea ucisă a mai" rămas, ca o panglică,
zborul,
Şi din zdrobirea* cărnii un flaut de izolare,
Cînd oglinzile inundă odăile şi fruntea,
Şi-adormi în vegetale pe-o targa de clorofilă.

,Dar pictorul primeşte apele inocente,
Dar pictorul şi-azvîrle ca pe o mănuşă obrazul,'
El trece prin transparenţă un oval de eternitate,
Cu soarele dintr-însul dă formă şi culoare,
Cu un deget atinge oceanul cu o inimă tăcerea;
în ochi îşi trage careta vîntului, cu mireasa în frunză,
Trezeşte căprioara,, adulmecă anotimpul,
Alătură în aer izvoarele şi zvonul,
Varsă licoareajminţii în ceaşca unei vrăbii,
Se scufundă în miracol ca-n heleşteu bîtîanul,
Şi-nalţă o fişie de sînge într-o dulceaţă a orei,
C-un curcubeu pe braţul rotit în funinginea morţii,
Nepăsător de puhoiuL care i-a smuls genunchiul,
Nepăsător de şerpii ca buruieni prin furculiţa surîsului,
Vibrînd îa-aipreunarea într-un inel a fibrei
Acoperind cu-o nelinişte netedul unei pietre
Din rădăcini şi din semne împarte o auroră
Din vieţiile trecute printr-însul alcătuieşte un, lanţ
de revelaţii
Ca iui boscar, din întuneric, scoate batistele de harfe
Şi pensula-i magnetul cu care atrage, rozătura de fier
din buzunarul fantomei

Iată, aproape, buza unui albastru lăuntric,
Şi capul în care numeri boabele de orez ale luminii,
Asemeni celui din urmă boschet prin.întârziatele şoapte
Asemeni viitorului care auie în scoica din urechea ^
iubitei.

XVI-

Cu peisagiul păstrat în ochi ca într-o sticlă,
Sîngele unui viitor apropiat prin spuma dimineţii.
Cu păsările ca nişte rochii ale aerului sfîşiate în cordaje,
In vreme ce catargul a atins buza viziunii nordice,
S-auzi cum cîntă gheaţa-n stridentele-altitudini,
Cum se vestesc în trîmbiţi oglinzile ucise,
O vioară de-apă trece prin sumbrele cristaluri,
Şi-orchestrele-n cascade sub bagheta furtunii,
Cu dansatorii căzuţi într-o tristeţe bruscă
Şi un alai de aurore prin fulgerele nupţiale,'
Cu somnul transparent prin lumina perpetuă,
Anunţă noilor spaţii saltul-semeţ al zilei,
Aruncă sacii cu stele în galopul cailor lacomi,
Şi frenezia zării spălate-n răceala clară,
Sticlind în diamantul din foamea lupoaicelor la pîndă,'
Rî.njeşte-n focul ca o şopîrlă sărind prin ierburile vocii,
Se regăseşte-n fructul Cu sîmbure şi vierme,
Şi sună o oră a minţii prin clopotul de astre,
Azvîrle-n cuşca uitării trupul ca pe-o'mănuşă
Şi spiritul ca un rege îşi pune coroana supremă
Bătută-n nestemata miraculoas-a morţii,
Cu-o revelaţie ruptă dintr-un colier de bufniţe
Cînd sîngele-i dublura în haina unei inimi,
Cînd prin munţii respiraţiei înalte trece o corabie
fantastică,
Şi o recoltă nouă se revarsă pe şesurile cunoscute.

XVII

• Un geamăt rupe^ calmul, un altul Ii răspunde.

Perpessicius

în os e-o diademă de fosfor, şi-n memorie
E orga unei zile, o unduire de trestii
Cu spicul de grîu ce-adoarme în palmă ca obrazul,
Cu seara care intră ca o infantă-n parcuri
Şi-ţi retunoşti privirea în- fundă unei pietre
în colţul de miracol din şipot, din cristale
în aerul albastru oprit în helicopteră,
în peştele răsucit în dîra de glicerina a stelei
Cind viziunea-lămpii reintră în buzunarul de brumă
Cînd vocea dispărută, re-nvie în corolă
Ca o mireasmă plînsă-n batista de uitare^
Ca năvălirea apei în ochiul de-auroră
Ca porumbelul de flăcări în ţeava fierbinte.

Dar fruntea ca un lacăt se-atinge de bulboană
Şi-un amfitrion te duce de mînă-n solitudini:
Sunt fiolele de alcool din pupilele pantere;,
Incendiile fluide din ghearele acvilei,
Pumnalele atînse de-o limbă de năpîrcă
Pustietăţile de sticlă de sub pleoapa cămilei
Şi capra neagră a spaimei pe stînca răsuflării.
Oglinzi : inima-nseamnă pe-un disc ora polară
Şi sîngele e acul care deşteaptă un cîntec
Cînd înflorirea arde în vegetale candeli,
Cînd versul e bagheta care a trezit cetatea,
'Şi-o revelaţie schimbă ttlestemu-n rugăciune
Cum din rădăcini ploaia va trece-n clorofilă,
Cum furia cascadei se spulberă-n dantelă,
Şi corbii de dezastre devin sublima buclă,
Cînd din zăbranic noaptea se-ntoarce în speranţă.

Dar cîinii aduc în zdrenţe o pasăre de beznă,
Şi ţipătul ucide,, o lebădă, ecoul, ^
Cînd vîntul ca o mreană se zvîrcoleşte-n plasă>
Şi pescarul jertfeşte luntrea, ca pe-un berbec, furtunii,

In cositor se-adună o amintire străină
Şi din ocean se-nalţă pereţii de cărbune.

Atunci, inelul cade în zgură, din beteală,
Şi sîmbure-i scheletul sub piersica de carne,
Atingerea se face in carnavalul culorii
Somnul, o panoplie, sticleşte prin cavouri
Şi-un deget e tăcerea pe buza fiecărui.

XVIII

Dispari atît de dulce în cerul ca^un flaut,
Cînd aerul se apleacă prin trestii şi mărgeane,
Şi o corabie trece nălucă prin oglindă,
In fruntea ca o cupă atinge o băutură,
Desface un peisagiu pe umăr ca o fundă,
Şi un arcuş adoarme saU plînge în privire,
Cînd vioara se desprinde din zborurile curbe,
Cînd-diamantul iernii răneşte sticla vremii,
Cînd şipotele clare continuă in pumnale,
Şi noaptea cade în zdrenţe pe"0n balcon de brumă.

Ce-ţi pasă de chema/ea ţîşnind din naufragiu,
De ţipătul acesta ca o săgeată în carne,
De viaţa nimicită de o presimţire stranie,
Şi fălcile încleştate în veşnicia stearpă,
C-un uragan ce infringe cerboaica şi avîntul,
Cu duioşie în sînge şi odihna in prieten,
Pe o panoplie in frunză, pe-o buză în fierbinţeală,
Ecuator de flăcări prin inima trufaşă,
Ce-ţi pasă de uitarea stîrnind lumina nouă,'
De timpul ce-şi zbîreeşte obrazul îri oceane,
De prabuşirea-n ocne a treptelor de sare,
De plugul care taie pentru sămînţă rima,
Dc ruperea din stînca a limbilor de apa,
Sau de rotirea in fulger a păsării de pradă ?

Şi ploile în buchete peste amfiteatrul mării,
Cu trenurile întoarse în curcubeu şi în fructe,

Şi magul care duce ca pe o piine steaua polară,
în vreme ce-n tenebre se despleteşte o zăpadă,
Şi-un accident e saltul brusc în aurora astrală.

Cu-această respiraţie imensă în pădure,
Cu-acest ecou prelungit in urechea nocturnă,
Şi bufniţe aceste pupile în echinox.

Dar e prezenţa mîinii de sacrificiu pe tîmpla,
Dar e mătasea suavă din vocea cucerită,
Şi cea din urmă tăcere din constelaţia jertfei,
Ce-ţi pasă de berbecul sălbatec al furtunii,
Ce-ţi pasă de diluviu,
De muşcătura gheţei ?
Pe gura ta se închide pleoapa adorată
Pe deget urcă visul robust o stalactită,
Cu o pasiune trece în calcar şi în proverbe,
Cu o potecă vie se opreşte în speranţă
La porţile de mîine paloarea succesivă
Cu jarul de extaze în vatra'sîngelui dublu.

XIX

La Nord e-o frunză tristă pe o frunte luminată,
Şi vînturile limpezi, ca nişte vitrine de gheaţă,
Cu respiraţia-nvinsă în fluier şi-n culoare
Cu fulgerul de sticlă prin creasta unei zile
Cu haitele de lebezi gonite din ferigă
Şi un cristal răneşte ecoul şi profilul
O noaptc-şi tj^ce-n torţă^crisoarea-ndoliată,
Şi-o adormire lentă, e-o sarbătoare-n sînge
Cînd o căldură suie în tîmpla şi-n tenebre
Şi un alcov primeşte obrazu-n lunecare
Cu amintirea-n abur a unui Sud de flăcări,
Şi un.triumf al iubifii cu păsări ca medalii,
Cu-oglinda de miracol înfăşurîndu-ţi glezna.

Atunci invie-n tin\ cetatea din crepuscul,
Şi inima e mînzul care-a mîncat jăratec,

Un curcubeu se zbate sub talpă ca un şarpe,
Un voievod şi-adună clinii de vînătoare
Un corn străbate-n armele vechi şi-n clopot,
Pe piscuri în pantoful celui din urmă şipot
Şi-un anotimp revine din Indii ca matrozii:
Cu buzele muşcate de-o arşiţă suavă
Cu mîinile ascunse de-un evantai de-oceane,
Şi feţele păstrate într-un albastru-al orei ~
Cînd un buchet de lacrimi în slovă şi-n legendă
Preface în cenuşă batista aurorei
Şi-n ploaie-naintează corabia vegetală.

Cu-o ancoră de sunet să-ntîrzii în minune
în glorie să stărui cu vulturul de ape,
Şi cu-o dantelă clară prin ugerul luminii
Să urCi ca o fantomă pe-un zid al insomniei
Să dezveleşti statuia ecoului în aer.

Dar florile, din brumă, se-ntorc precum cocorii
Triunghi, într-o emoţie să adîncească zborul
Să-şi regăsească-aroma din anul trecut, vie,
Aceeaşi ondulare de buclă în polenuri
Aceeaşi procesiune de-avuzuri în grădină
Şi tu vei fi pumnalul care răzbeşte-n piersici
Şi cupa de răcoare din rodia furtunii,
Vei ţine-n palmă fructul ca,pe-o busolă a minţii
Şi te vei stinge-n-roza punctelor cardinale.

XX

în somn primeşti păstaia de fulger, încă verde,
Oceanul e un refugiu, în lacrimă e un fluier,
Cînd pomii de pe creste alunecă-n crepuscul,
Cînd un livid incendiu se încolăceşte în vierme,
Şi-o cucuvea ţi-anunţă sub tîmplă un dezastru,
Cu trupul ca o frunză purtată de diluviu,
Cu sîngele prin trestii o rochie de flăcări,
Gu-arpegiul de tăpşane şi trecerea sublimă.

E obrazul ca o brumă, peste eternul codru.
Sunt pletele în cascadă şi în piatră desfăcute,
E forma care-atrage ca o maree mintea,
Şi-n irizări dispare cu trombele de aburi,
E un profil în spirit, azur în alveole,
- Şi sub-un văl pluteşte în vis, în respiraţie.
Se arată în pupilă conturul unei zile,
Cînd un briceag e vîntul în crestături, în astru,
întipăreşte în palmă ca în răboj destinul.

Şi e cortina bruscă lăsată între fiinţe,
Cu plinâXil într-o parte, în cealaltă revelaţia,
Cu o paloare în faţa iubită în solitudini.
Dar ţi-aminteşti un frate oprit în suferinţă,
Ca-n burgul unei toamne un călăreţ cu sînfcie
Şi-ţi aminteşti privirea ghicind o apariţie,
Printr-0 perdea de apă în anotimpul sticlei,
Cu şerpi suind pe ziarul celulei şi-n spitale.
O frunte dezlipeşte d umbră din perete,
Şi lancea unui strigăt înfiptă-n cerbul vocii,
Cu înţelesul jertfei şi-al ruperii terestre
C-un os ce se preface în,zborul, din cenuşă,
Cu-o despărţire tristă pe care o ia refluxul.

Şi totuşi în corolă îţi regăseşti azilul,
Ceasornicul grăunţei perpetuează timpul,
înapoiază în şipot această prospeţime,^
Minunea ca o sevă e în arbore, e în cîntec,
O pasăre e odihna unui cuvînt în aer,
Şi în fîntîna clară găleata aurorei.

în mîini primeşti vigoarea verilor secerate
Prin adormire trece o cavalcadă de fluvii
Şi-n piept ca îh stalactite luminează ecoul.

"* XXI

Cristalul răsuflării într-un pahar de gheaţă
^Şi ruperea din dogmă cu o maternă jertfă,

Cînd părăseşti în peşteri o rochie de lumină,
Cînd.spargi lentila formei şi ochiu-atinge frigul,
Prin oxidarea minţii cu jerbele de flăcări,
Prin.clarele bazinuri cu-oglinzile de păstrăvi,
Si rădăcina lenta.se infiltrează-n strigăt
in slovă-ntîrzie visul şi seva din legumă,
Cum în salivă frunza s-a prefăcut în clntec,
Cum un triunghi de păsări din clopot se deSiace,
Şi-o lacrimă-i magnetul spre subterana apă,
Spre şipotele iederi pe un grilaj de toamne,
Spre iarba care. trece din lapte în memorie.

Dar e-o emoţie-n vîntul care apleacă trestia,
Şi in ecoul care îşi caută o scoică,
Ecou rămas în aer ca o şuviţa-n carte,
Cu-lăncile din rîset în treptele solare,
Cu-o boare alizee, prin plantele sonore,
Şi-n mările din spirit roteşte o secure,
Cum trec, prin curcubee, braţele transparente,
Cum pupila conduce, ca pe un mînz, furtuna.
Totuşi, pe-o panoplie : şoimul şi bufniţa amară,
Pe-aceeaşi talpă : un ghimpe şi-o fundă de luceafăr
Pe tîmplă-i exaltarea şi corbul de regrete,
Şi-atîtea meşteşuguri cuprinde-aceeaşi mînă :

E mîna care ară şi care taie piinea,
E mîna ca o brumă pe harfele de lebez'i,
E mîna care-n aburi a înjunghiat berbecul,
Şi mîna-n naufragiu, cu-o pînză de-auroră,
Mîna ca o zăpadă pe-obrazul din iubire
Şi mîna care-atinge monezile şi focul.

Mîna cu-alicea morţii şi c-un buchet de-avuzuri,
Mîna-nstrunind în turmă un violoncel de bice,
E-o mînă-n buruiană şi o mînă-ntr-o fereastră,
E rana unui sunet pe trupul unui flaut,
E o transfuziune pală din mîna în crepuscul. ,

Dar un surîs pluteşte suav prin catastrofe,
Şi luna e stiletul prin zborul de colombă.

xxif

Prin frunte trec coralii, prin degete mărgeane,
Şi păstrăvii sunt piepteni prin pletele lichide,
Cu scurgerea opacă a liniştii în ierburi,
Cu doliul în ferigă şi-n aeriana turmă,
Cu infiltrarea lunii în osul din cărbune
Cînd hohotul de ape s-a prelungit în strună
Şi vioara întinde gîlul ca viţeluşa ucisă
Cu-o fundă prin tăişul arcuşului de sînge
Cu amintirea-n frunză trecută prin osmoză.

Şi lebăda e cupa cu o4icoare-n spirit
Şi-o barcă e obrazul scump revenit în minte
Cînd în ocean se-adună imaginea din cintec
Cînd in fireturi vîntul trece-n regeştii arbori,
Şt aurora arunca o ancoră-n tenebre,
Cu-o formă de.miracol sub fiecare tîmpla,
Cu-odihna de arome pe stîncile nocturne,
Cu transparenţa cărnii in fructele de gheaţă,
Cu-ochiul ce se urnple de-oglinzi în solitudini.

Dar focul de pe comori dă un contur memoriei,
Reţine pe o plajă trupul străpuns de stele, .
înalţă în ciorchine plămînul în lumină,
Şi-apropie de el însuşi desenul unei inimi
Cînd pescăruşii saltă pe omoplat şi-n spumă,
Cînd umbrele trec prin sunet smulse din rădăcină.

Şi-n viscolul din culori se răcoreşte capul
Ca legănarea-n plante a ceasului de sare,
Ca frăgezimea iernii "în lemnul din ecouri.

Un,orient reţine pupila prin diluviu
Şi faţa-i acvariul iar lacrimal meduza
Cînd, ca stindardul, glasul e ciuruit de păsări
Şi-ecuatorialul codru e-o diademă-n aer
Cu-o faună de flăcări prin mergerea suavă.

Atunci e viziunea acestor ample iederi
Şi frigul construieşte geometrica lui floare .
Dar în trup oasele auie ca plutele pe Bistriţa
Şi-un anotimp roteşte în ochi şi-n panoplie,-
Iar primăvara-i diamantul care taie sticla-nsămînţării.

XXIII

Laptele ierburilor se umflă în suvenir şi-n chiot,
Şi inima e spuma care-a rămas din vară,
Cu-o cupă de vijelie pînă la buzele fierului,
Cu pomii rupînd şorţul albastru al amiezii.

Dar e. inscripţia-n miere a ochiului de ciută
Şi prin sălile lungi ale ecoului rătăceşte o ferigă,
în vreme ce domniţa, îşi .scaldă cîinii fluizi în voce
Şi pe vitralii cerul ca. un şarpe boa se răsuceşte.

Prinlr-un inel pămîntul' trece îmbibat de buclele negre
Care au umplut şi respiraţia mea şi pe a ta, cetitorule,
Şi" oceanul se tîrăşte pe stînci ca potîrnichea rănită,
Piîna ce, pe braţ, e o eşarfă chemarea cornului de
, . vînătoare,

Din orice pom, un obraz se-apropie de iubire,
Şi păsări translucide radiografiază apele,
Capul se răcoreşte în cascada de cositor a furtunii,
Vorbele surit ca lampioane în sărbătoarea pădurii.
V

Atunci o mînă tăiată trece prin trestii şi prin turme
Ca o scrisoare purtată prin nisip de vîntul jucîndu-se
Şi bivolii se-nalţă ca orge-n încîntare,
Cu boturile ude în horbota de-acorduri,
Cu-aripa de tenebre peste spinările joase.

E-nfiorarea-n fructe a tăcerii opace
Şi-un somnambul se-opreşte la ferestrele grînelor

E lenta procesiune din anotimp in sîmbur,
E frăgezimea, după ploaie, a tălăngilor de regrete
Şi-în orchestra corăbiei ca un violoncel busola,
In naufragiu, adie un hohot de coralii.

Dar pl^mînul se deschide în alcalina boare
Şi e un păun de culori ,prin cristalele somnului,
Cînd atîtea - invizibile călătorii te leagă de-o formă
virtuală
Cînd prin focul subteran trece carnea proverbului
Şi remuşcarea îţi înapoiază ca un torent pietrele
smulse

Nu ştii de-i fierbinţeală sau e gheţar la dreapta,
Dar plantele se-apropie şi-ţi Ung glezna de sare
Şi suflă peste tine_ căldura din rădăcină
Şi-aduc la suprafaţă aurora din funduri de heleştaie.

Oglinzile rămase pe colinele nopţii
Şi cu prezenţa scumpă prin fauna polară,
Ai sfîşiat eretele încleştat la guşa izvorului,
Ai desfăcut un curcubeu din agrafa buruienii.

XXIV

Totuşi,
Să sorbi din palme viaţa ca pe-un izvor frugal,
Să mergi pînă-n tăcere ca-n cîmpul cu lucerna,
Şi tălpile ca berze suave să plutească,
Peste schelete de-arme, peste cartofii viitori.

De pe-o terasă-n limbă şi-n lacrimă săpată
Vei înţelege goana sterilă, foamea,' turma,
Căruţe ducînd în sînge fagi sau viţei tăiaţi,
Pîinea lucind în vorbă şi anotimpu-n faptă.

Ftizia năvălită-n goarnă, odihnită-n creste,
Şi lampa clătinată duios în margherită,

jn Lemniți și-n spitale ghețarii plutind peste
Surisu-n orhestrația de aer în baghetă.

Destinul te-așteaptă-n fluviu, în mobila bătrînă,
în plușul care crește prin mînecă-n memorie,
în zodia citită cu hățurile-n mînă,
în meditația-n păsări cercuri tăind în ore,

In trenul care te duce înspre trecut, te-adună,
Care te-apropie, buză, de inima colinei,
în geamu-adîncind ochiul prin bazin prin furtună,
în oceanul câre-și uită colierele pe plajă.

E fratele în plîngeri rămas în stalactită ,
Miracolul în vierme pe catifeaua frunzei,
Și un hulub, obrazul, pe noaptea dezvelită,
In vreme ce culorile, șoaptele fac gesturi mari ca
semnalele gărilor.

In vreme ce din trestii se rupe o tristețe
întîrzri-n moartea lentă a șarpelui, a umbrei,
învii în tolba frunții o pasăre măiastră
Și-ntr-un landou de cenușă înaintezi în trezirea eternă,

NOTE ȘI COMENTARII

POEZII

' DIN VOLUME

RESTRIȘTI

Volumul *Restriști,* cu care debutează" editorial Ilarie Voronca, a apărut la București, „Rahova", Arte grafice, în 1923, cu „desene d~ Victor Brauner". Majoritatea poeziilor cuprinse în cele 92 ⊲l? pagini ale cârtii fuseseră tipărite, In perioada octombrie \<y>2~septembrie 1923, în revistele *'Sburătorui literar. Flacăra, Năzuința* și *Contimporanul.*

întrucît nici un manuscris din această perioadă de creație a poetului nu pare a se fi păstrat •— dacă viitorul nu ne rezervă <'iim\a' surprize — „atelierul" începătorului într-ale poeziei este, coi £uțin pentru moment, imposibil de reconstituit. Despre cele dinții încercări literare ale sale, deținem idoar informația, oferită in anul 1964, cu ocazia documentării noastre pentru lucrarea *de* riiplomă *ilarie* Voronca în *literatura română,* de fratele poetului, Alexandru Matius (pe atunci actor la Teatrul National din Cluj), după care, la vîrstă de 13 ani (deci prin 1916), poetul ar fi compus :> primă poezie, dedicată zilei de naștere a tatălui. Elevul Eduard Marcus urma In acei ani cursurile Liceului Pedagogic din București (situat pe atunci tn Strada Rahovei). Diploma obținută la *un* conarrs dc sfîrșit de an, organizat de „Liga culturală" prezidată de Nicolae lorya, „.pentru sîrgulnta la Limba și literatura română și lu Istoria românilor", cu data de 12 iulie (29 iunie stil vechi) 192f (v. arhiva Sașa Pană) arată interesul său constant pentru literatură. Că liceanul care-și încheia, se pare, în același an, studiile, continua să scrie versuri, ne-o spune Voronca însuși, Sntr-un răspuns la ancheta din 1932 a revistei Vremea, consacrată grupării *Sburătorui* |v. *Sburătorui văzut de...,* In nr. 232, p. 7): „Debutul meu efectiv Ia *Sburăiorul* a avut loc prin toamna anului 1921 (data exactă e de fapt 20 octombrie 1922 − n.n., I.P.). Mă călăuzise prietenul meu Mihail Cosma, sburătoristul de pe atunci, iar a7i poetul francez Claude Semeț, de la *Discontinuite.* Adevăratul meu debut insă se consumase cu vreo trei ani mai devreme —

prin ultimii ani de liceu — .cînd, cu şapca ascunsă sub haină o dată cu tinereţea pe care o voiam necunoscută, am urcat emoţionat scările, desigur istorice, din Cîmpmeanu 40, Cititor asiduu al *Sburătorului,* aş fi voit numele meu tipărit între colaboratorii revistei. M-a primit un amfitrion .amabil şi mi-a cerut să citesc din caietul care îşi gemea panglicile între degetele mele £...] . Şi am revenit, — eram în primii ani de facultate..."

Modelele sale mărturisite din anii de formare au fost B. Fundoianu, Bacovia, Arghezi, -Ion Minulescu, Adrian Maniu, Ion Pillat (v. *Radiografie,* în voi. A doua *lumină,* 1930), însă poemul cu care debutează în Sfaurdiorui *literar,* nr. 43, din 20 oct. 1922, — *Tristeţi de toamnă* — indică mai iiles ecouri bacoviene- şi din Fundoianu. Apariţia *Restrişti-lor* va sugera criticii şi trimiteri spre Adrian Maniu, D. Botez şi mai ales Carail Baltazar.

în legătură cu acesta din urmă — cu care relaţiile lui Voronca au fost destul de accidentate — e de relatat un. episod din septembrie 1922, evocat de autorul VeverniVior într-o confesiune din 1930 (v, Camil Baltazar, *Autobiografie,* în rev. Capricorn, nr. 1, nov. 1930, pp.3—8). C. Baltazar pretinde aici că, vrînd să-i dovedească lui E. Lovinescu (care-1 -promovase la *Sburătorul)* că se poate elibera totuşi de „atmosfera spitalului" care-i marcase primele poeme, ar fi recurs la o „farsă": a scris „două poezii vroit luminoase, vroit optimiste",, semnate cu pseudonimul Ilarie Voronca ; în înţelegere cu „tînărul scriitor de versuri, Eduard Mar*cm,* care îl frecventa şi el pe Lovinescu", şi care era atunci ajutor de bibliotecar Ia biblioteca „Libertatea", i le-a trimis criticului. Lovinescu le-ar fi găsit „admirabile", punîndu-Ie pe seama tînăruhii poet de la „Libertatea", iar cînd farsa a fost dezvăluită, ar fi transferat pseudonimul inventat de C. Baltazar viitorului autor al Restrişti-lor, care şi-a primit astfel botezul literar. Termenii extrem de vidlenţi în care e schiţat aici portretul lui Ilarie Voronca, trădînd conflicte mai recente, legate probabil de „tratamentul" ce i se rezervase lui C.B. în paginile revistei unu, ca şi o anume infatuare a autorului „autobiografiei", ne pot face să tntîmpinăm cu destulă rezervă „paranteza" deschisă în confesiunea sa. Oricum, se ronfirmă frecventarea de către tînărul poet a grupării *Sburătorul,* pe care o va ilustra nu peste multă vreme, situîndu-se printre ,.cei ce vin", salutaţi generos de E. Lovinescu încă din primele numere ale revistei sale. In paginile ei, Ilarie Voronca va publica, de la data debutului, cîte un poem în fiecare număr, pînă la încheierea seriei î, în decembrie 1922, adică încă zece texte.

Dintre cele 28 de poeme ce alcătuiesc sumarul volumului din 1923, optsprezece au.fost tipărite mai înainte în reviste, dflpă cum urmează;

p. 73—74. TRISTEŢI

A apărut in *Sburătorul literar,* nr. 48, din 28 nov. 1922, p. 402. Falâ de versiunea din volum, textul din revistă prezintă doar două deosebiri: versul 13^ „.,. ca pe o coa/e de copac"; v. 14: „şi să-mi citeşti durerile închise — cuiburi de păsări triste".

p. 71 BALCON VECHI

Tipărită în *Sburătorul literar,* nr. 47, din 17 nov. 1922, p. 397, sub titlul *Deznădejdi.* Cu excepţia titlului, versiunea din volum reia fără modificări textul iniţial.

p. 74—75". NELINIŞTI

Publicată -tn *Sburătorul literar,* nr. 49, din 1 dec. 1922, p. 418, în revistă, versul 12 are următoarea" formă : „şi-mi văd, sub roţile deşertăciunii, copilele nădejdii zdrobite toate, toate".

p. 75—76. SFIRŞIRI

A apărut în revista *Flacăra,* VIII,- nr. 2, din 22 dec. 1922, p. 8 j în v. 12 apare forma, *sara* {„sară aşterne presimţiri nelămurite"). Notăm de asemenea următoarele deosebiri, în versurile 13 *(„Şi singur* ca o pasăre înir-un cîmp pustiit"), 14 {„.. de-a lungul străzilor *singuratice")* şi 15 (. . . . .cărora le-am pierdut înţelesul ca pe un mărgăritar *scump";* îh volum, epitetul a fost eliminat).

p. 76—77. SFÎŞIERI

A fost publicată, sub titlul *Sftrşiri,* în revista Contimporanii/, . II, nr. 42, din 10 iunie 1923, p. 2. In volum, reluată fără modificări.

p. 77—78. PREUMBLĂRI

Reproduce poemul apărut .inițial sub titlul *Plimbări bolnave, in Contimporanul,* II, nr. 37—38, din 7 aprilie 1923."

p 79-. PREUMBLĂRI BOLNAVE

Tipărită în revista *Năzuința,* I, 1923, ur. 9, p. 13, sub titlul *Plimbări bolnave.* Textul e reluat în volum fără alte intervenţii.

p. 81—82. PRIMĂVARA TRISTA

A apărut sub titlul *Plimbări bolnave,* în *Flacăra,* Vin, nr. 0, din 30 martie 1923, p. 55. în textul din revistă, versul 23 apare înaintea Versului 22.-E, desigur, o eroare tipografică.

p. 83. ELEGIE

Publicată in *Sburătorui literar,* nr. 52, din 22 dec. 1922, p. 467. Textul din revistă poartă dedicația „Lui Camil Baltazar". Versul 7 are următoarea formă: „Vedeam viața: o fereastră'întunecată şi cernită".

p. 83—85: RĂTĂCIRE

A apărut in revista *Contimporanul,* II, nr. 44, din 7 iulie 1923, p-3, sub titlul *Rătăciri.* în volum se reproduce, fără alte modificări. ,

p- 85—86. ÎNSEMNĂRI

Publicată în *Sburătorui literar,* nr. 51, din 15 dec. 1922, p. 450, sub titlul *Clife dc sară.* In textul din revistă, remarcăm următoarele diferențe:

v. 1 : „Apa amintirilor a vdrsaf-o sara pe fereşti" ;
k v. 19: „Aceleaşi sfîşieri aruncă Viața în ferestrele mîhnite";
v. 21 : „... opa amintirilor cu sara revenite".

p. 86—87. AMURGURI

A apărut în Facia fiferard, nr. 9, din 22" martie 1923, sub titlul *Broderii* Jn *amurg.* Reluată fără alte modificări în volum.

p. 87^88. AMINTIRE

Publicată în revista *Facla literară,* nr. 10, din 5 aprilie 1923, p. 279, sub titlul *Broderii.*

p. 91. DESEN

S-a tipărit în Sburdforul *literat,* nr. 45, din 3 nov. 1922, p. 347. In revistă, versul 7 sună astfel: „pe care-ai vrea *zadarnic* cu mîua s-o alungi".

p. 92. AMURG IN MUNȚI

* Publicată in *Sburătorui literar,* nr. 50. din 8 dec. 1922, p. 433.

p. 92—93. S©VEJA

A apărut în *Flacăra,* nr. 5, din 2 febr. 1923, p. 7. în revistă, notăm următoarele diferențe față de versiunea din volum:

v. 6 : „E peste tot aceeaşi simplitate de perdea albă şi liniştită" ;
v. 17 : „Afară mătasa fluierului brodează aceeaşi melancolie" ;
v. 20: „Să mă săruți, măicuța mea bolnavă, pe lacrimi şi pe frunte".

La lei ca şi versurile din ciclul *Lumini,* poezia evocă locurile în care poetul şi-a petrecut o. parte a anilor copilăriei, pe vremea cînd tatăl său, Isidor Marcus, fusese, la Soveja, ădministratorul unei fabrici de cherestea, iu serviciul'unui oarecare Dienermann, înainte de a se muta la Mărăşeşti, apoi, din 1914, la Bucureşti. (Informație primită de la ' - Al/Marius). Mama poetului, Cecilia Brenner, va muri în 1925, după ce încercase în citeva rînduri să se sinucidă. '

p. 93—94. CASA COPILĂRIEI

Publicată in *Sburătorui literar,* nr. 46, din 10 nov. 1922, p. 368. In revistă :

v. 10: „Copilăria ta e-aeum singurătății şi păsărilor de noapte pradă";
v. 13 : „încerc amintirea ca pe-o flacără..." ; '

v. 15 : „Ascult cum se preling pe streaşini..." ;
v. 16 : „Şi ini se pare că e zgomotul stelelor care plîng...'

p. 100. ÎNCEPUT DE TOAMNA

A apărut "în revista *Omul liber, nr.* 7, clin **1** februarie 1924, p. **53.**

' Dintre ecourile poemelor din *Restrişti* în critica momentului — nu prea numeroase — se cuvine citată in primul rînd recenzia publicată de Perpessicius *(Ilarie Voionca, „Restrişti")* în revista *Cugetul românesc,* III, nr. 2—4, aprilie-iunie 1924, p. 238—239, reluată în seria 1 a -Menfî'un/Jor *critice* (1928), p. **120—122.** Situind versurile lui Voronca în linia *Elegiilor* lui Francis Jammes, „cu tînguirea amorurilor divinizate prin suferinţă, a tristeţilor «cît pădurile de mari»", criticul- le caracterizează drept „elegiile multiplicate ale unui adolescent torturat de iubire, muncit dc demonul amintirilor, alinat de preumblări, în amurg, în parcuri plouate si desfrunzite, pe cheiuri stinse, pe lîngă panorame tragice, cu drumuri prelungite pînă la marginea oraşelor, cu privirea dezolantă în zare, ca şi tristeţea în propria-i fire. Versul lui Ilarie Voronca, dezlînat şi obosit, e instrumentul cel mai-potrivit al acestei tînguiri, al acestei melancolii iremediabile". Definitorie pentru aceste poezii ar fi „o strangulare a rezonanţei sentimen•tale", „un neoromantism [...] în care inima îşi bate pulsul normal şi prin aceasta monoton" — iar în plan formal, punctarea „nebuloaselor elegiace" prin „nuclee puternice, care fixează atenţia şi luminează cu intensitate". „Nu e poezie de Voronca — adaugă criticul — să n-aibă o imagine (nu e vorba de imaginea incidentală, — *Restrişti-\e* sunt un bazar de imagini din cele mai rare), o imagine-axă, care fixează fizionomia fiecărei poeme în parte [. Alături de versurile elegiace, sîrrt remarcate şi poeme ilustrînd o altă latură a sensibilităţii poetului : „Poemele din ciclul *Lumini,* precum *Glnduri pentru Sovefa* şi *A^murg in munţi,* luminează ca un stindard de azur peste toată elegia tomnatică de pînă acum". în final, i se reproşează prezenţa obsedantă a cuvîntului *trist* şi a unor stîngăcii de ordin sintactic (influenţe franceze în topică, „o anume turnură eliptică care în româneşte n-are rtirtăcini").

Tot printre ecourile imediate se situează şi recenzia semnată de' E.C. (Emanuel CerbuJ în ziarul Rampa, nr. 1977, din 1 iunie 1924 *(Două volume de versuri-; I. Valerian, „Caravanele tăcerii"; Ilarie Voronca, „Restrişti"),* în care e amendat „manierismul... mult. mai ostentativ şi pretenţios" (in raport cu al lui I. Voîerian), poetul fiind aşeZft printre „neodecadenţi" : „D. Voronca e un neodecadent, adică unul din acea pleiadă de tineri cari consideră decadentismul drept formulă literară şi, ca-atare, şi-I apropie, forţat, neorganic, spre a jongla cu el şi a arăta că «ee pot ceilalţi putem şi noi». Recunoscîndu-i şi „unele sclipiri de talent", autorul recenziei conchide totuşi că „D. Voronca îşi bate joc de acest talent, dacă-1 lasă să pornească fără control şi autocritică, oriunde-1 goneşte vanitatea unei originalităţi care rămîne totuşi contestabilă şi stearpă".

La scurtă vreme, Victor Eftimiu scrie, în finalul unor *însemnări literare,* aceste rînduri mai îngăduitoare : „D-lui Ilarie Voronca *(Restrişti)* îi place versul lung, grav, inegal, muzica interioară a ritmului şi imaginile peste imagini, cum e moda acum. Şi, după ce modă va trece, ne va rămîne din d. Ilarie Voronca un poet adevărat, cu un mare sentiment la fundamentul arabescurilor d-sale preţioase, cu o rară ştiinţă a compoziţiei, cu un vbca bular bogat, plin de pitoresc − un întreg material din care se poate clădi un scriitor de^rasă" (v. *însemnări literare..., în Lupta,* III, nr. 800, din 12 august 1924, p. 1.).

în ce-1 priveşte pe George Baiculescu, comentatorul de la AdevdruJ *Iiter-ar şi artistic,* acesta notează, în cadrul retrospectivei *Literatura* anului 3924 (in nr. 212, din 28 dec. 1924) că : „Pentru *Restriştile* lui Ilarie Voronca am putea găsi, pe alocuri, cuvinte de laudă; mi-amintesc minunate versuri din *Balcon vechi,* în care imaginea deşteaptă rezonanţe sentimentale". Serioase rezerve sînt exprimate însă în legătură cu evoluţia de ultimă oră a poetului: „Pictopoezia lui 75 H.P. şi Punct i-au ucis, vai, iremediabil, inspiraţia".

In capitolul *Curentele extremiste,* din volumul III al Istoriei *literaturii* române contemporane (Bucureşti, Ed. „Ancora", 1927), E. Lovinescu prezintă creaţia de debut a lui Voronca drept „o poezie uşor influenţată mai ales de Camil Baltazar şi Adrian Maniu, caracteristică şi printr-o sentimentalitate răvăşită şi descompusă! de «tristeţi» şi de «restrişti», dar şi printr-o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima In comparaţii şi imagini, ce se anulează tocmai prin acumulare", — punînd-o în contrast cu evoluţia „teoreticianului de azi al integralismului", care ar con-

trazice radical viziunea poetului „dezagregat sufletește" (sînt remarci reluate și *in Istoria literaturii româna contemporane,* din 1937). Pe aceeași opoziție e construit și remarcabilul portret realizat de critic în *Memorii,'U* (1916—193J), din 1932, in care se reiau, în variantă, observațiile despre *Restriști* din ***Istorie:*** „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriști*, un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat dc țară. de pămînt, inactual, inutil, cu voiiîți dizolvate în veleități [...]. suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vlnt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă si de învins, incapabil de acțiune și inițiativă" (p. 178).

O apreciere extrem dc sumară asupra acestei etape a scrisului lui Voronca face G. Călinescu în *Istoria literaturii române de }, origini pînă în prezent* (1941, p. 782), rejnlroducînd în circulație atribute conferite deja dePerpessicius și E. Lovihcscu: și pentru G. Călinescu. *RestriștHe* {dar și *Colomba,* 1927), „dezvăluiau un sentiment dezlînat și u, imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar".

Publicarea în 1961 a unei mici antologii de .Poeme din creația de limbă franceză a lui Voronca (în traducerea lui Sașa Pană) îi prilejuiește lui Eugen Simion, Care o prefațează,, o primă „reconsiderare", ce are în vedere, în chip firesc, șt versurile sale de debut. Volumul din 1923 ar ilustra „6 poezie de decor bacovian, străbătută de *a* notă elegiacă", exprimind „sensibilitatea adolescentului torturat de viața apăsătoare a lirgului provincial burghez", cu mijloacele simbolismului. „Imaginea predominantă — scrie criticul — pe care o surprindem aici este aceea a urîtului și a tristeții (comună în poezia de după Baudelaire), transpusă într-o poezie de atmosferă, bazată pe senzația imediată. Notațiile au un inedit izbitor. Puține sînt totuși elementele ce pot anunța evoluția de mai tîrziu". In Metamorfozele *poeziei* (1968), Nicolae Manolescu vede în *Restriști* „un volum cuminte [...], în linia poeziei de tristeți provinciale a unotjiarbu Nemțeanu, Demostene Botez ori B. Fundoianu, lipsit de orice noutate dc expresie, dar cu evidente însușiri tehnice" (p. 62). Intr-o direcție similară merge și caracterizarea lui Ovid S. Crohmălniceanu din *Literatura* româna în/te *cele două războaie mondiale,* II (București, E<l Minerva, 1974: „versuri ale căror -restriști» aduceau aminte, ca șt «veccrniile»-tui Camil Baltazar, de melancoliile bacoviene [...]. Versurile, destul de cuminți, nu-1 prea anunță pe viitorul Voronca". „Totuși — admite criticul — dacă le examinăm cu lupa, putem recunoaște '.chiar în ele clteva din notele liricii lui ulterioare" {p. 405—406).

pitonul elegiac, de sursă bacoviană, ca și „imagismul" atît de frecvent remarcat în comentariile la cărțile următoare, fac parte, evident, dintre aceste „note".

COLOMBA

Placheta cu acest titlu a fost tipărită de Ilarie Voronca la* Paris, Inprimerie „Union", 1927, cu o copertă- dc Sonia Dclaunay și două portrete de Robcrt Delaunay. „Muza" poetului e soția sa, Colomba Spirt (sora poetului și camaradului avangardist Mihail Cosma. cunoscut mai tîrziu ca poet francez sub numele Claude Semeț).

Poemul *Colomba* a fost scris în anul 1926, pe cînd poetul se afla în capitala Franței, unde își propusese să-și Ia doctoratul în Drept. O diplomă eliberată de Facultatea de Drept din Paris, la 10 decembrie 1927 (aflată în arhiva Sașa Pană), certifică insă doar faptul că Voronca. licențiat în 1924 al Facultății de Drept din București, ..a obținut diploma de studii superioare de Economie politică". în acea perioadă, poetul lucra și ca funcționar la societatea de asigurări „Abeille", la care face aluzie și în poemul în proză *Ora W dimineața* (datat *1920,* publicat în revista unu, nr. 6/1928), unde numele lemeii iubite apare diseminat în text.

Cunoaștem pînă in prezent uri. singur manuscris, păstrat în colecția Sașa Pană, sub titlul *Colomba* V — o coală -îndoită, scrisă pe ambele fețe cu cerneală albastră, continuul și nu număr de corecturi cu creionul — clar care în placheta din 1927 intră în compunerea pârtilor .3 și *4* ale poemului. Versurile 1—28 din manuscris corespund versurilor 1—28 din secvența 4'a textului tipărit în volum.

In raport cu versiunea definitivă din carte, notăm următoarele deosebiri in partea a 4-a [Te *cauți în sărutul...]* (formele eliminate le marcăm cu paranteze ascuțite):

v.*1 : „Te cauți în sărutul (ce-n pleznă-și rupe) ce-și rupe-n. umăr spicul" ;

v. 5 : „O desfrunzire-neseamnă pe (umerii) umbletul tă(i)u peșteri" ;

v. 8 : „Și sufletul mi-1 (sîngeri) sîarăm cu degetele cinci";

v. 10: „fum răsucit în arbori și-n umerii ca-n grinzi".

în v. 13: („apele sunt cu vine şi muşchi, ca nişte pulpe"), sub cuvintul *muşchi* e scris cu creionul cuvintul *nervi.* Versiunea definitivă a optat pentru *muşchi.."*

v. 14; „Şi-n (flagelare) biciuire carnea garvaielor..." ;

v. 16: „şi-n melc şi-n ierburi grase în *înălţări* urcînd";

v. 17: Genunchiul ca pleoapa şi inima-n căluşul".

în versul 18 — „cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi" — apare scris, deasupra pronumelui ie, şi pronumele *'le.* S-a optat, în textul publicat, pentru forma *e.

v. 19 : „Dar (tîmpla ta) tîmplele pe umăr îşi (rotunjeşte) rotunjiră pluşul"; ^

v. 20 „...şi-1 urmăresc ca zimţi" ;

v. 21 .- „Ştiu zmeura-ntre coapse şi plantele marine";

, v. 22:^ „Grădină-n os săpată (umerii) braţele-n lămh"

«Ştiu fructele rotunde ca glasul tău şi pline". Deasupra cuvîntului^,*glasul* apare scris cu cerneală; *mersul,* reţinut în textul definitiv.

După versul 28, manuscrisul continuă cu o suiLă de versuri (29—60) cărora le vor corespunde versurile 13—44 din partea 3 *[Te-nscrii în amintire...^* a textului din volum. Comparînd varianta manuscrisă cu fragmentul corespunzător din versiunea definitivă (3, v. 13—44), constatăm următoarele variante :

v. 15: ..cînd / şi muntele-n pupilă pe-o cergă-şi trase pana" — .devine în versiunea tipărită: „dar muntele-n pupilă..."

v. 20: „Umăru-n privire se-apleacă-n căpriori" ;

v. 21 : „Pădurea iată-şi prinde pe fagii-n foi / moi o sucnă. în versiunea tipărită, se optează pentru „fragii moi".

y. 23 : „Dar zarea sc-abureşte pe margini _ca o cuhnă";

v. 37: „Cu ceasu-n amintire de noapte-ţi umplu(u)i doza".

în v. 38 — „Şi umăru-n furtună..." —, deasupra cuvîntului *umăru-* apare, scris cu creionul, *pîntecu-,* la care s-a renunţat In versiunea definitivă.

v. 39: „Şi prinde-mi cu surîsul..." ;

v. 40: „VSnturilor, cînd ochiul se-nscrie în pantof" ;

v. 43: „Te;nalţi precum o stivă cînd aerul e veşted".

Pentru finalul manuscrisului (versurile 6-1—76), corespunzînd mersurilor 61—76' din secţiunea *4* a textului definitiv, remarcăm tipărirea fără modificări a versurilor 61—72, în timp ce ultima strofă (v. 73—76) prezintă următoarele variantei

„Un chiot (şters) lung se rupe din umărul / pleoapele în glugă *I* dungă

Şi cînd singurătatea şi-ntoarnă alba lungă
figura ei, în mine te vărs ca samovar".

Cu cerneală neagră, ultimele două versuri apar şi sub formele :

„Singurătatea în preajmă se-aşează ca o glugă ^ .
pc cînd în mîini şi-n fierberi te vărs ca samovar
Dar te răstorn în fierberi în mîini ca-n samovar."

Manuscrisul e semnat *Ilarie Voronca, Februarie ÎQ29* [?] (în *cvion) Paris*—Londra.

înaintea apariţiei în volum, cîteva fragmente ale poemului au fost publicate în periodice, după cum urmează :

Sub titlul Ova/, s-au tipărit cinci din cele şase strofe ale viitoarei secţiuni *1* a volumului, în *Sburătorul,* IV, nr. 11—12, mui—iunie 1927, p. 137. O notă de subsol precizează: ,.Din volumul Cofomba, sub tipar".

La rîndul său, revista *Integral, nr.* 13-14. iunie—iulie 1927 tipăreşte, pe două pagini alăturate, versurile ce urmau să constituie secvenţele 3 şi *4* ale versiunii definitive, însă într-o' ordine strofică diferită de cea din volum şi care nu corespunde întrutotul nici cu manuscrisul semnalat mai sus (unde numărul de versuri e, de altfel, mai redus decît cel apărut în revistă şi în volum). Amestecul strofelor se datorează, se pare, unor erori de... zeţărie.

Reaşezarea versurilor din revistă în ordinea propusă în volum şi compararea celor două 'versiuni, evidenţiază, în cele dintîi, unele diferenţe faţă de forma definitivă. Pentru secvenţa 3 a poemului, acestea sînt următoarele :

v. 22 j „de umbră şi-anotimpul de undd Yupe-un corn" ;

v. 23 -. „dar zarea se abureşte pe margeni ca o cuhnă" ;

v. 26: „zboruri întretăiate în cremene *ca* lănci" j

v. 37 : „pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n Coz/a";

v. 38 : „şi umăru-n<te furtună..." (eroare de tipar !);

v. 39: „dar prinde-mi cu surîsul la bufon/era roză".

Confruntarea versurilor- din secvenţă *4* a cărţii atrage atenţia asupra unor deosebiri în textul tipărit în *Integral:*

v. 17 : „femurul ca pleoapa şi inima, căluşul" ;

v. 21 : „ştiu zmeura-ntre coapse şi plantele marine" ;

v. 22 : *„grădina-n* os săpată cu braţele-n lămii";

v. 27 : „dar *limbile-n* tărie te-nnoadă ca naceia" ;

v. 29 „in rumenire glasul şi creşte ca o Jimblă" ;

v. 36: „pe pintecu-n terasă cu plante reci mă pîimb" ; /

v. 45 : „te *răzvrăteşti din 'plagă,* vinele ce curele" ?

v. 47 : „surîsuJ *desfăşoară pe sînu-n* cerc perdele";

v. 67: „şi-n Cearcăne pleci capul ca *floarea* de cerneală" ;

v. 68: „dar te adun în *palme.*jăratec ca-n făraş":
v. 69: „surîsul în aramă ţi-1 depărtezi ru-;i surle";
v. 70 : „şi drumurilp-n toamnă *pe-un* povîrniş ne sug" ;
v, 75: „singurătatca-n preajmă se aşeazd ca o glugă".

După apariţia cărţii, pc.care o anunţă,' revista *Urmuz,* nr. 1, din ianuarie 1928, reproduce secvenţa *Colomba* V.

Despre CoJomba s-a scris puţin la rinta apariţiei. 1 recut cu vederea de majoritatea criticilor, poemul nu scapă totuşi lui Perpessicius, cronicar pe atunci la ziarul *Cuv'mtul.* In foMetonui comun, pe care îl dedică plachetei, recenzată alături de poemul (ii.se (I928)"îi nr. 1031 din 28 aprilie 1923 al *Cuvântului,* criticul recapitulează succyit evoluţia autorului (considerat unul „dintre poeţii pe cari d-l Lovint-scu şi-i poate cu succes revendica pentru contribuţia modernistă a Sburătorului"), do la debutul cu Re>-*trişti-le* de esenţă simbolistică, la adeziunea faţă de „noile curente moderniste din Apus şi în reviste dc o originalitate mai mult sau mai puţin violenta", cu „poezii în care imaginea juca întliul rol şi mai ales asociaţia de imagini, cît mai capricioasă, apelul la miragiile necoutrolate ai«. visului sau ale subconştient ut ai nestăvilit". „Convertirea" la modernism e pusă în paralel cu expeiienţa „dezagregării lirismului" propusă de mişcarea suprarealistă o momentului, pe urmele dadaismului, căreia criticul îi recunoaşte „o răscolire de brazde lirice", chiar dacă „n-a dus pînă astăzi ta o desăvîrşită creaţie specifică". Este contextul înecare sînt aprotiate si cele două scrieri ale tui Voronca. „Poem de dragoste — notează recenzentul — *Colomba* întruneşte priveli şti din mai multe puncte a)e aceluiaşi peisagiu sentimental, o contemplaţie, rezolvată, în imagini, în iocul petelor dc culoare. E, dacă se poate spune, un impresionism liric in care imaginea joacă întîiul rot. Insă un poem de dragoste lăsat pe seama tmaginei va fi, in mod fatal, lipsit de unitate, de acea atmosferă de confesiuni-' plină de eonvincţie, cu care ne-au deprins literaturile. [...] Ori destrămarea aceasta imugî.stă nu poate da un întreg, o armonie. Se întretaie prea mulţi curenţi în atmosfera electrică şi cîntecul nu se percepe clar. Mai ales, că şi unda de emisiune e insuficientă. *Colomba* rămîne mai mult o suită do exerciţii. Sunt gamele". Evidenţiind un număr de „frumoase imagini", comentatorul Ic consideră „neputincioase insă să urnească poemul din hîrtoapelc tuturor versurilor centrifugale şi care, fiecare in parte, îşi proclamă dreptul la autonomie". -I se reproşează poetului şi rimele „adunate dinspre toate punctele cardinale", la care Se adaugă expresiile „copiate din franţuzeşte, improprii limbii, romane" şi „rezecţia sistematica a articolelor".

In stilul imagistic definitoriu pentru poezia (si critica) avangardistă, scrie despre CoJomba şi Ştefan Roii (în *Integral,* nr. 15, aprilie 1928, p. 16): „Un lirism vast se aşează în *Colomba.* Din subţiori i s-au desfăcut steagurile unei limbi cu faguri. Poemele şi le-a clădit înalte, cu ziduri pentru îngrădire a cerului [...]. I1Jrie Voronca e un magnific inspirat. Din lemnul degetelor lui-se fac viorile pădurilor, se ascute cîntecul păsărilor **51** se dirijează concertul apelor". Salutîndu-1, de asemenea, într-un articol elogios *(Ilarie* Voroncp, în Urmuz, nr. 3, martie—aprilie 1928), Geo tîogza vede în Voronca „un premergător" care, după gesturile iconoclaste de la 75 H.P., *Punct* şi *Integral,* „în Coiomba, şi acum în urmă în *Ulise,* vislcvte către echilibrarea poemelor sale".

• Referinţele directe la acest poem nu sînt numeroase nici în critica şi istoria literară mai recente. O caracterizare concentrată poate fi găsită In *Literatura română intre cele două războaie mondiale,* II, 1974, a lui Ovid S. Crohmătnîceanu, pentru c,are „formula lirică a lui Voronca se precizează cu poemul Cofombu"*. Remarcind „trena nesfirşită de imagini fastuoase şi insolite", criticul notează în continuare : -„întregul univers participă la această amplă declaraţie amoroasă; regnurile se amestecă, sentimentele capătă însuşiri fizice, distanţele dispar şi formele trec unele întreitele cu o uşurinţă fantastică. Dragostea devine o formă de reasimilare a naturii şi lucrurilor printr-un asociaţionism frenetic" (p. 407).

ULISE

Tipărit în primăvara anului 1928 la „Imprimerie Union" din Paris, in „Colecţia Integral", cu un portret al aulorujui de Marc Chagall, *Ulise* a fost scris in cursul anului 1927, cînd poetul continua să rticreze ca funcţionar la societatea de- asigurări „Abeille" din capitala Franţei. încă prima secvenţă a testului face aluzie la această ambianţă („singuri ne închidem în mucegaiul birourilor" etc.) evocată, anterior şi în tabieta Ora *10 dimineaţa,* din

1926. Structura mozaicală,. de „reportaj liric" a poemului, în care instantaneele pariziene se întretaie cu imagini ale peisajului românesc, face ecou direct acestei perioade cînd şederile pariziene alternează cu frecvente întoarceri în ţară.

Nu cunoaştem, pînă la această dată, nici un manuscris al poemului. In periodice, au fost publicate doar cîteva fragmente : în revista *Integral,* nr, 5, aprilie' 1928, pp. 10—11 (număr în care este anunţată şi ieşirea de sub tipar a volumului *Ulise)* au apărut secvenţele 5, 6, *12;* în revista unu, nr. 4, din iulie 1923, se reproduce, la rubrica *Antologie,* sub titlul *Ulise,* un fragment din partea a doua a poemului, de la versul: „Dimineaţa îşi ***ireaOL*** sînii tari de fereastră", pînă la finalul cu „ORA CEAIULUI", *in* subsolul paginii din unu, o notă, datorată desigur lui Saşa Pană, precizează că este vorfca de un „fragment din poemul cu acelaşi titlu, imprimat pentru- 206 iubitori de literatură integralistă. «Poemul : o şa- năzdrăvană, o scuttfti şi neebează armăsarul mîncînd jăratec»". Citatul din notă e dintr-un text de Saşa Pană.

In versiunea tipărită în *Integral,* se remarcă următoarele diferenţe în raport cu textul definitiv : în partea 5, versul *8.-* „*Anctc*, înnoptează, tomatele Ca obrajii transiivănencelor"; versul 13: „în pătlagină, lăptugi". In partea 6, după versul 30, in revistă apare versul : „cărnurile se apropie se resping ca două steaguri", eliminat în volum. Versurile 31—32 sînt concentrate, în revistă, într-unui singur, din care lipseşte cuvintul mdrgeaneJe; • „un singur suflet vă cuprinde pe tdţi cum un ocean vapoarele" In . secvenţă *12,* versul *18:* „surîsul de *slarmă...*"; versul *19 :* „deschid o perspectivă solară inefeJor articulaţiile".

In mediul avangardei, poemul s-a bucurat de- o primire deosebit de elogioasă. SHb semnătura lui Ştefan Roii, o primă recenzie a apărut în revista *Integral (Ulise,* în nr. 15, aprilie 3928, p. 16). E o întîmpinarc festivă, în care glosa, critică e înlocuită, practic, cu poemul în proză, — parafrază lirică a volumului luat ca pretext „Deschizi cartea de oglinzi şi un stol de şoimi se ridică să se aşeze pe umerii tăi de cetitor împărătesc. Asculţi, pulsează o horă românească inima în carnavalul Parisului. Rămli blindat cu silex şi cu op,u, pericolul circulaţiei pentru tine e rezolvat şi devii supraimpresionat cinematografic. Un poet mai înalt decît tine nu te lasă să vezi turnul Eiffel..." Confratele integralist apiauda la autorul lui *Ulise* „viziunea [...] complexă, multiplă, cutezanţa lui nedoborîtă, frecvenţa lui intens metropolitană", simul/taneismul perspectivei („Veşnic înconjurat de oglinzi imateriale, lucrurile le atinge simultan, pluribrachiat, esenţele tari le amestecă la un loc — *cocktair),.* opulenta imaginilor „Prestidigitaţia lui e covirşitoare. // Un- stup de imagini şi de fluturi oficiază în odăjdii dc firmament, în fiecare poem, slujba". In termeni similari, acelaşi recenzent conturează profilul poetului şi într-unui din „scurtcircuitele" sale (v. *Ilarie Voronca.* în* unu, nr. 4; iulie 1928), transformîndu-şi comentariul în confesiune exaltată: „In foc cu pumnii de jar, Voronca trintea uşile, închizînd şi desehizîndu^e pentru ora *ceaiului.* Fiind de azbest, n-a ars în propriul lui incendiu. ' Un purgator trecea cu el prin lirica noastră, cădeau ca dudele pedagogii şi se stirpea o poezie scarlatinoasă, întinsă peste o bleaga" mediocritate. -Cu o locomotivă sigură în condei, Voronca e azi un poet cu gări şritinerarii proprii. Cine va cuteza să-1 conteste ? [...]. Iată de ce, dragă Ilarie, volumul tău, ULISE, despicînd din strigăte pădurea unei voci, deschizînd în aer garderoba pasărilor, e un anotimp printre noi". „Cu ocazia recentului său volum (7/i'se"^scrisese —- cum am văzut în paginile referitoare la Coiomba — şi* Geo Bogza In revista sa, *Urmuz* (nr. 3, martie—aprilie 1928), salutînd echilibrarea scrisului Iui Voronca după primele manifestări do revoltă futuristo-dadaistă.

Do apariţia lui *Ulise* se leagă şi o scrisoare a lui B. Fundoianu către Tudor Arghezi, datară „Paris, aprilie 1928" şi publicată în. revista unu, nr; 8,' decembrie 1928, jn care se cerea „ospitalitatea" *Biletelor de papagal'ale* acestuia din urmă: „Aş vrea — mi-;ir face plăcere — să scriu o proză, despre poemele unui prieten pe care-1 cred un mare poet, şi as vrea să-scriu despre acest prieten aşa cum înţăleg, adică fără teamă de a jigni diamantul d-lui Ibrăileanu s.ui caterinca cu horoscoape, a d-lui Topîrceanu [...]. Poetul despre care aş vrea să scriu e, Voronca, şi volumul lui: ULISE". O notă inserată în numărul următor al revistei unu (9, ianuarie 1929), Ia rubrica „Vestiar", precizează-.că „scrisoarea către T. Arghezi a d-lui B. Fundoianu era destinată să apară în numărul din luna mai (1928) al revistei *Integral.* Ori, *Integral,* începînd cu acea lună, şi-a întrerupt apariţia. Scrisoarea a apărut în numărul nostru precedent, cu întlrzierea care s-a făcut în sertarul redacţiei *integralului".* Articolul promis de Fundoianu a fost tipărit în revista *Bilele de papagal,* nr. 290, din 14 ianuarie 1929, sub titlul *Despre" poemele d-lui Ilarie* Voronca. Situîndu-1 pe poet in contextul liricii moderne, B. Fundoianu accentuează asupra *originalităţii* viziunii sale, ilustrată nfcjor de poemul recent apărut: „din Apollinaire şi din mişcarea Dada, Voronca n-a primit în muşchii

' lui decît mimica revoluționară, acrobația riscului, o aristocrate *a* spiritului; adevărata., poezie însă, cea din miez, cea de imagini ca sîmburii în harbuz, țîșnește dintr-însul ca o sănătate care-i e proprie, cade din pielea lui ca solzii • dintr-o oglindă: Voronca e un • *seli made mari.* Dacă n-ar fi scos decît *Ulise* — și n-ar seri nimic . de aici încolo — iată o nouă constelație totuși. L/fise e poemul Y vieții citadine, al nevrozei de viață, al disciplinelor corpului, al ijmiturilor secolului douăzeci".

Printre comentatorii poetului din afara cercurilor avangardiste, Perpessicius c din nou prezent, cu o parte din citatul foileton critic dedica? *Colombei* și lui *Ulise* în ziarul *Cuvîntul.* In comparație cu poemul din 1927, *Ulise* îi apare criticului drept „un veritabil salt", în- sensul realizării organicității și unității vizu;mi .- „Poem al peregrinării în ritmul trepidant al Parisului, prin *ntv'<* accelerată și diversă a orașului modern, sau pe drumurile amintirilor retrospective și natale, *Ulise* realizează cu adevărat acel poem al iureșului liric. Cit de firești, cît de necesare sunt aici valurile acestea de imagini și cît de lesne treci peste nevinovatele cochilii ale metehnelor, cari în Cofomba indispuneau.^ Și ce unitate, după aceea. Cît de departe suntem de dezagregarea întâiului poem [...]. O fantazie prolifică, un umor de calitate, o înduioșare izvo- ~ rîtă din adîncuri de sinceritate sufletească, o viziune mai ari.ncă

a vieții, a orașuluijcu vibrația lui, cu beția, cu poezia lui, într-un / ^cuvint, fac din seria de imnuri înălțat* în *Ulise* un tot prețios ți ' care va conta și-n cariera poetică a d-lui Voronca și-n rioua lirică românească". In suita de „imnuri", criticul citează „eșarfe de imagini sau de invocări precum a ceaiului, a cartofului, a oglinzilor, ' a gazetei și atîtea alte uzini pariziene, sau mai exact de viață moderna". Convingerea sa finală este că „cu versuri de acestea — și poemul tot abundă în desăvîrșite versuri, imagini sau intermedii lirice —- *Ulise* ai d-lui Voronca va scăpa cu siguranță de tentațiile modelor actuale (dintre cari lipsa de capitale și eliminarea punctuației,.atenuate chiar la francezi, nu sunt dintre cele mai ambarasante. Legat de catarg și astupîndu-și urechile, surd Ia sirenele amăgitoare, va debarca cu bine în Ithaca de totdeauna a poeziei". *

După mai bine de un deceniu, *Ulise* se bucură și de atenția lui G. Călinescu, mai întîi în medalionul *Ilarie Voronca* din *Jurnalul literar* (1939), apoi în *Istoria literaturii române de Ia orurm pînă în prezent* (1941), unde aceste pagini sînt reluate. „După o destul de mare cantitate de versuri *[Restriști,* 1923; *Colomba,* '927), care dezvăluiau — scrie criticul —^un sentimental dezlînat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazor, Ilarie Voronca

[...] își compune în *Ulise* (1928) adevărata sa față de poet dificil pentru profani. — E futurist, dadaist, suprarealist? Toate *y* nici una". Transcriind observațiile făcute m 1929, în introducerea recenziei la volumul *Brățara nopților (v.* revista *Viața literară,* IV, nr. 114, 19 oct. 1929), G. Călinescu nqteaza printre trăsăturile ce-l apropie pe autorul lui *Ulise* de respectivele curente de avangardă, „lipsa copulației obișnuite între cuvinte, a ortografiei, și ariiitectura 'babilonică a paginii", „împerecherea întimplătoare a imaginilor", „pretenjia de ocultism", corichizînd că, de,fapt, „poe-Ja lui Ilarie Voronca este un impresionism ordoqat în punctul inițial, dar sfărimat cu voință, prin procedee tipografice și metaforism exagerat pînă la deplina, uneori, anulare a oricărui sens și a oricărei emoții". Pentru autorul Isforiei..., revoluționarismul lui Voronca ar fi doar o „poză" , poetul fiind în realitate „un temperament retoric, sentimental, descriptiv, incapabil de coordonare fantastici, tentat de sentențele somptuoase". I se recunoaște totuși, „în limitele acestui imagism", „o voluptuoasă receptivitate senzoriala, un simț. al plasticei cuvîntului excelent și o aptitudine de . a ridi-:a la rangul dc material poetic orice percepție". Remarci importante face G. Călinescu despre natura *imaginii* la Ilarie Voronca, ce depășește metaforismul de tip analogic, pentru a institui relații si realități noi („înnoirea acestei poezii înseamnă deplasarea sim țurilor spre alte aspecte fizice "ale universului"). Intuiția înnoirii rămîne insa la jumătatea drumului, criticul considerînd că : „Procedeul de bază al acestei ostenitoare lirici constă în stabilirea unui cifru, de concrete, numite greșit imagini" și amendînd în cele din urmă „absurditatea" unor asocieri ce ies din logica realului, generind „abuzul de metaforism" dus „pînă la compararea unei imagini cu altă imagine sau pînă la caricaturizarea universului".' Concluzia privitoare ia autorul lui *Ulise* este că: „Poezia lui nu are limfă pentru circulația imaginilor și aceasta produce stagnarea și ariditatea poemului," cate poate fi citit din toate părțile, de la capăt la coadă și de la coadă spre cap, fără vreo alterare apreciabilă a sensului".

Intr-un -moment de recapitulări memorialistice și critice, sub semnul prematurei dispariții a poetului, Serbau Cioculcscu se referea, în' evocarea publicată în revista Orizonf, din 1 mai 1946 " *Ilarie Voronca),* și *\â\oemu\ Ulise,* în contextul unor observații ie ordin **mai** general, privind limbajul liric al autorului său : „Sa constatat de. maf multe ori. în limbajul liric al poetului nrj știu ce delir imagistic,-șuvoi ncstăpînit dc asociați^ adeseori disparate, muwlliid matca primordială a poemei. Voronca era desigur un frenetic, poate din nevoia simultaneistă do a capta în același ruo-

.merit, prin ţoale simţurile, senzaţiile to^tc, de care ele se pot umple !}i sătura-'Nu încapc""mdoîală că, din punctul de vedere artistic, acest fel de a fi nu se poate mstapîni cu eficacitate, pentru că aria este alegere şi eliminare, iar nicidecum canal colectiv al tuturor senzaţiilor si impresiilor răvăşite îrr cutia craniana. De altă parte, este însă o modalitate psihică interesantă prin raritatea ei. !„.] La Ilarie Voronca niciodată creşterea lăuntrică nu s-a or-(|anizat mai temeinic ca în poemul *Ulise,* 'cîntecul de expl.ncr;' al Cetăţii moderne. [...} Nepunctată si fără majuscule, poema prezintă măruntul neajuns al efectuării întitei lecturi cam pe nerăsuflate; -cu intervenţia discretă a creionului, citirea îşi recigtigă ritmul respiraţiei normale >i relevă un conţinut bogat, mai întotdeauna cu versul-unitate, lapidar, încărcat cu o viziune, dar însumîndu-se cu viziunile precedente şi următoare într-o sinteză pu-ipriiică. Chiar cînd intervin ironia şi deformările unui spirit neliniştit, ulcerat patetic, *Ulise* rămîne o construcţie în al cărei aluat nu au intrat numai fierul, betonul şi o concepţie rece, ci şi momentul sufletesc cel mai clocotitor din evoluţia lirică a Iui [larie Voronca" • ^

Că poemul din 1928 ar fi opera.cea mai rezistentă estetic ii poetului e o opinie ce s-a impus treptat în crjrica literară actuală, care face, în genere, din UJise un reper fundamental pentru defi-. nireu viziunii şi evaluarea scrisului său. La prima retipărire a lui Voronca *ui* 1961, cu versuri in majoritate traduse dtn creaţii **T>J** franceză (Poeme, 1961). perspectiva asupra operei şi deci a poemului *Ulise,* e grevată încă de sechelele sociologismului din „obsedantul deceniu" precedent. In prefaţa intitulată *Un poet al certitudinilor viitorului.* E. Simion scria: „Cu *Ulise* (1920), Vcoma işi ordonează poemele după criterii mai riguroase. Apare în lirico sa preocuparea de^ a înregistra ecourile vieţii din jur, notaţiile sînt mai precise. Valoroase sînt în acest volum iele cîteva imnuri intercalate: imnul 'ceaiului, imnul cartofului, imnul oglinzilor si unele descripţii de panou, în maniera realistă a lui Fundoianu,. ca.'de pildă, prezentarea legumelor".

Pentru Nicolae Manolescu (în Metamorfozr/e pqeziei", 1968), „în *Ulise* (ecou îndepărtat din Joyce), poetul alcătuieşte un lung reportaj, trecînd prin dimineţile oraşului, străzile, tramvaiul, piaţa, călătorind pe Valea Prahovei pînă la Braşov .şi sfîrşind l.i Paris. In toată discursivitatea şi haosul 'percepţiei răsar imagini seînteietoare şi insule de poezie foarte frumoaso, cum ar fi descrierea Pielei [...]".

Un pas mai departe in reevaluarea poemului îl face Ovid S. Crohmalnicoanu, care, in _ *Literatura română între cele două războc ic mondiale,* II (1974): estimează că: „Poemul *Ulise,* scris cu 4prifej<il *unei* călătorii la Paris, nu mai lasă *nici o* î^ioială asupra neobişnuitului talent al lui Voronca. Aceleaşi .axata*? de imagini sînt stirnite acum de splendorile şi mizeriile marelui oraş" Reluînd comparaţia, avansată de Perpessicius, cu^poemul Zone al lui Apollinaire, criticul observă că „Voronca_ adoptă însă mai mult o atitudine retractilă faţă de universul civilizaţiei moderne. Poemul debutează chiar cu o asemenea reacţie...". „Gustul pentru natură", dar şj „atmosfera exaltantă a peisajului citadin, prinsă în .ilme cu o desfăşurare rapidă de imagini caleidoscopice. percutante" sînt ilustrate cu exemple semnificative.

In nota obişnuită a comentariilor anterioare, se menţine 10a Rotarii (v. *O istorie a. literaturii române,* II, Minerva, 1972. pp. 248—351), care, dincolo de „ermelismul [?} din *Colombo* şi *Ulise",* ve<_le încă o dată în autorul acestpr poeme „un voluptios cu KÎro-•urile • ascuţite la maximum şi multiplicate în mii de antene", iar ;•:) poezia sa „un soi de reportaj in imagini dintre cele mai neprevăzute, debitate <u plăcerea unrii Ionel Teodoreanu In delir, elip-!ice, sincopate". In mult comentata secvenţă a „pieţi't dc legume", se identifică un „tablou de bulgarie, antonpannescă la origine. dar. pictotăjcu penelul unui Picasso tumultuos"...

Un *Ilarie voionca sub pecete barocă* propune Ion Vartic ih-volumul de eseilri *Spectacol interior,* Cluj, Ed. Dacia, 1977, vorbind despre un „baruchîst citadin, cu graţii extravagante, într-o maniei'S teatrala", cu decor ostentativ prevestirtdu-1 pe Emil Botta. .,Există — notează eseistul ~ un adevărat univers baroc, un amestec imponderabil de real şi ireal, demistificat adeseori de cîte o notaţie prozaică, voit terestră. Sînt nenumărate simboluri ale fragilităţii şi transparentei (acrul, fumul, marea, aburul, spuma, oglinea, ceaţa, zăpezile, cenuşa, frunzele) *oV* ale preţiozităţii (păunii, centaurii, nimfele}". *UUse* „frenetic reportaj liric, în care se relevă "oate trăsăturile definitorii ale poeziei lui Voronca" — e, în acest contest, un punct central de referinţă.

Barochismul — văzut ca atribut fundamental al întregii opere *a* poetului — constituie şi axul central al interpretării lui Gheorgne Grigureu, *Poezia lui Ilarie Voronca,* în *Steaua,* 1973, nr. 4, pp. 32—33; „Dacă barocul arc un sens compensatoriu, ilustrînd sub contorsiunile sale voluptuoase, sub strălucirile sale ostentative, o secretă lipsă de vigoare, atunci Ilarie Voronca [...] e un h-iroc reprezentativ. Vocaţia temperamentală şi-n găsit expresia convenabilă în ornamentaţia excesivă, în «cea erupţie imagistică ce transpune o nesiguranţă funciară, o gamă frenetică a echivalenţelor [...]

PLANTE ŞI ANIMALE. TERASE

Pregătirea volumului cu acest titlu este anunţată în revisla *unu,* ,nr. 8, din decembrie 1928: *„Plante şi animale* — Ilarie Voronca. un \olum de poeme inedite, va apure în primăvara 1929". Din numărul următor al revistei dirijate* de' Saşa Pană, aflăm oeja volumul a fost tipărit : „Poetul şi prietenul Ilarie Voronca a scos de. sub tipar noul său volum de poeme. Prietenia Iui Constantin Brâncuşi e în succesul ilustraţiilor pe care acesta i Ie-a tăiat cu dalta din cer pentru noua sa cai'te : PLANTE ŞI ANfMALti (colecţia „integral."!".

Titlul complet al cărţii este *faianţe -fi. animate. Terase,* numind cele doua -cicluri din sumar. Noile poeme s-au tipărit Ia 'ari-.. „Imprimerie Union" (ta >i . Colomba şi *Ulise,* ori plachetele lui Ştefan Roii — *Poeme 'tn aer liber.]'92Q* — şi Geo Bogza, *furnal de sex,* 1929), pe cînd autorul lor mai lucra ca luncţionar la anuntită societate dc asigurări pariziană. ..Abeille".

Nu cunoaştem) pînă acum, nici un manuscris al poemelor Dintre acpstea, numai o parte au fost publicate mai întîi in reviste t

p. 143—141 PAUN1 CULORILE NĂVĂLESC !N PRIVIRI

A- fost publicată in revista *unu,* nr. 7, noiembrie 1928, .**M'I** titlul Aejuarkim. In volum, primul vers al poeziei a lost tr<in<n. -mat în titlu. Textul din revistă este însoţit, în subsol, de uimitoarea menţiune „Din volumul *Plante .->i animate,* care va apare.

p. 145—146. BALUL CORALI 1LOR

A apărut în revista urni, nr. 8, decembrie 1928. Reluat fără dificări în volum.

p. 146- -147. GLASUL DESPICA SOMNUL NORILOR

Publicată în *unu,* nr. 8, decembrie 1920. Text jd«nt'c m col clin volu'n.

p. 147—148. FRUNTARIILE VORBELOR

S-u tipărit in revista unu, nr. 8. decembrie 1028. intr-o verşinne identică cu cea apărută în volum.

p. 148—149. PRIVEŞTE

A apărut în revista *unu,* nr. 10, februarie 1929, la rubrica *Antologie,* fiind reluată din-volumul care tocmai ieşise de sub tipar.

p. *ii* -156. COTNAR

. Publicată mai întîi sub titlul *Paralel în* revista *Integral, nr.* 10, ianuarie 1927, p. 6. rn dedicaţia *C.* S. (Columbei Spirt -"L In volum, textul din re\istă *a* lost reprodus fără alte modificări:

p. 156—157 GOLF \

A apărut iniţial sub titlul *St. Nar.aire,* în revista *Integral,* nr. 5, iulie 1925, p. 10. Fată de versiunea definitivă, textul diK periodic prezifită următoarele variante:

v. 1 : „Simona panoplie în amurg plajă";
v. 4: „ca Iepuri de cîmp, spuma valurilor înserează" ;
v. 5: „Albumină vîntul în pulpe coagulat";
v. 7 ;. . . .prin aerul rarificat" ;
v. 11 : „stele naturale şi-au" Întins rufele pe nisip" ;
y. 20: „tăcerea pulsează precum gîtuî tău Simona".

p. 157. TEKIRGHIOL

Publicată în revista *unu,* nr. 5, septembrie 1928. In raport CU textul tipărit în volum, apar următoarele diferenţe :

v. 6: „oasele chiuie (ce cor) genunchiu-amar" ţ
v. 14 : „cum sufletul ne leagă cordonu-ombilical".

p. 157—158. DOAMNEI LINA PASCAL

Tipărită In revista *Integrai,* nr. 12, aprilie 1927, sub titlul *Juan Les Pins* şi cu subtitlul-dedicatie *Doamnei Lina Pascal* (E. vorba

de o sord a lui B*. Fundoianu, căsătorită cu regizorul Armane! Pascal). Diferente falâ de versiunea ultimă:

v\ 7: „Clopote'de strădania umbrelor se tremură";

v. 11 : „Ce iar-album de timbre marea (mediterană)";

v. 17 : „Singurătatea-si rupe covoare mări din ceasul" ;

v. 19: „...cerul gurii-n aramă ; glasul".

p. 158.

HOTAR

A apărut în revista *Integra},* nr. 10, ianuarie 1927, p. f>. sub titlul *Fotainebleau.* In chip de dedicaţie, apar iniţialele *C.* .V. (Colombei' Spirt). Varianta din revistă prezintă^urmâtoarele diferente faţă de versiunea definitivă :

v. 6: „fagii (rări ti)* cu muşchi şi ferigi în glas";

v. 7: „această privire va reţine<ziua> în declin ca-n lat- Cuvintul *ziua* nu apare în text; e, desigur, o eroare de tipar.

Recenzia l*Ji N. Crevedia Ilarie Voronca, *„Plante şi animale**,* (în *Viaţa literară.* IV, nr. 105," din 16—30 martie 1929) porneşte do. la o atitudine net defavorabilă mişcării de avangardă. Tonul minimalizant capătă si accente xenofobe : „Formulele literare'de avangardă fermentate după război în A.pu<"; dadaism, cubism, constructivism, suprarealism, integralism etc. parte şi-au anunţat falimentul [...], mai toate au avut Ia noi sucursale şi confirmă să epateze burghezia literelor române, cu fiţuici ce răsar săptămînal ,din urbele ţării. [...] în afara de ,acel *ism,* pe toate le polarizează câteva caractere comune : sunt. internaţionaliste, .dau precă<jpre motivului exotic, sunt iniţiate de străini, «cu o frbertate saturnalică de sclav beat» (citatul e din E. Lovinescu, Istoria *.literaturii române contemporane,* voi. III − n.n. I'P.). Animate de un spirit frondeur, lipsite de o metafizică a creaţiei, afară de aceea a absurdului total, împart timpul literar în pre-istorie şi istorie" (Ultima parte a frazei' face alU2ie Ia unele alirmaţii Jle lui Mihail Cosma, din articolul *De la futurism la integralism.* publicat în .revista *Integral,* 1925, *nu* 6—7 — n.n. I.P.). în acest context, recenzentul consideră <ă: „Arta d-lui Ilarie Voronca opune *ot*dinei sintetice cea mai perfectă sinteză a dezordine!, încununată cu înlăturarea voită a semnelor de pupetuaţic. Se ilustrează elocvent însuşirile de descripţie ale autorului, imagismul cronic legat de obiect prin fatale conjuncţii (ca, *aşa cum, ptecum* etc), apro-

pieri baroce *(taraful .vinelor),* rima imperfecta *(creste-creste)* ori de-a dreptul preţioasă *(potîrtuchilc, rinichii le)* ca şi o dispoziţie .sufletească incertă, amestec de umbre şi luminişuri". Concluziile rămîn rezervate, iu aşteptarea unor schimbări de formulă lirică; „Mărginindu-şi reale posibilităţi de creaţie la *pvisu/.* realizat cu supărătoare *pletora de imagini şi obsedat de anumite maniere, dacă I. Voronca şi-cr adinei şi simplifica obiectul, ar trece în Muia poeţilor curenţi". .

Citind volumul in lumina unor consideraţii teoretice din *Primul manifest suprarealist* de Andre Breton (care vorbea despre — traduce cronicajul —- „lumina de imagină,", „valoarea imaginii în raport cu frumuseţea seintoii obţinută" ori despre „cea mai puternică imagină" ca fiind „acea care prezintă gradul cel mat înalt de arbitrar"), Perpessicius scrie (\. *Cuvintul. V,* nr. 1419, din 5 aprilic 1929) că, într-o atare perspecti\ă, ..poemele d-lui liaric Voronca riştigă, "desigur, în contemporaneitate, atitea din ele apar drepi o strălucită justificare a suprarealismului". Criticul se simte insă obligat să'adauge, ca şi în cazul poemului *Ulise* că : „poezia suferă sî se resimte de atmosfera aceasta 'de răscruce în care viaturile şi ploile celor mai cOiiiiadictorii imagini bat din toate părţile. Imaginea lui Breton, «noaptea fulgerelor», e.sfe desigur semnificativa, nu numai, plastică, ea rămîne totuşi mai mult o imagină [-..], succesiunea de surprize luminoase nu e propice în;a unei viziuni organîte, stăruitoare, definite. N-ai apucat să distingi bine paradisurile pe care le despică paloşul de aur al unui fulger şi oblonul de catran s-a şi prăvălit peste dînsul. .Eşti mulţumit cu intervenţia acestor splendori paradisiace ? nimic de zis. Ele sunt, de altminteri, destule şi destul de vii, şf nu se poate spune că rui suţt impregnate de poezie. Este însă o poezie oltu decît aceea care a alintat întotdeauna .visurile umanităţii, din vechi şi pînă azi. Este poezia care impresionează, dar nu vrăjeşte. Izbeşte, dar nu reţine. Pentru că este o poezie fragmentară". Pentru acest" caracter fragmentar, cronicarul găsise o formulă expresivă, în primele pasaje ale foiletonului său, scriind că : ..şi *Plante şi animale v* din aceeaşi sursă de *pointjfism poetic* (s.n.) ca şi *Colomba* şi ylfse", după ce remarcase „asemănarea evidentă cUntre literatura suprarealistă şi poezia sa fulgurantă, în care imaginile sar ca jcînteile şi destramă viziunea unitară a hunii şi peisajelor": Cornparată, sub unghiul unităţii de concepţie, cu *Ulise,* uotia carte i se pare a fi inferioară acestui poem, chiar dacă si în ea „mijeşte o concepţie unitară". Aceasta este însă, după opinia sa, „asfixiată de ermetismul atîtor poeme', de transgresiuni misterioase, de un simbolism neclarificat Îndeajuns şi eclipsată, mai cu scamă, do

strălucirea autonomă a imaginilor". Din cele ,,două poeme, eare, fără să neglijeze imaginea, pregnantă, plastică, senzaţională, o sub-^ ordonă unui peisaj de o frăgezime şi de un ton aşa de definit" incit crede a vedea îri ele «aproape o renegare a poeticii poîntiliste sau suprarealiste, aplicată îu majoritatea versurilor din *Plante si animale:",* numeşte însă doar unul. *Zăpadă tlour^ a acrului,* pe carc-l citează aproape integral. Poezia c caraclerizata drept *o* „poemă in care strofele duc imnul şi peisajul din treaptă în treaptă, poemă de desăvîrşită culoare, şi •în contrazicere oarecum cu noul alexandrinism • '«l pointîlismuiui imagist, pe care-î practică cu mare predilecţie d-l Uarie Voronca, poemă amintind strofele pentru elementele nufurii ale d-lui Ion Mmulescu",

In revista dirijată de Camil Haltazar, *Tipanul a literară.* Mihail Sebastiari (v. *„Plante şi animale"* de *Uarie* Voronca, în nr. 4, aprilie 19297 p. 98—99) situează poezia lui Voronca sub semnul „violentării platitudinii" şi al „efortului penibil de- eliberare din influenţe şi mijlociu". După *Restrişti,* apreciat doar" ca „un volum do pastişe" după\ Bacovia şi, A. Maniu, ar fi avut loc în croaţia sa doar o „eliberare--.. în sensul sintaxei", at unei „maniere stridente de compoziţie", artificială şi cu'„construcţii care nu sunt numai ridicul de neromâneşti, dar mai ales profund dizgraţioase şi antiartistice". Sînt evidenţiate, astfel, prezentarea imaginii „într-o apoziţie exclamativă", „obscură" şi „plată", expresiile' „eliptice", „nedibâcia surprinzătoare pentru un a'tît de abil iniţiator de revoluţii". Voronca s-ar situa in descendenta *Alcooiuritor* lui Apeţftinaire, îndeosebi pe latura elegiacă; a acestora, raporlabilă şi la H. Heine sau Fr. Jammes. Refuzindu-i poetului capacitatea de a atinge „momente mari" ale lirismului; îi recunoaşte, doar „sunete mici de fluier şi, alteori, rezonanţe înguste dc miserere", la care se adaugă aptitudinile creatorului de imagini : „Această sensibilitate cu înrudiri certe şi reminiscenţe care terorizează, e servită în opera poetului de o reală calitate şi de o diversă aptitudine în jocul imagiriii. Scrisul d-lui Voronca are o cursivitate a notaţiei şi un debit al metaforei care poate să fie o moştenire din vîrstă simbolistă, dar nu e mai puţin o apreciabilă proprietate. [...] Dl., Voronca • se exprimă în echivalenţe şi pricepe numai prin termen de comparaţie. [...] Este incontestabil, in acest contact nedistinct şi fremătător cu viaţa, ceva din visul şi trezia unei minţi şi a unei inimi de copil". Imagismul, afirmă în concluzie M. Sebastian, cade repede în manieră, ameninţind unitatea poemului: „Un poem al său e un mozaic: cîte versuri, atîtea bucăţi diferit colorate şî prinse artificial unul de altul, asemeni unor frunze ţinute, pe o pagină de ierbar,]a întîmplare [...]. *Plante şi animale* e — în termeni proprii — o colecţie de expresii ce urmează,să fie utilizate pentru un eventual volum de pdeme".

• Constatînd că „la limita extremă a modernismului a rămas pe poziţii di. Ilarie Voronca, înconjurat de o grupare bizară de continuatori ni- dadaismului si de suprarealişti", Serbau Cioculescu remarcă în autorul volumului *Plante şi animale* un poet „pe cale de a se impune" jv. foiletonul critic IJnric Vdroyca, „PJunfe şi *animale" şi „Brăţara nopţilor",* in *Adevărul,* XLII. nr. 14096, din 4 dec. 1929. p. 1—2). După ce observă că poetul pare „un debutant P'-rmanent", ce „se complace in publicări alternative de reuşite şi ireuşite poetice" (se exemplifică prin placheta Coiomba, „aproape ilizibilă" şi „poemul *Ulise.'* o frumoasă realizare dc notaţii impresioniste"), Şerban Cioculescu „însemnează" tn Piante *şi* 'animale, „nu fără o impacienţă întristată", unele „ticuri" şi „defecte" din volumul de debut. *Restrişti:* „stridenţa unui eliplism în conflict cu limba şi gramatica", sau „conjuncţia supărător obsesivă din *Restrişti".* •

O poziţie violent negativistă se exprimă *ta* recenzia semnată de Constantin Orăscu • în revista *Falanga literară şi artistică* (seria II. nr. 56, din 1 iunie 1929, p. 2), subtitlul *H(permodernismul: „Plante şi animale" de Uarie Voronca.* Ilustrînd atitudinea consecvent autiavangardistă a publicaţiei, autorul recenziei respinge într-un stil trivial volumul comentat: „Printre corifeii hipermodernismului din ţara noastră se înnumără şi autorul actualului volum de hîrti'i calitativ, închinat diverselor raţe, maimuţe, vaci, brotăcei etc. şi ierburilor digerate dc respectivele dobitoace". Vorbind despre „spiritul diabolic" al curentelor moderniste, al căror' suprem atribut ar fi „incoerenţa", „tendinţa... de a transforma producţia literară într-un haos de cuvinte", înlăturînd „cerinţele Umbei şi legile gramaticei", C. Orăscu crede că „hipermodernismul capătă aspectul celei mai sinistre farse literare", acoperită de „ridicol" şi producind o „ilaritate sigură". „Actualul volum al lui Ilarie Voronca — conchide recenzentul — concentrează toate caracteristicile ultramodernismului : demenţă simulată, anarhism formal, dezechilibru intelectual, spirit destructlv şi o exasperantă platitudine în expresie".

Cu trecerea timpului, perspectiva asupra acestei cărţi a Iui Voronca s-a mai nuanţat, fără să schimbe datele fundamentare oferite dc critica interbelică. Dintre contribuţiile mai recente, sînt de notat astfel In primul rînd cele ale lui N. Manolescu şi Ovid Ş. Crohmălniceanu. Pentru autorul Metamorfoze/or *poeziei, „Plante şi animale* şi *Zodiac* sînt volumele cele mai unitare ale lui Ilarie Voronca. Acum se vede mai bine nu numai tehnica poetului (care-

constă în alăturare şi lipsă de centru vital al poeziei), dâr şi natura lui. Ilarie Voronca e un 'descriptiv, un vizual. Peisajele lui sînt stilizate, purificate pînă la abstracţie, picturi- pe aer, pe vapori, pe fum, pe cerul translucid şi pe ape clare"[...]. Imaginile sînt adesea extraordinare, ehiar dacă poeziile nu se" încheagă, scurgîndu-se la nesfîrşit'prin pagini, în mii dc pîrîiaşe" (p. (>2—63).

în sinteza deja citată, Ovid S-. Crohmălniceanu scrie : „In volumul *'Plante şi animale,* după cum arată şi titlul, Voronca tine să-şi exprime direct dragostea sa de natură. N-avem însă de-a face cu nişte pasteluri; ierburile, florile, vietăţile participă iarăşi la fastuoase balete pe care le regizează o imaginaţie dezlănţuită, îmbătată de frumuseţile firii. [....] Nici acum poetul nu «desefle*, cf se la?ă mai degrabă invadat de natură. Asistăm la o vastă osmoză între plante, animale, şi sufletul omenesc". în acest sens, criticul remarcă şt el „o intenţie a autorului de a imprima elo--giului naturii o fervoare franciscană" şi, pe urmele lui Franci* Jammes, „o tandreţe specială în celebrarea frumuseţilor umile" (ilustrată prin poezia *Priveşte):*

Un alt istoric literar. Ion Rotam (v. O *istorie a literaturii române,* II, 1972, pp. 348-'-351) reia asemenea caracterizări („Poezie a naturii este şi *Plante şi animale. [.,.]* Cu drept cuvînt, poetul se pune sub protecţia lui Franccsco d'Assisi J...] şi sub aceea a lui Odobescu"), considerînd totuşi că la Voronca „compunerea e mai încilcită, dar cîte o exclamaţie surprinde iarăşi". Cu J. Rotaru se revine la obiecţiile de tip „tradiţionalist" mai vechi, r.emaicîndu-se, bunăoară, „lipsa punctuaţiei, a acordului, şi cîteva trucuri teribiliste [care] .sînt făcute anume pentru a şoca". Trimiteri la acest volum* face, într-uri context relativ la barochismul viziunii lui Voronca, şi Gheorghe Grigurcu, în consistentul eseu critic *Poezia lui Uarie Voronca* (în *Steaua,* 1978, nr. 4, p. 33), observînd, de pildă, că într-un poem ca *Bucurii îngăduite* „natura devine un eden estetizat", iar în *Priveşte,* „asinul se mişcă gongoric între elemente studiat-muzicale".

Dacă lăsăm la o parte, reacţiile „extremiste", precum cea din *Falanga literară şi artistică,* imaginea critică despre *Plante şi animale* e mai degrabă una „moderată". între *Ulise* şi *Brăţara nopţilor,* considerate drept creaţiile cele mai organic articulate ale creaţiei poetului, acest volum pare o primi semnificaţia unui moment de tranziţie, în care se intîlnesc cu pondere egală calităţile imagisticii de performanţă recunoscute pînă acum, cu deficienţele finind de caracterul „mozaical" şi „fragmentarist" al viziunii.

Răftri îrtiiil''iri •• ' '

BRĂŢARA NOPŢILOR

Volumul a apărut \n toamna anului 1929, la Bucureşti, „Tipografia Capitalei" (89 p.), cu. ilustraţii de Victor Brauner. O notă <iiii revista *unu,* nr 1% din octombrie 1929, anunţa că: „Va apare şi se va pune în vînzare la 15 octombrie 1929 cartea de poeme a hu Ilarie Voronc.i, *Brăţara nopţilor.* Ilustraţiile de Victor .Brauner".

Pînă acum, n-am reuşit să descoperim nici un manuscris al poemelor. Diverse fragmente au fost publicate în revistele *unu* • si XX — *literatură contemporana, în* următoarea qjxline cronologică ;

Sub titlul *Fragment din „Brăţara nopţilor"'(unu,* nr. 12,* aprilie 1929), s-a tipărit secţiunea V a poemului, urmată de o notă de subsol, ce precizează locul şi data scrierii „St. Martin-Vesulie, septembrie 1923". Faţă de versiunea finala, din volum, textul din revistă prezintă următoarele particularităţi: în versul 2 * lipseşte verbul zbirmie (probabilă- eroare tipografică) ; versul 4 are forma : „plumburile ţintaşilor în bîlciuri" î versul 5 : *„Omidă,* tuberculoza urcă pe frunze plamînii atîtor prieteni"; versul 11: „Şi tuşea scrîşnea ca în *dinţii* dulăilor oasele"; versul 14: „spuma vţnturilor *aluneca...";* versul 29; „Cum pui o panglică de lumina întemniţaţilor"; în volum: „...întemniţaţilor din birouri".

In revista ieşeană de avangardă, XX — *literatură contemporană,* nr. 7, din-15 mai 1929, a fost publicată, fără deosebirii în raport cu versiunea definitiva, secverfţa a Vl-a a poemului, sub titlul *Printre lămpile de cînepă.*

Secvenţele II şi XX au apărut în revista unu, nr. 17, octombrie 1929. în secvenţa II, versul 45 apare astfel: „Se joacă rostogolind ca arşice înecaţii' pe bărcj'Jc de valuri". în secvenţa XX, v. 21 : „Dăruit dc marinarul şchiop prostituatei"; în volum, forma incorectă : „marinarul şchiop *af prostituatei". Versul 32 : ,....arpegiui rupt din harfele marilor oraşe".

La rubrica *Antologie* a revistei unu (nr. 20, decembrie 1929) se reproduce, după volumul recent apărut, secvenţa XVIII a poemului.

\ Comparativ cu volumele precedente, fîrdfarci *nopţilor a* avut în critica un ecou -mult mai larg. O primă recenzie semnificativă a fost. publicată de Dan Botta în ziarul Rampa, nr. 3522, din 17 oct. 1929. Notînd „îngemănarea bizară de colosal'şi detaliu, de

masiv şi dantelă", un „clar prodigios ut .trecerilor, al saltului inspirat, o rară vivacitate a gindului, care e\ocă pe Victor Hugo", recenzentul o face totuşi sub rezerva că : «,Domnul Ilarie Voronca nu. are însă patetica revărsare de forţă, elanul primordial din opera demiurgului, acela care adună opera, o încordează şi o face vie". Raportată la „climatul nostţu literar placid şi favorabil putrezirii", poezia Iui Voronca e considerată totuşi .ca „un mare semnal atmosferic, vestire a unei înnoiri. Sînt în ea — într-un bric-ă-brac o tumultuoasă confuzie — preţioase pietre din cele mai rare, sunete din cele mai 'caste. Ele ni se par revelatorii". Un alt reper' semnificativ ar fi poezia lui Paul Eluard, de care/ l-ar apropia prezenţa unor „ecuaţiuni de poezie şi vis". In conţextur- operei lui .Voronca") volumul e apreciat ca fiind realizarea • cea ^mai 'autentică, depăşind experienţele considerate sterile ale începuturilor, sale de factură dadaistâ, pentru a se rcorienta spre~' marea tradiţie lirică: *„Bfătara nopţilor* este^ mai" ales. din toate cărţile pe care ni le-a dăruit, aceea care cuprinde sensul adevărat, al poeziei. Este întoarcerea către- izvoarele ci dintotdeauna, acelea umane, acelea cari sunO ale durerii, ale bucuriei, ale încîntăriU ale visului uman. Şi formula căreia în van. încerca să i se încorporeze poezia Iui Ilarie Voronca — Cea mai sterilă, cea mai lipsita de rezonanţă — devine aşadar caducă şi desuetă. Unde sunt ^ şi frenezia şi oroarea ei. verbală? [...] De la delirul declamatoriu din cărţile *dadu* şi pînă aici, cărările spiritului duc. greu,. Ele implică ordintj şi simetrie, constelure admirabilă a mijloacelor închinate artei.. [...] Dar cîntecul nou pe care Ilarie Voronca îl aduce nu este numai imagine impetuoasă şi lirică revărsare; ci este şi viziune proprie". Evidenţiind secvenţa construită pe „motivul cărţilor, al bibliotecii"* comentatorul vede-în astfel de versuri „semnul întoarcerii [...] la cultul tradiţiei, la izvoarele poeziei celei mai pure". ,

La scurtă vreme după Dan Botta, despre *Brăţara nopţilor* se exprimă şi G. Călinescu (v. *Ilarie Voronca, „Brăţara nopţilor",* in V/a(a *literară,* IV, nr. 114, 19 oct. 1929). Caracterizările sale depăşesc cadrul unei simple cronici, pentru a se constitui într-un portret critic mai cuprinzător: Această parte introductivă a textului va fi de altfel reluată, cu minime modificări, în capitolul dedicat lui Voronca în *Istoria literaturii romane...* din 1941. UN nele propoziţii vor fi puse acolo în relaţie cu poemul anterior, *Ulise,* altele, eliminînd referinţa directă la *Brăţara nopţilor,* vor participa la caracterizarea ansamblului operei : „Dl. Ilarie Voronca scrie un fel de poezie pentru care declararea şcoalei literare ar

fi o uşurinţă făcută cititorului. E futurism, dadaism sau suprareal;-sm?Sunt toate şi nici una*'...

Trecînd la analiza cărţii, G. Călinescu. îi remarcă labilitatea structurală, tehnica asociativă a realizării imaginilor, inegalitatea valorică a rezultatelor : „Lirica volumului nu are început şi sfîrşit, suiş şi coborîre. Cartea se poate citi din toate părţile [...]. Căci singura rudenie, între cuvinte este v irtutea lor {îndepărtată de altfel) asociativă, pe o latură cu totul externă, expusă mereu contradicţiei. Oriunde am tăia pagina, găsim acelaşi paralelism metaforic radical". Fără să-l numească în chip expres, cronicarul descrie, de fapt principalele caracteristici ale „dicţeului ..antonia!." suprarealist. Dacă manifestase dubii în privinţa coerenţei struc'urale a întregului, pune în evidenţă totuşi reuşita* unor imagini, izolate („Sunt frumoase, uneori admirabile, unele imagini. Şi s-ar putea încerca o antologie a lor, profitabilă. Şi, pentru prdstigiul 'autorului, şi pentru cititor") sau a unor fragmente, precum cel „închinat tipografiei, unde imaginaţia este alimentată de un suflu intern solemn si elevat", ori a versurilor „care cîntă biblioteca"

remarcate şi de Dan Botla. Concluzia este împărţita între aprecierea calităţilor „temperamentului liric" al autorului şi rezervele faţă de nepăsarea cu care aceste calităţi sînt risipite": „Convingerea mea este că ne aflăm în faţa unui temperament poetic fericit ce se autodistruge cu voinţă, dîndu-ne, ca in cazul de faţă, un spectacol de sinucidere literară amabilă".

Tot din octombrie 1929 datează şi recenzia semnată de Octav Sulutiu în revista "Vremea (II, nr." 87, 31 oct. 1929). Spro deosebire de comentatorii amintiţi pînă acum, Octav Şuluţiu reliefează îndeosebi calităţile poeziei lui Voronca, insistînd -- după ce o apăra împotriva acuzaţiei de „lipsă de sens" − asupra motivaţiilor de ordin formal pe care le aduce „Revoluţionară a formei, poezia aceasta s-a eliberat de canoane quasi-scolaătice, de dogme stupide, fiindcă nu le poate, umple. E o poezie de romantism frenetic, neputîndu-se complace în constrîngerea de crustă tare a formei consacrate. Poezia aceasta sparge forma consacrată şi se revarsă liberată. [...] Imaginile sunt răsturnate în planuri întretăiiate, precum surit descompuse mişcările în tablourile artei- noi". Finalul' recenziei prezintă în termeni pozitivi şi imagismul acestei poezii, reţuzînd opinia după care o astfel.de tehnică ar impieta asUpra „sensului" : „Ceea ce nedumereşte pe mulţi este abundenţa imaginilor dm aceste poem : imaginile sugrumă sftisul. Sau •osa pare. Sensul rămîne, pentru cine cHeşt.> cu atenţie. Unii mi-au mărturisit că după cUevu pagini lasă cartea, obosiţi si exaspe-

ratî. Nu vad unde ar sta exasperarea într-o poezie unde totul este frumos, fiindcă totul e nou".

Cititor fidel al scrisului lui Voronca, Perpessiiius consacră şi *Brăţării nopţilor** o recenzie {în *Cuvintul,* V. nr. 1629, 1 nov. 192!)). Dupa ce situează volumul „pe linia poemelor sale ciclice", criticul pune noua carte în legătură cu „admirabilul pot-m *Ulise,* acea frescă bine conturată deşi ţinută tot timpul, sub grindina imaginilor", cu observaţia că — spre deosebire de *Plante* si animale ori („mai ales") *Colombo,* care „duceau prea departe destrămarea,.mai coreei procesul de sciziparitate al imaginilor" — *„Brăţara nopţilor* îşi joacă focurile de artificii sub bdTti de cristal limitate", structurate fie „concepţia unitară care ordona, cu abilitate şi prestanţă,, corlegiile". Comparativ- cu cartea de debut, a cărei unitate era asiguraţi de sentimentalismul adolescentin, rea de «rum s-ar caracteriza prin îmbinarea «incursiunii reflexive", „centripetale", cu „imaginea in serie şi-n libertate — un material ['...] de natură centrifugală". -Părerea sa - e că: „Acordarea acestor contrarii, aşa mm o izbuteşte d-l Ilarie Voronca în *Brăţara nopţilor,* este dovada unei reale virtuozităţi şi autorul lui Ulise se dovedeşte a fi un astfel de virtuos. *Brăţara nopţilor* vădeşte o orhestruţie savantă, iu ,rare desenul concepţiei stăruie neîntrerupt şi se ascute de-a lungul tuturor sonorităţilor în aparenţa divergente".

Raportarea .Ia poemul *Ulise,* pe /temeiul unui plus de organicitate faţă de restul operei, o face şi' Şerbun Cioculcscu, în dubla sa cronică la *Plante şi animale* şi *Brăţara nopţilor (Adevărul,* XLII, nr. 14096, 4 dec. 1929)-; *„Brăţara nopţilor* e o culegere mai organică, în felul lui *Ulise,* poema cetăţii moderne, Parisul". Judecata de valoare este însă -mai rezervată : în" „beţia de imagini", criticul amendează „repetările" şi „manierismul", unele preluări din versurile volumului imediat precedent, *Plante şi animale,* — dovadă, după- părerea sa, dc „deficit imagistic vădit". Este subliniată totuşi „originalitatea" poetului, care ar consta in „energetica unei pubertăţi explozive, care trebuie controlată şi stăpînită". Prin „percepţia sa intuitivă şi instantanee, poetul — crede Ş. Ciocuiescu -r aminteşte însă notaţiile de suprarealism *avânt la lettre*- ale lui Jules l*enard". Apreciind că „totuşi d. Ilarie Voronca e un poet autentic", citează în sprijin secvenţa XI a poemului — „acel imn puternic al tipografiei, de natură a spulbera îndoielile celor mai sceptici judecăt&ri literari"; Işi adaugă, în finalul notelor sale de lectură, această convingere, care e şi o recomandate de disciplinare şi concentrare clasică a versului : „din ziua în care d-sa va ajunge, după o experienţă negativă, lu convingerea că versul clasic, alexandrinul, include posibilităţi mai trainice decît versul

aib, cînd se va intoarce la rimă şi la ritm, ne va da realizările sale definitive".

Mai **puţin** comentat iu critica ultimilor ani, poemul lui Voronca a comportat evaluări contradictorii. E. Simion sesiza 'aici (în prefaţa lu ediţia citată, din 1961), „afirmarea unei sensibilii lăţi neliniştite". „Poetul — notează prefaţatorul — începe să-şi pună îrftrebări asupra rostului poemelor, a soartei semenilor săi. Este schiţat şi gestul de fraternizare cu năpăstuiţii vieţii [...], dar o grea şi veche neîncredere îl tine încă încătuşat de solitudine şi scepticism". Abia amintit; într-ufi context negativ, este volumul şi de către N. Manolescu, în -*Metamorfozele poeziei*: „Cu timpul, poetul cade într-un delir verbal fără nici **o** justificare estetică *(Brăţara nopţilor. Incantaţii}".* In fine, în sinteza sa din 1974, -Ovid S. Crohmălniceann remarcă în *Brăţara nopţilor o* simţitoare apropiere a **Doctului** de suprarealism: „Sînt cîntate somnul, visul, tenebrele, care **scot** la suprafaţă zăcămîntul obscur al sufletului"... Cu citate adecvate, e susţinută si ideea **J**− evidenţiată încă de E. Simion — că „temu socială începe să-şi facă [...] tot mai mult loc; **în** lirica lui Voronca, evocînd universul muncii istovitoare, exploatării si mizeriei".

ZODIAC

Volumul a fost publicat la Editura „Unu" în asul 1930 (92 p.) cu coperta şi un desen de M. H. Maxy.

Cîteva dintre secvenţele ciclului au apărut mai înainte în revista *unu,* după cum urmează :

Secvenţele I şi II au fost tipărite în revista *unu,* nr. 23, martie 1930, 'sub titlul *Din* „Zodiac". In varianta din revistă a părţii L în versul 1, apare următoarea formă: „...la dreapta echinocţiul", Pentru ^secvenţa II, sînt de notat două diferente, în versul 13 („Voi, armăsarii fugăriţi...") şi 16: „...grădina bătrîneasca şi cu răcoarea din trecut".

Manuscrisul cu acelaşi titlu, aflat în arhiva Saşa Pană, cuprinde 5 coli ministeriale, numerotate de poet, scrise caligrafic cu cerneală albastră. .Textul din revistă reproduce exact manuscrisul.

Partea a III-a a poemului s-a tipărit mai întîi în revista unu, ni. 24, aprilie 1930, sub titlul. Zodiac, 1/7. Ultimul vers al textului suna astfel: „Cînd pe-nălţimi copacii se strîmbă ca vrăjitorii".

Zodiac IV u apărut în revista unu, nr. 28, august 1930, cu dedicaţia : „iui Miclușon" (Ș, Fundoianu). TextuJ e datat: *Slă~nic-Moldova, 1929.*

Zodiac V a fost publicat în unu, nr. 29, septembrie 1930. Text datat 1929. Versul 21 are forma : „...cu un gest să se deschiză". Manuscrisul se află în colecţia Sasa Pană : două coli forjnat mare, scris foarte îngrijit, cu cerneală; foaia a H-a poartă antetul „Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Direcţia Presei şi a Informaţiilor".

Zodiac X s-a tipărit în *unu.* nr. 31, noiembrie 1930. Reluat fără modificări în volum.

Zod/ac *XVI a* fost publicat în revista unu, nr. 33, februarie 1931. Reluat identic în volum.

Secvenţele XXI—XXII—XXIII—XXIV au apărut grupate în revista *unu.* nr. 32, decembrie 1930, şi au fost reluate fără modificări în volum.

*

Despre *Zodiac* s-au emis opinii foarte asemănătoare cu cele înregistrate la apariţia cărţilor precedente, remarcîudu-se, printre altele, inventivitatea şi îndrăzneala asociaţiilor imagistice, dar si slaba- coordonare a întregului. Sub acest ultim unghi, părerile ini sînt unanime : mai unitară structural i se pare cartea lui Şerban Cioculescu, care o aşează în seria *UUsc—Brăţara nopţilor,* în timp ce restul recenzenţilor rămîne la notarea mai vechilor deficienţe, compensate de recunoaşterea înzestrării de excepţie a creatorului de *imagini.* „

In ziarul *Ordinea,* III, nr. 606, din 9 dec. 1930, Lucian. Boz.îşi axează recenzia la volum tocmai pe. cele două direcţii amintite. „Poezia d-lui Voronca — observă criticul — este ca o ploaie de stele: "incandescente pe fundalul nopţi), dar prea "grăbită stingere; sau un foc de artificii la un carnaval unde-şi dau întîlnire efemere cavalcade. 'Contactul cu poezia volumului *Zodiac :* magnifice desfăşurări dezordonate, viziuni de caleidoscop, scuturat tocmai îh clipa cînd o imagine prindea consistenţă-. După opinia lui Lucian Boz, *Zodiac* ilustrează „aproape efortul unic şi neîntrecut în literele noastre de-a exprima lucrurile prin imagini, de suprapuneri cascadate de vaste acorduri metaforice". O remarcă interesanta tstti i<;! privitoare la absenţa *dijiumisniuiui ve-j)* a) acestei poezii : „Nu este desfăşurare în adîncime, ci în suprafaţă. Ceoji **a-** descrie nu este o acţiune, un extaz, ci numai privirea prii: nidsi multe ocheane, unghiuri, perspective şi simţuri ale «celuiaşi sentiment şi peisaj»". De aici, senzaţia de saturaţie, de absenţă a omogenităţii, de monotonie : „Poezia d-lui Ilarie Voronca nu este organic legată, nici orientată spre o stea polară- Este o manifestări-primară de bucurie lirică juvenilă, fără disciplină, fără îndiguirea izvoarelor". !n final, recenzentul pune această înlrebare-reproş : „Pentru ce nu-şi struneşte roibii vedeniilor si râmine în aceeaşi diitudino de aşteptare, dospire, fermentare, şi nu ne dăruieşte o Kicmică naştere a unei poezii rotunde şi limpezi?"

Nu altele sînt, în esenţă, remarcile lui Pompiliu Constantinescu în cronica sa, *Ilarie Voronca, „Zodiac",* publicată in Vremea, nr. 162, din 25 ianuarie 1931. „D, Voronca — se notează aici - - uimeşte prin bogăţia excush ă o imaginilor, prin acumularea lor neistovită dar disparată, în poezii care iau proporţii nuvelistice. Printre versurile sale te poţi plimba ca printr-un hăţiş nesfîrşit, poţi schimba direcţia, fără teamă de a pierde tirul călăuzitor, te poţi întoarce sau eşti liber să sări de la sfîrşit la început 'si de-aici la mijloc. Cd într-o pajişte de luxuriantă vegetaţie, le pleci să culegi o floare, o pui la butonieră sau o azvirli, culegi alta sau renunţi, căci n-ai ispita să iei un buchet întreg. 'Nici în *Zodiac* nu surprindem disciplina interioară a poemelor acestui virtuos de metafore şi excesiv amator de personificări. Printre grindina de imagini a acestui volum străbate şi o nedezminţită aspiraţie poetică, un fel de apel cosmic, de cufundare în ritmul interior ai elementelor naturii", Se reţin de asemenea „un freamăt de sensibilitate înăbuşit în risipa imaginilor", tehnica predilectă a „notaţiei", un „autentic fantezism". existenţa unui „nedisciplinat material cosmic, într-o virtuozitate imagistă care devine u primejdie lirică".

O opinie oarecum diferită are, cum avertizam la început, Şerban Cioculescu, în ziarul *Adevărul* (XLIV, nr. 1-1486, 20 martie 1931). Recapituîndu-şi atitudinile exprimate faţă de creaţia „originalului poet" aflat „în permanentă ebuliţie şi efervescenţă", de la *Restrişti* pînă la ultimele cărţi, criticul scrie : „Mi-am exprimat totdeauna preţuirea faţă de noutatea de expresie a tînărului poet, si rezervele categorice, referitoare la sintaxa, punctuaţia, greşelile de limbă, beţia de imagini, ticurile şi reminiscenţele persistente. Placheta ultimă a d-sale marchează un pas decis în definitivarea sa poetică, dorită şi prevăzută în foiletonul despre *Plante şi animale* si *Brăţara nopţilor,* apărute în 1929. Constat. întîi, cu satis-

tactic, o putere de organizare remarcabilă a energiei saie dinamice pînă mai ieri cu totul nestăpinită, afară de rare excepţii. Poemele d-lui Voronca încep a se vertebra şi a Intra în ordinea artistică disciplinaiă, fără de care nu există, în cel mai bun caz, decît monştri interesanţi, dar neviabili. Versurile imense, amorfe, acumulări în mase de imagini, de cele mai multe ori necoordonate, discontinue, contradictorii, anulate prin exces, unde intuiţiile poetice se înecau în noianul banalului adesea pretenţios; violentările inutile şi ostentative, de confuze idealuri literare; impurităţile, zgura unui material poetic, unde ardeau ia temperatură mare, dar totdeauna egală, valori inegale; toate acestea par a fi lepădate. *ca* zestrea unui trecut, pe cale de lichidare. Forma către care a evoluat, în sfîrşit, poetul, e versul precis conturat, cu simpla alternare a alexandrinului specific românesc, de patrusprezece silabe, a cărui mijire am salutat-o în articolul din 1929, cu versul învecinat precedentului, dar nefixat încă în tiparul alexandrin. Poetul nu s-a decis încă pentru rimă, probabil rezcrvîndu-şi o etapă în palinodica revenire la matca versului tradiţional. In orice caz, puntea de împăcare e aruncată şi restul va veni, armonios şi natural, ^cu timpul şi, sper, foarte curînd. După cum am mai spus, constrîngerea exterioară n versului clasic e cea mai bună garanţie de libertate interioară a expresiei". în continuare, cronicarul citează diverse fragmente ale ciclului, remarcînd In ele „o desăvîrşită economie verbală, o puternică desfăşurare de forţe poetice, o armonie amplă, o energie de expresie, o gravare în material dur a versului bine cizelat, cu mînă de făurar. Absenţa rimei nu poaie fi socotită aici ca o deficienţă. [...]". Pe linia unei continuităţi cu „virtuţile poetice din trecut", reţine „notaţiile scurte, impresioniste", vădind „un ochi ager îndreptat asupra concretului" şi adaugă că „poezia d-lui Voronca e străbătută de curentul de înaltă tensiune al dinamismului cosmic". Nu este însă trecută cu vederea nici prezenţa unor „involuntare repetfri, foarte reduse de altfel", ca şi „o predilecţie c.ontcstabilă, pentru derivate dc imagini, din *Plante* si *animale* şi *Brăţara nopţilor,* nu totdeauna bine alese". Finalul cronicii atrage atenţia asupra „energicului îndemn pe care [poetul] îl rosteşte contimporanilor" în secvenţa care debutează cu versul „Să vă scutur din somnul vostru"...

în termeni pozitivi comentează cartea şi Alexandru Sahia, în recenzia sa din *Rampa* (XVI, *nr.* 3951, din 23 martie 1931), în care apreciază că *Zodiac* confirmă „posibilităţile de necontestat ale unui •talent viguros". „Din şcoala nouă — continuă jurnalistul — Voronca se desprinde ca un definitiv şi fecund poet. Şi s-ar putea spune că nimeni pînă la el (indiferent de acoperămîntul şcoalei în care a

j ' j * j j \ ;

lucrat) n-a avut bogăţia în imagini, jocul contrastelor pînâ la impresionare şi versul acesta frînt într-o simetrie plăcută". Spre deosebire de alţi recenzenţi, „lipsa de coordonare şi sistematizare a versului" nu e considerată de Al. Sahia drept o deficienţa : „tocmai această dezordine, această răvăşire în sacul cu diamante este plăcuta, această masă de vers fără sfîrşit, că o apă albastră in salturi neaşteptate — uimeşte, ilarie Voronca nu trebuie să revină niciodată la rima silită. Viitoarea imaginilor s-ar potoli, ar deveni domoală, fiind nevoit să-şi închinge gînduî slobod, pentru sunetul sterp al vocalelor din coada versului". Ceea ce găseşte „mai izbitor" la Vororica este „dinamismul continuu, efortul de depăşire, o atitudine nietzscheană care încearcă să-nfnmte cu trupul nevolnic tenacitatea si adîncurile naturii. [...] Ilarie Voronca rămîne stăpinul imaginilor în poezia noastră românească, poetul răzvrătit care, pentru frumuseţea ghidului exprimat, înţelept, înţelege să caice fixitatea ridicolă a formei impuse". Depăşind spaţiul problematic al v>'umului, Sahia se referă, în final, la respingerea cererii poetului de a fi primit în Societatea Scriitorilor Români, respingere nemotivată nici de numărul cărţilor, nici dc calitatea talentului său, şi încheie cu semnificativa întrebare : „D-le Voronca, şi la drept vorbind, ce-ri trebuie d-tale înregimentarea în S.S.R. ?" Reacţiile, ceva mai Urzii, ale camarazilor de la *unu,* au fost, cum se ştie, do altă natură, ducînd la ruptura dintre poet şi gruparea avangardistă...

în acord ru majori lat, a gloselor pi ecedentt> pe maiginea cărţii (şi a poeziei) lui Voronca, Al. Philippide insistă, în recenzia sa din *Adevărul literar si artistic* (seria II, nr. 5-10, din 12 aprilie 1931) asupra unor aspecte evidenţiate constant de către critică. In primul rînd, imagistica abundentă, crescînd pe o substanţă poetică „viguroasă, bogată, vrednica de a fi preţuită" ; în al doilea rînd, *precaritatea structurală* a discursului liric. Al. Philippide mărturiseşte astfel, la început, „impresia unei desfrunziri. O desfrunzire vijelioasă şi continuă de imagini, fără răgaz, Iară întrerupere. Poemele lui au un ritm de mitralieră : o ploaie răpăitoare de imagini, ţăcănind, vers după vers, la intervale egale". In ce priveşte „principala acuzaţie ce se poate aduce poeziei Iui Voronca (reprezentativă pentru o întreagă mentalitate poetică, numită ___destul de arbitrar — modernistă)", ea ar consta In „ignorarea, voita sau nu, a cititorului" şi în faptul că poetul „neglijează cu desăvirşire compoziţia. Poemele Iui apar ca o înşirare de versuri pline de imagini, unele din ele de o adîncă rezonanţa, puternice, sugestive, — însă mereu izo/afe, avind aerul să fie crimpeie, ne--integrate într-un tot. Cu toate acestea, ştim ca Voronca este ca-

pabil să construiască. Ne-aduccm aminte de ***Ulise,*** în cure Vo-icnea dădea du\ adă ca ştie meşteşugul construirii unui poem", în versurile lui Voronca, Philippidi- vede doar ,.un imens rezer-v orin de mator ial poeţii, imagini l mai ales), interpretare nouă si proaspăt î i a naturii, siniii i o, clan 1 inăr — mat uri al care, însă, e încă in stare de disponibilităţi-. Am putea cita zeci ele versuri ad-mirabile, însă nici un poem întreg". Al. Phîlippide exprimă bănu-iala „că Voronca nu va hitîrzia sa facă sforţarea de a-şi organizs imaginile. E ultima sforţare de care mai arc nevoie- pentru a-v pune in valoare talentul real pe care îl are".

Tendinţa de apropiere către „un scris mai puţin extravagant si oarecare limpezime" c observata, in ***Zodiac,*** şi într-o recenzie :lin ***Vîula literară,*** nr. 134, 12 aprilie 1931, semnată de G. Preda. ,Dacă ne oprim o clipă asupra acestui autor — adaugă recenzen-tul — o facem din convingerea că este singurul din pleiada mo-dernistă care aduce talent si bunăcredinţă". Tot din aprilie 1931 datează şi nota critică a lui Alexandru Talcx *(Ilarie **Voronca, „Zo-diac")*** din revista ***X.Y.,*** nr. 2, ce respinge condamnarea „poeziei noi" **de** către „aşa-zişii esteticieni ai criticei literare", care s-au dedat la „aprecieri hilaie şi superficiale",'definind această poezie drept o „calamitate", iar pe poeţi drept „hermeliei". După Al. Ta-lex, „poezia lui Voronca este o cavalcada **de** imagini, poezia în care poetul pictează cu imaginea starea **sa** sufletească, aidoma pic-torului. E pictopoezia". Formula lansată de Vorcira şi V. Brau-ncr la 75 ***ti.l'.*** îşi găseşte astfel o neaşteptata actualizare în .)-ecaslă etapă a creaţiei poetului,

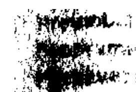
După ce apreciază drept „regretabil" faptul că ..dezbaterile Urnite de acordarea premiilor de ăst an, ale societăţii scriitorilor români, rw,u înregistrat, in nici un fel, numele o tui Voi'one.d, au-t>f a r. volume de poezie şi poi;t de nobilă ionnalic şi susţinută ascensiuni?", Perpcssicius scrie următoarele, in „menţiunea critică" dedicată volumului in ziarul ***Cuvîntul,*** clin 17 mai 1931 : „Zod/ac-ui **('Sie,** în opora lirică a d-lui Ilarie Voronca, cel cin al doilea mo-ment al suitei panteiste, ale cărei intiic acorduri sunt a se ceti In volumul său anterior : ***Brăţara nopţilor. [...} Zodiac-xil*** este în În-tregime orchestrat, dacă se poate spune, in zoaia Şoimului [....]. Din zenitul acesta vecin cu aştrii, spectacolele lumii **se** văd într-o ilumina necruţătoare. E ca un joc de zaruri sau de horoscoape, pe fildeşul şi pe pergamentul cărora punctele t fi literele rie foc nu se voi şletge niciodată-'. Criticul citează apoi fragmente In care crede că ..se întilnesc loa'.- însuşirile proprii liricei d-lui Ilarie Voronca: elan cosmic, ciiborcscoiiţă imani stă ***Vi*** piuă şi briza, cînd expansiva şi cînd potolită, a imnurilor **do** extensie umanitarii din poemele *fîruîor de -iarbă* ale lui Walt Whitman" — însuşiri în-rudite cu ale lui Tristan Tzara clin poemul ***Omul aproximativ,*** remarcate în lectura critică a i^ui Jean Cassou".

Dincolo *Ce* momentul apariţiei, cartea lui **1** iarii.» Voronca iş> prelungeşte ecoiîţ — destul dc <-uperficial receptat - în /sforia.... lui G. Călinescu, pentru rare „in ***Zodiac*** (1930), în ***Incantaţii*** mai ales, care sub huiurirea lui Ion Barbu şi d noilor formule poetice insuficient înţelese, ţintesc exprimarea «neliniştii faţă de necu-noscut» prin «aşteptarea întru incantaţia care 'va veni la ora ne-cesară'- confuzia e din ce în ce mai mare, ceea ce se poate re-ţine nefiînd din «plimbarea in memorie*, ci din evocarea volup-luoasă a unor colori s! mirosuri de alimente"...

Mai aproape de noi in timp, Ovid S. Crohmălniceanu retine ţin sinteza sa din 1974) îndeosebi întoarcerea poetului spre prospeţimea peisajului natural : „In *Zodiac* revin izvoarele, pădurea, răcoarea ferigilor şi acrul ozonat al munţilor. E ca si cum, după fiecare conlact cu furnicarul citadin, Voronca simte nevoia unei băi de sălbăticie naturală". Constatînd că „poemul nu aduce, sub raportul facturii, nimic nou", istoricul literar înregistrează „doar o vagă tendinţă de autohtonizare a feeriei imagistice, prin par-ticularizarea peisajului" si „preocuparea de a da versurilor, nu o iJată, cristalizări memorabile, ce-i apare, „oarecum inedită".

Sf-e*.

* 'fa.

GUPRINS

ft

Terase

BRĂȚARA NOPȚILOR (1929)

ZODIAC (1930)

• NOTL ŞI COMENTARII

Si3LlOT£CA

:arn_ • . •